

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია
Академия сельскохозяйственных наук Грузии
Georgia Academy of Agricultural sciences

აგრობიომრავალფეროვნების საკოორდინაციო ცენტრი
Координационный центр агробιοразнообразия
Agrobiodiversity coordination Center

საქართველოს აგრობიომრავალფეროვნება
(კატალოგი)
Агробιοразнообразие Грузии
(Каталог)
Agrobiodiversity of Georgia
(Catalog)

თბილისი - 2015
Тбилиси - 2015
Tbilisi - 2015

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია
აგრობიომრავალფეროვნების საკოორდინაციო ცენტრი

საქართველოს აგრობიომრავალფეროვნება (კატალოგი)

ავტორი და მთავარი რედაქტორი:

გ. ალექსიძე - ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

პასუხისმგებელი რედაქტორი:

ო. ქეშელაშვილი - ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, სოფლის
მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

რედაქტორები:

დ. მალრაძე - სოფლის მეურნეობის დოქტორი

ა. გიორგაძე - სოფლის მეურნეობის დოქტორი

ტექნიკური რედაქტორი:

თ. ეპიტაშვილი - სოფლის მეურნეობის მაგისტრი

წიგნი დაფინანსებულია შოთა რუსთაველის
ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საკონფერენციო
გრანტის „გლობალური დათბობა და აგრობი-
ომრავალფეროვნება“ (CF/36/14-814/15) ფარგლებში

გამომცემელი საქართველოს სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა აკადემია

УДК 631+502](479.22)

а-483

Академия сельскохозяйственных наук Грузии
Координационный центр агробиоразнообразия

Агробиоразнообразиие Грузии (Каталог)

Автор и главный редактор:

Г. Алексидзе - Доктор биологических наук, профессор, академик
АСХНГ

Ответственный редактор:

О. Кешелашвили - Доктор экономических наук, профессор, академик
АСХНГ

Заместители редактора:

Д. Маградзе - Доктор сельского хозяйства

А. Гиоргадзе - Доктор сельского хозяйства

технический редактор:

Т. Эпиташвили - магистр сельского хозяйства

Книга напечатана при финансовой поддержке конференционного гранта “Глобальное потепление и агробиоразнообразиие” (CF/36/14-814/15) Национального Научного Фонда им. Шота Руставели

Издатель Академия сельскохозяйственных наук Грузии

ISBN 978-9941-0-8245-0

UDC 631+502](479.22)

a-483

**Georgia Academy of Agricultural sciences
Agrobiodiversity coordination Center**

**Agrobiodiversity of Georgia
(Catalog)**

Author and editor: G. Aleksidze - Doctor of biological sciences, Prof, Academician of
the GAAS

Executive editor: O. Keshelashvili - Doctor of economical sciences, Prof, Academician
of the GAAS

Deputies of Editor: D. Magradze - Doctor of agriculture
A. Giorgadze - Doctor of agriculture

Technical editor: T. Epitashvili - Master of agriculture

**Published by financial support of the Shota Rustaveli
National Science Foundation`s conference grant
“Global warming and agrobiodiversity” (CF/36/14-
814/15)**

Publisher Georgia Academy of Agricultural sciences

ISBN 978-9941-0-8245-0

წინამდებარე ნაშრომი მომზადებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული „აგრობიომრავალფეროვნების საკოორდინაციო ცენტრი“-ს მიერ.

საკოორდინაციო ცენტრში გაერთიანებული არიან ამ დარგში მომუშავე სპეციალისტები, რომლებსაც დიდი გამოცდილება აქვთ ვაზის, ხეხილის, სუბტროპიკული, ბოსტნეულის, პარკოსანი კულტურების, საკვები ბალახების, სასოფლო-სამეურნეო ცხოველებისა და ფრინველების დაცვისა და შესწავლის ხაზით.

წიგნში გამოყენებულია მასალები, რომლებიც წლების განმავლობაში ისწავლებოდა იმ ცნობილი მეცნიერების მიერ, რომელთა სახელებიც შემორჩენილია მათ წიგნებსა და სამეცნიერო შრომებში. მათ ჩვენ დღეს სიამაყით მოვიხსენიებთ: ნ. კეცხოველი, ს. ჩოლოყაშვილი, მ. რამიშვილი, ვ. ქანთარია, რ. რამიშვილი, და სხვები.

კატალოგი შედგენილია ოთხ: ქართულ, ლათინურ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე.

ავტორები დარგების მიხედვით:

- ნ. ჩხარტიშვილი** სმმა აკადემიკოსი (ვაზი),
- ლ. უჯმაჯურიძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ვაზი),
- დ. მალრაძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ველური ვაზი და ხეხილი),
- რ. ჭიპაშვილი** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ველური ვაზი),
- ი. ვასაძე** სმმა აკადემიკოსი (ხეხილი),
- გ. ბადრიშვილი** სმმა აკადემიკოსი (ხეხილი),
- ვ. კვალიაშვილი** სმმა აკადემიკოსი (ხეხილი),
- ვ. გოლიაძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (სუბტროპიკული კულტურები),
- პ. ნასყიდაშვილი** აკადემიკოსი (ხორბალი),
- გ. ჩხუტიაშვილი** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ხორბალი),
- ო. ლიპარტელიანი** სმმა წევრ - კორესპონდენტი (სიმინდი),
- ზ. სარალიძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ქერი),
- ნ. კაკაბაძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ბოსტნეული კულტურები),
- ა. კორახაშვილი** აკადემიკოსი (პარკოსანი კულტურები)
- პ. ვაჩიშვილი** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (პარკოსანი კულტურები),
- ლ. ალფაიძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (ტექნიკური კულტურები),
- ი. სარჯველაძე** სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი (საკვები ბალახები),
- მ. ახალკაცი** ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი (კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობები),
- ა. გიორგაძე** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (სასოფლო - სამეურნეო ფრინველები, თევზები, გარეული ცხოველები და ფრინველები).
- თ. ფირცხალაიშვილი** სოფლის მეურნეობის დოქტორი (სასოფლო სამეურნეო ფრინველები)

- რ. მიტიჩაშვილი სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი (სასოფლო სამეურნეო ცხოველები),
- მ. ბარვენაშვილი სოფლის მეურნეობის დოქტორი (სასოფლო სამეურნეო ცხოველები და ფრინველები),
- ა. ჩუბინიძე სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი (სასოფლო სამეურნეო ცხოველები),
- მ. ფეიქრიშვილი სოფლის მეურნეობის დოქტორები (ფუტკარი),
- ნ. ბარამიძე (თუთის აბრეშუმხვევია),

Материалы для книги подготовлены «Координационным Центром агробторазнообразия» при Академии сельскохозяйственных наук Грузии.

В координационном Центре объединены специалисты, которые имеют большой опыт по изучению и охране виноградной лозы, плодовых, субтропических, овощных, бобовых культур, кормовых трав, сельскохозяйственных животных и птиц.

В книге использованы материалы, которые на протяжении многих лет изучались известными учеными, чьи имена увековечены в их книгах и научных трудах. Сегодня мы с гордостью вспоминаем: Н. Кецховели, С. Чолокашвили, М. Рамишвили, В. Кантария, Р. Рамишвили, и др.

Каталог составлен на четырех языках: грузинском, латинском, русском и английском.

Авторы по отраслям:

- Н. Чхартушвили** академик АСХНГ (виноградная лоза),
- Л. Уджмаджуридзе** доктор сельского хозяйства (виноградная лоза),
- Д. Маградзе** доктор сельского хозяйства (виноградная лоза и плодовые культуры),
- Р. Чипашвили** доктор сельского хозяйства (виноградная лоза),
- И. Васадзе** академик АСХНГ (плодовые культуры),
- Г. Бадришвили** академик АСХНГ (плодовые культуры),
- В. Квалишвили** академик АСХНГ (плодовые культуры),
- В. Голиадзе** доктор сельского хозяйства (субтропические культуры),
- П. Наскидашвили** академик (пшеница),
- Г. Чхутиашвили** доктор сельского хозяйства (пшеница),
- О. Липартелиани** член корреспондент АСХНГ (кукуруза),
- З. Саралидзе** доктор сельского хозяйства (ячмень),
- Н. Какабадзе** доктор сельского хозяйства (овощные культуры),
- А. Корахашвили** академик (бобовые культуры),
- П. Вачеишвили** доктор сельского хозяйства (бобовые культуры),
- Л. Алпаидзе** доктор сельского хозяйства (технические культуры),
- И. Сарджвеладзе** доктор сельскохозяйственных наук (кормовые травы),
- М. Ахалкаци** доктор биологических наук (дикие сородичи культурных растений),
- А. Гиоргадзе** доктор сельского хозяйства (с.х. животные, птицы, дикие животные и птицы),
- Т. Пирцхалаишвили** доктора сельского хозяйства
- Р. Митичашвили** доктор сельскохозяйственных наук (с.х. животные),
- М. Барвенашвили** доктор сельскохозяйственных наук (с.х. животные),
- А. Чубинидзе** доктор сельскохозяйственных наук (с.х. животные),
- М. Пеикришвили** доктор сельского хозяйства (пчелы),
- Н. Барамидзе** доктор сельского хозяйства (тутовый шелкопряд).

The book contains materials of the “Coordination Center of Agrobiodiversity” at the Academy of Agricultural Sciences of Georgia.

The Coordination Center for going to work in this industry specialists who have extensive experience in the study and protection of vines, fruits, subtropical, vegetable and legume crops, livestock, fodder grasses, and others.

At the same time, the book contains materials that over the years have been studied well-known scientists, whose names are immortalized in their books and writings, and which today we proudly remember: N. Ketskhoveli, S. Cholokashvili , M. Ramishvili, V. Kantaria, R. Ramishvili, and others.

The catalog is in four languages: Georgian, Latin, Russian and English.

Authors by the directions:

- N. Chkhartishvili** academician of GAAS (grapevine),
- L. Ujmajuridze** Ph.D. (grapevine),
- D. Magradze** Ph.D. (wild grapevine and fruits),
- R. Chipashvili** (wild grapevine),
- I. Vasadze** academician of GAAS (fruits)
- G. Badrishvili** academician of GAAS (fruits)
- B. Kvaliashvili** academician of GAAS
- P. Naskidashvili** academician (wheat),
- G. Chkhutiashvili** Ph.D. (wheat),
- O. Liparteliani** corresponding member of the GAAS (corn),
- Z. Saralidze** Ph.D. (barley),
- A. Korakhashvili** academician (legume crops),
- P. Vacheishvili** Ph.D. (legume crops),
- N. Kakabadze** Ph.D. (vegetables),
- L. Alpaidze** Ph.D. (technical crops),
- I. Sarjveladze** Ph.D. (forage),
- M. Akhalkatsi** Doctor of biological science (wild relatives of cultivated plants),
- A. Giorgadze** Ph.D. (agricultural animals, birds, fish, wild animals and birds),
- T. Pirtshalaishvili** Ph.D. (agricultural animals, birds),
- M. Barvenashvili** Ph.D. (agricultural animals, birds),
- A. Chubinidze** Ph.D. (agricultural animals),
- R. Mitichashvili** Dr. of Science (agricultural animals),
- M. Peikrishvili** Ph.D. (honeybees),
- N. Baramidze** Ph.D. (silk worm),

ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში
Генетические ресурсы винограда в Грузии
Genetic resources of grapevine in Georgia

ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ნ. ჩხარტიშვილი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

საქართველო კულტურული ვაზის ფორმათა წარმოშობის ერთ-ერთ პირველ კერადაა აღიარებული. აქ „ხალხური სელექციის“ შედეგად 500-ზე მეტი აბორიგენული ვაზის ჯიშია გამორჩეული, მოშინაურებული და გავრცელებული; ამავე წიაღში მოპოვებულია და აღწერილია თანამედროვე კულტურული ვაზის (*Vitis vinifera sativa*-ს) უშუალო წინაპარი ტიპური ველური სახეობა უსურვაზი (*V. Vinifera Silvestris*), რომელიც წითელ წიგნშია შეტანილი), რომლის წარმოშობის ადგილებში აღწერილია 400-მდე ველური და გავლურებული ფორმა; აქვეა დაფიქსირებული მათ შორის გარდამავალი ფორმები, რაც ამ ტერიტორიაზე ველური ვაზის გაკულტურების პროცესზე მიგვანიშნებს. ქართული აბორიგენული ვაზის ჯიშები მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური ნიშანთვისებათა მიხედვით მოქცეულია შავი ზღვის (*Convar pontie Negr.*) აუზის, საქართველოს (*Sub.convar Georgica Negr*) ქვეჯგუფში, რომელშიც გაერთიანებულია დას. საქართველოს მთლიანად და ნაწილობრივ აღმ. საქართველოს ჯიშები: კაჭიჭი, ცოლიკოური, ციცქა, კრახუნა, ოცხანური საფერე, ჩხავერი, ოჯალეში, რქაწითელი, საფერავი და სხვ. რომელთა განმასხვავებელი ამპელოგრაფიული ნიშნებია – ყლორტის წვერის, ახალგაზრდა და ზრდასრული ფოთლების სხვადასხვა ინტენსივობით შებუსვა, საშუალო სიდიდის მტევნები, უმეტესად საღვინე და ორმაგი (საღვინე-სასუფრე) დანიშნულებისაა. აღმ. საქართველოს ნაწილი ვაზის ჯიშებისა მოთავსებული აღმ. აზიურ ეკოლოგიურ-გეოგრაფიული ჯგუფის (*Convar orientalis Negr.*) კასპიის ზღვის აუზის (*Sub.convar Caspica Negr*) ჯიშთა ჯგუფში (თავკვერი, შავკაპიტო), რომელთა განმასხვავებელი ნიშნებია: ყლორტის კონუსი და ნორჩი ფოთოლაკები შეუბუსავი-შიშველია, საშუალოზე დიდი მტევნები, საკმაოდ წვნიანი მარცვლებით. საქართველოში გამოყოფილია კულტურული ვაზის ფორმათა წარმოშობის ორი კერა: 1) კოლხეთის, 2) ალაზნის კერა. ქართული ვაზის ჯიშები ენდემურია და განლაგებული არიან წარმოშობის ძირითად ეთნიკურ გეოგრაფიულ ადგილებში – ცენტრებში: კახეთში (90-მდე), რქაწითელი, მწვანე კახური, ხიხვი, ქისი, მცვივანი, საფერავი და სხვ., ქართლში: (72): ჩინური, გორული მწვანე, გორულა სუფრის, ბუდეშური, შავკაპიტო, თავკვერი და სხვ., იმერეთის (70-ზე მეტი): ცოლიკოური, ციცქა, კრახუნა, ოცხანური საფერე, მელშავი და სხვ., რაჭისა (40-ზე მეტი): ალექსანდროული, მუჯურეთული, წულუკიძის თეთრა, კაბისტონი და სხვ., ლეჩხუმისა – უსახელოური, ორბელური ოჯალეში და სხვ., გურიის (60-მდე): ჩხავერი, ალადასტური, ჯანი, სხილათუბანი, საკმიელა და სხვ., აჭარისა (50-მდე) – საწურავი, ბროლა, კლარჯული და სხვ., სამეგრელოსი (60-ზე მეტი): ოჯალეში, ჩერგვალი, პუმპულა და სხვ., აფხაზეთისა (50-მდე): ავასირხვა, კაჭიჭი და სხვ., მესხეთის (25-ზე მეტი): მესხური საფერავი, მესხური ცხენის ძუძუ, თამარის ვაზი და სხვ.

ვაზის სამრეწველო ასორტიმენტში შეტანილი 47 ჯიშიდან 38 ქართულია. საღვინე –37; წითელყურძნიანი –14; თეთრყურძნიანი –23. ფერადყურძნიანი ჯიშებია: საფერავი, საფერავი

ბუდეშურისებრი, ალადასტური, თავკვერი, შავკაპიტო, ოცხანური საფერე, ალექსანდროული, მუჯურეთული, ოჯალეში, ჩხავერი, ძელშავი, კაჭიჭი, საწურავი და სხვ. თეთრყურძნიანი – რქაწითელი, მწვანე კახური, ხიხვი, ქისი, გორული მწვანე, ჩინური, ცოლიკოური, ციცქა და სხვ.; საქართველოში გამოყვანილი სელექციური ჯიშები: ქართული საადრეო, თბილისური, რქაწითელი მუსკატური, ივერია, ბესტავაშვილის თეთრა, დაისი, აგუნა, ვარძია; ფილოქსერაგამძლე ქართულ ამერიკული საძირე ჰიბრიდები: რქაწითელი X რიპარია გლუარი #14, რქაწითელი X (ბერლანდიერი X რიპარია 420^ა) #19, შავი ხარისთვალა X (ბერლანდიერი X რიპარია ტელევი^ბ) ბიოტიპი 9. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მცირედგავრცელებული, უნიკალური ვაზის ჯიშების: მწვანე კახურის, ხიხვის, ქისის, მცვივანის, ალექსანდროულის, მუჯურეთულის, უსახელოურის, კრახუნას, ოცხანური საფერეს, ჩხავერის, ოჯალეშის, შავკაპიტოს, კაჭიჭის და სხვ ადდგენა-გავრცელებას. საკოლექციო ნარგაობაში (ს. ჯილაურა, მცხეთის რ-ნი) გამოვლენილია პერსპექტიული ჯიშები: მცვივანი, ჩიტისთვალა, დანახარული, მხარგრძელი, ჯანი, საკმიელა, სხილათუბანი, პუმპულა, ბროლა და სხვ (20-მდე ჯიში).

ქართული ვაზის ჯიშების გენეტიკური ფონდის გამოკვლევისადმი ინტერესი მე-20 საუკუნის 30-ანი წლებიდან გააქტიურდა. პროფ. ს. ჩოლოყაშვილის ხელმძღვანელობით შემუშავდა ხანგრძლივი მოქმედების პროგრამა. მევენახეობა-მელვინეობის კვლევითი ინსტიტუტის ექსპერიმენტულ ბაზაზე, თელავში – გაშენდა პირველი საკოლექციო ნაკვეთი, 600 ნიმუშით: აქედან 300-ზე მეტი იყო ქართული. 1947 წელს თბილისის მახლობლად, დიდმის მეურნეობაში მოეწყო საკოლექციო ნაკვეთი 1200 ჯიშით (მ. რამიშვილი), რომელიც 1968 წელს გაფართოვდა და გადაიქცა საერთაშორისო კატეგორიის საკოლექციო ნარგაობად 3000-მდე ჯიშით, მ.შ. 420 იყო ქართული – აქვე შეიქმნა ამპელოგრაფიის ლაბორატორია (ხელ-ლი პროფ. მ. რამიშვილი), რომელიც ვაზის გენოფონდის კვლევის ცენტრად გადაიქცა. გარდა ამისა, სამხარეო და ადგილობრივი კატეგორიის საკოლექციო ნარგაობები მოეწყო: საქარაში – 200-ზე მეტი, გუდაუთაში (აფხაზეთი) – 300-ზე მეტი, ზუგდიდში (სამეგრელო) – 50-მდე, აჭარაში – 40, მესხეთში – 30-მდე, მუხრანში – 200-ზე მეტი და სხვ. 2003 წელს საქართველოს მეზღვრობის, მევენახეობისა და მელვინეობის ს.კ. ინსტიტუტის თბილისის ვაშლიჯვარის ექსპერ. ბაზაზე საერთაშორისო პროექტით (გენოფონდის დაცვის ინსტიტუტი, რომი) გაშენდა 350-ზე მეტი კულტურული და ველური ვაზის ჯიში და ჯიშფორმა (ნ. ჩხარტიშვილი, ნ. ცერცვაძე). იმავე პროგრამით, მილანის უნივერსიტეტთან თანამშრომლობით იტალიის ქ. გორიციაში გაიგზავნა და გაშენდა 150 ქართული ვაზის ჯიშის ნიმუში, რომელთა გამოკვლევა-შესწავლა გრძელდება ერთობლივი პროგრამით. ამ პერიოდში პარალელურად, 300-ზე მეტი ვ. ჯიში გაშენდა და დაცულია ყვარლის მეურნეობაში (ლ. უჯმაჯურიძე) კერძო სექტორში. აგრეთვე 150-ზე მეტი ჯიში დაცულია წინანდალში კომპანია „შუმის“ ღვინის ქარხნის ტერიტორიაზე.

ქართული ვაზის ჯიშებისადმი საერთაშორისო ინტერესი XIX ს. პირველი ნახევრიდან ჩნდება. პირველი მოკლე აღწერები ქვეყნდება პარიზში ვ. პიულიას (1809), ჟან ფრანსუა გამბა (1824), ა. დეკანდოლის, გ. შარერის, ფრ. კოლენატის (1843-1844); ვიალასა და ვერმორელის პარიზში გამოცემული მრავალტომიან ამპელოგრაფიაში (1903-1910) რამოდენიმე ქართული

ჯიშია აღწერილი. ქართულ ენაზე პირველი აღწერები განხორციელდა თ. ლ. ჯორჯაძის (1876), ერ. ნაკაშიძის, ი. წინამძღვრიშვილის და სხვ. მიერ. უდიდესია ივ. ჯავახიშვილის დამსახურება ქართული ვაზის ჯიშების წარმომავლობის, გავრცელების, სახელწოდებების, უცხოეთში მოგზაურობისა და სხვათა შესახებ, რომელიც გაშუქებულია მის უკვდავ წიგნში „საქართველოს ეკონომიკის ისტორია“ (1934). 1938 წელს პირველად ქართულ ენაზე გამოიცა ს. ჩოლოყაშვილის სახელმძღვანელო ამპელოგრაფიაში. მანვე საინტერესო შრომა მიუძღვნა თამარის ეპოქის (XIII) ვაზის ჯიშებს, რომლებიც დღესაც ინარჩუნებენ წამყვან ადგილს სამრეწველო სორტიმენტში: საფერავი, რქაწითელი, ხიხვი, მწვანე, ხევარდული, რომლებიც გაცილებით ადრე V საუკუნიდან მოიხსენიებიან წყაროებში. აკად. ს. ჩოლოყაშვილი ადრე (1944) გარდაიცვალა. მისი პროგრამა წარმატებით გააგრძელეს მისი სკოლის მემკვიდრეებმა: მ. რამიშვილმა, ვ. ქანათარიამ, ნ. ჩახნაშვილმა დ. ტაბიძემ და სხვ. მ. რამიშვილმა შეაგროვა, აღწერა და გამოსცა „გურიის, სამეგრელოსა და აჭარის ვაზის ჯიშები“ (1947). „კახეთის ვაზის ჯიშები“ გამოიცა დ. ტაბიძის ავტორობით (1947); „ქართლის“ – ნადეჟდა ჩახნაშვილის, რ. კიკაჩიშვილის, „რაჭა–ლეჩხუმის“ – ა. მიროტაძის, აფხაზეთის – თ. კვარაცხელიას (1934). 1960 წელს გამოიცა კაპიტალური ილუსტრირებული ატლასი „საქართველოს ამპელოგრაფია“ (ნ. კეცხოველი, მ. რამიშვილი, დ. ტაბიძე), რომელშიც სრული ფორმატითაა აღწერილი 80 ვაზის ჯიში. 1983 და 1986წწ. გამოიცა პროფ. მ. რამიშვილის „ამპელოგრაფია“ (სახელმძღვანელო). 2004 წელს გამოიცა პროფ. რ. რამიშვილის მონოგრაფია „ქართული ვაზისა და ღვინის ისტორია“, სადაც 300-მდე ვ. ჯიშია წარმოდგენილი; ამავე წიგნში ცალკე თავი აქვს მიძღვნილი საქართველოში გავრცელებულ ველური და გაველურებულ ვაზის ფორმებს; საუბარია 400-ზე მეტ მის მიერ მოპოვებულ ფორმებზე, რომლებიც საკოლექციო ნაკვეთში იყო დაცული. 1946-1970წწ-ში ქ. მოსკოვში, რუსულ ენაზე გამოცემული საკავშირო ამპელოგრაფიის 11 ტომში, ქართველ ავტორთა (მ. რამიშვილი, რ. რამიშვილი, დ. ტაბიძე, ნ. ჩახნაშვილი, რ. კიკაჩიშვილი) სხვათა ავტორობით აღწერილია 414 ვ. ჯიში. 1986-1996 წწ-ში, ქ. კიშინოვში გამოცემულ „მევენახეობის ენციკლოპედიის“ სამტომეულში (რედ. კოლეგიის წევრი, აკად. ნ. ჩხარტიშვილი) 300-ზე მეტი ჯიშია შეტანილი; 2004 და 2009 წელს იტალიურ ენაზე გამოცემულ კაპიტალურ წიგნში „ადმოსავლეთის ამპელოგრაფია“, 150 ქართული ვაზის ჯიშია დახასიათებული, (ნ. ჩხარტიშვილი, ნ. ცერცვაძე). 2012 წელს ინგლისურ ენაზე გამოიცა – „კავკასია და შავი ზღვის ჩრდილოეთ რეგიონის ამპელოგრაფია“ (ნ. ჩხარტიშვილი, ნ. ცერცვაძე, დ. მალრაძე), რომელშიც 50-მდე ქართული ჯიშია აღწერილი და ილუსტრირებული. ორივე გამოცემა აღინიშნა მევენახეობა-მეღვინეობის საერთაშორისო ორგანიზაციის OIV-ის პრემიით (პარიზი). სადღეისოდ, ზემოთ დასახელებული კოლექციების დიდი ნაწილი დაკნინებულია და განახლებას ექვემდებარება. ზოგი მათგანი (აფხაზეთის, აჭარის, სამეგრელოს, საქარის საცდ. სადგური, აგრარული უნივერსიტეტის, თბილისის ვაშლიჯვარის) აღარც არსებობს. საფრთხე შეექმნა ქართლი ვაზის – მსოფლიოში უმდიდრესი გენოფონდის შენარჩუნებას. შექმნილი მდგომარეობას დროულად გამოეხმაურა ქვემარტი მამულიშვილი, ქველმოქმედი ბატონი ბიძინა ივანიშვილი; სწორედ მისი ძალისხმევით, საქართველოს მეზღვრობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის ს/კ ინსტიტუტის (2004წ) სამეცნიერო ძალების და ტექნიკური ბაზის გამოყენებით 2007 წლიდან მცხეთის რ-ის სოფ. ჯილაურაში შეიქმნა – ვაზისა და ხეხილის ჯანსაღი სარგავი მასალის წარმოების ცენტრი,

(ხელ–ლი პროფ. ლ. უჯმაჯურიძე, მეცნიერ კონსულტანტი აკად. ნ. ჩხარტიშვილი), რომელიც ნერგის წარმოებასთან ერთად უზრუნველყოფს ვაზისა და ხეხილის გენოფონდის კონსერვაციას, კვლევას და აღწარმოებას. 2009 წ. გაშენდა ვაზის საკოლექციო ნაკვეთი, სადაც უკვე 450–მდე ქართული ვაზის ჯიშია თავმოყრილი (თითოეული 10-20 ძირის რაოდენობით) და დალაგებულია ეთნიკური–გეოგრაფიული კუთხეების მიხედვით. აქვე შემოტანილი და დაცულია 300–ზე მეტი უცხოური ჯიში. კოლექცია რეგისტრირებულია საერთაშორისო კატეგორიის სტატუსით. დადასტურებულია, რომ ქართული ვაზის ჯიშების უმეტესობა თავის ჯიშურ პოტენციალს მაქსიმალურად ამჟღავნებს წარმოშობის კერებში და მის ანალოგიურ ადგილებში. ე.წ. უნიკალურ მიკროზონებში; კერძოდ: საფერავისთვის – ახაშენი, მუკუზანი, ქინძმარაული, (შიდა კახეთი); ხაშმი – (გარე კახეთი), სადაც იწარმოება ადგილების დასახელების მაღალხარისხოვანი ბუნებრივად მოტკბო და ტკბილი ღვინოები: „ახაშენი“, „მუკუზანი“, „ქინძმარაული“ და სხვ. რქაწითელის ევროპული სტილის ღვინოებისათვის განუმეორებელია „წინანდლის“, „ნაფარეულის“, „გურჯაანის“ დასახელების მიკროზონები; მწვანე კახური კი შეუდარებელ ნაზ–ჰარმონიულ ევროპულ ღვინოს იძლევა გარე კახეთის – მანავი–კაკაბეთის მიკროზონაში; ხიხვისათვის უნიკალური ადგილია – იყალთოს (თელავი) და კარდენახი–ბაკურციხე (გურჯაანი) მიკროადგილები; ქართლში: ჩინურის, გორული მწვანესათვის გამორჩეულია ატენის ხეობა (გორი) და ქსნის ხეობაში ვაზიან–ქსოვრისის მიკროზონა; ალექსანდროული და მუჯურეთული მხოლოდ რაჭაში, – ამბროლაურის რაიონში; ხვანჭკარაში, სადმელში, ბოსტანაში, ჩორჯოში იძლევა განუმეორებელ „ხვანჭკარას“; უსახელოურისათვის ზუბი–ოყურემის მიკროზონაა შეუცვლელი. ჩხავერისათვის – გურია აჭარის მთის წინა ზვრები (ბახვი – ასკანა, ბუკისციხე), ქედის რ–ი (აჭარა), ოჯალემისათვის – სალხინოსა და ბანძის მიკროადგილებია სასურველი პროდუქტის მისაღებად და სხვ. „თითოეული ვაზის ჯიში ისტორიული ძეგლია.“ ქართული ვაზის გენოფონს იცავს საქართველოს კანონი „ვაზისა და ღვინის“ შესახებ (1998წ).

Генетические ресурсы винограда в Грузии

Автор: Н. Чхартишвили, академик Академии сельскохозяйственных наук Грузии

Грузинские сорта винограда признаны одним из первых очагов происхождения культурных форм винограда Грузии. Здесь, в результате «народной селекции» выделено, одомашнено и распространено более 500 аборигенных сортов винограда. Среди них найден и описан непосредственный предшественник современного культурного винограда (*Vitis vinifera sativa*) – типичный дикий вид семейства Усурвази (*V. Vinifera Silvestris*), который занесен в красную книгу и в местах его распространения описано более 400 диких и одичавших форм.

Здесь же зафиксированы переходящие формы, что говорит о процессе окультуривания дикого винограда на этой территории. Грузинские аборигенные сорта винограда по морфолого - биологическим признакам распространены на территории бассейна черного моря (*Convar pontie Negr.*), а в подгруппе (*Sub.convar Georgica Negr.*), в которой объединены сорта Западной Грузии в

целом и частично сорта Восточной Грузии: качичи, цоликаури, цицка, крахуна, оцханури сапере, чхавери, оджалеши, саперави и др. у которых следующие ампелографические различающиеся знаки: кончик почки, разная интенсивность распускания молодых и зрелых листьев, грозди - средней величины, и их, в основном, употребляют в виноделии и двойного назначения – вино – столовые.

Часть сортов винограда Восточной Грузии расположена в группе (*Convar orientalis* Negr.) сортов Каспийского бассейна эколого-географической группе Восточной Азии (*Sub.convar Caspica* Negr.) (тавтави, шавкапито), у которой различительные признаки: конус почки и молодые побеги оголены и гроздья больше средних, с сочными зернами. В Грузии выделено два очага происхождения культурных форм винограда: 1. колхетский, 2. алазанский. Грузинские сорта винограда эндемичны и расположены в основных этническо-географических местах-центрах: в Кахетии (до-90) ркацители, мцване кахури, хихви, киси, мцвивани, саперави и др; в Картли: (72) чинури, горули мцване, горула столовая, будешури, шавкапито, тавквери и др.; в Имеретии (более 70): цоликаури, цицка, крахуна, оцханури сапере, дзелшави и др.; в Рачии (более 40): александроули, муджуретули, цулукидзе тетра, кабистони и др.; в Лечхуми – усахелоури, орбелури оджалеши и др.; в Гурии (до 60): чхавери, аладастури, джани, схилатубани, сакмиела и др.; в Аджарии (до 50): сацурави, брола, кланджури и др.; в Менгрелии (более 60): оджалеши, чергвали, пумпула и др.; в Абхазии (до 50): авасирхва, качичи и др.; в Месхетии (более 25): месхури саперави, месхури цхенис дзудзу, тамарис вази и др.;

Из 47 сортов винограда, внесенных в производственный ассортимент – 38 грузинские, для вина -37, красные -14, белые -23. Цветные сорта: саперави, саперави будешурисебри, аладастури, тавквери, шавкапито, оцханури сапере, александроули, муджуретули, оджалеши, чхавери, дзелшави, качичи, сацурави и др. Белые сорта: ркацители, мцване кахури, хихви, киси, горули мцване, чинури, цоликаури, цицка и др. В Грузии выведение селекционные сорта: картулии саадрео, тбилисури, ркацители мускатури, иверия, беставашвили тетра, даиси, агуна, вардзиа; филлоксероустойчивые грузино-американские гибриды: ркацители X рипария глугари №14, ркацители X (берландиери X рипария 420^a) №19, шавихариствала X (берландиери X рипария телеки 8^b) биотип 9. Особое внимание уделяется малораспространенным сортам винограда: мцване кахури, хихви, киси, мцвивани, александроули, муджуретули, усахелоури, крахуна, оцханури сапере, чхавери, оджалеши, шавкапито, качичи и др. В коллекционных насаждениях (с.Джигура Мцхетского р-на) выявлены перспективные сорта: мцвивани, читиствала, данахарули, мхаргдзели, джани, сакмиела, схилатубани, пумпула, брола и др. (до 20 сортов).

Интерес к исследованию грузинского фонда сортов винограда стал активным с 30-х годов прошлого века. Под руководством проф. С.Чолокашвили была разработана программа продолжительного действия. На экспериментальной базе НИИ виноградарства и виноделия в Телави был создан первый коллекционный участок с 600 образцами, из них более 300 были грузинские. В 1947 году недалеко от Тбилиси в хозяйстве Дигоми был разведен коллекционный участок на 1200 сортов (М.Рамишвили), который в 1968 году расширился и стал коллекционным участком международной категории (до 3000 образцов), в том числе 420-грузинские, здесь же была создана лаборатория ампелографии (руководитель М. Рамишвили), которая была преобразована в центр исследования генофонда винограда. Кроме того коллекционные участки краевой и местной категории были возведены: в Сакаре более -200, в Гудаути (Абхазия) – более 300, в Зугдиди (Менгрелия) – до 50, в Аджарии – 40, в Месхетии – до 30, в Мухрани более 200 и

др. В 2003 году на базе тбилисской Вашлиджварской экспериментальной базы НИИ садоводства, виноградарства и виноделия по Международному проекту (институт защиты генофонда, Рим), было посажено более 350 диких и культурных сортов и сортоформ (Н.Чхартишвили, Н.Церцвадзе). По той же программе в сотрудничестве с Миланским университетом в г. Горица – Италия была послано и посажено 150 образцов грузинских сортов винограда, исследование и изучение которых продолжается по совместной программе. В этот же период более 300 сортов винограда в хозяйстве Кварели, в частном секторе (Л.Уджмаджуридзе), а также более 150 сортов защищены в Цинандали на территории винного завода компании «Шуми».

Международный интерес к сортам грузинского винограда появляется в первой половине 19 века, первые краткие описи публикуются в Париже В.Пиулиа (1809) Жан Франсуа Гамба (1824) А. Декандоли, Г. Шарери, Фр. Коленати (1843-1844); В многотомной ампилографии изданной в Париже Виалосом и Гермолери (1903-1910) описаны несколько грузинских сортов. На грузинском языке первые описи осуществили Т.Л.Джорджадзе (1876), Эр. Накашидзе, И.Цинамдзгвришвили и др. Огромная роль Ив. Джавахишвили и его бессмертная книга «История грузинской экономики» (1934) о происхождении грузинских сортов винограда, распространении, наименованиях путешествии за границу и др. В 1938 году впервые на грузинском языке был издан учебник С.Чолокашвили о ампелографии, там же он интересный труд посвятил сортам винограда эпохе царицы Тамары (XII век), которые сегодня сохраняют ведущее место в производственном ассортименте: саперави, ркацители, хихви, мцване, хевардули, которые гораздо раньше V века отмечены литературных источниках. Акад. С Чолокашвили рано скончался (1944). Его программу успешно продолжили наследники его школы – М.Рамишвили, В.Кантария, Н.Чакнишвили и др. М. Рамишвили собрал, описал и издал «Сорта винограда Гурии, Менгрелии и Абхазии (1947)». «Сорта винограда Кахетии» - автор Д.Табидзе (1947)». «Сорта винограда Картли – Н.Чакнишвили, Р.Кикачеишвили; «Рача-Лечхумские» – А. Миротадзе; Абхазские – Т.Кварацхелия (1934). А в 1960 г. был издан капитально иллюстрированный атлас «Ампелография Грузии» (Н.Кецховели, М.Рамишвили, Д.Табидзе), в которой в полном формате описано 80 сортов винограда. В 1983 и 1986 годах был издан учебник «Ампелография» (М. Рамишвили). В 2004 г. В монографии Р.Рамишвили «История грузинского винограда и вина» представлено более 300 сортов винограда, В этой же книге отдельная графа посвящена диким и одичавшим формам винограда Грузии; говорится о более 400 форм им же найденных, которые были защищены в коллекционном участке. В 1946-1970 гг. в г. Москве в 11 томе союзной ампелографии, изданной на русском языке грузинскими авторами (М.Рамишвили, Р.Рамишвили, Д.Табидзе, Н.Чхартишвили, Р.Кикачеишвили) и др. описано 414 сортов винограда. В энциклопедию винограда, изданной в Кишиневе в трехтомнике (член редакц. коллегии Н.Чхартишвили) внесено более 300 сортов; в 2004-2009 гг. в капитальной книге «Ампелография Востока» на итальянском языке охарактеризовано более 150 сортов грузинского винограда (Н.Чхартишвили, Н.Церцвадзе). В 2012 г. на английском языке была издана «Ампелография Кавказа и Северных регионов Черного моря» (Н. Чхартишвили, Н.Церцвадзе, Д.Маградзе), в которой описано и иллюстрировано более 50 грузинских сортов. Оба издания были отмечены премией Международной организации виноградарства и виноделия (Париж, Франция). На сегодняшний день большая часть выше упомянутой коллекции пришла в упадок и требует обновления. Некоторые из них (Абхазская, Аджарская, Менгрельская, опытная станция Сакара, Аграрного университета, тбилисская Вашлиджвари) уже не существуют. Создана опасность сохранению богатого в мире генофонда картлинского винограда. На создавшееся

положение отозвался истинный патриот, неповторимый благотворец Б. Иванишвили. По его инициативе, с использованием научного потенциала и технической базы НИИ садоводства, виноградарства и виноделия с 2007 года в селе Джигаура Мцхетского р-на был создан производственный центр здорового посадочного материала винограда и плодовых (рук. проф. Л. Уджмаджуридзе, конс. Н. Чхартишвили), которые, наряду, с производством саженцев обеспечивает консервацию, исследование и воспроизводство генофонда винограда и плодовых.

В 2009 г. был создан коллекционный участок винограда, где собрано более 450 грузинских сортов винограда (каждый по 10-20 растений) и они укомплектованы по этнико-географическим местам. Сюда же завезено и охранено более 300 иностранных сортов винограда. Коллекция зарегистрирована статусом международной категории. Подтверждено что большая часть сортов грузинского винограда свой сортовой потенциал выявляет максимально в очагах происхождения и в аналогичных местах, так называемых уникальных микрозонах, а именно: для саперави – ахашени, мукузани, киндзмараули, (Шида Кахети); хашми - (Гаре Кахети) где производится высококачественные естественно сладкие и полусладкие вина с местным наименованием. «Ахашени», «Мукузани», «Киндзмараули» и др. Для вин европейского стиля Ркацители неповторимы микрозоны поселения Цинандали, Напареули, Гурджаани. А мцване кахури дает неповторимое, нежно гармоничное вино европейского стиля в микрозонах гаре кахети – Манави-Какабети. Для Хихви – Икалто (Телави) и Карданахи – Бакурцихе (Гурджаани); Для Чинури, Горули, Мцван особое место – Атенское ущелье (Гори) и микрозона Вазиани, Ксовриси в ущелье Ксани; а Александрюли и Муджуретули только в Рача-Амбролаурского р-на; в Хванчкаре, в Садмели, в Бостане, в Чорджоми получаем неповторимое «Хванчкара». Для «Усахелоури» неповторимая микрозона Зуби-Укурешви. Для Чхавери – Гурия -Аджарское предгорье (Бахви-Аскана, Бакурцихе), Кедкий р-н (Аджария). Для «Оджалешви» - микрозоны – Салхино и бандзи.

«Каждый сорт винограда – это исторический памятник». Генофонд грузинского винограда защищает Закон Грузии «О винограде и вине» (1998).

Genetic resources of grapevine in Georgia

Author: N. Chkhartishvili, Academician, Academy of Agricultural Sciences of Georgia

Georgian species of vine are one of the most ancient ones, and Georgia is acknowledged as the country where the first cultural grapevine forms emerged. In the result of “national selection”, more than 500 aboriginal species of grapevine have been selected, domesticated and distributed; Also, a direct predecessor of modern cultural grapevine -*Vitis vinifera sativa*, a wild grapevine - *V. Vinifera Silvestris*, (now included in the Red Book) was identified and described together with other 400 wild vines, and also those which became wild in a course of time. The scientists have also specified some transitional species which indicates to the process of “transition” from wild grapevine – to cultural species.

Georgian aboriginal vine species, according to their morphological- biological characteristics, belong to the Black Sea (*Convar pontic Negr.*) basin, and Georgian (*Sub.convar Georgica Negr*) region sub-group. The majority of grapevine species of Western Georgian, and some of Eastern Georgia, such as: Kachichi, Tsolikouri, Tsitska, Krakhuna, Otskhanuri Sapere, Chkhaveri, Rkatsiteli, Saperavi, and others

belong to this sub-group. The characteristics typical for those species are: they have a middle-sized grape clusters which has an abundant number of leaves on the tip of the shoots, and they have double function. Some grape vine species of Easter Georgia belong to Eastern Asia ecological- geographical zone group (*Convar orientalis* Negr.) and Caspian Sea (*Sub.convar Caspica* Negr) group. For example, Tavkveri and Shavkapito. Special characteristics of which are: the tips of the shoots are not fully covered with leaves, the grape clusters are bigger than average size and are quite juicy.

In Georgia, mainly two geographical locations: Kolkheti and Alaznis Veli are identified as the places of birth of Georgian grapevine species. Georgian species are endemic and are located in historical places of their ethnical-Geographical places: In Kakheti about 90 species: Rkatsiteli, Mtsvane Kakhuri, Khikhvi, Kisi, Mtsvivvani, saperavi, and others. In kartli region about 72 species, such as, Chinuri, Goruli Mtsvane, Gorula Supris, Budeshuri, Shavkapito, Tavkveri, and other. In Imereti region (more than 70 species): Tsokikouri, Tsitska, Krakhuna, Mujuretuli, Tsulukizis Tetra, Kabistoni, and other. In Iechxumi region: Usakhelouri, Orbeluri Ojaleshi, and other. In Guria region (about 60 species): Chxaveri, aladasturi, Jani, Sxilatubani, Sakmiela, and other. In Achara region (about 50 species): Satsuravi, Brola, Klarjuli, other. In Samegrelo region (about 60 species): Ojaleshi, chergvali, Pumpula, and other. In Abkhazia region (about 50 species): Avasitkhva, kachichi and other. In Meskheti (more than 25): Meskhuri Saperavi, mesxuri Tsxenis dzuzu, Mesxuri Tamaris Vazi, and other species.

Out of 47 breeds of grapevine included in industrial assortment – 38 are Georgian. Out of which: 37 is used for wine; Red-grape – 14; White-grape – 23. Multicolor breeds are: Saperavi, Saperavi Budeshurisebri, Aleksandrouli, Mujuretuli, Ojaleshi, Chkhaveri, Zelshavi, Kachichi, Satsuravi, and others.

White-grape breeds are: Rkatsiteli, Mtsvane kakhuri, Khikhvi, Kisi, Goruli Mtsvane, Chinuri, Tsolokauri, Tsitska, others. Georgian selective breeds: Georgian Early, Tbilisuri, Rkatsiteli Muskatouri, Iveria, bestavashvilis Tetra, Daisi, Aguna, Varzia; also phylloxera resistant American hybrids: Rkatsiteli XRiparia Gluari #14, Rkatsiteli X (Berlanderi X Riparia 420^a) #19, shavi Kharistvala X (Berlanderi X Riparia teleki 8^b) bio-type 9.

Particular attention is paid to the renovation and spread of less extended unique vine species, such as: Mtsvane kakhura, Khikhvi, Kisi, Mtsvivana, Aleksandrouli, Mujuretuli, Usaxelauri, Kraxuna, Otskhanuri Sapere, Chkhaveri, Ojaleshi, Shavkapito, Kachichi.

In collection plants (village Jigaura, Mtskheta region) perspective species are identified, such as: Mtsvivani, Chitistvala, danakharjuli, Mxargrzeli, Jani, Sakmiela, skhilatubani, Pumpula, Brola, and others, more than 20 breeds.

An extensive interest towards investigation of the gene-fund of Georgian grapevine species has been revised since the 30s of the last century. Under the supervision of S. Cholokashvili a long-term action plan has been worked out. On the base of The Research Institute of Viticulture and Wine-making the first testing plot was developed in Telavi with 600 species, out of which – more than 300 was of Georgian origin.

In 1947, near Tbilisi, in Dighomi Experimental Plot was organized with 1200 grapevine species (M. Ramishvili), which was later, in 1968 expanded, and was turned into international collection of breeds with approximately 3000 species included, out of which 420 were of Georgian origin.

Also, a laboratory of Ampelography was organized (Supervisor – Prof. M. Ramishvili), which was soon developed as the center for investigation of vine gene fund. Besides, regional and local planting was organized for the collection: in Sakara – more than 200, in Gudauta (Abkhazia) about 50 , and in Achara – 40, Meskheti – about 30, and Mukhiani – more than 200.

In 2003, on the Vashlijvari testing plot of the Research Institute of Viticulture and Winemaking more than 350 of cultural and aboriginal vine species were planted (N. Chkhartishvili, N. Tsertsvadze) which as envisaged by an international project of gene-plant protection, Rome.

Within the framework of the same project, 150 Georgian grapevine species were sent to the city Goritsa to be studied by Georgian and Italian research partners. The project was carried out in close cooperation with the University of Milan. Also, more than 300 species were planted during the same period, which are now kept in the town of Kvareli private sector. (L. Ujmajuridze). And about 150 species are preserved on the territory of the winemaking plant, "Shumi" in Tsinandali.

A scientific interest towards ancient Georgian vine species starts from the first half of the 19th century. The first short descriptions of a few Georgian vine species appear in Paris, in a multivolume editions of Ampelography (1903-1910). In Georgian language the first descriptions were made by T.L. Jorjadze (1876), E. Nakashidze, I. Tsinamzvrishvili, and other scientists. The great Georgian professor, the founder of the first university in Tbilisi, Ivane Javakhishvili, carried out a significant work regarding description, origin, names and allocation of Georgian species which is given in his book "The History of Georgian Economy" (1934).

In 1938, for the first time, the text-book in Ampelography was published in Georgia by Simon Kaukhchishvili. He also dedicated an interesting research to the history of grape vine species from King Tamara's epoch, (The 12th century) which keeps a leading place in industrial assortment till present. These are: Saperavi, Rkatsiteli, Khikhvi, Mtsvane, Khevarduli which are mentioned in the historical annals earlier, since the 5th century. The researches were continued by his pupils: M. Ramishvili, V. Kantaria, N. Chakhnashvili, D. Tabidze, and others. M. Ramishvili collected, described and published the book under the title "The vine species of Guria, Samegrelo and Achara". In 1947, D. Tabidze published "Kakhetian Vine Species", N. Chakhnashvili published "Kartlis Vine Species", R. Kikacheishvili wrote a book on "Racha-Lechkhumi". In 1960 an illustrative atlas "Georgian Ampelography" was published by N. Ketskhoveri, M. Ramishvili, and D. Tabidze, where 80 different Georgian vine species are described.

In 1983 and 1986 professor M. Ramishvili published the first text-book in Ampelography, and his monography "The history of Georgian Vine and Winemaking". One particular chapter in this book is dedicated to description of the wild and half wild vine forms. He talks about more than 400 forms of vine which were preserved in the testing plot.

In 1946-1970s, a soviet "Ampelography" was published in Russian language in Moscow. In the vol. 11 of the mentioned edition, Georgian scientists: M. Ramishvili, R. Ramishvili, D. Tabidze, N. Chakhnashvili described 414 vine species.

In 1986-1996, in the "Encyclopedia of Viticulture" edited in the city of Chisinau, more than 300 vine species are included. In 2004-2009, in a fundamental research "Eastern Ampelography", published in Italian language, 150 vine species are characterized. (N. Chkhartishvili, N. Tsertsvadze)

In 2012, "Caucasus and Black Sea Northern region Ampelography" was published in English language (N. Chkhartishvili, N. Tsertsvadze, D. Maghradze), in which about 50 Georgian vine species were described and illustrated. Both publications were awarded by the OIV- an International Organization of Vine-making (Paris).

Nowadays, greater parts of the above-described collections are degraded and need to be renewed. Some of the mentioned testing plots have stopped their existence (e.g. in Abkhazia, Achara, Samegrelo, Sakara, Agrarian University, Tbilisi Vashlijvari). Also, Kartli Vazi – which is a unique collection of gene-fund is under a serious threat. The given circumstance was responded by an outstanding person,

well-known by its charity activities, former Prime Minister of Georgia – Bidzina Ivanishvili. In the result of his initiative, and the researchers of the Research Institute of Viticulture and Wine-making, the Center for production of healthy vine planting materials was organized in Mtskheta region, village Jighaura. (director – Prof. Ujmajuridze, The consultant – Prof. N. Chkhartishvili) The Center also provides research work, reproduction and conservation of the vine and fruit-trees' gene-fund.

In 2009, a grapevine collection plot was set up, where there are about 450 Georgian vine brands collected. (Each one is presented by 10-20 nurseries). And they are organized according to their historical, ethnical and geographical places of dislocation. There are about 300 foreign species which are registered according to their international status.

It is already identified that the majority of Georgian species reveal their potential when they grow in the micro-zones to which they historically belong. Particularly, for Saperavi – it is the best to grow in the following zones: Axaheni, Mukuzani, Kinzmarauli, located in Shida Kakheti; Xashmi – Gare Kakheti, where high quality, naturally sweet and half-sweet wines are produced, such as Akhasheni, Mukuzani, Kindzmarauli, and other. To produce white wine Rkatsiteli, a European style wine, the following micro-zones - Tsinandali, Napareuli and Gurjaani are unique. One of the popular wine brands – Mtsvane Kakhuri is produced from grapes grown in Gare Kakheti region – Manavi and Kakabeti micro-zones. For Khikhvi – Ikalto (Telavi) and Kardanaxi – Bakurtsikhe (Gurjaani) are the most appropriate places. In Kartli region: the Ateni Valey and in Ksani Valey –Vaziani- Ksovrisi micro-zones are the best places to grow vine for wine brands, such as, Chinuri and Goruli Mtsvane. As for Aleksandrouli and Mujuretuli wine brands – they are grown in the following micro-zones of Ambrolauri region: Khvanchkara, Sadmeli, Bostana, Chorjo. For Khvanchkara wine brand the best location is Chorjo, but for Usaxelauri – it is Zubi-Okureshi microzones which are incomparable for production of this brand. Chkhaveri, it is produced from vine grown in Guria region, namely Askana, Bukistsikhe, and Kedi micro-zones. To produce Ojaleshi wine brand – the best location is: Salkhino and Banza micro-zones.

Each of the Georgian grapevine species – is one monument of history. Georgian vine gene-fund is protected by the Georgian Law on “Vine and Wine” adopted in 1998.

ქართული აბორიგენული ვაზის ჯიშები
Местные аборигенные сорта винограда Грузии
Local Authenthouse grapevine varieties of Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	ეთნიკურ - გეოგრაფიული წარმოშობა Происхождение Origin
1	აბისტაჟი	Абистаж	Abistazh	Georgia
2	აბშილური	Абшилури	Abshiluri	Georgia
3	ადანასური	Аданасური	Adanasuri	Georgia
4	ადრეული შავი	Адреული შავი	Adreuli Shavi	Georgia
5	ადრეული	Адреული	Adreuli	Georgia
6	ადრეული თხელკანა	Адреული თხელკანა	Adreuli Thkhelkana	Georgia
7	ადრეული სქელკანა	Адреული სქელკანა	Adreuli Skelkana	Georgia
8	ადრეული ვარდისფერი	Адреული ვარდისფერი	Adreuli Vardisperi	Georgia
9	ადრეული შავი	Адреული შავი	Adreuli Shavi	Georgia
10	აღბიჟი	Агбиж	Aghbizh	Georgia
11	აჟყაფში	Ажқапш	Azhkapzh	Georgia
12	აჟაფში	Ажāпш	Azhapsh	Georgia
13	აკაბილი	Акабил	Akabil	Georgia
14	აკომშტალი	Акомштал	Akomshtal	Georgia
15	ალადასტური	Аладаსტური	Aladasturi	Georgia
16	აკუშარი	Акушар	Akushar	Georgia
17	ალექსანდროული	Александроული	Alexandrouli	Georgia
18	ალმურა თეთრი	Алмура თეთრი	Almura Tetri	Georgia
19	ალმურა შავი	Алмура შავი	Almura Shavi	Georgia
20	ამლახუ	Амлаху	Amlakhu	Georgia
21	ანანურა	Ананура	Ananura	Georgia
22	ამოპხიჯი	Амопхиж	Amopkhizh	Georgia
23	ანდრეული თეთრი	Андреული თეთრი	Andreuli Tetri	Georgia
24	ანდრეული ვარდისფერი	Андреული ვარდისფერი	Andreuli Vardisperi	Georgia
25	ანდრეული შავი	Андреული შავი	Andreuli Shavi	Georgia
26	არაბეული თეთრი	Арабеული თეთრი	Arabeuli Tetri	Georgia
27	არაბეული შავი	Арабеული შავი	Arabeuli Shavi	Georgia
28	აკუბასა	Акубаса	Akubasa	Georgia
29	არგვეთული საფერე	Аргветული сапере	Argvetuli Sapere	Georgia
30	აჟკვაკვა	Ажқвақва	Azhkvakva	Georgia

31	ასპინძური შავი	Аспиндзури шავი	Aspindzuri Shavi	Georgia
32	აშულაჟი	Ашугаж	Ashughazh	Georgia
33	ასურეთული შავი	Асуретули шავი	Asuretuli Shavi	Georgia
34	ასურეთული თეთრი	Асуретули тетრი	Asuretuli Tetri	Georgia
35	ავასირხვა	Авасирхва	Avasirkhva	Georgia
36	ავრეხი	Аврехи	Avrekhi	Georgia
37	აჩკიკიჟი	Ачкикиж	Achkikizh	Georgia
38	აციმლიჟი	Ацимлиж	Atsimlizh	Georgia
39	აწლიჟი	Ацлиж	Atslizh	Georgia
40	აჭარული შავი	Аджарული шავი	Adjaruli Shavi	Georgia
41	აჭარული თეთრი	Аджарული тетრი	Adjaruli Tetri	Georgia
42	ახალციხური თეთრი	Ахалцихური тетრი	Akhaltsikhuri Tetri	Georgia
43	ახალსოფლის	Ахалсоплис	Akhalsophlis	Georgia
44	ახარდანი	Ахардан	Akhardan	Georgia
45	ახარდანი სალხინოსი	Ахардани салхиноси	Akhardani Salkhinosi	Georgia
46	ახმეტის წითელი	Ахметис цители	Akhmetis Tsiteli	Georgia
47	ახუხუჟი	Ахухуж	Akhukhuzh	Georgia
48	ბადაგი	Бадаги	Badagi	Georgia
49	ბათომურა	Батомура	Batomura	Georgia
50	ბათომურა ლომჯარია	Батомура ломджариа	Batomura Lomjaria	Georgia
51	ბახვა	Бахва	Bakhva	Georgia
52	ბეგლარის ყურძენი	Бегларис курдзени	Beglaris Kurdzeni	Georgia
53	ბეჟანა	Бежана	Bezhana	Georgia
54	ბელარიანი	Белариани	Belariani	Georgia
55	ბერბეშო	Бербешо	Berbesho	Georgia
56	ბეროულა	Бероула	Beroula	Georgia
57	ბეწოურა	Бецоура	Betsoura	Georgia
58	ბროლა	Брола	Brola	Georgia
59	ბუდეშური თეთრი	Будешური тетრი	Budeshuri Tetri	Georgia
60	ბუდეშური წითელი	Будешური цители	Budeshuri Tsiteli	Georgia
61	ბუტკო	Бутко	Butko	Georgia
62	ბუზა	Буза	Buza	Georgia
63	ბზვანურა	Бзванура	Bzvanura	Georgia
64	გაბაშა	Габаша	Gabasha	Georgia
65	გაბეხაური შავი	Габехаური шავი	Gabekhauri Shavi	Georgia
66	გაბეხაური	Габехаური	Gabekhauri	Georgia
67	გოდაათური	Годаатури	Godaaturi	Georgia
68	გომის თეთრი	Гомис тетრი	Gomis Tetri	Georgia

69	გორულა	Горула	Gorula	Georgia
70	გორული მწვანე	Горули მცვანე	Goruli Mtsvane	Georgia
71	გრძელმტევანა	Грдзелმтеვანა	Grdzelmtevana	Georgia
72	დანახარული	Данახარული	Danakharuli	Georgia
73	დიდმტევანა შავი	Дидმтеვანა შავი	Didmtevana Shavi	Georgia
74	დიდშავი	Дидშავი	Didshavi	Georgia
75	დიღმურა	Дигმურა	Dighmura	Georgia
76	დონდღლაბი	Дондღლაბი	Dondghlabi	Georgia
77	დონდღლაბი მწვანე	Дондღლაბი მცვანე	Dondghlabi Mtsvane	Georgia
78	დონდღლაბი შავი	Дондღლაბი შავი	Dondghlabi Shavi	Georgia
79	დუდღუში	Дудღუში	Dudghushi	Georgia
80	ეგურძგული	Егурძგული	Egurdzguli	Georgia
81	ენაგეთის თეთრი	Енагетის ტეტრი	Enagetis Tetri	Georgia
82	ენდელაძისეული	Енделაძისეული	Endeladziseuli	Georgia
83	ვაზისუბნის წითელი	Вазისუბნის ციტელი	Vazisubnis Tsiteli	Georgia
84	ვაიოს საფერავი	Ваиოს саперავი	Vaios Saperavi	Georgia
85	ვანის ჩხავერი	Вანის чхავერი	Vanis Chkhaveri	Georgia
86	ვარდისფერა	Вардисპერა	Vardispera	Georgia
87	ვარდისფერი ყურძენი	Вардисპერი ყურძენი	Vardisperi Kurdzeni	Georgia
88	ვერტყვიჭალის შავი	Верტყვიჩალის შავი	Vertkvitchalis Shavi	Georgia
89	ვერტყვიჭალის თეთრი	Верტყვიჩალის ტეტრი	Vertkvitchalis Tetri	Georgia
90	ვორონა	Ворона	Vorona	Georgia
91	ზაკატალის თეთრი	Зაკატალის ტეტრი	Zakatalis Tetri	Georgia
92	ზაკატალის წითელი	Зაკატალის ციტელი	Zakatalis Tsiteli	Georgia
93	ზერდაგი	Зерდაგი	Zerdagi	Georgia
94	თამარის ვაზი	Тамარის ვაზი	Tamaris vazi	Georgia
95	თავკვერი	Тავკვერი	Tavkveri	Georgia
96	თავკვერი ქართლის	Тავკვერი კარტლის	Tavkveri Kartlis	Georgia
97	თავკვერი დიდმარცვალა	Тავკვერი დიდმარცვალა	Tavkveri Didmartsvala	Georgia
98	თავკვერი პატალაანთეული	Тავკვერი რატალაანთეული	Tavkveri Patalaanteuli	Georgia
99	თავკვერი საფერავისებური	Тავკვერი საპერავისებური	Tavkveri Saperaviseburi	Georgia
100	თავწითელა	Тавციტელა	Tavtsitela	Georgia
102	თბილური	Тბილური	Tbiluri	Georgia
103	თეთრიშა	Тეთრიშა	Tetrisha	Georgia
104	თეთრი თავკვერი	Тეთრი თავკვერი	Tetri Tavkveri	Georgia
105	თეთრი ჩინური	Тეთრი ჩინური	Tetri Chinuri	Georgia

106	თეთრი ჩხავერი	Тетри чхавერი	Tetri Chkhaveri	Georgia
107	თეთრი ყურძენი	Тетри курдзени	Tetri Kurdzeni	Georgia
108	თითა კახური	Тита кахური	Tita Kakhuri	Georgia
109	თითა იმერული	Тита имерული	Tita Imeruli	Georgia
110	თითა რაჭული	Тита рачული	Tita Rachuli	Georgia
111	თითა მესხური	Тита месхური	Tita Meskhuri	Georgia
112	თითა ქართლური	Тита картლური	Tita Kartluri	Georgia
113	თქვლაფა	Тквლაпа	Tkvlapa	Georgia
114	თვალდამწვრისეული	Твалдамцврისეული	Tvaldamtsvriseuli	Georgia
115	თხელი საფერავი	Тхელი саперავი	Tkheli Saperavi	Georgia
116	ივესი	Ивеси	Ivesi	Georgia
117	იმერული შავი	Имерული шავი	Imeruli Shavi	Georgia
118	ინგილოური	Ингилоური	Ingilouri	Georgia
119	ინსტიტუტის გრძელმტევანა	Институтის გრძელმტევანა	Institutis Grdzelmtevana	Georgia
120	იყალთოს წითელი	Икалтос цители	Ikaltos Tsiteli	Georgia
121	კაიკაციშვილისეული	Каикацишвилისეული	Kaikatsishviliseuli	Georgia
122	კაკიტაური	Какитаური	Kakitauri	Georgia
123	კამური თეთრი	Камური тетри	Kamuri Tetri	Georgia
124	კამური შავი	Камური шავი	Kamuri Shavi	Georgia
125	კაბისტონი შავი	Кабистონი шავი	Kabistoni Shavi	Georgia
126	კაპისტონი გაღმოური	Капистონი гагმოური	Kapistoni Gaghmouri	Georgia
127	კაბისტონი რგვალი	Кабистონი рგვალი	Kabistoni Rgvali	Georgia
128	კაპისტონი თეთრი	Капистონი тетри	Kapistoni Tetri	Georgia
129	კაპისტონი წვრილი	Капистონი цვრილი	Kapistoni Tsvrili	Georgia
130	კაპისტონი წიწილიანი	Капистონი ციცილიანი	Kapistoni Tsitsiliani	Georgia
131	კაპიტა	Капита	Kapita	Georgia
132	კატური	Катури	Katuri	Georgia
133	კაჭიჭი	Качიჩი	Katchitchi	Georgia
134	კახის თეთრი	Кахის тетри	Kakhis Tetri	Georgia
135	კახის წითელი	Кахის цители	Kakhis Tsiteli	Georgia
136	კახური თეთრი	Кахური тетри	Kakhuri Tetri	Georgia
137	კიკაჩა	Кикаჩა	Kikacha	Georgia
138	კირწითელა	Кирцитელა	Kirtsitela	Georgia
139	კირწმაგარა	Кирцмаგარა	Kirtsmagara	Georgia
140	კლარჯული	Кларджული	Klarjuli	Georgia
141	კლერტმაგარა	Клертмаგარა	Klertmagara	Georgia
142	კოცხანა	Коцხანა	Kotskhana	Georgia
143	კორტნულა	Кортнულა	Kortnula	Georgia

144	კოლოში	Колоши	Koloshi	Georgia
145	კრახუნა	Крахуна	Krakhuna	Georgia
146	კრახუნა მწვანე	Крахуна მცვანე	Krakhuna Mtsvane	Georgia
147	კუდურაული	Кудураული	Kudauruli	Georgia
148	კუმსი შავი	Кумси შავი	Kumsi Shavi	Georgia
149	კუმსი თეთრი	Кумси თეთრი	Kumsi Tetri	Georgia
150	კუმსი ყვითელი	Кумси კვითელი	Kumsi Kviteli	Georgia
151	კუნძა	Кუნძა	Kundza	Georgia
152	კუნძა შავი	Кუნძა შავი	Kundza Shavi	Georgia
153	კუპრაშვილისეული	Купრაშვილისეული	Kuprashviliseuli	Georgia
154	კურკენა	Курკენა	Kurkena	Georgia
155	ლივანურა თეთრი	Ливანურა თეთრი	Livanura Tetri	Georgia
156	ლაგილური თეთრი	Лагилური თეთრი	Lagiluri Tetri	Georgia
157	ლაკოაჟ	Лакоაჟ	Lakoazh	Georgia
158	ლექური ყურძენი	Лекуრი კურძენი	Lekuri Kurdzeni	Georgia
159	მამუკას საფერე	Мамუკას საფერე	Mamukas Sapere	Georgia
160	მამუკას ვაზი	Мамუკას ვაზი	Mamukas Vazi	Georgia
161	მარგული საფერე	Маргули საფერე	Marguli Sapere	Georgia
162	მარიამობის ვაზი	Мариამობის ვაზი	Mariamobis Vazi	Georgia
163	მაღლარი	Маღლარი	Maghlari	Georgia
164	მაღლარი მსხვილმარცვალა	Маღლარი მსხვილმარცვალა	Maghlari Mskhilmartsvala	Georgia
165	მაღლარი მსხვილთვალა	Маღლარი მსხვილთვალა	Maghlari Mskhiltvala	Georgia
166	მაღლარი თვრინა	Маღლარი თვრინა	Maghlari Tvrina	Georgia
167	მაჩანოური	Мачანოური	Machanouri	Georgia
168	მაური თეთრი	Маური თეთრი	Mauri Tetri	Georgia
169	მაჭყვატური	Мачყვატური	Matchkvaturi	Georgia
170	მახათური	Махათური	Makhaturi	Georgia
171	მახვატელი	Махვატელი	Makhvateli	Georgia
172	მცვივანი კახური	Мცვივანი კახური	Mtsvivani Kakhuri	Georgia
173	მცვივანი ადრეულა	Мცვივანი ადრეულა	Mtsvivani Adreula	Georgia
174	მცვივანი რაჭული	Мცვივანი რაჭული	Mtsvivani Rachuli	Georgia
175	მცვივანი გურული	Мცვივანი გურული	Mtsvivani Guruli	Georgia
176	მცვივანი მესხური	Мცვივანი მესხური	Mtsvivani Meskhuri	Georgia
177	მცვივანი მსხვილმარცვალა	Мცვივანი მსხვილმარცვალა	Mtsvivani Mskhilmartsvala	Georgia
178	მცვივანი საჩხერის	Мცვივანი საჩხერის	Mtsvivani Sachkheris	Georgia
179	მეგრული შავი	Меგრული შავი	Megruli Shavi	Georgia
180	მეკრენჩხი	Мекრენჩხი	Mekrenchkhi	Georgia

181	მელიკუდა ქართლის	Меликуда картлис	Melikuda Kartlis	Georgia
182	მესხური ჩიტისკვერცხა	Месхури читискверцха	Meskhuri chitiskvertskha	Georgia
183	მესხური ჩიტისთვალა	Месхури читистვალა	Meskhuri chitistvala	Georgia
184	მესხური მტევანდიდი	Месхури мтевандидი	Meskhuri mtevandidi	Georgia
185	მესხური მწვანე	Месхури мцვანე	Meskhuri Mtsvane	Georgia
186	მესხური საფერე	Месхури сапере	Meskhuri Sapere	Georgia
186	მესხური შავი	Месхури шავი	Meskhuri Shavi	Georgia
188	მესხური ხარისთვალა	Месхури харистვალა	Meskhuri Kharistvala	Georgia
189	მესხური ყურძენი	Месхури курдзენი	Meskhuri Kurdzeni	Georgia
190	მგალობლიშვილი	Мгалоблишვილი	Mgaloblishvili	Georgia
191	მირზანული	Мирзанული	Mirzanuli	Georgia
192	მრგვალი საფერე	Мргვალი сапере	Mrgvali Sapere	Georgia
193	მრგვალი ყურძენი	Мргვალი курдзენი	Mrgvali Kurdzeni	Georgia
194	მსხვილკუმფხალა	Мсхвилкუმфхალა	Mskhvilkumpkhala	Georgia
195	მსხვილთვალა თეთრი	Мсхвилтვალა თეთრი	Mskhiltvala Tetri	Georgia
196	მსხვილთვალა თეთრი	Мсхвилтვალა თეთრი	Mskhiltvala Tetri	Georgia
197	მსხვილთვალა შავი	Мсхвилтვალა шავი	Mskhiltvala Shavi	Georgia
198	მტევანდიდი	Мтевандидი	Mtevandidi	Georgia
199	მტევანდიდი ბახვის	Мтевандидი бахвис	Mtevandidi Bakhvis	Georgia
200	მტრედისფეხა	Мтредиспеха	Mtredispekha	Georgia
201	მუჯურეთული	Муджуретули	Mujuretuli	Georgia
202	მურადოული	Мурадоული	Muradouli	Georgia
203	მწკლარტა	Мцкларტა	Mtsklarta	Georgia
204	მწვანე იმერული	Мцვანე имерული	Mtsvane Imeruli	Georgia
205	მწვანე კახური	Мцვანე кахური	Mtsvane Kakhuri	Georgia
206	მწვანე ონიდან	Мцვანე онидან	Mtsvane Onidan	Georgia
207	მწვანე რაჭული	Мцვანე рачული	Mtsvane Rachuli	Georgia
208	მწვანე საფერავი	Мцვანე саперавი	Mtsvane Saperavi	Georgia
209	მწვანე ყვითელი	Мцვანე қვითელი	Mtsvane Kviteli	Georgia
210	მხარგრძელი	Мхарგრძელი	Mkhargrdzeli	Georgia
211	მხარგრძელი ყვითელი	Мхарგრძელი қვითელი	Mkhargrdzeli Kviteli	Georgia
212	ნაცარა	Нацара	Natsara	Georgia
213	ნაკაშიძის ჯანი	Накашидзის джანი	Nakashidzis Jani	Georgia
214	ნაკუთვენული	Накутвнеული	Nakutvneuli	Georgia
215	ნოშირიო	Ноширио	Noshrio	Georgia
216	ობჩური შავი	Обчური шავი	Obchuri Shavi	Georgia
217	ოცხანური საფერე	Оцханური сапере	Otskhanuri Sapere	Georgia

218	ოფოურა	Ороура	Opoura	Georgia
219	ოფჩური ძველი	Опчური ძველი	Opchuri Dzveli	Georgia
220	ოჯალეში	Оджалეში	Ojaleshi	Georgia
221	ოჯალეში გურიის	Оджалეში გურიის	Ojaleshi Guriis	Georgia
222	ორბელური ოჯალეში	Орбелური оджалეში	Orbeluri Ojaleshi	Georgia
223	ორონა შემოქმედის	Орона шемокмедის	Orona Shemokmedis	Georgia
224	ონოურა	Оноურა	Onoura	Georgia
225	ოქროულა	Окrouლა	Okroula	Georgia
226	ოდისური	Одзისური	Odzisuri	Georgia
227	პანეში	Пანეში	Paneshi	Georgia
228	პირღებული	Пირღებული	Pirghebuli	Georgia
229	ოხტოურა	Охтоურა	Okhtoura	Georgia
230	პუმპულა	Пუმპულა	Pumpula	Georgia
231	ჟღია	Жღია	Zhghia	Georgia
232	ჟღია საგვიანო	Жღია საგვიანო	Zhghia Sagviano	Georgia
233	რაჭული შავი	Рაჭული შავი	Rachuli Shavi	Georgia
234	რცხილა	Рцხილა	Rtskhila	Georgia
235	რკო შავი	Рკო შავი	Rko Shavi	Georgia
236	რკო თეთრი	Рკო თეთრი	Rko Tetri	Georgia
237	როკინთული შავი	Роკინთული შავი	Rokintuli Shavi	Georgia
238	რქაწითელი	Рქაწითელი	Rkatsiteli	Georgia
239	რქაწითელი დანაკვეთულფოთლიანი	Рქაწითელი დანაკვეთულფოთლიანი	Rkatsiteli Danakvtulpotliani	Georgia
240	რქაწითელი წითელი	Рქაწითელი ციტელი	Rkatsiteli Tsiteli	Georgia
241	მწვანე რქაწითელი	Мწვანე რქაწითელი	Mtsvane RkaTsiteli	Georgia
242	რქაწითელი ვარდისფერი	Рქაწითელი ვარდისფერი	Rkatsiteli Vardisperi	Georgia
243	საადრეო თეთრი	Саადრეო თეთრი	Saadreo Tetri	Georgia
244	საბატონო	Сабატონო	Sabatono	Georgia
245	საკმიელა	Сაკმიელა	Sakmiela	Georgia
246	სამარხი	Сამარხი	Samarkhi	Georgia
247	სამაჭრია	Сამაჭრია	Samatchria	Georgia
248	სამჭაჭა	Сამჭაჭა	Samtchatcha	Georgia
249	სამჩხავერა	Сამჩხავერა	Samchkhavera	Georgia
250	საფენა	Сафენა	Sapena	Georgia
251	საფერავი	Саფერავი	Saperavi	Georgia
252	საფერავი მსხვილმარცვალა	Саფერავი მსხვილმარცვალა	Saperavi Mskhvilmartsvala	Georgia
253	საფერავი ატენის	Саფერავი ატენის	Saperavi Atenis	Georgia

254	საფერავი ბუდეშურისებური	Саперави будешурисебри	Saperavi Budeshuriseburi	Georgia
255	საფერავი გრძელმტევანა	Саперави გრძელმтеვანა	Saperavi Grdzelmtevana	Georgia
256	საფერავი გურიის	Саперави გურიის	Saperavi Guriis	Georgia
257	საფერავი მცვივანი	Саперави მცვივანი	Saperavi Mtsvivani	Georgia
258	საფერავი ქართლის	Саперавი კართლის	Saperavi Kartlis	Georgia
259	საფერავი თეთრი	Саперавი ტეტრი	Saperavi Tetri	Georgia
260	საფერავისებური	Саперавისეбури	Saperaviseburi	Georgia
261	საფერავი ბეჟაშვილის	Саперавი бежашвилის	Saperavi Bezhashvilis	Georgia
262	საფერავი აჭარული	Саперавი აჯარული	Saperavi Adjaruli	Georgia
263	საფერავი ფაჩხა	Саперавი პაჩხა	Saperavi Pachkha	Georgia
264	საჩხერული	Сачхерული	Sachkheruli	Georgia
265	საჩხერის მწვანე	Сачхерის მცვანე	Sachkheris Mtsvane	Georgia
266	საწური	Сацური	Satsuri	Georgia
267	სეურა	Сеура	Seura	Georgia
268	სიმონასეული	Симонасеული	Simonaseuli	Georgia
269	სირგულა	Сиргула	Sirgula	Georgia
270	სქელი საფერავი	Скели саперавი	Skeli Saperavi	Georgia
271	სხილათუბანი	Схилатубანი	Skhilatubani	Georgia
272	ტაგიძურა	Тагидзура	Tagidzura	Georgia
273	ტკბილი ყურძენი	Ткбили კურძენი	Tkbili Kurdzeni	Georgia
274	ტკის ვაზი	Тკის ვაზი	Tkis Vazi	Georgia
275	ტკის ყურძენა	Тკის კურძენა	Tkis Kurdzena	Georgia
276	ტყუპკვირტა	Ткупквирტა	Tkupkvirta	Georgia
277	უბაკლური	Убаклури	Ubakluri	Georgia
278	უგვარო შავი	Угварო შავი	Ugvaro Shavi	Georgia
279	უჩახარდანი	Учახარდანი	Uchakhardani	Georgia
280	უცნობი შავი	Уцნობი შავი	Utsnobi Shavi	Georgia
281	უცნობი თეთრი	Уцნობი ტეტრი	Utsnobi Tetri	Georgia
282	ურიათუბნის წითელი	Уриатуბნის ციტელი	Uriatubnis Tsiteli	Georgia
283	ურიშულა	Уришула	Urishula	Georgia
284	უსახელო წითელი	Усахело ციტელი	Usakhelo Tsiteli	Georgia
285	უსახელოური	Усахелоური	Usakhelouri	Georgia
286	უწყვეტი	Уцкветი	Utskveti	Georgia
287	ფართალა შავი	Партала შავი	Partala Shavi	Georgia
288	ფაჩხატა	Пачхата	Pachkhata	Georgia
289	ფეროვანი პატარიძის	Перовანი ратаридзის	Perovani Pataridzis	Georgia

290	ფერუანი	Перуани	Peruani	Georgia
291	ფითრა	Питра	Pitra	Georgia
292	ქაქუთურა	Какутура	Kakutura	Georgia
293	ქართულა	Картула	Kartula	Georgia
294	ქართული საადრეო	Картули საადრეო	Kartuli Saadreo	Georgia
295	ქცია	Кциа	Ktsia	Georgia
296	ქისი	Киси	Kisi	Georgia
297	ქისი მრგვალი	Киси მრგვალი	Kisi Mrgvali	Georgia
298	ქისტაურული საღვინე	Кистაურული საღვინე	Kistauruli Saghvine	Georgia
299	ქიშური თეთრი	Кишури ტეთრი	Kishuri Tetri	Georgia
300	ქიშური მსხვილმარცვალა	Кишури მსხვილმარცვალა	Kishuri Mskhvilmarcvala	Georgia
301	ქიშური შავი	Кишури შავი	Kishuri Shavi	Georgia
302	ქორქაულა	Коркаულა	Korkaula	Georgia
303	ქველოური	Квелоური	Kvelouri	Georgia
304	ქურთას ვარდისფერი	Куртас ვარდისფერი	Kurtas Vardisperi	Georgia
305	ღრუბელა კახური	Грубела კახური	Ghrubela Kakhuri	Georgia
306	ღრუბელა ქართლის	Грубела კართლის	Ghrubela Kartlis	Georgia
307	ღრუბელა იმერული	Грубела იმერული	Ghrubela Imeruli	Georgia
308	ღვანურა შავი	Гванურა შავი	Ghvanura Shavi	Georgia
309	ღვანურა	Гванურა	Ghvanura	Georgia
310	ღვინის თეთრი	Гვინის ტეთრი	Ghvinis Tetri	Georgia
311	ღვინის წითელი	Гვინის ცითელი	Ghvinis Tsiteli	Georgia
312	ყორნისთვალა	Корნისთვალა	Kornistvala	Georgia
313	ყვირა	Кვირა	Kvira	Georgia
314	ყვითელი მხარგრძელი	Кვითელი მხარგრძელი	Kviteli Mkhargrdzeli	Georgia
315	შაბა	Шაბა	Shaba	Georgia
316	შავბარდა	Шавბარდა	Shavbarda	Georgia
317	შავციცქა	Шавციცქა	Shavtsitska	Georgia
318	შავი ჩინური	Шავი ჩინური	Shavi Chinuri	Georgia
319	შავყურძენა	Шავყურძენა	Shavkurdzena	Georgia
320	შავი კურძენი	Шავი კურძენი	Shavi Kurdzeni	Georgia
321	შავკაპიტო	Шავკაპიტო	Shavkapito	Georgia
322	შავშურა	Шავშურა	Shavshura	Georgia
323	შავთითა	Шავთითა	Shavtita	Georgia
324	შავთხილა	Шავთხილა	Shavtkhila	Georgia
325	შემოდგომის შავი	Шემოდგომის შავი	Shemodgomis Shavi	Georgia
326	შემოდგომის თეთრი	Шემოდგომის ტეთრი	Shemodgomis Tetri	Georgia
327	შიოს ვაზი	Шиოს ვაზი	Shios Vazi	Georgia

328	შონური დედრობითი	Шонури дедробити	Shonuri Dedrobiti	Georgia
329	ჩაოს თეთრი	Чаос тетри	Chaos Tetri	Georgia
330	ჩეკობალი	Чекобали	Chekobali	Georgia
331	ჩერგვალი	Чергвали	Chergvali	Georgia
332	ჩეში	Чеши	Cheshi	Georgia
333	ჩეჭიფეში	Чечипеши	Chetchipeshi	Georgia
334	ჩეხარდანი	Чехардани	Cekhhardani	Georgia
335	ჩინური	Чинური	Chinuri	Georgia
336	ჩინური ვარიაცია	Чинური вариაცია	Chinuri Variatsia	Georgia
337	ჩიტისტვალა	Читиствала	Chitistvala	Georgia
338	ჩიტისტვალა ქართლის	Читиствала картлис	Chitistvala Kartlis	Georgia
339	ჩიტისტვალა აჭარული	Читиствала аджарული	Chitistvala Adjaruli	Georgia
340	ჩიტისტვალა თეთრი	Читиствала тетри	Chitistvala Tetri	Georgia
341	ჩიტისტვალა ბოდბური	Читиствала бодбури	Chitistvala Bodburi	Georgia
342	ჩხავერი	Чхавერი	Chkaveri	Georgia
343	ჩხინკილოური	Чхинкилоური	Chkhinkilouri	Georgia
344	ჩხინკოური	Чхинкоური	Chkhinkouri	Georgia
345	ჩხუში	Чхуши	Chkhushi	Georgia
346	ციცქა	Цицка	Tsitska	Georgia
347	ციცქა გაბეხაური	Цицка габехаური	Tsitska Gabekhuri	Georgia
348	ციცქა საჩხერული	Цицка сачхერის	Tsitska Sachkheris	Georgia
349	ციცქინა	Цицкина	Tsitskina	Georgia
350	ცივჩხავერა	Цивчхავერა	Tsivchkhavera	Georgia
351	ცოლიკოური	Цоликоური	Tsolikouri	Georgia
352	ცოლიკოური მცვივანი	Цоликоური мцвивანი	Tsolikouri Mtsvivani	Georgia
353	ცრუ ცოლიკოური	Цру цоликоური	Tsru Tsolikouri	Georgia
354	ცოლიკოური ბაზალეთური	Цоликоური базалетури	Tsolikouri Bazaleturi	Georgia
355	ცხენის ძუა	Цхენისძუა	Tskhenisdzua Tetri	Georgia
356	ცხენისძუძუ	Цхენისძუძუ	Tskhenisdzudzu	Georgia
357	ცხენისძუძუ მესხური	Цхენისძუძუ месхური	Tskhenisdzudzu Meskhuri	Georgia
358	ცხენისძუძუ კახური	Цхენისძუძუ кахური	Tskhenisdzudzu Kakhuri	Georgia
359	ცხენისძუძუ აჭარული	Цхენისძუძუ аджарული	Tskhenisdzudzu Adjaruli	Georgia
360	ცხვედიანის თეთრი	Цхვედიანის	Tskhvedianis Tetri	Georgia
361	ძაღლიარჩამა	Дзаღლიარჩამა	Dzaghliarchama	Georgia
362	ძელშავი	Дзелшავი	Dzelshavi	Georgia

363	ძველი ობჩური	Дзвели обчური	Dzveli Obchuri	Georgia
364	ძელშავი საჩხერის	Дзелшავი сачхерис	Dzelshavi Sachkheris	Georgia
365	ძიგანოური	Дзигანოური	Dziganouri	Georgia
366	ძიგანიძე	Дзигანიძე	Dziganidze	Georgia
367	ძირაგეულის შავი	Дзирагеულის шავი	Dzirageulis Shavi	Georgia
368	ძველი ალექსანდროული	Дзвели александроული	Dzveli Alexandrouli	Georgia
369	ძველი სამაჭრე	Дзвели самაჩრე	Dzveli Samachre	Georgia
370	წიქვადისეული	Цикვადისეული	Tsikvadziseuli	Georgia
371	წირქვალის თეთრი	Цирკვალის ტეტრი	Tsirkvalis Tetri	Georgia
372	წითელი ბუდეშური	Цители будешური	Tsiteli Budeshuri	Georgia
373	წითელი ვაზი	Цители ვაზი	Tsiteli Vazi	Georgia
374	წითელოური	Цителоური	Tsitelouri	Georgia
375	წითლანი	Цитლანი	Tsitlani	Georgia
376	წმინდა თეთრა	Цминდა ტეტრა	Tsminda Tetra	Georgia
377	წნორის თეთრი	Цнორის ტეტრი	Tsnoris Tetri	Georgia
378	წულუკიძის თეთრა	Цულუკიძის ტეტრა	Tsulukidzis Tetra	Georgia
379	წყობილა	Цკობილა	Tskobila	Georgia
380	წვრიმალა	Цვრიმალა	Tsvrimala	Georgia
381	წობენურა	Цობენურა	Tsobenura	Georgia
382	ჭანკილოური	Чанкиლოური	Tchankilouri	Georgia
383	ჭეჭიბერა	Чეჩიბერა	Tchetchibera	Georgia
384	ჭოდი	Чოდი	Tchodi	Georgia
385	ჭროლა ქართლის	Чрога კართლის	Tchrogha Kartlis	Georgia
386	ჭროლა კახური	Чрога კახური	Tchrogha Kakhuri	Georgia
387	ჭუბერი	Чუბერი	Tchuberi	Georgia
388	ჭუბულო	Чუბულო	Tchubulo	Georgia
389	ჭუმუტა	Чუმუტა	Tchumuta	Georgia
390	ჭანკილოური	Чанкиლოური	Tchankilouri	Georgia
391	ჭვარტალა	Чвართალა	Tchvartala	Georgia
392	ჭვითილური	Чვითილური	Tchvitoluri	Georgia
393	ჭყაპა	Чყაპა	Tchkapa	Georgia
394	ხარისთვალა მესხური	Харистვალა მესხური	Kharistvala Meskhuri	Georgia
395	ხარისთვალა ქართლის	Харистვალა კართლური	Kharistvala Kartluri	Georgia
396	ხარისთვალა თეთრი	Харистვალა ტეტრი	Kharistvala Tetri	Georgia
397	ხარისთვალა შავი	Харистვალა შავი	Kharistvala Shavi	Georgia
398	ხარისთვალა აჭარული	Харистვალა აჯარული	Kharistvala Adjaruli	Georgia
399	ხარისთვალა კოლხური	Харистვალა კოლხური	Kharistvala Kolkhuri	Georgia

400	ხემხუ	Хемху	Khemkhu	Georgia
401	ხითერი	Хитери	Khiteri	Georgia
402	ხიხვა რაჭული	Хихва рачули	Khikhva Rachuli	Georgia
403	ხიხვი	Хихви	Khikhvi	Georgia
404	ხიხვი ლოლადის	Хихви лоладзის	Khikhvi Loladzis	Georgia
405	ხოფათური	Хопатури	Khopaturi	Georgia
406	ხოტეურა	Хотеური	Khoteura	Georgia
407	ხროგი	Хроги	Khrogi	Georgia
408	ხუშია თეთრი	Хушиа тетри	Khushia Tetri	Georgia
409	ხუშია შავი	хушиа шави	Khushia Shavi	Georgia
410	ჯანი	Джани	Jani	Georgia
411	ჯანი ციხური	Джани цихური	Jani Tsikhuri	Georgia
412	ჯაჭვადისეული	Джачвадзисეული	Jatchvadziseuli	Georgia
413	ჯინეში	Джинеши	Jineshi	Georgia
414	ჯვარი	Джвари	Jvari	Georgia

ქართული, ახალ სელექციური ვაზის ჯიშები და კლონები
Селекционные сорта и клоны винограда Грузии
Breeding grapevine varieties and selected clons of Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აგუნა	Агуна	Aguna	Georgia
2	ბესტავაშვილის თეთრა	Беставашвилის ტეტრა	Bestavashvilis Tetra	Georgia
3	გორულა, კლონი 21	Горула, кл. 21	Gorula clone 21	Georgia
4	გორული მწვანე, კლონი 57/52	Горули მცვანე, кл. 57/52	Goruli Mtsvane, clone 57/52	Georgia
5	დაისი	Даиси	Daisi	Georgia
6	ვარძია	Вардзиа	Vardzia	Georgia
7	თბილისური	Тбилиსური	Tbilisuri	Georgia
8	ივერია	Ивериа	Iveria	Georgia
9	კრახუნა, კლონი 11	Крахуна, кл.11	Krakhuna, clone 11	Georgia
10	კოლხური	Колхური	Kolkhuri	Georgia
11	მთის ვაზი	Мтის ვაზი	Mtis Vazi	Georgia
12	მუსკატური რქაწითელი	Мускатури რკაცთელი	Muskaturi Rkatsiteli	Georgia
13	მწვანე კახური, კლონი	Мცვანე კახური, кл.	Mtsvane Kakhuri,	Georgia

	12	12	clone 12	
14	ოცხანური საფერე, კლონი 12/60	Оцханური сапере, кл. 12/60	Otskhanuri Sapere, clone 12/60	Georgia
15	რქაწითელი, კლონი 3/7	Ркацители, кл. 3/7	Rkatsiteli, clone 3/7	Georgia
16	რქაწითელი, კლონი 4	Ркацители, кл. 4	Rkatsiteli, clone 4	Georgia
17	რქაწითელი, კლონი 48	Ркацители, кл. 48	Rkatsiteli, clone 48	Georgia
18	საამო	Саамო	Saamo	Georgia
19	საფერავი, კლონი 359	Саперави, кл. 359	Saperavi, clone 359	Georgia
20	სახალხო თეთრი	Сахалхо тетри	Sakhalkho Tetri	Georgia
21	საჩემო	Сачемо	Sachemo	Georgia
22	საქართველო	Сакартvelო	Sakartvelo	Georgia
23	ჩინური, კლონი 59/13	Чинური, кл. 59/13	Chinuri, clone 59/13	Georgia
24	ციცქა, კლონი 9/27	Цицка, кл. 9/27	Tsitska, clone 9/27	Georgia
25	ცოლიკოური, კლონი 14/25	Цоликоური, кл. 14/25	Tsolikouri, clone 14/25	Georgia
26	ციცინათელა	Цицинатელა	Tsitsinatela	Georgia
27	ხიხვი, კლონი 430	Хихви, кл. 430	Khikhvi, clone 430	Georgia

სელექციური *Phylloxera* გამბლე ვაზის საძირე ჰიბრიდები
Селекционные *Phylloxera* устойчивые подвойные гибриды
Breeding *Phylloxera* resistant hybrids of rootstocks

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	№ 32	№ 32	# 32 Rkatsiteli X 420A (Berlandieri X Riparia)	Georgia
2	№ 19	№ 19	# 19 Kharistvala Shavi X 420A (Berlandieri X Riparia)	Georgia
3	№ 14	№ 14	# 14 Rkatsiteli X Riparia Gloir	Georgia

ინტროდუცირებული ვაზის ჯიშების საკოლექციო ნარგაობა
საქართველოში

Интродуцированные в Грузии сорта винограда
Introduced cultivars of grapes in Georgia

ავტორები: ლ. უჯმაჯურიძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი

ნ. ჩხარტიშვილი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის აკადემიის აკადემიკოსი

ლ. მამასახლისაშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი

Авторы: Л. Уджмаджуридзе, Доктор Сельского хозяйства

Н. Чхартишвили, Академик Академии Сельскохозяйственных Наук Грузии

Л. Мамасакхлишашвили, Доктор Сельского хозяйства

Authors: L. Ujmajuridze, Doctor of Agriculture s

N. Chkhartishvili, Academician, Academy of Agricultural Sciences of Georgia

L. Mamasakhlishashvili, Doctor of Agriculture

ოჯახი - Family - Семейство: *Vitaceae*

გვარი - Genus - Род: *Vitis* L.

სახეობა - Species - Вид: *Vitis vinifera* L.

ქვესახეობა - Sub-species - Подвид: *Vitis vinifera* ssp. *sativa* DC.

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აგ ჩაკრაკი	Аг чакрак	Ag chakrak	Dagestan
2	ავგუსტინი	Августин	Avgustin	Armenia
3	აიგეზარდი	Аигезард	Aigezard	Italy
4	ალბანა	Албана	Albana	Italy
5	ალბილო	Албильо	Albilo	Spain
6	ალეატიკო	Алеатико	Aleatico	Spain
7	ალედო, კლ. E81	Аledo, кл. E81	Aledo, cl. E81	
	ალექსანდრიის	Мускат	Muskat of Alexandria	
8	მუსკატი	александрийский		Portugal
9	ალვარინო, კლ. 45p	Альварино	Alvarinho, cl. 45P	Italy
10	ალიანიკო	Альянико	Aglianico	France
11	ალიკანტ ბუშე	Аликант буше	Alicante Bouschet	France
12	ალიკანტი	Аликант	Alicante	France
13	ალფონს ლავალიე,	Алфонс лавалье,	Alphonse Lavalee,	Portugal

	კლ. 319	კლ.319	cl.319	
14	ალფროკეირო	Алфрочеиро	Alfrocheiro	Unknown
15	ამაშარა	Амашара	Amashara	Italy
16	ანსონიკა (ინძოლია)	Ансоника (Индзолия)	Ansonica (Inzolia)	Bulgaria
17	ანტი მაგარაჩა	Антей магарача	Antei Magaracha	Ukraine
18	არაგონი	Арагон	Aragone	France
19	არაკისი	Аракиси	Arakisi	Italy
20	არნეისი	Арнеис	Arneis	Russia
21	არომატული წითელი	Ароматный красный	Aromatny Krasny	Portugal
22	ბაგა	Бага	Baga	Italy
23	ბარბერა	Барьбера	Barbera	Portugal
24	ბასტარდო	Бастардо	Bastardo	Ukraine
25	ბელოე ჩუდო	Велое чудо	Beloe Chudo	USA
26	ბიუთი სიდლესი	Биути сидлес	Beuty Seedless	Italy
	ბლაუ			
	შპეტბურგუნდერი,	Блау шпетбургундер,	Bl. Spatburgunder,	
27	კლ/ 20-13Gm	კლ.20-13Gm	cl.20-13Gm	Austria
28	ბლექ მაროკო	Блек марокко	Black Morocco	Italy
29	ბლექ მეჯიკი	Блек меджик	Black Magic	Italy
30	ბოვალე	Бовал	Bovale	Italy
31	ბომბინო ბიანკო	Бомбино бианко	Bombino bianco	Italy
32	ბონარდა	Бонарда	Bonarda	Italy
33	ბორკარა	Боркара	Borkara	Dagestan
34	ბუკეტრაუბე, კლ.90	Букетраубе, кл.90	Bouquettraube, cl.90	South Arica
	ბურგუნდერი, კლ.			
35	5Gm	Бургундер, кл. 5 Gm	Burgunder, cl.5 Gm	Austria
35	გალიოპო	Галиопо	Gaglioppo	Italy
37	გამაი	Гамаи	Gamay	France
38	გარგანეგა	Гарганега	Garganega	Italy
39	გარს ლაველიუ	Гарс лавелиу	Gars Laveliu	Hungary
40	გენუსა ციბილი	Генуса цибил	Genusa Tsibil	Dagestan
41	გლერა (პროსეკო)	Глера (Просеко)	Glera (Prosecco)	Italy
42	გოდელიო	Годелло	Godello	Unknown
43	გრეკო დი ტუფო	Греко ди туфо	Greco di Tufo	Italy
44	გრენაში	Гранаш	Grenache	France
45	გრიგნოლინო	Григнолино	Grignolino	Italy
46	გრילו	Грило	Grillo	Italy
47	გროჩანკა	Грочанка	Grochanka	Unknown
48	დაკაპო	Дакапо	Dakapo	Germany
49	დანლასი	Данлас	Danlas	Germany

50	დატიე, კლ.966	Датие, кл.966	Dattier, cl.966	Germany
51	დეტსკი დიდმარცვალა	Детский Дидмарцвала	Detsky	Uzbekistan
52	ვარდისფერი დიდმტევანა	вардиспери Дидмтеვანა	Didmartsvala vardisperi	Unknown
53	ვარდისფერი	вардиспери	Didmtevana vardisperi	Unknown
54	დოლჩეტო	Долчето	Dolcetto	Italy
55	დონ მარიანო, კლ. E105	Дон Мариано, кл.E105	Don Mariano, cl. E105	Unknown
56	დურასი ელბლინგ ვაისი,	Дурас	Duras	France
57	კლ.138	Елблинг ваис, кл.138	Elbling weis, cl.138	Germany
58	ენკრუსადო	Енкрузадо	Encruzado	Portugal
59	ერანი	Еран	Airen	Spain
60	ექსტრა	Екстра	Extra	Unknown
61	ვაგბატი ვარდისფერი	Вагбати	Vagbati	Armenia Unknown
62	საიუბილეო	Юбилар розовий	Iubiliar Rozovy	
63	ვეზნე ველთლაინერ	Везне Велтлаинер ротер,	Vezne Veltliner Roter, cl. 330	Unknown Unknown
64	როტერი, კლ.330 ველშრისლინგი,	кл.330	Welschriesling, cl.339	
65	კლ.351	Велшрислинг, кл.339		Austria
66	ვენუს (სიდლესი)	Венус (сидлес)	Venus (Seedless)	Unknown
67	ვერდელი ვერდერევსკის	Вердело Помяти	Verdelo Pamiati Verderevskovo	Spain Ukraine
68	სახსოვარი	вердеревского		
69	ვერდეჯო	Вердеджо	Verdejo	Portugal
70	ვერდიკიო	Вердикио	Verdicchio	Italy
71	ვერმენტინო ვერნაჩა დი სან	Верментино Вернациа ди сан	Vermentino Vernaccia di San	Italy
72	ჯიმიანიანო	джиминиано	Gimignano	Italy
73	ვილარდ ბლანი	Вилард Вланк	Villard Blanc	France
74	ვიონიერი	Вониер	Viognier	France
75	ვიქტორია	Викториа	Victoria	Rumina
76	ვოლგ პლევენ	Волг плевен	Volg Pleven	Bulgaria
77	ვოსტორგი	Восторг	Vostorg	Russia
78	ზვიოზდნი	Звёздный	Zvioletny	Unknown
79	ზიმსკო ბელო	Зимско бело	Zimsko Belo	Unknown
80	ზინფანდელი	Зинфандель	Zinfandel	USA

81	თავკვერი მაგარაჩა	Тавквери магарача	Tavkveri magaracha	Ukraine
82	თეთრი გრენაში	Гранаш блан	Grenache Blanc	Spain
83	თეთრი შენინი	Шенен блан	Chenin blanc	France
84	ინტერლაქენი	Интерлакен	Interlaken	USA
85	ირშაი ოლივიე	Ирчай оливер	Irchai Oliver	Hungary
86	იტალია რუბი	Италия руби	Italia Rubi	Italy
87	იტალია, კლ. 307	Италия	Italia, cl.307	Italy
88	იჩკიმარი	Ичкимар	Ichkimar	Uzbekistan
89	კარმენერი, კლ.1059	Карменер, кл.1059	Carménère, cl.1059	Unknown
90	კაბერნე სოვინიონი, კლ. 1Gm	Каберне совинён, кл.1Gm	Cabernet Sauvignon, cl.1 Gm	France
91	კაბერნე ფრანი, კლ.409	Каберне фран, кл.409	Cabernet franc, cl.409	France
92	კაბუტი	Кабути	Kabuti	Unknown
93	კანონაუ	Канонау	Cannonau	Italy
94	კარდინალი, კლ.80	Кардинал, кл.80	Cardinal, cl.80	USA
95	კარიკანტე	Кариканте	Carricante	Italy
96	კარინიანი	Кариниан	Carignan	Spain
97	კასტელი თეთრი კატარატო ბიანკო	Кастел белий Катарато бианко	Kastel Bely Catarrato bianco lucido	France
98	ლუჩიდო	лучидо	Lucido	Italy
99	კეტროსი	Кетрос	Ketros	Unknown
100	კიროვაბადის თეთრი	Кировабадский белий	Kirovabadski Bely	Azerbaijan
101	კლერეტი	Клерет	Clairette	France
102	კობზარი	Кобзар	Kobzar	Unknown
103	კოდა დი ვოლპე	Кода ди вольпе	Coda di Volpe	Italy
104	კოლა ქიშმიშნაია	Кола кишмишная	Kola Kishmishnaya	Unknown
105	კოლომბარი	Коломбар	Colombard	France
106	კორვინა	Корвина	Corvina	Italy
107	კორტესე	Кортесе	Cortese	Italy
108	კოშუ სანჯაკუ	Кошу санджаку	Koshu Sanjaku	Japan
109	კრიმსონ სიდლესი	Кримсон сидлес	Crimson Seedless	USA
110	კუტუზოვსკი	Кутузовский	Kutuzovsky	Moldova
111	ლალვარი	Лалвари	Lalvari	Armenia
112	ლამბრუსკო სალამინო ლებედიანსკი	Ламбуско саламино Лебедианский	Lambrusco Salamino Lebedianski Kuzmina	Italy
113	კუზმინა	Кузмина	Kuzmina	Unknown
114	ლეონ მილო	Леон милло	Leon Millot	France
115	ლივალი	Ливал	Lival	France

116	ლურერიო	Луреиро	Loureiro	Unknown
117	მაკაბე	Макабе	Macabeu	Spain
118	მალბეკი	Мальбек	Malbek	France
119	მალვაზია ნერა	Мальвазия nera	Malvasia Nera	Italy
120	მანიტო	Манито	Manito	USA
121	მანძონი ბიანკო	Мандзони бианко	Manzoni bianco (6.0.13)	Italy
122	მარგიტი	Маргит	Margite	USA
123	მარსანი	Марсан	Marsanne	France
124	მარშალსკი	Маршалский	Marshalsky	Moldova
125	მატილდე	Матильде	Matilde	Germany
126	მელონი, კლ.443	Мелон, кл.443	Melon, cl.443	France
127	მენჩია, კლ.51	Менча, кл. 51E	Mencia,cl. 51E	Spain
128	მერლო, კლ. 182	Мерло, кл.182	Merlot, cl.182	France
129	მეუნიე, კლ 871	Меуниер, кл.817	Meunier, cl. 817	France
130	მიულერ ტურგაუ, კლ. 2Gm	Мюлер тургау, кл. 2Gm	Muller Thurgau, Cl. 2 Gm	Germany
131	მიშელ პალიერი	Мишел Палиери	Michel Palieri	Italy
132	მოზაკი, კლ.741	Маузак, кл.741	Mauzac, cl.741	France
133	მოლდსვიტი	Молдсвит	Moldsvit	Unknown
134	მოლინარა	Молинара	Molinara	Italy
135	მონდეუზი	Мондез	Mondeuse	France
136	მონტეპულჩანო	Монтепульчано	Montepulciano	Italy
137	მორასტელი	Морастель	Morastel	Spain
138	მურვედრი	Мурведр	Mourvèdre	Spain
139	მუსკადელი	Мускадел	Muscadelle	France
140	მუსკატ ბლან ა პეტიტ გრან, კლ. 154	Мускат блан а петит гран, кл.154	Muscat Bl. Pts Grains cl.154	Greece
141	მუსკატ ენჯელი	Мускат энджел	Muscat Angel	France
142	მუსკატ ოტონელი	Мускат оттонел	Muscat Ottonel	France
143	მუსკატ ფლეიმი	Мускат флейм	Muscat Flame	Unknown
144	მუსკატელ ვენგერსკი მუსკატელლერ	Мускат венгерский Мускателлер ротер,	Muscatele Vengersky Muskateller roter, cl.	Hungary
145	როტერ, კლ.188	кл.188	188	Unknown
146	მუსკატი თეთრი	Белый мускат	Moscato bianco	Italy
147	მუსკატი ქარვისფერი	Мускат янтарний	Muskat Iantarny	Moldova
148	ნაპოლეონი	Наполеон	Napoleon	Spain
149	ნებიოლო	Небиоло	Nebbiolo	Italy
150	ნეგრარა	Неграра	Negrara	Italy
151	ნეგრეტი	Негрете	Negrette	France

152	ნეგროამარო	Негроамаро	Negroamaro	Italy
153	ნერო დ'ავოლა	Неро д'авола	Nero d'Avola	Italy
154	ოდესის სუვენირი	Одеский сувенир	Odesky Suvenir	Ukraine
155	ორა	Ора	Ora	France
156	ორიგინალი	Оригинал	Original	Ukraine
157	ოსენი ჩორნი	Осенний чёрный	Oseny Chorny	Moldova
158	ოქროსფერი მუსკატი	Гольден мускат	Golden Muskat	USA
159	ოქსერუა, კლ.86	Оксеруа	Auxerrois, cl.86	Unknown
160	ოქტიაბრიონოკი	Октябрёнок	Oktiabrionok	Ukraine
161	პადაროკ მაგარაჩა	Падарок Магарача	Padarok Magaracha	Moldova
162	პალომინო ფინო	Паломино фино	Palomino Fino	Spain
163	პამიატი ნეგრულია	Рамяти Негруля	Pamiati Negrulya	Moldova
164	პარელადა	Парелада	Parellada	Spain
165	პედრო ხიმენესი	Редро хименес	Pedro Ximenes	Spain
166	პერლეტი	Рерлет	Perlet	Mexico
167	პეტიტ ვერდო	Ретит вердот	Petit Verdot	France
168	პეტიტ მანსენგი, კლ.440	Ретит мансенг, კლ.440	Petit Manseng, cl.440	France
169	პიედროსო	Пиедиросо	Piediroso	Italy
170	პიკოლიტი	Пиколит	Picolit	USA
171	პინო თეთრი	Пино белый	Pinot Bianco	France
172	პინო მეუნიერი, კლ. 205	Пино меуние, კლ.205	Pinot Meunier, cl. 205	France
173	პინო რუხი	Пино серый	Pinot Gris	France
174	პინო შავი, კლ. 115	Пино чёрный, კლ.115	Pinot Noir, cl.115	France
175	პორტუგიზერ ბლაუერი, კლ. 223	Португизер блауер, კლ.223	Portougizer blauer, cl. 223	Austria
176	პორტუგიზერი	Португизер	Portugieser	Austria
177	პრიმა	Прима	Prima	Uzbekistan
178	პრიმიტივო	Примитиво	Primitivo	Italy
179	პრიმიტივო, კლ. 230	Примитиво, კლ.230	Primitivo, cl. 230	Italy
180	პრუნოლო ჯენტილე	Пругნოლო джентиле	Prugnolo Gentile	Italy
181	პუცშერე, კლ. 241	Пуцшере, კლ.241	Putzscheere, cl. 241	Unknown
182	რაბოზო პიავე	Рабозо пиаве	Raboso piave	Italy
183	რეზო	Ребо	Rebo	Italy
184	რედ გლობი	Ред глоб	Red Globe	USA
185	რედ როუმი	Ред роуми	Red Roumi	Unknown
186	რეფოსკო პედუნკოლო	Рефоско пед. росо	Refosco peduncolo	Italy
187	რეჯინა დეი ვინეტი	Реджина деи винети	Regina dei Vigneti	Italy

188	რიბიერი	Рибиер	Ribier	USA
189	რიბოლი	Рибол	Ribol	Unknown
190	რისლინგი, კლ. 110-18Gm	Рислинг, кл.110-18Gm	Riesling, cl.110-18Gm	Germany
191	რისლინგი, კლ. 239-34Gm	Рислинг, кл. 239-34Gm	Riesling, cl. 239-34Gm	Germany
192	რისლინგი, კლ. 24-196Gm	Рислинг, кл.24-196Gm	Riesling, cl.24-196Gm	Germany
193	რისლინგი, კლ. 64-183Gm	Рислинг, кл..64-183Gm	Riesling, cl.64-183Gm	Germany
194	რისლინგი, კლ. 94-02Gm	Рислинг, кл. 94-02Gm	Riesling, cl. 94-02Gm	Germany
195	რისლინგი, კლ. S40	Рислинг, кл.S40	Riesling, cl. S40	Germany
196	რისლინგი, კლ.198-12Gm	Рислинг, кл.198-12Gm	Riesling, cl. 198-12Gm	Germany
197	რომულუსი	Ромулус	Romulus	Italy
198	რონდინელა	Рондинела	Rondinella	Italy
199	რონდო, კლ. 1Gm	Рондо, кл. 1 Gm	Rondo, cl. 1 Gm	Germany
200	რულენდერი, კლ. 2-15Gm	Руландер, кл.2-15Gm	Rulander, cl.2-15Gm	Germany
201	რუსანი	Русан	Roussane	Unknown
202	რქაწითელი მაგარაჩა	Ркацители магарача	Rkatsiteli magaracha	Unknown
203	რქაწითელი ტაიროვა	Ркацители таирова	Rkatsiteli tairova	Ukraine
204	საგრანტინო	Сагрантино	Sagrantino	Italy
205	სამერ მუსკატი	Саммер мускат	Summer Muscat	Unknown
206	სანჯოვეზე (ნიელუჩიო)	Санджовезе (Ниелучио)	San Giovese (Niellucio)	Italy
207	საფერავი სევერნი	Саперави северный	Saperavi severni	Russia
208	საფირა	Сафира	Saphira	Russia
209	სეივალ ბლანკი	Сеивал блан	Seyval blanc	France
210	სემილონი	Семильон	Semillon	France
211	სენეკა	Сенека	Seneka	Unknown
212	სენტენიალ სიდლესი	Сентениал сидлес	Centennial Seedless	Unknown
213	სენსო	Сенсо	Cinsaut	France
214	სვეტლი	Светлий	Svetly	Moldova
215	სიდლეს ემპერორი	Сидлес емперор	Seedless Emperor	Unknown
216	სიდლეს ტოკეი	Сидлес токай	Seedless Tokay	Unknown
217	სილვანერ ვაიზერი, კლ. 300	Силванер ваизер, кл.300	Silvaner weiser, cl.300	Austria
218	სირა, კლ. 877	Сира, кл.877	Syrah, cl.877	France
219	სკიავა/ვერნაჩი	Скиава/Вернач	Schiava/Vernatsch	Unknown

220	სოვერინ როუზი სოვინიონ ბლანი, კლ.108	Соверин роуз Совинион блан, кл.108	Sovereign Rose Sauvignon Blanc, cl.108	Unknown France
221	სოვინიონი გრი, კლ. 917	Совинион гри, кл.917	Sauvignon Gris, cl.917	France
222	სუბლიმა სიდლესი	Сублима сидлес	Sublima Seedless	Unknown
223	სულთანინა მარბლ	Султанина марбл	Sultanina Marble	Uzbekistan
224	სულთანინი, კლ.919	Султанин, кл. 919	Sultanine, cl.919	Uzbekistan
225	სუპერიორ სიდლესი	Супериор сидлес	Superior Seedless	Unknown
226	ტაირი	Таир	Tair	Uzbekistan
227	ტაიფი ვარდისფერი	Таифий розовий	Taify Rozovy	Arabia
228	ტალიანი	Талиан	Tallian	Unknown
229	ტამინა	Тамина	Tamina	Unknown
230	ტანა	Танат	Tannat	Italy
231	ტემპრანილო	Темпранильо	Tempranillo	Spain
232	ტერ ბური	Тер бури	Terre Burri	France
233	ტერ ჩორნი	Тер чёрный	Terre Tcheurny	France, Italy
234	ტეროლდეგო	Терольдего	Teroldego	Italy
235	ტინტილია	Тинтилия	Tintilia	Italy
236	ტინტო ჩაო	Тинто чао	Tinto Ciao	Portugal, Italy
237	ტოკაი ფრიულანო ტორიგა ნასიონალ, კლ. 16P	Токаи фрюлано Торига насионал, кл.16P	Tocai Friulano Toriga National, cl.16P	Unknown Hungary
238	ტრამინერ არომატიკო	Траминер ароматико	Traminer Aromatico	Portugal
239	ტრახადურა	Трахадура	Treixadura	Italy
240	ტრებიანო	Требиано	Trebiano	Italy
241	ტრებიანო ტოსკანო	Требиано тоскано	Trebbiano toscano	Italy
242	ტრინკადეირა, კლ. 7P	Тринкадеира, кл.7P	Trincadeira, cl.7P	Portugal
243	უნი ბლანი, კლ. 384	Уни блан, кл.384	Ugni Blanc, cl.384	Unknown
244	ფალანგინა	Фалангина	Falanghina	Italy
245	ფერნაო პირესი	Фернао пирес	Fernão Pires	Portugal
246	ფიანო	Фиано	Fiano	Italy
247	ფლორა	Флора	Flora	USA
248	ფორასტერა	Форастера	Forastera	Italy
249	ფრაპატო	Фрапато	Frappato	Italy
250	ფრეისა	Фреиза	Freisa	Italy
251	ფრესნო, კლ. 35-33 ფრუჰბურგუნდერი, კლ. 4Gm	Фресно, кл.35-33 Фрубургундер	Fresno, cl.35-33 Fruhburgunder, cl.4 Gm	Italy Unknown
252	ფუმინი	Фумин	Fumin	Unknown

256	ფურმინტი	Фурминт	Fourminte	Hungary
257	ფუჯი	Фуджи	Fuji	Unknown
258	ქეიფ ქურანთი	Кеип курант	Cape Currant	Unknown
259	ქიშმიში მოლდავეური	Кишмиш Молдавский	Kishmish Moldavsky	Moldova
260	ქიშმიში მუსკატური	Кишмиш мускатний	Kishmish Muskatny	Uzbekistan
261	ქიშმიში შავი	Кишмиш блек	Kishmish black	Uzbekistan
262	შავი პიკპული	Пикпул нуар	Picpoul noir	France
263	შამბურსენი	Шамбурсен	Chambourcin	France, USA
264	შარდონე, კლ. 76	Шардоне, кл.76	Chardonnay, cl.76	France
265	შასლა შირაზული	Шасла Ширазули	Chaselas Shirazuli vardisperi	France Azerbaijan
266	ვარდისფერი	вардисрери		Azerbaijan
267	ჩაუში ვარდისფერი	Чауш розовий	Chaush Rozovi	Unknown
268	ჩაუში თეთრი	Чауш белий	Chaush Bely	Unknown
269	ჩელიაგი	Челяги	Chelagi	Unknown
270	ცესანეზე	Цесанезе	Cesanese	Unknown
271	ცივრახი	Циврахи	Tsivrakhi	Unknown
272	ხალილი	Халил	Xalil	Iran
273	ხარელო	Харело	Xarello	Unknown
274	ჰამბურგის მუსკატი, კლ. 202	Мускат гамбургский	Muscat humburg, cl.202	Germany
275	ჰინიგლერი, კლ.171	Хиниглер, кл.171	Hinigler, cl.171	Unknown
276	ჰოინიშ ბლაუერი, კლ.70	Хоиниш блауер, кл.70	Heunisch blauer, cl.70	Unknown
277	ჰოინიშ ვაისერი, კლ.159	Хоиниш ваизер, кл.70	Heunisch weiser, cl. 159	Unknown
278	ჰონდარაბი ზური	Хондараби зури	Hondarrabi Zuri	Spain

ინტროდუცირებული *Phylloxera* გამძლე ვაზის საძირე ჰიბრიდები
 Интродуцированные *Phylloxera* устойчивые подвойные гибриды
 Introduced *Phylloxera* resistant hybrids of rootstocks

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	კობერი 5ბბ	Кобер 5 ББ	Kober 5 BB (Berlandieri X Riparia)	Hungary
2	420ა	420A	420 A (Berlandieri X Riparia)	France
3	41ბ	41Б	41 B (Chasselas X Berlandieri)	France
4	SO4	SO4	SO4 (Berlandieri X Riparia)	Germany
5	101-14	101-14	101-14 (Riparia X Rupestris)	France
6	3309 კოუდერეკი	3309 Коудерек	3309 Couderec (Riparia X Rupestris)	France
7	3306 კოუდერეკი	3306 Коудерек	3306 Couderec (Riparia X Rupestris)	France
8	რუპესტრის დულო	Рупестрис дуло	Rupesrtis Dulo (Monticola)	France
9	ტელეკი 8ბ	Телеки 8Б	Teleki 8B (Berlandieri X Riparia)	France

ველური ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში
Генетические ресурсы дикого винограда в Грузии
Genetic resources of wild grapevine in Georgia

ველური ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორები: დ. მაღრაძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის ინსტიტუტი, საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი

რ. ჭიპაშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, მებაღეობის, მევენახეობისა და მეღვინეობის ინსტიტუტი, საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი

მკვლევართა განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა ველური და გაველურებული ვაზი საქართველოში.

ამიერკავკასიის და კერძოდ საქართველოში ველურად მოზარდი - ველური და გაველურებული ვაზის გამოკვლევა მე-19 საუკუნის ოციანი წლებიდან გააქტიურდა.

ვაზის გენეტიკური ფონდის კვლევის მეორე ეტაპზე (1956 წლიდან) ყოვლის მომცველი ექსპედიციური გამოკვლევები მ. რამიშვილის ხელმძღვანელობით მიემდგნა ველურად მოზარდი ვაზების შესწავლას.

1963 წლიდან ამ სამუშაოს ხელმძღვანელობდა პროფ. რ. რამიშვილი. ექსპედიციებში მონაწილეობდნენ: დ. ტაბიძე, ნ. ცერცვაძე, შ. წიქვაძე და სხვა.

პირველ ეტაპზე გამოვლენილი და საკოლექციო ნარგაობაში დიღმის სასწავლო მეურნეობაში და მ.მ.მ. ს/კ ინსტიტუტის ვაშლიჯვრის ექსპერიმენტულ ბაზაზე გაშენებული იქნა ტიპური ველური ვაზის - უსურვაზის (კრიკინა) 40-მდე ნიმუში; შემდეგ კვლევები გაფართოვდა და შეგროვილი იქნა 400-მდე ველური და გაველურებული ფორმა.

Генетические ресурсы дикого винограда в Грузии

Авторы: Д. Маградзе, доктор сельского хозяйства, Институт садоводства, виноградарства и виноделия, Грузинский Аграрный Университет

Р. Чипашвили, доктор сельского хозяйства, Институт садоводства, виноградарства и виноделия, Грузинский Аграрный Университет

В Грузии особое внимание исследователей привлекала дикая и одичавшая лоза. На Кавказе, и в частности, в Грузии дикорастущая - дикая и одичавшая лоза стала более активно изучаться в 20х годах XIX века.

На втором этапе исследования генетического фонда лозы (с 1956 года) обширные экспедиционные исследования под руководством М. Рамишвили были посвящены изучению дикорастущей лозе.

С 1963 года этой работой руководил этому проф. Р. Рамишвили. В экспедиции принимали участие: Д. Табидзе, Н. Церцвадзе, Ш. Циквадзе и др.

На первом этапе в выявленных и коллекционных посевах в Дигомском учебном хозяйстве и на Вашлиджварской экспериментальной базе НИИ виноградарства, виноделия, была выращена типичная дикая лоза – усурваза (Крикаина) до 40х образцов. Затем исследования расширились и было собрано до 400 диких и одичавших форм.

Genetic resources of wild grapevine in Georgia

Authors: D. Maghradze, Doctor of Agriculture, Institute of Horticulture, Viticulture and Oenology, Georgian Agrarian University

R. Chipashvili, Doctor of Agriculture, Institute of Horticulture, Viticulture and Oenology, Georgian Agrarian University

Wild grape and grapevine which became wild during a course of time have always attracted the attention of the researchers of the field.

The scientific study of wild vine and the ones that went wild has been actively carried out since the twenties of the 19th century.

On the second stage of the scientific study of vine gene-fund, which started in 1956, the annual and comprehensive investigations, directed by Professor M. Ramishvili were dedicated to the study of vine species which grew wild.

Since 1963, the field studies were conducted by the following researchers: D. Tabidze, N. Tsertsvadze, Sh. Tsikvadze, and other participants under the supervision of M. Ramishvili.

On the first stage, wild vine species were identified and planted on the territory of the Dighomi testing plot of the Research Institute of Viticulture and Winemaking. On the territory of Vashlijvari experimental base some typical wild vines, namely, 40 examples of Usurvazi (Krikina) were also planted.

Later, during the further studies, up to 400 wild forms of grapevine, and also those which later became wild, were collected.

ოჯახი - Family - Семейство: *Vitaceae*

გვარი - Genus - Род: *Vitis* L.

სახეობა - Species - Вид: *Vitis vinifera* L.

ქვესახეობა - Sub-species - Подвид: *Vitis vinifera* ssp. *sylvestris* Gmel.

ველური ვაზის ფორმები საქართველოში
Формы дикого винограда в Грузии
Forms of wild grapes in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	არჩვეთი 1	Арчвети 1	Archveti 1	Georgia
2	არჩვეთი 2	Арчветი 2	Arcveti 2	Georgia
3	ასურეთი 1	Асурети 1	Asureti 1	Georgia
4	ახალციხე 1	Ахалцихе 1	Akhaltsikhe 1	Georgia
5	ახალდაბა 1	Ахалдаба 1	Akhaldaba 1	Georgia
6	ბაგა 1	Бага 1	Baga 1	Georgia
7	ბაგა 2	Бага 2	Baga 2	Georgia
8	ბაგა 3	Бага 3	Baga 3	Georgia
9	ბაგა 4	Бага 4	Baga 4	Georgia
10	ბაგა 5	Бага 5	Baga 5	Georgia
11	ბაგიჭალა 1	Багичала 1	Bagichala 1	Georgia
12	ბაგიჭალა 2	Багичала 2	Bagichala 2	Georgia
13	ბაგიჭალა 3	Багичала 3	Bagichala 3	Georgia
14	ბაგიჭალა 4	Багичала 4	Bagichala 4	Georgia
15	ბაგიჭალა 5	Багичала 5	Bagichala 5	Georgia
16	ბაგიჭალა 6	Багичала 6	Bagichala 6	Georgia
17	ბაგიჭალა 7	Багичала 7	Bagichala 7	Georgia
18	ბაგიჭალა 8	Багичала 8	Bagichala 8	Georgia
19	ბაგიჭალა 9	Багичала 9	Bagichala 9	Georgia
20	ბაგიჭალა 10	Багичала 10	Bagichala 10	Georgia
21	ბაგიჭალა 11	Багичала 11	Bagichala 11	Georgia
22	ბაგიჭალა 12	Багичала 12	Bagichala 12	Georgia
23	ბაგიჭალა 13	Багичала 13	Bagichala 13	Georgia
24	ბაგიჭალა 14	Багичала 14	Bagichala 14	Georgia
25	ბაგიჭალა 15	Багичала 15	Bagichala 15	Georgia
26	ბაგიჭალა 16	Багичала 16	Bagichala 16	Georgia
27	ბაგიჭალა 17	Багичала 17	Bagichala 17	Georgia
28	ბაგიჭალა 18	Багичала 18	Bagichala 18	Georgia

29	ბარისახო 1	Барисахо 1	Barisakho 1	Georgia
30	ბარისახო 2	Барисахо 2	Barisakho 2	Georgia
31	ბეჟანას წყარო1	Бежанас цқарო 1	Bezhanas Tskaro 1	Georgia
32	ბეჟანას წყარო2	Бежанас цқарო 2	Bazhanas tskaro 2	Georgia
33	ბორჯომი 1	Боржомი 1	Borjomi 1	Georgia
34	ბორჯომი 2	Боржомი2	Borjomi 2	Georgia
35	დელისი 1	Делиси 1	Delisi 1	Georgia
36	დელისი 2	Делиси 2	Delisi 2	Georgia
37	დელისი 3	Делиси 3	Delisi 3	Georgia
38	დელისი 4	Делиси 4	Delisi 4	Georgia
39	დელისი 5	Делиси 5	Delisi 5	Georgia
40	დელისი 6	Делиси 6	Delisi 6	Georgia
41	დიღომი 1	Дигომი 1	Dighomi 1	Georgia
42	დიღომი 2	Дигომი 2	Dighomi 2	Georgia
43	დმანისის ძირი1	Дманისის ძირი 1	Dmanisis Dziri 1	Georgia
44	ენაგეთი 1	Эნაგети 1	Enageti 1	Georgia
45	ზუბი 1	Зუბი 1	Zubi 1	Georgia
46	ზუბი 2	Зუბი 2	Zubi 2	Georgia
47	ზემო ოშორა 1	Земо ოშორა 1	Zemo Oshora 1	Georgia
48	ზემო ოშორა 2	Земо ოშორა 2	Zemo Oshora 2	Georgia
49	ზღუდალი 1	Зგუდალი 1	Zghudali 1	Georgia
50	ზღუდალი 2	Зგუდალი 2	Zghudali 2	Georgia
51	თედოწმინდა 1	Тедоцминდა 1	Tedotsmina 1	Georgia
53	თედოწმინდა 2	Тедоцминდა 2	Tedotsmina 2	Georgia
54	თედოწმინდა 3	Тедоцминდა 3	Tedotsmina 3	Georgia
55	თედოწმინდა 4	Тедоцминდა 4	Tedotsmina 4	Georgia
56	თედოწმინდა 5	Тедоцминდა 5	Tedotsmina 5	Georgia
57	თედოწმინდა 6	Тедоцминდა 6	Tedotsmina 6	Georgia
58	თედოწმინდა 7	Тедоцминდა 7	Tedotsmina 7	Georgia
59	თედოწმინდა 8	Тедоцминდა 8	Tedotsmina 8	Georgia
60	თედოწმინდა 9	Тедоцминდა 9	Tedotsmina 9	Georgia
61	თედოწმინდა 10	Тедоцминდა 10	Tedotsmina 10	Georgia
62	თედოწმინდა 11	Тедоцминდა 11	Tedotsmina 11	Georgia
63	თედოწმინდა 12	Тедоцминდა 12	Tedotsmina 12	Georgia
64	თედოწმინდა 13	Тедоцминდა 13	Tedotsmina 13	Georgia
65	თედოწმინდა 14	Тедоцминდა 14	Tedotsmina 14	Georgia
66	თედოწმინდა 15	Тедоцминდა 15	Tedotsmina 15	Georgia
67	თედოწმინდა 16	Тедоцминდა 16	Tedotsmina 16	Georgia
68	თედოწმინდა 17	Тедоцминდა 17	Tedotsmina 17	Georgia
69	თედოწმინდა 18	Тедоцминდა 18	Tedotsmina 18	Georgia

70	თედოწმინდა 19	Тедоцминда 19	Tedotsmina 19	Georgia
71	თედოწმინდა 20	Тедоцминда 20	Tedotsmina 20	Georgia
72	თედოწმინდა 21	Тедоцминда 21	Tedotsmina 21	Georgia
73	თედოწმინდა 22	Тедоцминда 22	Tedotsmina 22	Georgia
74	თედოწმინდა 23	Тедоцминда 23	Tedotsmina 23	Georgia
75	თედოწმინდა 24	Тедоцминда 24	Tedotsmina 24	Georgia
76	თედოწმინდა 25	Тедоцминда 25	Tedotsmina 25	Georgia
77	თუშის ტბები 1	Тушис тбеби 1	Tushis Tbebi 1	Georgia
78	თუშის ტბები 2	Тушис тбеби 2	Tushis Tbebi 2	Georgia
79	იორმულანლო 1	Иормуганло 1	Iormughanlo 1	Georgia
80	იყალთო 1	Икалто 1	Ikalto 1	Georgia
81	იყალთო 2	Икалто 2	Ikalto 2	Georgia
82	კაზრეთი 1	Казрети 1	Kazreti 1	Georgia
83	კვეტარი 1	Кветари 1	Kvetari 1	Georgia
84	კვეტარი 2	Кветари 2	Kvetari 2	Georgia
85	კვეტარი 3	Кветари 3	Kvetari 3	Georgia
86	კვეტარი 4	Кветари 4	Kvetari 4	Georgia
87	კვეტარი 5	Кветари 5	Kvetari 5	Georgia
88	კვეტარი 6	Кветари 6	Kvetari 6	Georgia
89	კვეტარი 7	Кветари 7	Kvetari 7	Georgia
90	კვეტარი 8	Кветари 8	Kvetari 8	Georgia
91	კვეტარი 9	Кветари 9	Kvetari 9	Georgia
92	კვეტარი 10	Кветари 10	Kvetari 10	Georgia
93	კვეტარი 11	Кветари 11	Kvetari 11	Georgia
94	კვეტარი 12	Кветари 12	Kvetari 12	Georgia
95	კვეტარი 13	Кветари 13	Kvetari 13	Georgia
96	კვეტარი 14	Кветари 14	Kvetari 14	Georgia
97	კვეტარი 15	Кветари 15	Kvetari 15	Georgia
98	კვეტარი 16	Кветари 16	Kvetari 16	Georgia
99	კვეტარი 17	Кветари 17	Kvetari 17	Georgia
100	კვეტარი 18	Кветари 18	Kvetari 18	Georgia
101	კვეტარი 19	Кветари 19	Kvetari 19	Georgia
102	კვეტარი 20	Кветари 20	Kvetari 20	Georgia
103	კვეტარი 21	Кветари 21	Kvetari 21	Georgia
104	ლაძგვერია 1	Ладзгвериа 1	Lazgveria 1	Georgia
105	ლიახვის ჭალა 1	Лиавხвис чала 1	Liakhvis Chala 1	Georgia
106	ლიახვის ჭალა 2	Лиавхвис чала 2	Liakhvis Chala 2	Georgia
107	ლიახვის ჭალა 3	Лиавхвис чала 3	Liakhvis Chala 3	Georgia
108	ლაგოდეხი 1	Лагодехи 1	Lagodekhi 1	Georgia
109	ლაგოდეხი 2	Лагодехи 2	Lagodekhi 2	Georgia

110	ლაგოდეხი 3	Лагодехи 3	Lagodekhi 3	Georgia
111	მაწმის ხევი 1	Мацмис хеви 1	Matsmis Khevi 1	Georgia
112	მაწმის ხევი 2	Мацмис хеви 2	Matsmis Khevi 2	Georgia
113	მაწმის ხევი 3	Мацмис хеви 3	Matsmis Khevi 3	Georgia
114	მაწმის შესასვლელი 1	Мацмис шесасვლели 1	Matsmis Shesasvleli 1	Georgia
115	მაწმის შესასვლელი 2	Мацмис шесасვლели 2	Matsmis Shesasvleli 2	Georgia
116	მაწმის შესასვლელი 3	Мацмис шесасვლели 3	Matsmis Shesasvleli 3	Georgia
117	მაწმის შესასვლელი 4	Мацмис шесасვლели 4	Matsmis Shesasvleli 4	Georgia
118	მენესო 1	Менесо 1	Meneso 1	Georgia
119	მენესო 2	Менесо 2	Meneso 2	Georgia
120	მოხვი 3	Мохви 3	Mokhvi 3	Georgia
121	მოხვი 4	Мохви 4	Mokhvi 4	Georgia
123	მოხვი 5	Мохви 5	Mokhvi 5	Georgia
124	მოხვი 6	Мохви 6	Mokhvi 6	Georgia
125	მოხვი 7	Мохви 7	Mokhvi 7	Georgia
126	ნაბაღარი 1	Набагари 1	Nabaghari 1	Georgia
127	ნალომარი 1	Нагомари 1	Naghomari 1	Georgia
128	ნაკალაკარი 1	Накалакари 1	Nakalakari 1	Georgia
129	ნახიდური 1	Нахидური 1	Nakhiduri 1	Georgia
130	ნახიდური 2	Нахидური 2	Nakhiduri 2	Georgia
131	ნახიდური 3	Нахидური 3	Nakhiduri 3	Georgia
132	ნახიდური 5	Нахидური 4	Nakhiduri 5	Georgia
133	ნახიდური 6	Нахидური 5	Nakhiduri 6	Georgia
134	ნახიდური 7	Нахидური 7	Nakhiduri 7	Georgia
135	ნახიდური 8	Нахидური 8	Nakhiduri 8	Georgia
136	ნახიდური 9	Нахидური 9	Nakhiduri 9	Georgia
137	ნახიდური 10	Нахидური 10	Nakhiduri 10	Georgia
138	ნახიდური 11	Нахидური 11	Nakhiduri 11	Georgia
139	ნახიდური 12	Нахидური 12	Nakhiduri 12	Georgia
140	ნახიდური 13	Нахидური 13	Nakhiduri 13	Georgia
141	ნახიდური 14	Нахидური 14	Nakhiduri 14	Georgia
142	ნახიდური 15	Нахидური 15	Nakhiduri 15	Georgia
143	ნინოწმინდა 1	Ниноцминда 1	Ninotsminda 1	Georgia
144	ნინოწმინდა 2	Ниноцминда 2	Ninotsminda 2	Georgia
145	ნინოწმინდა 3	Ниноцминда 3	Ninotsminda 3	Georgia
146	ნინოწმინდა 4	Ниноцминда 4	Ninotsminda 4	Georgia

147	ნინოწმინდა 5	Ниноцминда 5	Ninotsminda 5	Georgia
148	ნინოწმინდა 6	Ниноцминда 6	Ninotsminda 6	Georgia
149	ნინოწმინდა 7	Ниноцминда 7	Ninotsminda 7	Georgia
150	ნინოწმინდა 8	Ниноцминда 8	Ninotsminda 8	Georgia
151	ნინოწმინდა 9	Ниноцминда 9	Ninotsminda 9	Georgia
152	ნინოწმინდა 10	Ниноцминда 10	Ninotsminda 10	Georgia
153	ნინოწმინდა 11	Ниноцминда 11	Ninotsminda 11	Georgia
154	ნინოწმინდა 12	Ниноцминда 12	Ninotsminda 12	Georgia
155	ნინოწმინდა 13	Ниноцминда 13	Ninotsminda 13	Georgia
156	ნინოწმინდა 14	Ниноцминда 14	Ninotsminda 14	Georgia
157	პალდო 1	Палдо 1	Paldo 1	Georgia
158	ჟინვალი 1	Жинвали 1	Zhinvali 1	Georgia
159	ჟინვალი 2	Жинвали 2	Zhinvali 2	Georgia
160	ჟინვალი 3	Жинвали 3	Zhinvali 2	Georgia
161	ჟინვალი 4	Жинвали 4	Zhinvali 4	Georgia
162	რატევანის ხევი 1	Ратеванис хеви 1	Ratevanis Khevi 1	Georgia
163	საბუე 1	Сабуе 1	Sabue 1	Georgia
164	საბუე 2	Сабуе 2	Sabue 2	Georgia
165	საბუე 3	Сабуе 3	Sabue 3	Georgia
166	საბუე 4	Сабуе 4	Sabue 4	Georgia
167	საბუე 5	Сабуе 5	Sabue 5	Georgia
168	საბუე 6	Сабуе 6	Sabue 6	Georgia
169	საბუე 7	Сабуе 7	Sabue 7	Georgia
170	საბუე 8	Сабуе 8	Sabue 8	Georgia
171	სამების სერი 1	Самебис сери 1	Samebis Seri 1	Georgia
172	სამების სერი 2	Самебис сери 2	Samebis Seri 2	Georgia
173	სამების სერი 3	Самебис сери 3	Samebis Seri 3	Georgia
174	სამების სერი 5	Самебис сери 5	Samebis Seri 5	Georgia
175	სამების სერი 6	Самебис сери 6	Samebis Seri 6	Georgia
176	სამების სერი 7	Самебис сери 7	Samebis Seri 7	Georgia
177	სამების სერი 8	Самебис сери 8	Samebis Seri 8	Georgia
178	სამების სერი 9	Самебис сери 9	Samebis Seri 9	Georgia
179	სამების სერი 10	Самебис сери 10	Samebis Seri 10	Georgia
180	სამების სერი 11	Самебис сери 11	Samebis Seri 11	Georgia
181	საგუბარი ბაგიჭალა 1	Сагубари Багичала 1	Sagubari Bagichala 1	Georgia
182	სართიჭალა 1	Сартичала 1	Sartichala 1	Georgia
183	სართიჭალა 2	Сартичала 2	Sartichala 2	Georgia
184	სართიჭალა 3	Сартичала 3	Sartichala 3	Georgia
185	სართიჭალა 4	Сартичала 4	Sartichala 4	Georgia

186	სართიჭალა 5	Сартичала 5	Sartichala 5	Georgia
187	სართიჭალა 6	Сартичала 6	Sartichala 6	Georgia
188	სართიჭალა 7	Сартичала 7	Sartichala 7	Georgia
189	სართიჭალა 8	Сартичала 8	Sartichala 8	Georgia
190	სართიჭალა 9	Сартичала 9	Sartichala 9	Georgia
191	სართიჭალა 10	Сартичала 10	Sartichala 10	Georgia
192	სართიჭალა 11	Сартичала 11	Sartichala 11	Georgia
193	სართიჭალა 12	Сартичала 12	Sartichala 12	Georgia
194	სკრა 1	Скра 1	Skra 1	Georgia
195	სკრა 2	Скра 2	Skra 2	Georgia
196	სკრა 3	Скра 3	Skra 3	Georgia
197	სკრა 4	Скра 4	Skra 4	Georgia
198	სკრა 5	Скра 5	Skra 5	Georgia
199	ტბისი 1	Тбиси 1	Tbisi 1	Georgia
200	ტიბაანი 1	Тибаანი 1	Tibaani 1	Georgia
201	უჯარმა 1	Уджарма 1	Ujarma 1	Georgia
202	ფერიკალა 1	Ферикаლა 1	Pherikala 1	Georgia
203	ფერიკალა 2	Ферикаლა 2	Pherikala 2	Georgia
204	ხოტევი 1	Хотеви 1	Khotevi 1	Georgia
205	ხოტევი 2	Хотеви 2	Khotevi 2	Georgia
206	ხოტევი 3	Хотеви 3	Khotevi 3	Georgia
207	შირიხევი 1	Ширихеви 1	Shirikhevi 1	Georgia
208	შირიხევი 2	Ширихеви 2	Shirikhevi 2	Georgia
209	შირიხევი 3	Ширихеви 3	Shirikhevi 3	Georgia
210	შირიხევი 4	Ширихеви 4	Shirikhevi 4	Georgia
211	შირიხევი 5	Ширихеви 5	Shirikhevi 5	Georgia
212	შირიხევი 6	Ширихеви 6	Shirikhevi 6	Georgia
213	შირიხევი 7	Ширихеви 7	Shirikhevi 7	Georgia
214	შირიხევი 8	Ширихеви 8	Shirikhevi 8	Georgia
215	შირიხევი 9	Ширихеви 9	Shirikhevi 9	Georgia
216	ჩაჩხრიალა 1	Чачхриала 1	Chachkhriala 1	Georgia
217	ჩხიკვთა 1	Чхиквта 1	Chkhikvta 1	Georgia
218	ჩხიკვთა 2	Чхиквта 2	Chkhikvta 2	Georgia
219	ჩქუმი 1	Чкуми 1	Chkhumi 1	Georgia
220	ჩქუმი 2	Чкуми 2	Chkhumi 2	Georgia
221	ჩქუმი 3	Чкуми 3	Chkhumi 3	Georgia
222	ჩქუმი 4	Чкуми 4	Chkhumi 4	Georgia
223	ჩქუმი 5	Чкуми 5	Chkhumi 5	Georgia
224	ჩქუმი 6	Чкуми 6	Chkhumi 6	Georgia
225	ცხომარეთი 1	Цхомარети 1	Tskhomareti 1	Georgia

226	ჯრუჭულა 1	Джручула 1	Jruchula 1	Georgia
227	ჯრუჭულა 2	Джручула 2	Jruchula 2	Georgia
228	ჯრუჭულა 3	Джручула 3	Jruchula 3	Georgia
229	ჯრუჭულა 4	Джручула 4	Jruchula 4	Georgia
230	ჯრუჭულა 5	Джручула 5	Jruchula 5	Georgia
231	ჯრუჭულა 6	Джручула 6	Jruchula 6	Georgia
232	ჯრუჭულა 7	Джручула 7	Jruchula 7	Georgia
233	წიწამური 1	Цицамури 1	Tsitsamuri 1	Georgia
234	წიწამური 2	Цицамури 2	Tsitsamuri 2	Georgia
235	წიწამური 3	Цицамури 3	Tsitsamuri 3	Georgia
236	წიწამური 4	Цицамури 4	Tsitsamuri 4	Georgia
237	წიწამური 5	Цицамури 5	Tsitsamuri 5	Georgia
238	წყალსაცავი 1	Цкалсацаვი 1	Tskalsatsavi 1	Georgia
239	ჭობისხევი 1	Чобисхеვი 1	Chobiskhevi 1	Georgia

გარეული და გაგარეულებული ვაზის ფორმები, მოძიებული მაქსიმე და რევაზ რამიშვილების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე მე-20 საუკუნე მეორე ნახევარში
Дикие и одичавшие формы винограда, собранные Максимом и Реваз Рамишвили на территории Грузии во второй половине 20 века

Wild and fereal accessions of grapevine, collected by Maxim and Revaz Ramishvili on the territory of Georgia in the second part of the 20th century

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	#012 /#02, #011/	#012 /#02, #011/	#012 /#02, #011/	Georgia
2	#09 ღვანურა-#52 თეთრი	#09 Гванура-#52 тетри	#09 Ghvanura-#52 Tetri	Georgia
3	#10 ჯოკოლო	#10 Джоколо	#10 Jokolo	Georgia
4	#38 /1827/ #43 კოლხური შავი	#38 /1827/ #43 Колхური шави	#38 /1827/ #43 Kolxuri shavi	Georgia
5	#4/70-38/	#4/70-38/	#4/70-38/	Georgia
6	#54 /#17/	#54 /#17/	#54 /#17/	Georgia
7	#54 სხილაური	#54 Схилаური	#54 Skhilauri	Georgia
8	#57 /#41/	#57 /#41/	#57 /#41/	Georgia
9	#70/პირღებული/ #52	#70/Пирღებული/ #52	#70/Pirghebuli/ #52	Georgia
10	#75/#1.9958/პირღებუ	#75/#1.9958/Пирღებუ	#75/#1.9958/Pirgheb	Georgia

	ლი/ #54	ли/ #54	uli/ #54	
11	110-298/#12	110-298/#12	110-298/#12	Georgia
12	1366 პირღებული #50	1366 Пирღებული #50	1366 Pirghebuli #50	Georgia
13	კოღხური შავი	Колღური шავი	Kolkhuri shavi	Georgia
14	პირღებული #5521/X	Пирღებული #5521/X	Pirghebuli #5521/X	Georgia
15	ქცია #40	Кცია #40	Ktsia #40	Georgia
16	ქცია #52/#5/	Кცია #52/#5/	Ktsia #52/#5/	Georgia
17	რუისი #2 /წრაუთი/ რუისი	Руისი #2 /Цრაუტი/ Руისი	Ruisi #2 /Tsrauti/Ruisi	Georgia
18	შირაქი პატარეული	Шираки патარეული	Shiraki patareuli	Georgia
19	უცნობი სუფრის	Уцნობი სუფრის	Utsnobi supris	Georgia
20	ხეთურა	Хетура	Khetura	Georgia

ხეხილი - Плодовые – Fruits

ხეხილის გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორები: ი. ვასაძე, საქართველოს სოფლის მეურნეობის აკადემიის აკადემიკოსი

დ. მალრაძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, მეზღვევის, მევენახეობისა და მეღვინეობის ინსტიტუტი

ადგილობრივი გენოფონდის სიძველე. კულტურულ მცენარეთა წარმოშობის ცენტრების შესახებ ნ. ვავილოვის (1926) თეორიის მიხედვით, კავკასიურ-წინააზიური ცენტრი, მათ შორის საქართველო, ხორბლის, ვაზის, ხეხილოვანი და რიგი კულტურების წარმოშობის კერად არის აღიარებული, რასაც ადასტურებს ქვეყნის ტერიტორიაზე ადგილობრივი ჯიშების დიდი მრავალრიცხოვნება; კულტურათა ველური ნათესავების ფართო სახეობრივი და ქვესახეობრივი სპექტრის არსებობა; ფორმათაწარმოქმნის ისტორიული ერთიანობა; კულტურულ ჯიშებსა და ტყეში მოზარდ ველურ სახეობებს შორის გარდამავალი ფორმების არსებობა და სხვა.

ნ. ვავილოვის თეორიას აძლიერებს მრავალრიცხოვანი არქეოლოგიური მასალა, საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილი უძველესი მცენარეთა ნაშთები თუ მეხილეობა-მევენახეობა-მეღვინეობასთან დაკავშირებული მატერიალური და კულტურული ძეგლები, რომლებიც ცხადყოფენ წინა ათასწლეულებიდან ქვეყნის ტერიტორიაზე ვაზისა და ხეხილის არსებობას და დომესტიკაციას. მათგან განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ძველი წელთაღრიცხვის მე-6 ათასწლეულით დათარიღებული სოფელ შულავერის (მარნეულის რაიონი) მახლობლად აღმოჩენილი ყურძნის წიპწები, რომლებიც რ. რამიშვილის (2001) მიხედვით კულტივირებულ ვაზს *Vitis vinifera* ssp. *sativa* DC. უახლოვდება და სათავეში უდგას უძველესი მცენარეული ნაშთების სიას, რომელსაც შემდგომში აგრძელებენ ლ. კოსტანტინისა და სხვ. (Costantini *et al.* 2006) მიერ სისტემატიზირებული მცენარეული ნაშთები, რომლებიც იძლევიან საქართველოში მევენახეობა-მეღვინეობის არსებობის უწყვეტ ისტორიას და ქვეყანას აყენებენ უძველესი განვითარებული ცივილიზაციების გვერდით.

ხეხილის ადგილობრივი ჯიშები და მათი ველური წინაპრები. ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების მხოლოდ მიახლოებით რაოდენობაზე შეიძლება ლაპარაკი და ისიც არა ყველა კულტურაზე, მაგალითად: ვაშლის-160, მსხალის-169, ატმის-124, ქლიავის-54, გარგრის-30, ბლის-30, ალუბლის-35, მარწყვის-11, მოცხარის-17 და ჟოლოს 19 ჯიშში და ფორმა არის დაფიქსირებული „საქართველოს მეხილეობაში“.

შედარებით უკეთესი ვითარებაა ხეხილოვან კულტურათა ველური წინაპრების რაოდენობის დადგენის საქმეში, რაც საქართველოში და ამიერკავკასიაში წარმოებული ხანგრძლივი ბოტანიკური კვლევების შედეგად უფრო მეტადაა დაზუსტებული (საქართველოს ფლორა, 1970-2012), თუმცა საკვლევი ჯერ კიდევ ბევრია.

ჯიშების დაცვა კოლექციებში. საქართველოში საკოლექციო საქმის ისტორია სათავეს მეცხრამეტე საუკუნეში იღებს: პირველი საინტროდუქციო-სააკლიმატიზაციო ბაღი დაარსებული იქნა სოხუმში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში (კაჭარავა და სხვ. 1969). ოდნავ გვიან, 1894 წელს, სოხუმის საცდელ სადგურს სხვადასხვა ქვეყნის კოლექციებიდან შემოაქვს

ხეხილის ჯიშები და ცდის ვაშლის 147, მსხლის 262, ქლიავის 111, ატმის 143, ბლის 22, ალუბლის 18, ლელვის 32 და კომშის 16 ჯიშს.

საქართველოში განსაკუთრებით შთამბეჭდავი იყო საკოლექციო ბაღებში და ვენახებში არსებული ჯიშების დიდი მრავალფეროვნება. ასე მაგალითად: 1894 წელს გაშენებულ სოხუმის საკოლექციო ბაღში იცდებოდა 8 კუტურის 781 ჯიში, ხოლო 1932 წელს სკრის საცდელ სადგურის პომოლოგიურ ბაღში ისწავლებოდა 10 კულტურის 792 ჯიში; 1969 წლისათვის სკრაში არსებობდა ვაშლის, მსხლის, კომშის, ბლის და ქლიავის 863 ჯიში (კაჭარავა და სხვ. 1969); ხეხილოვანი კულტურების დიდი სახეობრივი და ჯიშური მრავალფეროვნება ჰქონდა გაშენებული საქართველოს მეზღვრის, მევენახეობის და მეღვინეობის ინსტიტუტს XX საკუნის 60-80-იან წლებში; საქართველოს სასოფლო – სამეურნეო ინსტიტუტს იმავე პერიოდში და ა.შ.

მინდვრის კოლექციებში მიმდინარეობდა ჯიშების დაცვა და მათი შესწავლა უკეთესების გამორჩევისა და დანერგვის მიზნით. გარდა ჯიშთაშესწავლისა, ვაზისა და ხეხილის საკოლექციო ნარგაობები წარმოადგენდა საწყის მასალას სელექციონერთათვის. მათ ხელთ არსებული დიდი ჯიშური მრავალფეროვნება განაპირობებდა მშობელი წყვილების ფართო არჩევანს, რაც ზრდიდა სელექციური სამუშაოს ეფექტურობას.

XXI საუკუნიდან თანდათანობით იწყება მეხილეობის დარგის, საკოლექციო და ჯიშთაშესწავლის საქმის რეაბილიტაცია საქართველოში: გაეროს (FAO) „მეხილეობის დარგის რეაბილიტაციის პროექტის“ მიერ საქართველოში 2001-2002 წწ. შემოტანილი იქნა უცხოური სელექციის სხვადასხვა სახეობის ხეხილის 80 ჯიშის ნამყენი ნერგი და 40-მდე დასახელების ვეგეტატიური საძირე; 2001 წელს პროექტის „საქართველოს აგრობიომრავალფეროვნების აღდგენა, დაცვა და მდგრადი გამოყენება“ ფარგლებში სამცხე-ჯავახეთში, რაჭა-ლეჩხუმსა და სამეგრელო-ზემო სვანეთში მოძიებული იქნა ხეხილოვანი კულტურების რამდენიმე ათეული ადგილობრივი ჯიში და ფორმა, რომელთა ნაწილი გაშენებული იქნა ახალციხეში. 2007 წელს მეზღვრის, მევენახეობის და მეღვინეობის ინსტიტუტის სკრის საცდელ სადგურში გაშენებული იქნა ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების კოლექცია, (მალრამე, მდინარამე, 2008); 2008 წლიდან დაიწყო კერძო ინიციატივა ვაზისა და ხეხილის ჯიშების შეკრებისა „აგრო - ვაზისა და ხეხილის სარგავი მასალის წარმოების ეროვნული ცენტრის“ (ამჯერად „სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი“) ფარგლებში სოფელ საგურამოში, სადაც 12 ჰექტარზე იქნა გაშენებული ხეხილის 15 კულტურის 200 ჯიში და 11 საძირე.

ჯიშების აღწერები: პომოლოგიები. ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების იდენტიფიკაციის და შენარჩუნების საქმეში ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მათი აღწერილობების შედგენას, რომელიც პროფესიულ დონეზე საქართველოში XIX საუკუნიდან იწყება. მათ შორის აღსანიშნავია სამეცნიერო (ქართული, რუსული, ინგლისური) „საქართველოს ხილის“ ორტომეული (1939, 1940) და „საქართველოს მეხილეობის“ ოთხტომეული (1969, 1970, 1973, 1978) ჯიშების ფერადი სურათებით, გამოცემული აკადემიკოს ნ. ხომიჭურაშვილის ხელმძღვანელობით; კატალოგი „საქართველოს ხილი“ (2001) და სხვა.

ადგილობრივი ჯიშების გენეტიკურ-სელექციური ღირებულება და გამოყენება. ადგილობრივი რესურსების შესწავლის და შერჩევის შემდეგ საქართველოში

კულტივირებისათვის რეკომენდირებულია ხეხილის 48 ჯიში, მათ შორის: ვაშლი – 4, მსხალი – 1, კომში – 4, ატამი – 9, ტყემალი – 6, ნუში – 2, კაკალი – 10 (ნასყიდაშვილი და სხვ. 1993).

საუკეთესო ქართული ჯიშები ჩართულნი იყვნენ სხვადასხვა სელექციურ პროგრამებში საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ და გვევლინებიან მრავალი წარმატებული ახალი ჯიშის მშობლებად. საქართველოში კარგად არის ცნობილი სელექციური პროგრამები, რომელსაც ანხორციელებდნენ ე. ერისთავი, თ. ცერცვაძე, შ. ახვლედიანი, ვ. ბესტავაშვილი, ვ. კვალიაშვილი და სხვანი. არასრული მონაცემებით, ადგილობრივი გენოფონდის გამოყენებით გამოყვანილია ვაშლის - 12, ატმის - 9, მსხლის - 2, კომშის - 4, ქლიავის - 2, ბლის - 2 ჯიში (ნასყიდაშვილი და სხვ. 1993). ატმის 10 ქართული ჯიშის მონაწილეობით საქართველოში და ყოფილ სსრკ-ის რესპუბლიკებში გამოყვანილი იქნა 58 ახალი ჯიში (Маградзе, 2000).

Генетические ресурсы плодовых в Грузии

Авторы: Юза Васадзе, академик Академии сельскохозяйственных наук Грузии

Д. Маградзе, Институт садоводства, виноградарства и виноделия

Древность местного генофонда. по теории Н. Вавилова, о центрах происхождения культурных растений-Кавказско-Предазиатский центр, в том числе Грузия, признаны очагом происхождения пшеницы, винограда, плодовых и ряда др. культур, что подтверждается большой многочисленностью местных сортов на территории страны; существование широкого спектра видов и подвидов диких сортов, историческое единство форм происхождения; существование переходящих форм между культурными сортами и дикими видами, произрастающих в лесах и др.

Теорию Н. Вавилова подтверждают многочисленные археологические материалы, древнейшие остатки растений найденные на территории Грузии, а также материальные и культурные памятники, связанные с плодоводством, виноградарством и виноделием, которые подтверждают существование винограда и плодов на территории страны в прошедшем тысячелетии. Особое внимание заслуживают косточки виноградной лозы, которые были обнаружены близ села Шулавери (Марнеульский р-н) датировано в 6 тысячелетии по старому летоисчислению. По данным Р. Рамишвили (2006) приближена к культивированному винограду *Vitis vinifera ssp. sativa* DC. и стоит во главе списка древнейших остатков растений. Отмеченный список продолжают Л. Костантини и др. (Costantini *et al.* 2006) по систематизированным остаткам растений, что говорит о непрерывной истории существования виноградарства – виноделия Грузии и ставит страну наряду с древнейшими развитыми цивилизациями.

Местные сорта плодов и их дикие предшественники. О количестве местных сортов плодовых можно говорить только приблизительно и то не о всех культурах. Например -

яблок-160, груш- 169, персиков - 124, слив – 54, абрикос -30, черешни-30, вишни-35, земляники-11, смородины -17, малины- 19 сортов и форм зафиксировано в «Плодоводстве Грузии».

В результате долгих ботанических исследований флоры Грузии (1970-2012гг.), проведенных в Грузии и Закавказье, значительно лучшее положение в установлении количества диких предков плодовых культур, но пока еще многое нужно исследовать.

Охрана сортов в коллекциях. История коллекционирования в Грузии начинается с начала XIX века. Первый сад для интродуцирования и акклиматизации был создан в Сухуми в первой половине XX века (Качарава и др.1969г.), Позднее, в 1894 году на опытную станцию Сухуми из коллекций разных стран завозят сорта плодов яблок -147, груш-262, слив- 111, персиков-143, черешни -22, вишни-18, инжира -32, айвы -16.

В Грузии особенно впечатляющим было большое многообразие существующих сортов в коллекционных садах и в виноградниках, Например, в 1894 году в разведенном в Сухуми коллекционном саду изучались 78 сортов восьми культур, а в 1932 году в помологическом саду опытной станции Скра изучались 792 вида десяти культур, к 1969 году в Скра существовало 863 сорта яблок, груш, айвы, черешни и сливы (Качарава и др 1969г). Большое сортовое и видовое многообразие плодовых культур было разведено в НИИ Садоводства, виноградарства и виноделия Грузии в 60 -80 годы XX века; в тот же период в сельскохозяйственном институте Грузии и т.д.

В полевых коллекциях происходила охрана садов и их изучение, с целью выявления наилучших и внедрения. Кроме сортоизучения коллекционные насаждения винограда и плодов являлись первичным материалом для селекционеров, что способствовало проведению выборки родительских пар, и повышало эффективность селекционной работы.

С XXI века постепенно начинается реабилитация, коллекционирование и сортоизучение плововодства Грузии.

Проектом «Реабилитация плововодства» Организации Объединенных Наций (FAO) в Грузию в 2001-2002 гг. было завезено разных видов плодовых иностранной селекции 80 сортов, из культур привитых саженцев и до 40 наименований вегетативных корневых.

В 2001 году в рамках проекта « Восстановление, защита и устойчивое применение агробиомногообразия Грузии» в Самцхе-Джавахеети, в Рача- Лечхуми и Менгрелии - Земо-Сванетии было найдено несколько десятков местных сортовых и форм плодовых культур, которые были разведены в Ахалцихе. В 2007 году на опытной станции Скра института Садоводства, виноградарства и виноделия была разведена коллекция местных сортов плодовых (Д. Маградзе, Мдинарадзе, 2008г.)

С 2008 года началась частная инициатива сбор сортов винограда и плодовых в рамках « Национального Центра производства посадочного материала агро-винограда и плодовых » в селе Сагурамо (в настоящее время-НИИ Центр сельского хозяйства), где на 12 га было разведено 15 плодовых культур 200 сортов и 11 корневых.

Опись сортов - помология. В деле индентификации и сохранения местных сортов плодовых, одним из решающих значений представляется составление их описи, которая на профессиональном уровне в Грузии начинается с XIX века. В том числе следует отметить трехязычный (грузинско-русско-английский) двухтомник «Фрукты Грузии» (1939-1940) и четырехтомник «Пловодство Грузии» (1969,1970,1973,1978) с цветными фотографиями сортов, изданных под руководством акад.Н Хомизурашвили; каталог «Фрукты Грузии» (2001) и др.

Генетическо-селекционная ценность и применение местных сортов. После изучения и подбора местных ресурсов для культивирования в Грузии, рекомендовано 48 сортов плодовых, в том числе яблок -4, груш -1, айвы -4, персиков- 9, ткемали-6, миндаля - 2, орех-10 (П. Наскидашвили и др. 1993г.)

Наилучшие грузинские сорта были включены в разные селекционные программы в Грузии и за ее пределами и являются родителями многих новых успешных сортов. В Грузии хорошо известны селекционные программы, в которых осуществляли Э. Эристави, Н. Церцвадзе, Ш. Ахвледиани и др. По неполным данным с использованием местного генофонда выведены следующие сорта: яблок-12, персиков-9, груш-2, айвы -4, слив -2, черешни -2 (П. Наскидашвили 1993г.) С 10 грузинскими сортами персиковых в Грузии, в республиках бывшего Союза выведено новых 58 сортов (Маградзе , 2000).

Genetic resources of fruits in Georgia

Authors: Iuza Vasadze, Academitican, Academy of Agricultural Sciences of Georgia

D. Maghradze, Doctor of Agriculture, Institute of Horticulture, Viticulture and Oenology

Ancient Gene-Fund. According to the Academician Vavilov's theory regarding the origin of cultural plant development (1926), Caucasian- Asian center, including Georgia, is considered as the place of birth of a number of plants, including: wheat, grapevine, fruit and other cultures, which is witnessed by the existence of wide variety of species on this territory. Also, the existence of wide spectrum of wild species and sub-species, as well as identified historical bonds between the different plant formations, and the existence of transitional forms between cultural and wild species testifies the existed theories.

The Vavilov Theory is supported by a various archaeological materials, such as, ancient fossils excavated on the territory of Georgia, also other materials and cultural monuments connected with the development of viticulture and horticulture, as well as the process of domestication of vine and fruit species on this territory since the period of BC.

One of the most significant findings, grape seeds, dating back to the six millennium BC was found on the territory of Marneuli Region, Village Shulaveri, which, according to Prof. Ramishvili (2001), is very near to a cultivated grapevine, *Vitis vinifera ssp. sativa* , and is placed at the top of the list depicting the relics of the most ancient plants. Later, this list of systematization of ancient plants is continued by L. Konstantini (Costantini *et al.* 2006) and other scientists who gave a continued history of Georgian horticulture and viticulture and placed the country among the most ancient civilizations.

The local fruit species and their wild ancestors. Nowadays, we can consider the existence of approximate varieties of local fruits, and even do not have the data about all of them. For example, only a certain number of species and forms of fruit varieties are defined and fixed in "Georgian Horticulture", namely, apple – 160, pear – 169, peach – 124, plum – 54, prune – 30, sweet cherry – 30, cherry – 35, strawberry – 11, raspberries – 19, and currants – 17.

The wild ancestors of those species are better identified for the fruit cultures in the result of investigations and botanical studies carried out during a long period, though there is still a lot to study. (Georgian flora, 1970-2012).

Protection of the species in collections. The first collections of species in Georgia dates back to the 19th century, and among them was an Introductory and Acclimatization Garden in Sukhumi founded in the first half of the 19th century (Kacharava, et.al. 1969). Later, in 1894, the Sukhumi testing plot introduces different fruit species from other countries' collections and starts the process of experimentation. In the result many varieties were tested, namely, apple – 147, pear – 262, plum – 111, peach – 143, sweet cherry – 22, cherry – 18, fig – 32, quince – 16 species.

In Georgia, the existence of wide variety of vine and fruit species was particularly impressive. For example, in Sukhumi Collection Garden, set up in 1894, testing of 781 breeds of 8 different cultures were held. In 1932, in Skra Testing Station, 792 breeds of 10 cultures were tested. By 1969, in Skra, there were wide varieties, totally 863 breeds of different fruits, such as, apple, pear, plum, peach, sweet cherry, cherry, and quince (Kacharava, et.al. 1969).

A rather significant collection of fruit breeds and species possessed Georgian Scientific Institute of Viticulture and Horticulture in the 60-80s of the 20th century; The same can be applied to the Agrarian University of Georgia around the same period.

In the field collections, the protection and the study of the breeds to select the best ones for the further implementation was carried out. Besides breed-study, the breeding grounds were for production of initial materials of vine and fruit collection plants used by the selectionists. They possessed a wide variety of breeds that determined the effectiveness of the selection work.

In the beginning of the 21st century, the process of restoration of the collections and breed-study process started. Within the framework of the UN, FAO project: "Rehabilitation of Horticulture in Georgia", 2001-2002, different 80 breeds of fruit graft seedlings and of 40 different names of vegetative root plants were developed.

Within the framework of the project: "Restoration, Protection and Sustainable Exploitation of Georgian Agro-diversity" in Samtskhe Javakheti, Racha- Lechkhumi and Samegrelo- Zemo Svaneti regions were found tens of different local breeds and forms of fruit, some part of which was planted in Akhaltsikhe.

In 2007, in the Skra testing Station of the Research Institute of Viticulture and Horticulture, a collection of local breeds were planted. (magradze, Mdinardze, 2008). Since 2008, an initiative of collecting of vine and fruit breeds by the "National Center for agro-vine and fruit planting material production", which was later transformed into the "Agricultural Scientific Center." There 200 breeds and 11 root plants of 15 cultures were planted on the 15 hectares.

The description of the Breeds: One of the most important in identification and preservation of local breeds of fruit is their detailed description. This process started in Georgia in the 19th century. One of the most significant publications in this field is a two-volume, three-language publication "Georgian Fruit" (1939, 1940), and another publication of Georgian Fruit in four volumes (1969, 1970, 1973, 1978), which was accompanied by the colored photos, also a catalogue published in 2001 "Georgian Fruit" (Khomezurashvili), and other editions.

The genetic-selective value and application of the local fruit species: In the result of the scientific study and selection of the local resources in Georgia, 48 breeds of fruit have been recommended for the cultivation. Among them are: apple – 4 species, pear – 1, quince -4, peach – 9, sour plum (tkemali) -6, almond – 2, wall-nut – 10. (Naskidashvili, et. Al. 1993).

The best species selected were included in different selection programs in Georgia and outside the country, and they often appear as the parents of many successful new breeds.

The selection programs are well-known in Georgia, carried out by E. Eristavi, T. Tsertsvadze, Sh. Akhvlediani, V. Bestavashvili, V. Kvaliashvli, and other researchers.

According to inaccurate data, with the help of the local gene-fund, there has been cultivated different new breeds, namely, apple – 12, peach – 9, pear – 2, quince – 4, plum – 2, sweet cherry – 2 breeds (Naskidashvili, et. Al. 1993).

Also, 58 new breeds were developed in former USSR republics with the participation of 10 Georgian breeds of peach. (Magradze, 2000).

თესლოვნები - Семечковые - Seed fruits

1. ვაშლი - Яблоня – Apple

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Malus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Malus* Mill.

აბორიგენული და ქართული სელექციური ვაშლის ჯიშები

Местные и селекционные сорта яблони в Грузии

Local and breeding varieties of apple in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აბილაური	Абилаური	Abilauri	Georgia
2	ანთროლი	Антроли	Antroli	Georgia
3	აფხაზური წითელი	Абхазское красное	Abkhazia red	Georgia
4	აჭარულა	Аджарула	Adjarula	Georgia
5	ბაღის საადრეო	Багис саадreo	Baghis Saadreo	Georgia
6	ბერა	Бера	Bera	Georgia
7	ბორა	Бора	Bora	Georgia
8	ბოსტანა	Бостана	Bostana	Georgia
9	გორული სინაპი	Горули синapi	Goruli sinapi	Georgia
10	გრძელი ვაშლი (რაკრაკა)	Грძელი вашли	Gdrzeli vashli	Georgia
11	ზამთრის ვაშლი	Замтрис вашли	Zamtris vashli	Georgia
12	ზაფხულის ვაშლი	Запхулис вашли	Zapkhulis vashli	Georgia
13	ზერტულა	Зертула	Zertula	Georgia
14	თეთრი ვაშლი	Тетри вашли	Tetri vashli	Georgia
15	თურაშაული	Турашаули	Turashauli	Georgia

16	ივერია	Иверия	Iveria	Georgia
17	კეხურა	Кехура	Kexura	Georgia
18	კიტრა - ვაშლები	Китра	Kitra-vashlebi	Georgia
19	ლაგოდების რენეტი	Ренет Лагодехский	Lagodexis reneti	Georgia
20	ლექხუმური რენეტი	Ренет Лечхумский	Lechkhumuri reneti	Georgia
21	ლექხუმური სინაპი	Лечхумский Синап	Lechkhumuri sinapi	Georgia
22	ლექხუმური შაფრანა	Шафран Лечхумский	Lechkhumuri shaprana	Georgia
23	ლიმონის ვაშლი	Лимонис Вашли	Limonis vashli	Georgia
24	მამულო	Мамуло	Mamulo	Georgia
25	მახარა	Махара	Makhara	Georgia
26	მესხური მსუქანა	Месхური Мсукана	Meskhuri msukana	Georgia
27	ნაბადა	Набада	Nabada	Georgia
28	ოხბის ოლიფის ვაშლი	Олипис Вашли	Oxbis olifis vashli	Georgia
29	რაჭული ვაშლი	Рачула	Rachuli vashli	Georgia
30	რკინა - ვაშლი	Ркина - вашли	Rkina - vashli	Georgia
31	როკეთულა	Рокетула	Roketula	Georgia
32	რძე - ვაშლი	Рдзе-вашли	Rdze-vashli	Georgia
33	საგამოფენო	Сагамопено	Sagamofeno	Georgia
34	საირმულა	Саирмула	Sairmula	Georgia
35	სალმა (ერბო - ვაშლი)	Салма (Ербо-вашли)	Salma (Erbo-vashli)	Georgia
36	საქართველოს პიონერი	Сакартвелოს Пионери	Sakartvelos pioneri	Georgia
37	სირმა ლურჯი	Сирма	Sirma	Georgia
38	სობა წითელი	Соба Цители	Tsiteli soba	Georgia
39	ტანა ვაშლი	Дана вашли	Dana vashli	Georgia
40	ფერჩანდა	Перчанда	Perchanda	Georgia
41	ქალაქურა	Калакура	Kalakura	Georgia
42	ქართული სინაპი	Грузинский Синап	Kartul sinapi	Georgia
43	ქონა ვაშლი	Кона вашли	Qona vashli	Georgia
44	ღომა ვაშლი	Гома вашли	Goma vashli	Georgia
45	ყარანფილა თეთრი	Каранфила Тетри	Karanfila Tetri	Georgia
46	ყარანფილა წითელი	Каранфила Цители	Karanfila Tsiteli	Georgia

47	ყინულა	Кинула	Kinula	Georgia
48	შაქარა	Шакара	Shakara	Georgia
49	შაქარნაბედა	Шакарнабада	Shakarnabeda	Georgia
50	ძუძუ - ვაშლი	Дзудзу вашли	Dzudzu-vashli	Georgia
51	წითელი ვაშლი	Цители Вашли	Tsiteli vashli	Georgia
52	წითელი მუხურული	Мухуруლი Цители	Mukhuruli tsiteli	Georgia
53	წითელი შაქარვაშლი	Цители шакарвашли	Tsiteli shakarvashli	Georgia
54	ხანდაკურა	Хандакура	Khandakura	Georgia
55	ხომანდული	Хомандული	Khomanduli	Georgia

ინტროდუცირებული ვაშლის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта яблоны в Грузии
Introduced varieties of apple in Gorgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადამსის პარმენი	Пармен адамса	Adams parmain	England
2	ანანასის რენეტი	Ренет ананасный	Pineapple Reinette	Holland
3	აპორტი	Апорт	Aporte	Ukraina
4	ასტრახანული წითელი	Астраханское красное	Red Astrakhan	Russia
5	ასტრახანული თეთრი	Астраханское белое	White Astrakhan	Russia
6	ბანანი ზამთარი	Банан зимний	Banan Winter	USA
7	ბაუმანის რენეტი	Ренет Баумана	Bauman's Reinette	Unknown
8	ბელფორი ყვითელი (ცარსკი)	Белофор желтый	Bellefleur yellow	USA
9	ბერგამოტული რენეტი	Ренет бергамотский	Reinette Bergamot	Russia
10	ბლენჰეინის რენეტი	ренет Вленгеимский	Blenhein Reinette	England
11	ბობოვოე	Бобовое	Bobovoe	Germany
12	ბოიკენი	Бойкен	Boyken	Germany
13	გოლდენ დელიშესი	Голден Делишес	Golden Delicious	USA
14	დელიშესი	Делишес	Delicious	USA
15	ბაგნერის ჯილდო	Вагнера Призовое	Vagner's Price	USA
16	ზამთრის ოქროს პარმანი	Пармен Зимний Золотой	Winter Gold Parmain	England

17	ზამთრის თეთრი კალვილი	Калвил белый зимний	Winter White Callville	Europa
18	ზამთრის წითელი კალვილი	Калвил Красный Зимний	Red Winter Callville	France
19	ზაფხულის ატმისებური	Персиковое Летнее	Peirsichroterv Sommer	Germany
20	თეთრი ნალივი	Налив Белый	White Transparent	Russia
21	თოვლის კალვილი	Снежный Кальвиль	Snow Callville	Belgia
22	ინგლისური რენეტი	Ренет английский	English Reinette	England
23	კანადური რენეტი	рენет канадский	Canadian Reinette	Europa
24	კანდილ-სინაპი	Синап кандиль	Sinap Kandil	Crimea
25	კასელის დიდი რენეტი	Ренет большой кассельский	Cassel Reinette	Europa
26	კეთილშობილი ყვითელი	Желтое благородное	Noble Yellow	Europa
27	კოქსის ნარინჯისფერი რენეტი	Ренет Кокса	Cox's Orange Peppin	England
28	ლანდსბერგის რენეტი	Ренет Ландсбергский	Landsberg's	Germany
29	ლუზანის კალვილი	Кальвиль Лезан	Callville Lesans	France
30	ლონდონის პეპინი	Пепин Лондонский	London's Pippin	England
31	მაისის ვარდი	Майская Роза	May pose	Unknown
32	მელბა	Мельба	Melba	USA
33	მეკინტოში	Мек -Интош	McIntosh Red	Canada
34	მეკინტოში ადრეულა	Мек-интош ранний	Malntosh Early	USA
35	მეფის მოკლეყუნწა	Коротконожка королевская	Royal Shortstemmed	Europa
36	მანტუანერი	Мантуанер	Mantuaner	Italy
37	მცარის	Мцарское	Mtsaris	Unknown
38	მწვანე	Княжеское Зеленое	Gruner Furstenapfel	Germany
39	ნაპოლეონი	Наполеон	Napoleon	Italy
40	ობერდიკის რენეტი	Ренет Обердика	Oberdieck's Renet	Germany
41	ორლეანური რენეტი	Ренет орлеанский	Renet Orlean	France
42	პაპიროვკა	Папировка	Papirovka	Baltic Regions
43	პეპინ-პარკერი	Пепин паркера	Parker Pippin	England
44	პეპინ-ჩინური	Пепин - китайка	Chinese Peppin	Russia
45	პეპინ-შაფრანი	Пепин - шафранский	Pippin Shaffron	Russia
46	პისგულის რენეტი	Ренет золотой писчуда	Pisgul's Golden Reinette	England
47	პორტუაზიის ლამაზი	Понтуазская красавица	Belle de Portoise	France

48	რიბსტონის პეპინი	Пепин Рибстона	Ribston Pippin	England
49	როდე	Роде	Rode	Unknown
50	როზმარინი თეთრი	Розмарин Белый	White Rosmarine	Italy
51	როზმარინი ჩერკესული	Черкесский розмарин	Chercassian Rosmarin	Ukraine
52	რუხი კანადური რენეტი	Ренет Серый Канадский	Canadian Grey Reinette	England
53	სარი სინაპი	Синап Сары	Sinap Sari	Ukraine
54	სიმირენკოს რენეტი	Ренет Сатиренко	Simirenko's Renette	Ukraine
55	სუისლეპერი	Суислепское	Suislepper	Baltic Regions
56	შამპანური რენეტი	Ренет Шампанский	Champagne Renette	Germany
57	შემოდგომის წითელი კალვილი	Кальвиль Красный осенний	Autumn Red Calville	France
58	ჯონათანი	Джонатан	Jonatan	USA

2. მხალი - Груша – Pear

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Pyrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Pyrus communis* L., *Pyrus caucasica* Fed.

აბორიგენული და ქართული სელექციური მსხლის ჯიშები

Местные и селекционные сорта груши в Грузии

Local and breeding varieties of pear in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აისი	Аиси	Aisi	Georgia
2	აკირო	Акиро	Akiro	Georgia
3	ბორბალა	Борбала	Borbala	Georgia
4	გვერდწითელი	Гвердцитელი	Gverdtsitela	Georgia
5	გოგრა მსხალი	Гогра მსხალი	Gogra Mskhali	Georgia
6	გომბრო	Гомбро	Gombro	Georgia
7	გორონა	Горона	Gorona	Georgia
8	გორძამა	Гордзამა	Gordzama	Georgia
9	გოხა მსხალი	Гоха მსხალი	Gokha Mskhali	Georgia
10	გრძელი მსხალი	Грдзელი მსხალი	Grdzeli Mskhali	Georgia
11	გულაბი	Гулаბი	Gulabi	Georgia
12	დედოფალა	Дедопала	Dedopala	Georgia

13	ზამთრის მსხალი	Замтрис мсхали	Zamtris Mskhali	Georgia
14	თავრეჯული	Тавреджули	Tavrejuli	Georgia
15	თეთრი მსხალი	Тетри мсхали	Tetri Mskhali	Georgia
16	კალოს მსხალი	Калос мсхали	Kalos Mskhali	Georgia
17	კაცისტავა	Кацистავა	Katsistava	Georgia
18	კვირისტავა	Кვირისტავა	Kviristava	Georgia
19	ლიმონის მსხალი	Лимонис мсхали	Limonis Mskhali	Georgia
20	მაქრე მსხალი	Макре мсхали	Makre Mskhali	Georgia
21	მეფის მსხალი	Мепის მსხალი	Mepis Mskhali	Georgia
22	მილახური	Милахული	Milakhuri	Georgia
23	ნანაზირი	Наназირი	Nanaziri	Georgia
24	ნუხური გოხა	Нухური გოხა	Nukhuri Gokha	Georgia
25	პანტა მსხალი	Панта მსხალი	Panta Mskhali	Georgia
26	საბატონე	Сабატონე	Sabatone	Georgia
27	საელიობო	Саелиობო	Saeliobo	Georgia
28	საენკებო	Саенკებო	Saenkenebo	Georgia
29	საკვირიკობო	Сაკვირიკობო	Sakvirikobo	Georgia
30	სამარიობო	Сამარიობო	Samariobo	Georgia
31	სასელო	Сасელო	Saselo	Georgia
32	სკრის მდნარი	Сკრის მდნარი	Skris Mdnari	Georgia
33	სოხუმის დუშესი	Сухумский дюшес	Sokhumi Dushes	Unknown
34	სოხუმის ფავორიტი	Любимица сохуми	Sokhumi Favorite	Georgia
35	ყივლა მსხალი	Кивლა მსხალი	Kivla Mskhali	Georgia
36	შავი მსხალი	Шავი მსხალი	Shavi Mskhali	Georgia
37	შავი სასელო	Шავი სასელო	Shavi Saselo	Georgia
38	ხატონა	Хатონა	Khatona	Georgia
39	ხეჭეჭური	Хечечური	Khechchuri	Georgia

ინტროდუცირებული მსხლის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта груши в Грузии
Introduced varieties of pear in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ანჟუის ლამაზურა	Анжуйская красавица	Beauty of Anjou	Unknown
2	ბერე არდანპონი	Вере д'Арданпон	Beurre d'Hardenpont	Belgium
3	ბერე ბოსკი	Бере боск	Beurre Bosk	France
4	ბერე დილი	Бере диль	Beurre Diel	Belgium
5	ბერე კლეჟო	Бере клержо	Beurre Claireau	France
6	ბერე ნაპოლეონი	Бере наполеон	Beurre Napoleon	Belgium
7	ბერე ჯიფარი	Бере Жиффар	Beurre Jiffard	France
8	ბონლუიზ ავრანშიდან	Добрая луиза из Авранша	Bonne Loïise D'Avranches	France
9	დოქტორ ჟიულ გიუიო	Доктор Жюль Гюйо	Doctor jules Guyot	France
10	დუშესი ანგულემიდან	Дюшес Ангулем	Dushes D'Angouleme	France
11	ესპერენის ბერგამოტი	Бергамот Эсперена	Bergamotte Esperen	Belgium
12	ვილიამსი	Вильямс	Bartett	English
13	ზამთრის დეჰანი	Деканка зимняя	Douenne D'Hiver	Belgium
14	ზელიონოე მასლო	Зеленое масло	Green Buttery	Unknown
15	ილინკა	Ильинка	Ilinka	Russia
16	კიურე	Кюре	Cure	France
17	კიფერის თესლნერგი	Сеянец Киффера	Kieffer's seedling	USA
18	კლაპის ფავორიტი	Любимица клаппа	Clapp's favourite	N. America
19	მეროდის დეჰანი	Деканка Мерода	Doyenne De Merode	Belgium
20	მიკადო	Микадо	Mikado	Japan
21	პანა	Панна	Panna	Germany
22	პას-კრასანი	Пасс - Крассан	Passe-Crassane	France
23	ჟოზეფინა მეხელსის	Жозефина мехельнская	Josephine De Malines	Belgium
24	სენ-ჯერმენი	Сен-жермен	Saint - German	France
25	შაქრის	Сахарная	Sacharnaya (Sugary)	Unknown

3. კომში - Айва – Quince

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Cidonia* L.

სახეობა - Species - Вид: *Cidonia oblonga* Mill.

აბორიგენული კომშის ჯიშები საქართველოში

Местные сорта айвы в Грузии

Local varieties of quince in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ახალსოფლის კომში	Ахалсофлис комши	Akhalsoflis Komshi	Georgia
2	გავაზური	Гавазури	Gavazuri	Georgia
3	გოგიას კომში	Гогияс комши	Gogias Komshi	Georgia
4	გორდული საგვიანო	Гордули сагвиано	Gorduli sagviano	Georgia
5	ვანური	Ванури	Vanuri	Georgia
6	ზოვრეთული	Зовретули	Zovretuli	Georgia
7	მსხვილნაყოფა იმერული ვაშლისებრი	მსხვილნაყოფა Имерули вашлисебри	Ms khvilnakopa Mskhvilnakopa	Georgia
8	იმერული ზარისებრი	Имерули зарисебри	Imeruli vashlisebri	Georgia
9	კასპურა	Каспура	Kaspura	Georgia
10	ლაგოდეხის მსხვილნაყოფა	Лагодехская крупноплодная	Lagodekhi Large - Fruited	Georgia
11	მალაჩინა	Малачина	Malachina	Georgia
12	მეჯვრისხევის მჟავე	Меджврисхевис мжаве	Mejvriskhevis Mzhave	Georgia
13	ნიკორწმინდული	Никорцминдули	Nikortsminduli	Georgia
14	რაჭული მსხვილნაყოფა	Рачули მსხვილნაყოფა	Rachuli Mskhvilnakopa	Georgia
15	რაჭული ტკბილი	Рачули тკбили	Rachuli tkbili	Georgia
16	სავანეს ვაშლისებრი	Саванес вашлисебри	Savanes Vashlisebri	Georgia

17	საკომპოტე	Сакомпоте	Sacompote	Georgia
18	სანავარდო	Санавардо	Sanavardo	Georgia
19	საქარის საგვიანო	Сакарис сагვიანო	Sakaris Sagviano	Georgia
20	ტინისხილის ტკბილი	Тинисхидис ткбили	Tiniskhidis Tkbili	Georgia
21	ტყვიავის კომში	Тквиавის კომში	Tkviavis Komshi	Georgia
22	ქართული მჟავე	Картული მჟავე	Kartuli Mzhave	Georgia
23	შილდური	Шилдури	Shilduri	Georgia
24	შილდური საგვიანო	Шилдури საგვიანო	Shilduri sagviano	Georgia
25	შინდისური	Шиндисური	Shindisuri	Georgia
26	ცხუნკურის ვაშლისებრი	Цхунკურის вашлисебури	Tsunkhuris Vashlisebri	Georgia

ინტროდუცირებული კომშის ჯიშები საქართველოში

Интродуцированные сорта айвы в Грузии

Introduced varieties of quince in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აზერბაიჯანის 2	Азербайджанская 2	Azerbaijani 2	Azerbaijan
2	აზერბაიჯანის 5	Азербайджанская 5	Azerbaijani 5	Azerbaijan
3	ახმეტ - ჟუმი	Ахмет - Жум	Akhmet - Zhum	Dagestani
4	ვრანისკა დანია	Враниска дания	Vraniska Danya	Serbia
5	იანტარნაია	Янтарная	Yantarnaya	Ukraine
6	მუსკატისებრი	Мускатная	Muscadine muscat)	Ukraine
7	ჩემპიონი	Чемпион	Champion	USA

4. ზღმარტლი - Мушмула – Medlar

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Mespilus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Mespilus germanica* L.

აბორიგენული ზღმარტლის ჯიშები საქართველოში
Местные сорта мушмулы в Грузии
Local varieties of medlar in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მსხვილნაყოფა (ფორმა 6)	მსხვილნაყოფა (Форма 6)	Mskhvilnakopa (Form 6)	Georgia
2	ცილინდრული (ფორმა 4)	Цилиндрული (Форма 4)	Tsilindruli (Form 4)	Georgia
3	წვრილნაყოფა (ფორმა 1)	Цвრილნაყოფა (Форма 1)	Tsvrilnakopa (Form 1)	Georgia

კურკოვნები - Косточковые – Stone fruits

5. ქლიავი, ტყემალი - Слива, Алыча – Plum

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Prunus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Prunus domestica* L., *Prunus divaricata* Lebed.

აბორიგენული და ქართული სელექციური ქლიავისა და ტყემლის ჯიშები
Местные и селекционные сорта сливы и алычи в Грузии
Local and breeding varieties of plum in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ალუჩა	Алуჩა	Alucha	Georgia
2	არომატული	Ароматная	Aromatic	Georgia
3	ახალციხურა	Ахалцихура	Akhaltikhura	Georgia
4	ბაკურიანის ალუჩა	Бакурианская алыча	Bakurianis Alucha	Georgia
5	გაზაფხულის მერცხალი	Газапхуლის мерцхали	Gzapkhulis Mertskhali	Georgia
6	გაიპარა	Гаипара	Gaipara	Georgia
7	გვირილა ქლიავი	Гвириლა კლიავი	Gvirila Kliavi	Georgia
8	გულდედავა	Гулдедава	Guldedava	Georgia

9	დამასხი	Дамасхи	Damasku	Georgia
10	ზარათი	Зарати	Zarati	Georgia
11	თამაზი	Тамази	Tamazi	Georgia
12	თეთრი ქლიავი	Тетри клиави	TeTri Kliavi	Georgia
13	იმერული ალუჩა	Имерული	Imeruli	Georgia
14	იმერული ვარდისფერი	Имерული вардисფერი	Imeruli Vardispheri	Georgia
15	ინგირი	Ингири	Ingiri	Georgia
16	კარკუნტელი	Каркунтели	Karkunteli	Georgia
17	კოლხეთი	Колхети	Kolkheti	Georgia
18	კოლხეთის ლურჯი	Колхетის ლურჯი	Kolkhetis Lurji	Georgia
19	კოლხეთის მწვანე	Колхетის მწვანე	Kolkhetis Mtsvane	Georgia
20	მახარადის საგვიანო	Махарადзის საგვიანო	Makharadzis Sagviano	Georgia
21	ნათელა	Натела	Natela	Georgia
22	ოდიში	Одиши	Odishi	Georgia
23	პაპას ხილი	Папас хили	Papas Khili	Georgia
24	რიონი	Риონი	Rioni	Georgia
25	რიონის საგვიანო	Риონის საგვიანო	Rionis Sagviano	Georgia
26	საკონსერვო	Саконсерво	Sakonservo	Georgia
27	საპობი	Сапობი	Sapobi	Georgia
28	სუფსის საადრეო	Супსის საადრეო	Supsis Saadreo	Georgia
29	ტყუფა ქლიავი	Ткуп - клиავა	Tkup - Kliava	Georgia
30	ფალავანი	Палаვანი	Palavani	Georgia
31	ქუთაისი	Кუთაისი	Kutaisi	Georgia
32	შავი ქლიავი (კახეთის)	Шავი клиავი (из Кახети)	Shavi Kliavi (from Kakheti)	Georgia
33	შავქლიავა	Шавклиავა	Shavkliava	Georgia
34	წითელი დროშა	Цители დროშა	Tsiteli Drosha	Georgia
35	წყალ-ქლიავი	Цკალ - клиავი	Tskal - Kliavi	Georgia
36	ჭანჭური	Чанჭური	Chanchuri	Georgia
37	ხალხური	Халхური	Khalkhuri	Georgia

ინტროდუცირებული ქლიავის ჯიშები საქართველოში
 Интродуцированные сорта сливы в Грузии
 Introduced varieties of Plum in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადრეული ლურჯი	Ранняя Синяя	The Czar	England
2	ალიბუხარა (ალიბუხარი)	Алибухара	Alibukhara	Central Asia
3	ანა შპეტი	Анна шпет	Anne Spat	Ukraine
4	ატმისებური	Персиковая	Peach Plum	Europa
5	აჟანის უნგრულა	Ажанская венгерка	Agen	France
6	ბერბანკი	Бербанк	Burbank	USA
7	გოლიათი	Голиаф	Goliath	England
8	დესერტნაია	Десертная	Dessert	Ukraine
9	ეკატერინე	Экатерина	ST. Catherine	Europe
10	ვიქტორია	Виктория	Queen Victoria	Europe
11	იზიუმ - ერიკ	Изюм - эрик	Izyum Erik	Ukraine
12	დიდი ჰერცოგი	Великий герцог	Grand Duke	Georgia
13	იმპერიალი	Империаლი	Prune Imperial	Europe
14	იტალიური უნგრულა	Итальянская венгерка	Italian Prune	Europe
15	კვერცხისებრი ყვითელი	Яйчная желтая	Egg Plum	Europe
16	კვერცხისებრი წითელი	Яйчная красная	Purple Egg	Europe
17	კოლუმბია	Колумбия	Columbia	Europe
18	კოშე	Коше	Cochet	France
19	მონფორი	Монфор	Monfor	France
20	მწვანე რენკლოდი	Ренклюд зеленый	Green Gage	Europe
21	ნანსის მირაბელი	Мирабель нансийская	Mirabel Nancy	Europe
22	ნიაგარა	Ниагара	Niagara	Unknown
23	ონტარიო	Онтарио	Ontario	USA
24	ოქროს წვეთი	Золотая капля	Golden Drop	England
25	რენკლოდი ბავე	Ренколд Баве	Bavay's Reine - Claude	Belgium
26	ულეველი	Улевели	Uleveli	France
27	ჯეფერსონი	Джефферсон	Jefferson	USA

6. ატამი - Персик – Peach

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Persica* Mill.

სახეობა - Species - Вид: *Persica vulgaris* Mill.

აბორიგენული და ქართული სელექციური ატმის ჯიშები

Местные и селекционные сорта персика в Грузии

Local and breeding varieties of peach in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბერების (სინ. მოლოზანი)	Веребис (син. Молозани)	Berebis (syn. Molozani)	Georgia
2	ბესტავაშვილი	Беставашвили	Bestavashvili	Georgia
3	გავაზური	Гавазури	Gavazuri	Georgia
4	გუდაუთის საკონსერვო	Гудаутский консервный	Gudauta Canning	Georgia
5	გურული საადრეო	Горийский ранний	Gori Early	Georgia
6	ერისთავის ვარდისფერი	Эриставис вардиспери	Eristavis Vardisperi	Georgia
7	ვაჟური	Важური	Vazhuri	Georgia
8	კახური თეთრი	Кахური тетри	Kakhuri Tetri	Georgia
9	კახური ყვითელი	Кахური квити	Kakhuri Kviteli	Georgia
10	კეზევაძე	Кезевадзе	Kezevadze	Georgia
11	ნობათი	Нобати	Nobati	Georgia
12	პიონერი	Пионер	Pioneer	Georgia
13	სანდო	Сандо	Sando	Georgia
14	სკრის საადრეო	Скрис саадreo	Skris Saadreo	Georgia
15	წედისური	Цедисури	Tsedisuri	Georgia
16	ხიდისთაური ვარდისფერი	Хидиставский розовый	Khidistavi Pink	Georgia
17	ხიდისთაური თეთრი	Хидиставский белый	Khidistavi White	Georgia
18	ხიდისთაური ყვითელი საგვიანო	Хидиставский желтый поздний	Khidistavi Late Yellow	Georgia
19	ხირსული	Хирсули	Khirsuli	Georgia

ინტროდუცირებული ატმის ჯიშები საქართველოში
 Интродуцированные сорта персика в Грузии
 Introduced varieties of peach in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ამსდენი	Амсден	Amsden	USA
2	არპი	Арп	Arp-beauty	USA
3	ბელი	Белл	Belle	USA
4	ვიქტორი	Победитель	Victory	USA
5	გეოქჩაი	Геокчай	Gheokchai	Azerbaijan
6	გრინსბორო	Гринсборо	Grinsboro	USA
7	ელბერტა	Эльберта	Elberta	USA
8	ზაფრანი	Зафрани	Zafrani	Armenia
9	ზლატოგორი	Златогор	Zlatogor	Ukraine
10	კამბერლენდი	Камберленг	Cumberland	USA
11	კლაუფორდის საადრეო	Ранний Крауфолда	Crawford's Early	USA
12	კრაუფორდის საგვიანო	Поздний Крауфорда	Crawford's Late	USA
13	კრიმჩაკი	Крымчак	Krymchak	Ukraine
14	ლაურეატი	Лауреат	Laureate	Ukraine
15	ლებედევი	Лебедев	Lebedev	Ukraine
16	მეიფლაური (მაისის ყვავილი)	Мейфлауер	Mayflower	USA
17	ნარინჯი	Наринджи	Narinji	USA
18	ნექტარინი წითელი	Нектарин красный	Red Nectarine	USA
19	ოქროს იუბილე	Золотой юбилей	Golden Jubilee	USA
20	ჟემჩუჟინა	Жемчужина	Zhemchuzhina	Ukraine
21	რივერსის საადრეო	Ранний Риверса	Rivers Early	England
22	როტ-ფრონტი	Рот-Фронт	Rot-Front	Ukraine
23	როჩესტერი	Рочестер	Rochester	USA
24	საკონსერვო საადრეო	Консервный ранний	Canning Early	Ukraine
25	სოვეტსკი	Советский	Sovetskyi	Ukraine
26	ტოსკან კლინგი	Тоскан клинг	Toscan Cling	USA

27	ტურისტი	турист	Tourist	Ukraine
28	უსპეხი	Успех	Uspekhi	Ukraine
29	ჩემპიონი	Чемпион	Champion	USA
30	ჩინური ბრტყელი	Китайский блюдчатый	Peen-To (Flat peach)	China
31	ჰალის საადრეო	Ранний галля	Hale Early	USA

7. გარგარი - Абрикос– Apricot

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Armeniaca* Mill.

სახეობა - Species - Вид: *Armeniaca vulgaris* Lam.

აბორიგენული და ქართული სელექციური გარგარის ჯიშები

Местные и селекционные сорта абрикоса в Грузии

Local and breeding varieties of apricot in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ალიონი	Алиони	Alioni	Georgia
2	ალიპრიალა	Алиприала	Alipriala	Georgia
3	გორული	Горули	Goruli	Georgia
4	თაფლა	Тапла	Tapla	Georgia

ინტროდუცირებული გარგარის ჯიშები საქართველოში

Интродуцированные сорта абрикоса в Грузии

Introduced varieties of apricot in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აღჯანაბადი	Агджанабад	Aghjanabad	Armenia
2	ზარია ვოსტოკა	Зарья востока	Zaria Vostoka	Middle Asia
3	თაფლა	Тапла	Tapla	Georgia
4	ლუიზე	Люйзе	Luzet	France
5	ნიუკასლი	Нью Кестл	New Catle	USA
6	უნგრული	Венгерский	Hungarian	Europe

7	შალახი	Шалах (Ереван)	Shalah (Yerevan)	Armenia
8	შაკარა	Шакара	Shakara	Uzbekistan
9	შირაზული	Ширазский	Shirazi	Iran
10	შუა აზიური	Среднеазиатский	Middle - Asian	Middle Asia
11	წითელი პარტიზანი	Красный партизан	Red Partisan	Ukraine
12	წითელლოყა	Краснощекий	Redcheek	Europe

8. ბალი - Черешня– Sweet Cherry

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Cerasus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Ceracus avium* (L.) Moench

აბორიგენული და ქართული სელექციური ბლის ჯიშები

Местные и селекционные сорта черешни в Грузии

Local and breeding varieties of sweet cherry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	კახა ბალი	Каха бали	Kakha Bali	Georgia
2	მარტყოფის საგვიანო	Марткопская поздняя	Martkopi Late	Georgia
3	სკრის შავი	Скрийская черная	Skris Shavi	Georgia
4	ქართული ბალი	Картули бали	Kartuli Bali	Georgia
5	ქართული გაუმჯობესებული	Грузинская улучшенная	Georgian Improved	Georgia
6	ქართული თეთრი ბალი	Грузинская белая черешня	Georgian White Sweet Cherry	Georgia
7	ქართული შავი ბალი	Грузинская черная черешня	Georgian Bleck Sweet Cherry	Georgia
8	ძუძუ ბალი	Дзудзу бали	Dzudzu Bali	Georgia

ინტროდუცირებული ბლის ჯიშები საქართველოში
 Интродуцированные сорта черешни в Грузии
 Introduced varieties of sweet cherry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბაგრატიონი	Багратион	Bagrationsi	Ukraine
2	ბელა და ტოსკანო (ტოსკანის ლამაზი)	Прекрасная из Тосканы	Toscana Belle	Italy
3	ბელაია #4	Белая №4	White Cherry #4	Ukraine
4	ბიგარო დაიბერის	Бигарро Дайбера	Dyber's Bigarreau	Ukraine
5	ბიგარო ესპერენის	Бигарро Есперена	Esperen's Bigarreau	Belgium
6	გომე	Гоше	Gaucher	Germany
7	გროლის ბიგარო	Бигарро Гролля	Groll's Bigarreau	Europe
8	გუბენის წითელი	Губена красная	Guben's Red	Europe
9	დენისენის ყვითელი	Дениссена жёлтая	Denissen's Yellow	Saksonia
10	დროგანის ყვითელი	Дрогана жёлтая	Drogan's yellow	Saksonia
11	ელტონი	Эльтон	Elton	England
12	თათრული შავი	Татарская чёрная	Black Tatarian	Ukraine
13	იანტარნაია	Янтарная	Yantarnaya (Amber)	Ukraine
14	იუჟანკა	Южанка	Yuzhanka (Sout Hern)	Ukraine
15	კასინის საადრეო	Ранняя Кассина	Kassin's Early	Europe
16	კრასავიცა კრიმა	Красавица Крыма	Crimean Beauty	Ukraine
17	ლასტოჩკა	Ласточка	Lastochka (Swallow)	Ukraine
18	მარკის საადრეო	Ранняя Марка	Early Mark	Europe
19	მრამორნაია	Мраморная	Mramornaya (Marble)	Ukraine
20	ნაიტის შავი	Черная Найта	Knight's Black	Europa
21	ნაპოლეონი ვარდისფერი	Наполеон розовый	Napoleon's Bigarreau	Europa
22	ნეგრეტინკა	Негретянка	Negreatinka (Negro)	Ukraine
23	ნერა და ნიცა	Нера да Ницца	Nera da Nizza	Italy
24	ოქროსებური	Золотая	Golden	America ???
25	პობედიტელნიცა (სინ. სტეპნაია კრასავიცა)	Победительница (син. Степная красавица)	Pobeditelnitsa (Victoria) (sin. Beauty of the steppe)	Ukraine
26	ჟაბულე	Жабуле	Jaboul Ais	France
27	რამონ ოლივა	Рамон Олива	Ramon Oliva	France

28	რეკორდისკა	Рекордиска	Recordiska	Ukraine
29	რინოჩნაია	Рыночная	Rinochnaia (Market Cherries)	Ukraine
30	რუსალკა	Русалка	Rusalka (Mermaio)	Ukraine
31	საგამოფენო	Выставочная	Vystavochnaya (Exhibition)	Ukraine
32	საიუბილეო მლეევიდან	Юбилейная млеевская	Mleyev Jubilee	Ukraine
33	სიმფეროპოლის ვარდისფერი	Симферопольская розовая	Simferopol Pink	Ukraine
34	ტავრიდა	Таврида	Taurida	Ukraine
35	ტრუჟენიცა	Труженица	Trizhenitsa (Toiler)	Ukraine
36	ფრანცისი	Францис	Francis	Unknown
37	შავი არწივი	Черный орёл	Black Eagle	England
38	წითელი მსხვილნაყოფა	Красная крупная	Lange red	Europe
39	ხარისგულა	Бычьё сердце	Bull's Heart	Europe
40	ჰეფტნერის წითელი	Красная Гефтнера	Heftner's Red	Unknown

9. ალუბალი - Вишня – Cherry

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Cerasus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Ceracus vulgaris* Mill.

აბორიგენული და ქართული სელექციური ალუბლის ჯიშები Местные и селекционные сорта вишни в Грузии Local and breeding varieties of cherry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ფორმა 1	Форма 1	Form 1	Georgia
2	ფორმა 106 (ბოლნისის)	Форма 106 (Болнисская)	Form 106 (from Bolnisi)	Georgia
3	ფორმა 23 (მუხრანის)	Форма 23 (Мухранская)	Form 23 (from Mukhrani)	Georgia

ინტროდუცირებული ალუბლის ჯიშები საქართველოში
 Интродуцированные сорта вишни в Грузии
 Introduced varieties of cherry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ანატოლიის	Анатольская	Griotte Tardive d'Anatolie	Turkey
2	დიუმეს პალიური	Дюшес Паллюо	Duchesse Palluav	France
3	ინგლისის ადრეული	Английская ранняя	English Morello	England
4	ლიუბსკაია	Любская	Lyubskaya	Russia
5	ლოტოვკა	Лотовка	Lotovka	Germany
6	ოლივე	Оливье	Olivet	France
7	ორმაგი შუშისებური	Двойная остеклянаная	Double Glass	France
8	ოსტჰეიმის გრიოტი (შავი შპანკა)	Гриот остгеймский	Griot Ostheim	Spain
9	პოდბელსკი	Подбельский	Minister von Podbielski	Uknown
10	პომ დ'ამური	Пом д'амур	Pomme D'Amour	Spain
11	შპანკა მსხვილი	Шпанка крупная	Large Shpanka	Russia
12	ჰორტეზია	Гортезия	Hortensia	France

10. შინდი - Кизил– Cornelian cherry

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Cornus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Cornus mas* L.

აბორიგენული და ინტროდუცირებული შინდის ჯიშები საქართველოში
 Местные и интродуцированные сорта кизила в Грузии
 Local and introduced varieties of cornelian cherry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბოთლისებური	Бутылочный	Bottle - Shaped Cornel	Ukraina

2	მერეთული მრგვალი	Меретули мргვალი	Meretuli Mrgvali	Georgia
3	ოქროშინდა	Окрошинда	Okroshinda	Georgia
4	შავი ადრეული	Шави адреული	Shavi Adreuli	Georgia
5	შავი საგვიანო	Шави сагвиანო	Shavi Sagviano	Georgia
6	წითელი ადრეული	Цители адреული	Tsiteli Adreuli	Georgia

კაკლოვნები - Орехоплодные – Nuts

11. კაკალი - Walnut – Орех грецкий

ოჯახი - Family - Семейство: *Juglandaceae*

გვარი - Genus - Род: *Juglans* L.

სახეობა - Species - Вид: *Juglans regia* L.

აბორიგენული კაკლის ჯიშები საქართველოში Местные сорта ореха грецкого в Грузии Local varieties of walnut in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ავენისური	Авенисури	Avenisuri	Georgia
2	აკურა	Акура	Akura	Georgia
3	ალაზანი	Алазани	Alazani	Georgia
4	ანანო	Анано	Anano	Georgia
5	არაგვი	Араგვი	Aragvi	Georgia
6	აწყური	Ацკური	Askkuri	Georgia
7	გარეჯი	Гареджи	Gareji	Georgia
8	გორული	Горули	Goruli	Georgia
9	ვაზისუბნის 95	Вазисუბნის 95	Vazisubnis 95	Georgia
10	ვაზისუბნის თხელნაჭუჭა	Вазисუბნის ткелначуча	Vazisubnis Tkhelnachucha	Georgia
11	ვანი	Вани	Vani	Georgia
12	ვაშლიჯვარი 1	Вашлиджვარი 1	Vashlijvari 1	Georgia
13	თბილისური 6	Тბილისური 6	Tbilisuri 6	Georgia
14	თბილისური 223	Тბილისური 223	Tbilisuri 223	Georgia
15	კასპურა	Каспура	Kaspura	Georgia

16	კახი 16	Кахи 16	Kaxi 16	Georgia
17	კახი 17	Кахи 17	Kaxi 17	Georgia
18	მანავურა	Манавური	Manavura	Georgia
19	მანგლისური 1	Манглиსური 1	Manglisuri 1	Georgia
20	მტევნისებური	Мтеვნისებური	Mtevniseburi	Georgia
21	ნუგო (ფორმა 3)	Нуго (форма 3)	Nugo (forma 3)	Georgia
22	უჯარმა	Уджарმა	Ujarma	Georgia
23	ფორმა 01	Форма 12	Form 1	Georgia
24	ფორმა 02	Форма 2	Form 2	Georgia
25	ფორმა 05	Форма 5	Form 5	Georgia
26	ფორმა 08	Форма 08	Form 8	Georgia
27	ფორმა 10	Форма 10	Form 10	Georgia
28	ფორმა 11	Форма 11	Form 11	Georgia
29	ფორმა 13	Форма 13	Form 13	Georgia
30	ფორმა 27	Форма 27	Form 27	Georgia
31	ფორმა 78	Форма 78	Form 78	Georgia
32	ფორმა 91	Форма 91	Form 91	Georgia
33	ფორმა 101	Форма 101	Form 101	Georgia
34	ფორმა 107	Форма 107	Form 107	Georgia
35	ფორმა 122	Форма 12	Form 122	Georgia
36	ფორმა 126	Форма 126	Form 126	Georgia
37	ფორმა 143	Форма 143	Form 143	Georgia
38	ფორმა 153	Форма 153	Form 153	Georgia
39	ფორმა 154	Форма 154	Form 154	Georgia
40	ფორმა 177	Форма 177	Form 177	Georgia
41	ფორმა 197	Форма 197	Form 197	Georgia
42	ფორმა 201	Форма 201	Form 201	Georgia
43	ფორმა 211	Форма 211	Form 211	Georgia
44	ფორმა 216	Форма 216	Form 216	Georgia
45	ფორმა 233	Форма 233	Form 233	Georgia
46	შილდა 31	Шилда 1	Shilda	Georgia
47	ცხინვალური	Цхинვალური	Tskhinvaluri	Georgia
48	წეროვანი	Церовანი	Tserovani	Georgia
49	ხვითი	Хвити	Khviti	Georgia

ინტროდუცირებული კაკლის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта ореха грецкого в Грузии
Introduced varieties of walnut in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ასლოსეზენტევანი	Аслозелентивани	Aslosezentivani	Hungary
2	დრიანოვსკი	Дряновски	Drianovski	Bulgaria
3	იზვორ 10	Извор 10	Izvor 10	Bulgaria
4	კალარაშსკი	Каларашский	Kalarashskiy	Moldova
5	კიშინევსკი	Кишиневский	Kishinevskiy	Moldova
6	კორჟეუცსკი	Коржеуцский	Korzheuzskiy	Moldova
7	კოსკიუჟენსკი	Коскьюженский	Koskyuzhenskiy	Moldova
8	კუკლენსკი	Кукленский	Kuklenskiy	Bulgaria
9	ლარა	Ларе	Lara	France
10	მილოტა	Милота	Milota	Hungary
11	პერუშინსკი	Перушинский	Perushinskiy	Bulgaria
12	პერუშიცა	Перушица	Perushitsa	Bulgaria
13	პლოვდივსკი	Пловдивский	Plovdivskiy	Bulgaria
14	პროსლავსკი	Прославский	Proslavskiy	Bulgaria
15	სერი	Сери	Seri	USA
16	სილისტრენსკი	Силистренский	Silistrenskiy	Bulgaria
17	სკინოვსკი	Скиновский	Skinovskiy	Moldova
18	სლივენსკი	Сливенский	Slivenskiy	Bulgaria
19	ტისზაკჟესი	Тисзакзесси	Tiszakzessi	Hungary
20	ფერეტე	Ферете	Ferete	France
21	ფერიარი	Фериари	Feriari	France
22	ფერორი	Ферор	Ferori	France
23	შვინევი	Швинево	Shvinevo	Bulgaria
24	ჩენდლერი	Чендлер	Chandler	USA
25	ჰარტლი	Партл	Hartly	USA

12. თბილი - Фундук – Haselnut

ოჯახი - Family - Семейство: *Betulaceae*

გვარი - Genus - Род: *Corylus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Corylus avellana* L.

აბორიგენული თბილის ჯიშები საქართველოში

Местные сорта фундука в Грузии

Local varieties of haselnut in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ანაკლიური (ფუტყურამი, ფუჯი)	Фнаклиური (Путкурами, фуджи)	Anakliuri (Futqurami)	Georgia
2	გულშიშველა	Гулшишველა	Gulshishvela	Georgia
3	გავაზური	Гавазური	Gavazuri	Georgia
4	დედოფლის თითი (ბადემი, აკაკი წერეთლის თბილი, დამსკი პალჩიკი)	Дедофлис тита (Бадеми, фундук, А. Церетели, Дамские пальчики)	Dedoflis Titi (Bademi, A. Tseretlis Tkhili, Damskie Palchiki)	Georgia
5	ვანის თეთრი	Ванис тетри	Vanis tetri	Georgia
6	ვანის წითელი	Ванис цители	Vanis tsiteli	Georgia
7	იმერული	Имерули	Imeruli	Georgia
8	იმერეთი 21	Имерети 21	Imereti 21	Georgia
9	იმერეთი 27	Имерети 27	Imereti 27	Georgia
10	კუდრიავჩიკი (უჩა თბილი, ტომბური, კერასუნდის წვრილი)	Кудриавчики (Уча тхили, Томбури, Керасундис цврили)	Kudriavchiki	Georgia
11	ლეგი	Леги	Legi	Georgia
12	მაკვანეთური	Макванетури	Makvaneturi	Georgia
13	მრგვალი კერასუნდი (ჩერქეზულა, ტრაპეზუნა)	Мргვალი керасунди (Черкезула, Трапезуна)	Mrgvali kerasundi	Georgia
14	ნემსა	Немса	Nemsa	Georgia

15	ოზაანური	Озаанური	Ozaanuri	Georgia
16	საივანობო	Саиванобо	Saivanobo	Georgia
17	ფშავური 1	Пшавური 1	Pshavuri 1	Georgia
18	ფშავური 2	Пшавური 2	Pshavuri 2	Georgia
19	შველისყურა (სკვერი)	Швелиსყურა (Сквери)	Shveliskura	Georgia
20	ცხინვალა	Цхинვალა	Tskhinvala	Georgia
21	ცხენის ძუძუ (ცხენის კბილა)	Цхენის ძუძუ (цхენისკბილა)	Tskhenis Dzudzu (Tskhenis Kbila)	Georgia
22	ჩხიკვისთავა	Чхიკვისთავა	Chkhikvistava	Georgia
23	ჩია თხილი	Чиа თხილი	Chia tkhili	Georgia
24	ჩინჩა	Чинჩა	Chincha	Georgia
25	ხაჭაპურა	Хачაპურა	Khachapura	Georgia
26	ხოჯი (ხარისთვალა)	Ходжи (Харистვალა)	Khoji	Georgia
27	ჯვარა	Джვარა	Jvara	Georgia

ინტროდუცირებული თხილის ჯიშები საქართველოში

Интродуцированные сорта фундука в Грузии

Introduced varieties of hazelnut in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ანა	Анна	Anna	Boulgaria
2	ათა-ბაბა (ნიდჯ- ფუნდუკ) ავეტის დალაქიანი (კუტკაშენის 5/39)	Ата-баба (Нидж - фундук) Аветис Далакян (Куткашенский 5/39)	Ata-Baba (Nidj- Funduk) Avetis Dalakian	Azerbaijan Azerbaijan
3	აშრაფი (კტნ-30ბ, კუტკაშენ ნიდჯბი 30ბ)	Ашрафи (ктн- 30б, Куткашен ниджби)	Ashrafi	Azerbaijan
4	ბანდუსი	Бандус	Bandus	England
5	ბარი	Барр	Barr's – zellernuss	England
6	ბარსელონის დაკუთხული	Угловатый Барселонский	Ecklger Barseloner	Spain
7	ბიუტნერი	Бютнер	Buttner	Germany
8	ბილინი	Билини	Bilin	Germany
9				

10	ბათლერი	Батлер	Butler	USA
11	ბარსელონა	Барселона	Barselona	Spain
12	განჯა (კუტკაშენ ნიდჟბი 69)	Ганджа (Куткашен Ниджби 69)	Ganja	Azerbaijan
13	გარიბალდი	Гарибальд	Garibaldi	England
14	გოლიათი	Голиаф	Riesennuss	Germany
15	გულსავსე	Гулсавсе	Volle zellernuss	Germany
16	გუსტავი	Густав	Gustav	Germany
17	გოუტარდი	Гоутარდი	Goutardi	England
18	გუსლებერტი	Гуслеберტი	Gusleberti	Germany
19	დავიანა	Давиана	Daviana	England
20	დე ბეინი	Де-беინ	De Bayne	England
21	დიდი სფერული	Большой шаровидный	Grosse Kugernuss	Germany
22	ევგენია	Евгения	Eugenia	England
23	ენისი	Енисс	Ennis	USA
24	იაგლი-თხილი (ბელაქანის 3/7)	Яглы-Тхили	Yagly Hazelnut	Azerbaijan
25	ვილამეტე	Вилламете	Willamette	USA
26	კახის 29 (იზიუმ- შაკარი)	Кахский – 29 (изюм-шакар)	Kakhi 29 (Izyum- Shakar)	Azerbaijan
27	კადეტენი	Кадеттен	Kadetten	Germany
28	კენტი	Кентский	Kent	England
29	კოსფორდი	Косфорд	Cosford	England
30	კოს-ფორს-პოლკი	Кос-форс-полки	Cos-fors-polki	England
31	კუტკაშენი	Куткашенский	Kutkashenskyi	Azerbaijan
32	კლარკი	Кларк	Clark	USA
33	კაზინა	Казина	Casina	Spain
34	კამპონიკა	Кампоника	Camponica	Italy
35	ლანდსბერგის გრძელი	Длинный Ландсбергский	Longe Langsberger	Germany
36	ლანდსბერგის თეთრი	Ландсбергский белый	Aveline blanche	Italy
37	ლანდსბერგის წითელი	Ландсбергский красный	Aveline Rouge	Italy
38	ლუიზა	Луиза	Louisen	Germany
39	ლევისი	Левис	Lewis	Germany

40	მონტებელო	Монтебелло	Montebello	Italy
41	მორტარელა	Мортарелла	Mortarrella	Spain
42	მერვილე დე ბულვარი	Мервиле де Булвар	Mervelle de Bollwiller	France
43	ნოჩონე	Ночоне	Noccione	Italy
44	ნეგრეტა	Негрета	Negret	Spain
45	ნოტინგემსკი	Ноттингемский	Nottingham	England
46	პაუეტეტი	Пажетет	Pauetet	Spain
47	რიმსკი	Римский	Rimski	Italy
48	რიკა დი ტალანიკო	Рока ди Таланико	Riccia di Talanico	Italy
49	როიალი	Рояль	Royal	USA
50	უება პრიზოვაია	Уеба призовая	Ueba prizovaia	England
51	სიკლერი	Сиклер	Sikler	Germany
52	სან ჯოვანი	Сан – Джованни	San Giovanni	Italy
53	სეგორბე	Сегорбе	Segorbe	USA
54	ტონდა რომანა	Тонда Романа	Tonda Romana	Italy
55	ტონდა ჯიფონი	Тонда джифони	Tonda Giffoni	Italy
56	ტონდა ჯენტილე დელე ლანგე	Тонда джентиле	T.G.D.L.	Italy
57	ფურფულაკი (მეიორი)	Фурфулаки (Маиор)	Furfulak (Maior)	Turkey
58	ჩუდო ბოლვილერა	Чудо больвиллера	Bolviller's miracle	France

13. ნუში - Миндаль – Almond

ოჯახი - Family - Семейство: *Juglandaceae*

გვარი - Genus - Род: *Amigdalus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Amigdalus communis* L.

აბორიგენული ნუშის ჯიშები საქართველოში

Местные сорта миндаля в Грузии

Local varieties of almond in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გიკა	Гика	Gika	Georgia

2	დალის ნუში	Далис нуши	Dalis Nushi	Georgia
3	ზილიჩა	Зилича	Zilicha	Georgia
4	თესლნერგი 112	Сеянец 112	Seedling 112	Georgia
5	თესლნერგი 321	Сеянец 321	Seedling 321	Georgia
6	თესლნერგი 51	Сеянец 51	Seedling 51	Georgia
7	თხელნაჭუჭა	Тхелначуча	Tkhelnachucha	Georgia
8	კარდენახული	Карденахული	Kardenakhuli	Georgia
9	ლისი	Лиси	Lisi	Georgia
10	პატარძელი 1	Патарძეული 1	Patardzeuli 1	Georgia
11	პატარძელი 10	Патარძეული 10	Patardzeuli 10	Georgia
12	საბურთალოს ნუში	Сабурталос нуши	Saburtalos Nushi	Georgia
13	სიღნაღური	Сигнагури	Sighnaghuri	Georgia
14	კიზიკი	Кизики	Kiziki	Georgia
15	ქართული 1	Картული 1	Kartuli 1	Georgia
16	ქართული 2	Картული 2	Kartuli 2	Georgia
17	ქართული 4	Картული 4	Kartuli 4	Georgia
18	ქართული 6	Картული 6	Kartuli 6	Georgia
19	ქართული 8	Картული 8	Kartuli 8	Georgia
20	ქართული 5	Картული 5	Kartuli 5	Georgia
21	ქართული 17	Картული 17	Kartuli 17	Georgia
22	ქართული 20	Картული 20	Kartuli 20	Georgia
23	ფორმა 10	Форма 10	Form 10	Georgia
24	ფორმა 18	Форма 18	Form 18	Georgia
25	ფორმა 29	Форма 29	Form 29	Georgia
26	შაკარა	Шакара	Shakara	Georgia
27	შირაკულა	Ширакула	Shirakula	Georgia

ინტროდუცირებული ნუშის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта миндаля в Грузии
Introduced varieties of almond in Georgia

Nº	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბუმაჟნოსკორლუპი	Бумажноскорлуп ый	Bumajnoskorlupyi	Bulgaria
2	გენკო	Генко	Genko	France

3	დესერტნი	Десертный	Desertnyi	Ukraine
4	დრეიკი	Дрейк	Dreyk	Ukraine
5	ვირ №1	ВИР №1	VIR #1	Russia
6	თხელნაჭუჭა	Тхелначуча	Tkhelnachucha	Ukraine
7	იალტინსკი	Ялтинский	Ialtinskyi	Ukraine
8	კოკ-ცენრი	Кок-Центри	Kok-Cenri	France
9	კრიმსკი	Крымский	Krimskyi	Ukraine
10	ლანგედოკი	Лангедок	Langedok	Ukraine
11	მარდალიანსკი	Мардалянский	Mardalyarskyi	Ukraine
12	ნეკ – პლუს ულტრა	Нек – Плюс Ультра	Nek – Plus Ultra	USA
13	ნიკიტის 62	Никитский 62	Nikiti 62	Ukraine
14	ნიკიტის გვიანმოყვავილე	Никитиский поздноцветущий	Nikiti pozdnotsvetushchyi	Ukraine
15	ნიკიტსკი 2240 ფერანი	Никитский 2240 Перани	Nikitski 2240 Perani	Ukraine
16	ნონპარელი	Нонпарели	Nonpareil	USA
17	პრიმორსკი	Приморский	Primorskyi	Ukraine
18	პრინცესა 2077	Принцеса 2077	Princess 2077	Ukraine
19	რიმსკი	Римский	Rimsky	Italia
20	სოვეტსკი	Советский	Sovetskyi	Russia
21	ტეხასი	Техас	Texas	USA

კენკროვანი ხილი - Ягодные культуры – Berry Fruit

14. მარწყვი - Земляника – Strawberry

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Fragaria* L.

სახეობა - Species - Вид: *Fragaria vesca* L.

აბორიგენული მარწყვის ჯიშები საქართველოში

Местные сорта земляники в Грузии

Local varieties of strawberry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადიგენური	Адигенური	Adigenuri	Georgia
2	არაშენდა	Арашенда	Arashenda	Georgia
3	ასპინძის 2	Аспиндза 1	Aspindza 2	Georgia
4	ახალციხის 1	Ахалцихის 1	Akhaltsikh 2	Georgia
5	ახალციხის 2	Ахалцихის 2	Akhaltsikh 1	Georgia
6	ახალციხური	Ахалцихური	Akhaltsikhuri	Georgia
7	გარამჯვებული	Гамарджвебули	Gamardjvebuli	Georgia
8	გლდანურა	Глданура	Gldanura	Georgia
9	დამალა	Дамала	Damala	Georgia
10	ვარდისფერი ამირანაშვილი	Вардисპერი Амиранашვილი	Vardisperi Amiranashvili	Georgia
11	ველისციხური	Велисцихური	Velistsikhuri	Georgia
12	იანეთის 1	Ианети 1	Ianeti 1	Georgia
13	კიჭი	Кици	Kitsi	Georgia
14	კონდოლი	Кондоли	Kondoli	Georgia
15	მელაურის 1	Мелаурის 1	Melaury 1	Georgia
16	მელაურის 2	Мелаурის 2	Melaury 2	Georgia
17	მუქი მრავალნაყოფა	Муки მრავალნაყოფა	Muki Mravalnakopa	Georgia
18	ნიკუ	Нику	Niku	Georgia
19	რემონტატული	Ремонтатули	Remontatuli	Georgia
20	საგვიანო	Сагвиано	Sagviano	Georgia
21	საგურამოს 1	Сагурамо 1	Saguramo 1	Georgia
22	საგურამოს 2	Сагурамо 2	Saguramo 2	Georgia
23	სტურუა	Стуруა	Sturua	Georgia
24	ყვიბისური	Квибисури	Kvibisuri	Georgia

ინტროდუცირებული მარწყვის ჯიშები საქართველოში

Интродуцированные сорта земляники в Грузии

Introduced varieties of strawberry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადა	Ада	Ada	Italy
2	აროსა	Ароса	Arosa	Italy
3	განჯური	Ганджа	Gandja	Azerbaijan
4	დავიდოვი	Давидов	Davidov	Russia
5	ვისტა ვეჩნაია	Виста Вечная	Vista Vechnaia	Russia
6	ვიქტორია	Виктория	Viktoria	Russia
7	ზენგა-ზენგა- კომსომოლკა	Зенга-Зенга- Комсомолька	Zenga-Zenga Komsomolka	Russia
8	კამაროსა	Камароса	Kamarosa	Russia
9	კოროლკა	Королка	Korolka	Russia
10	კრასავიცა ზაგორია	Красавица Загория	Krasavica Zagoria	Russia
11	ლენინაკანის 1	Ленинаканская 1	Lenikananis 1	Armenia
12	ლენინაკანის 2	Ленинаканская 2	Lenikananis 2	Armenia
13	ლენინაკანის ვარდისფერი	Ленинаканская Розовая	Leninakanis vardisferi	Armenia
14	მარმალადი	Мармалад	Marmalad	Armenia
15	მისოვკა	Мисовка	Misovka	Russia
16	ნაროდნაია- ნეისჩერპაემაია	Народная- Неисчерпаемая	Narodnaia- Neisperchaemaia	Armenia
17	პადაროკ კიროვაკანა	Парадок Кировакана	Paradok Kirovakana	Armenia
18	რემონტატული	Ремонтантная	Remontatuli	France
19	როზოვაია	Розовая	Rozovaia	Russia
20	როშჩინსკაია	Роцинская	Roshchinskaia	Russia
21	სანანდრეასი	Санандреас	Sanandreas	Espana
22	სახალინის	Сахалинская	Sakhalinis	Russia
23	სვითჩარლი	Свитчарл	Svitcharl	Italy
24	ფორტუნა	Фортуна	Fortuna	Italy

15. ჟოლო - Малина – Raspberry

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Rubus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Rubus ideaus* L.

აბორიგენული ჟოლოს ჯიშები საქართველოში

Местные сорта малины в Грузии

Local varieties of raspberrry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ინგა-ინგა	Инга-Инга	Inga-Inga	Georgia
2	რემონტატული	Ремонтатули	Remontatuli	Georgia
3	ფლავისმანური	Флависманური	Flavismanuri	Georgia
4	ყვითელი საადრეო	Квитელი Саадრეო	Kviteli saadreo	Georgia
5	შავი მარგალიტი	Шавი Маргалити	Shavi margaliti	Georgia

ინტროდუცირებული ჟოლოს ჯიშები საქართველოში

Интродуцированные сорта малины в Грузии

Introduced varieties of raspberrry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ზოზეფინი	Зозефин	Zozephin	Italy
2	კენბი	Кенби	Kenby	Italy
3	კილარნეი	Киларნეი	Kilarnei	Italy
4	ნოვა	Нова	Nova	Italy
5	ჟაკლინი	Жаклин	Jaklin	USA
6	ტულეიმანი	Тулეიმან	Tuleiman	France
7	ჯეველი	Джевели	Djaveli	Italy

სუბტროპიკული კულტურები - Субтропические культуры - Subtropical crops

სუბტროპიკული კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ვახტანგ გოლიაძე, სელექციის განყოფილების გამგე. ჩაის, სუბტროპიკული კულტურებისა და ჩაის მრეწველობის ინსტიტუტი, საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი

სუბტროპიკული მეურნეობა საქართველოს სოფლის მეურნეობის ერთერთი წამყვანი დარგია, რესპუბლიკის ეკონომიკაში დიდი და მრავალმხრივია სუბტროპიკული კულტურების წარმოების სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა. იგი გვაძლევს კვებისათვის აუცილებელ ძვირფას და სასარგებლო პროდუქტებს, ხოლო მრეწველობის რიგი წამყვანი დარგისათვის ნედლეულს.

სუბტროპიკული მეხილეობა საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეტად პერსპექტიული დარგია. ეს სექტორი ოდითგანვე მნიშვნელოვნად განსაზღვრავდა მოსახლეობისა და ქვეყნის შემოსავლებს, რადგან მოყვანილი პროდუქციის მოცულობის საკმაოდ დიდი ნაწილი საექსპორტო დანიშნულებას ატარებდა.

სუბტროპიკული კულტურები საქართველოში ფართოდაა გავრცელებული როგორც შავი ზღვის სანაპიროს ტენიან ისე აღმოსავლეთ საქართველოს მშრალ სუბტროპიკულ ზონაში (ლაგოდეხის რაიონი).

სუბტროპიკული კულტურები თავიანთი ძირითადი დანიშნულების, სამეურნეო გამოყენების და მათგან მიღებული და მოხმარებული პროდუქციის მიხედვით შემდეგნაირად შეიძლება იქნას დაჯგუფებული:

ტექნიკურ-საკვებ-სურნელოვანი – ჩაი, დაფნა,

სუბტროპიკული ხეხილოვნები –

- ციტრუსოვნები (მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, გრეიფრუტი, პომპეღმუსი, ციტრუს ოიუ, კინკანი და მათი საძირეები),
- კაკლოვნები (თხილი, კაკალი (ნიგოზი), პეკანი, ზიბოლდა),
- აქტინიდია (კივი), ფეიჰოა, ხურმა, ლეღვი, ზეთისხილი, მუშმულა, მოცვი, უნაბი, წყავი, წაბლი, აზიმიჩა

ცხიმზეთოვანი – ტუნგის ხე, ლაქის ხე, ცვილის ხე, ქონის ხე, საპნის ხე,

ეთერზეთოვანი – გერანი, ევგენოლის რეჰანი, დაფნა, ეთერზეთოვანი ვარდი, მსხვილყვავილა უასმინი, ყაზანლიყის ვარდი, ანისული, ევკალიპტი.

მერქნოვან-ტექნიკური - ბამბუკი, ევკალიპტი, კორპი მუხა, გუდაპერჩის ხე, პავლონია.

ფოთოლბოჭკოვანები და ლაფანბოჭკოვანები – რამი, კანაფი, ჯუთი, ახალზელანდიური სელი, დრაცენა.

სამეურნეო მცენარეები – ალოე, აგავა, თირკმლის ჩაი, კალანხოა, ოლეანდრა, პასიფლორა, ვარდისებრი კატარანტუსი, ბუნჩისებრი გოფოკარპუსი, სტევია, ტოპინამბური, ქაცვი.

სუბტროპიკული მცენარეები ფოთლის სიცოცხლისუნარიანობისა და ხანგრძლივობის მიხედვით იყოფიან ორ ჯგუფად: მარადმწვანე და ფოთოლმცვენი.

მარადმწვანეები - ციტრუსოვნები (მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, გრეიფრუტი, პომპელმუსი, ციტრუს ოიუ, კინკანი), ზეთისხილი, ჩაი, მუშმულა, ფეიჰოა, წყავი, ავოკადო.

ფოთოლმცვენი – დანარჩენი ხეხილოვნები - კაკლოვნები (თხილი, კაკალი (ნიგოზი), პეკანი, ზიბოლდა), კივი, ხურმა, ლეღვი, მოცვი, უნაბი, წაბლი, აზიმინა. ნაყოფების მიხედვით სუბტროპიკული ხეხილოვნები იყოფა რამდენიმე ჯგუფად:

ნაყოფწვნიანები – რბილობიანი ნაყოფებით - ციტრუსოვნები (მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, გრეიფრუტი, პომპელმუსი, ციტრუს ოიუ, კინკანი), ლეღვი, კივი, მუშმულა, ფეიჰოა, ხურმა.

- მაგარნაყოფიანები – ნაყოფები მოთავსებულია გახვევებულ ნაჭურჭში - კაკლოვნები (თხილი, კაკალი (ნიგოზი), პეკანი, ზიბოლდა), ფსტა, ნუში, წაბლი.

- თესლწვნიანები – ბროწეული.

სუბტროპიკულ კულტურებს დიდი სახალხო მნიშვნელობა აქვს. ჩაი შეიცავს არომატულ ნივთიერებებს, კოფეინს, ექსტრაქტულ ნივთიერებებს, ვიტამინებს, მათ სამკურნალო მნიშვნელობაც აქვთ და ქვეყნის ეკონომიკაში შემოსავლის ერთ-ერთი ძირითადი წყაროა.

სუბტროპიკული კულტურების ნაყოფები გამოირჩევა თავისი გემოთი, არომატით და მაღალი კვებითი ღირებულებით. ისინი გამოიყენება ცოცხალი ხილის სახით, გამხმარი (ჩირი) სახით, ასევე საუკეთესო ნედლეულია საკონსერვო და საკონდიტრო წარმოებისათვის.

ნაყოფებიდან მზადდება: ნატურალური წვენები, კონცენტრატები, მურაბები, მარმელადი, ტექნიკური ზეთი, პექტინი და ლიმონის მჟავა, ხოლო ყვავილები, ახალგაზრდა ყლორტები და ნაყოფის ქერქები გამოიყენება სურნელოვანი ეთეროვანი ზეთების დასამზადებლად. კერძოდ; ფორთოხლის და ბიგარადიას ფოთლებისა და ყვავილებისაგან მზადდება ყველაზე უფრო ძვირფასი ეთეროვანი ზეთი – პეტიგრენი და ნეროლი, რომელიც შეუცვლელი ნედლეულია საპარფიუმერო და საკონდიტრო მრეწველობაში.

ციტრუსოვნებს ყველა ხეხილოვან მცენარეთა შორის უკავია ერთ-ერთი პირველი ადგილი მათი სარგებლიანობით, სამკურნალო და გემური თვისებებით, ნაყოფის და ფერით, ყვავილების არომატულობით, ხეების სილამაზითა და ეგზოტიკურობით. მისი ყველა ორგანო გამოიყენებას პოულობს ყველა დარგში: კვების მრეწველობაში, ფარმაკოლოგიაში, მედიცინაში, ეთერზეთების წარმოებაში, დეკორაციულ მებაღეობაში.

ხილსა და კენკრებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ადამიანის კვებაში. ისინი მდიდარი არიან ნახშირწყლებით, განსაკუთრებით ადვილად შესათვისებელი შაქრებით, აზოტოვანი ნაერთებით, ცილებით, ორგანული მჟავებით, ვიტამინებით, მიკროელემენტებით და სხვა ნივთიერებებით.

სუბტროპიკულ ხეხილოვანთა ნაყოფების კვებითი თვისებები მეტად თვალსაჩინოა. ამათგან კაკლოვნები განსაკუთრებით მდიდარია ცილებით.

ციტრუსოვნებში, ხურმასა და ლეღვში კი ცილების რაოდენობა უმნიშვნელოა. ნახშირწყლებით განსაკუთრებით მდიდარია ხურმა, ლეღვი, წაბლი.

ცხიმებით მდიდარია პეკანი, კაკალი, თხილი, ნუში, ფსტა, ზეთისხილი.

დაფნის ფოთლებიდან მიღებულ ზეთს იყენებენ კულინარიაში, საპნის წარმოებაში, სასმელების არომატიზაციისათვის, მედიცინაში.

ტუნგი – ძვირფასი ტექნიკური კულტურაა, რომლის ნაყოფებისგან ამზადებენ ზეთს. ტუნგის ზეთზე დამზადებული ლაქსადებავები შეუცვლელია გემთმშენებლობაში, მას წარმატებით იყენებენ საავიაციო მრეწველობაში. ხმარობენ წყალუჯანგავი ქსოვილების დასამზადებლად.

Генетические ресурсы субтропических культур в Грузии

Автор: Вахтанг Голиадзе, Институт чая, субтропических культур и чайной индустрии, Анрарный университет Грузии

Субтропическое хозяйство одно из ведущих отраслей сельского хозяйства Грузии, которое дает необходимую и ценную продукцию для питания, а в промышленности сырье для ряда ведущих отраслей.

Субтропическое плодоводство особо перспективная отрасль сельского хозяйства Грузии.

Указанный сектор испокон веков определял количество доходов населения и страны, т.к. большая часть объема произведенной продукции носила экспортное значение.

Субтропические культуры в Грузии широко распространены, как на влажном побережье Черного моря, так и в сухой субтропической зоне Восточной Грузии (Лагодехи).

Субтропические культуры по своим основным назначениям, хозяйственного использования и от них полученной продукции можно сгруппировать следующим образом:

технические – пищевые – ароматные - чай, лавр;

субтропические плодовые - цитрусовые (мандарин, апельсин, лимон, грейпфрут, помпельмус, цитрус оиу, кинкан и их подвой);

ореховые – (фундук, орех грецкий, пекан, зиболда);

актинидии (киви), фейхоа, хурма, инжир, маслина, мушмала, черника, унаби, каштан, азими́на;

жиромасляные – тунговое дерево, лаковое дерево, восковое дерево, масляное дерево, мыльное дерево;

эфиромасляные – герань, базилик эвгеноловый, лавр, эфиромасличная роза, жасмин крупноцветочный, роза казанликская, анисул, эвкалипт;

древесно – технические – бамбук, эвкалипт, дуб, гудаперчевое дерево, павлония;

листоволокнистые и кораволокнистые – рами, конопля, джут, новозеландский лен, драцена;

лечебные растения – алоэ, агава, почечный чай, каланхое, олеандр, пасифлора, катарантус розовый, кустистый гофокарпус, стевия, облепиха, топинамбур.

Субтропические растения по жизнеспособности делятся на 2 группы: вечнозеленые и листопадные.

Вечнозеленые – цитрусовые (мандарин, апельсин, лимон, грейфрут, помпелмус, цитрус оиу, кинкан), маслина, чай, мушмала, фейхоа, авокадо.

Листопадные – остальные плодовые – ореховые (фундук, орех грецкий, пекан, зиболда), киви, хурма, инжир, черника, зизифус, каштан, азими́на.

По плодам субтропические плодовые делятся на несколько групп: сочноплодовые – с мягкими плодами, цитрусовые (мандарин, апельсин, лимон, грейфрут, помпелмус, цитрус оиу, кинкан), киви, хурма, инжир, фейхоа, мушмала.

Твердоплодовые – плод находится в кожуре – ореховые (фундук, орех грецкий, пекан, зиболда), фисташка, миндаль, каштан.

- сочносеменные – гранат.

Субтропические культуры имеют большое народно - хозяйственное значение. Чай содержит ароматные вещества – кофеин, экстрактные вещества, витамины, они имеют и лечебные свойства и являются одним из основных источников дохода экономики страны.

Плоды субтропических культур выделяются своими вкусовыми качествами, ароматом и высокими питательными ценностями. Они используются в виде свежих фруктов, сушеных, а также является наилучшим сырьем в кондитерском производстве.

Из плодов готовят: натуральные соки, концентраты, варенье, мармелады, технические масла, пектин и лимонную кислоту, а цветы, молодые побеги и кожура плодов используются для приготовления ароматных эфирных масел. В частности, из листьев и цветов апельсин и бигардия изготавливается самое дорогое эфирное масло – петигрен и непол, которые являются незаменимым сырьем в кондитерской и парфюмерной промышленности.

Цитрусовые среди плодовых растений занимают первое место по использованию, лечебным и вкусовым качествам и аромату цветов, по красоте и экзотичности, все органы находят применение во многих отраслях: пищевой, фармакологии, медицине, эфиромасличном производстве, декоративном садоводстве.

Плодовые и косточковые большое значение имеют в питании человека. Они богаты углеводами, с особо легкоусваиваемыми сахарами, азотными соединениями, белками, органическими кислотами, витаминами, микроэлементами и др. веществами.

Пищевые свойства субтропических плодовых весьма наглядны. Из них ореховые особенно богаты белками. А в цитрусовых, хурме и инжире – количество белков незначительно. Углеводами особенно богата хурма, инжир и каштан. Жирами богаты pekan, орех грецкий, фундук, миндаль, фисташка и маслина. Из лавровых полученное масло употребляется в кулинарии, в производстве мыла, для ароматизации напитков, в медицине.

Тунговое дерево – ценная техническая культура, из плодов которой производят масло, лаки, краски, приготовленные из тунгового масла, незаменимы в кораблестроении, в авиационной промышленности, а также употребляют при приготовлении водостойких тканей.

Genetic resources subtropical crops in Georgia

Author: Vakhtang Goliadze, Head of Breeding Department, Institute of Tea, Subtropical Crops and Tea Industry, Agricultural University of Georgia

Subtropical industry is one of the leading branches of Georgian agriculture and it plays an important role in national industry.

It provides with valuable and necessary nutrient product basic materials for a number of leading fields of industry.

Subtropical horticulture is considered to be a rather perspective field of Georgian agriculture. This sector has long determined the peoples' and the country's revenues because the large part of the grown product was exported. Subtropical cultures are widely spreaded in Georgia - mainly along the humid Black Sea coastal area, and also in a dry eastern Georgian subtropical zone (Lagodekhi region).

Subtropical cultures can be classified according to their main purpose, industrial application and the product obtained from them:

Technical- foodstuff –aromatic: tea, laurel leaf

Subtropical trees:

Cytrus (tangerine, orange, lemon, pomelo, fortunella and their rootstocks)

Nuts: (hazel nut, wall nut, pecan)

ციტრუსოვანი კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში
Генетические ресурсы цитрусовых в Грузии
Genetic resources of citrus in Georgia

ავტორები: ვახტანგ გოლიაძე, ჩაის, სუბტროპიკული კულტურებისა და ჩაის მრეწველობის ინსტიტუტი, საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტი
 ი. ვასაძე, აკადემიკოსი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია

Авторы: Вахтанг Голиадзе, Институт чая, субтропических культур и чайной индустрий, Анрарный университет Грузии

Юза Васадзе, Академик, Академия Сельскохозяйственных Наук Грузии

Authors: Vakhtang Goliadze, Institute of Tea, Subtropical Crops and Tea Industry, Agricultural University of Georgia

Iuza Vasadze, Academitican, Academy of Agricultural Sciences of Georgia

1. მანდარინი - Мандарин - Tangerine

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus Nobilis* L.

საქართველოში არსებული მანდარინის ჯიშები

Сорта мандарина в Грузии

Varieties of Mandarin in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	უნშიუ	Уншиу	Unshiu	Japan
2	შივა მიკანი	Шивамикан	Leiocarpa	Japan
3	კლემენტინი	Клементин	Klementin	USA
4	ტანჯერინი	Танжерин	Tangerin	China
5	ფართოფოთლიანი უნშიუ	Уншиу широколистный	Unshiu latifolia	Japan
6	სილვერჰილი	Силверхил	Silwerhill	USA
7	კოვანე ვასე	Ковано васе	Kowane wasse	Japan

8	ტიახარა უნშიუ	Тиахара уншиу	Tiakhara unhiu	Japan
9	მიაგავა ვასე	Миагава васе	Miafawa wasse	Japan
10	ოკიცუ ვასე	Окицу васე	Ocicu wasse	Japan
11	კლეოპატრა	Клеопатра	Reshni	India
12	მიჰო ვასე	Михо васე	Miho wasse	Japan

2. ფორთოხალი - Апельсин - Orange

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus Sinensis* Osbeck

საქართველოში არსებული ფორთოხლის ჯიშები

Сорта апельсина в Грузии

Varieties of Orange in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ჰამლინი	Гамлин	Hamlin	USA
2	იაფა	Иафа	Jaffa	Palestine
3	ჰიპიანი ფორთოხალი	Вашингтон напель	Washington-nawel	USA
4	ტომსონ-ნაველი	Томсон напель	Tompson-nawel	USA
5	კარტერ-ნაველი	Картер напель	Karter-nawel	USA
6	ვალენსია	Валенсия	Valencia	Spain

3. ლიმონი - Лимон - Lemon

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus Limon* (L.) Burm. f.

საქართველოში არსებული ლიმონის ჯიშები

Сорта лимона в Грузии

Varieties of lemon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ახალქართული	Новогрузинский	Akhalkartuli	Georgia
2	ევრიკა	Еврика	Eureca	USA
3	ვილაფრანკა	Вилафранка	Vilafranka	USA
4	კომუნე	Комуне	Komune	Italy
5	ლისბონი	Лисбон	Lisbon	Portugal
6	მეიერი	Мейер	Meyer	China
7	მონაკელა	Монакелла	Monakella	Italy
8	პონდეროსა	Пандерозა	Ponderosa	USA
9	სანტა ტერეზა	Санта терезა	St. Teresa	Italy
10	ქაბო-ლიმონი	Кабо	Cabo	India

4. გრეიფრუტი - Грейпфрут - Grapefruit

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus Paradisi* Macf.

საქართველოში არსებული გრეიფრუტის ჯიშები
Varieties of Grapefruit in Georgia
Сорта грейпфрута в Грузии

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	დუნკანი	Дункан	Duncan	USA
2	მარში	Марш	Marsh	USA
3	პერნამბუკო	Пернамбуко	Pernambuko	Brazil
4	როიალი	Роиал	Roial	
5	ფოსტერი	Фостер	Foster	USA

5. პომპელუსი - Помпельмус - Pomelo

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus Grandis* osb.

საქართველოში არსებული პომპელუსის ჯიშები
Сорта помпельмуса в Грузии
Varieties of Pomelo in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მსხლისებრი შედოკი	Шедок грушевидный	Pyrifarmis	Japan
2	ნატსუმეიკანი	Натсумикан	Natsudaikai	Japan
3	იო კანი	Иокан	Io kani	Japan

6. კინკანი (კუმკვატი) - Кинкан - Kumquat

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Fortunella*. Swingle

სახეობა - Species - Вид: *C. japonica* Thunb.

საქართველოში არსებული კინკანის ჯიშები

Сорта кинкана в Грузии

Varieties of Kumquat in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ნაგამი	Нагам	Nagami	China
2	მარუმი	Маруми	Marumi	Japan
3	მეივა	Меива	Meiva	China

7. ცირტუსის საძირეები - Цитрусовые подвой - Rootstocks for citrus

ა) პონცირუს ტრიფოლიატა - Трифолиата - Trifoliata Orange -

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae*

გვარი - Genus - Род: *Poncirus* Raf.

სახეობა - Species - Вид: *Poncirus trifoliata* L. (Raf.)

ბ) ბიგარადია - Бигарадия - Bigaradia

ოჯახი - Family - Семейство: *Rutaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Aurantioideae* L.

გვარი - Genus - Род: *Citrus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Citrus aurantium* L.

1. ჩინური აქტინიდია (კივი) - *Актинидия китайская* (Киви) - *Actinidia* (Kiwi)

ოჯახი - Family - Семейство: *Actinidiaceae*

გვარი - Genus - Род: *Actinidia*

სახეობა - Species - Вид: *Actinidia Chinensis* Planch.

საქართველოში არსებული კივის ჯიშები

Сорта киви в Грузии

Varieties of Kiwifruit in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აბოტი	Аббот	Abbot	New Zealand
2	ბრუნო	Вруно	Bruno	New Zealand
3	მონტი	Монти	Monti	New Zealand
4	ყვითელი (ოქროს) კივი	Голд киви	Golden kiwi	China
5	ჰაივარდი	Гайвард	Hayward	New Zealand

2. ფეიჰოა - *Фейхоа* - *Feijoa*

ოჯახი - Family - Семейство: *Myrtaceae*

გვარი - Genus - Род: *Асса*

სახეობა - Species - Вид: *Feijoa Sellowiana* O. Berg

საქართველოში არსებული ფეიჰოას ჯიშები

Сорта фейхоа в Грузии

Varieties of Feijoa in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ალეგრო	Алегро	Alegro	USA
2	სუპერბა	Суперба	Superba	USA
3	ჩოისეანა	Чоисеана	Choiceana	USA
4	კულიჯი	Кулидж	Coolidge	USA

3. იაპონური მუშმულა - Мушмула японская - Loquat

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемейство: *Amygdaloideae*

გვარი - Genus - Род: *Eriobotrya* Lindl

სახეობა - Species - Вид: *Eriobotrya japonica* Lindl

საქართველოში არსებული იაპონური მუშმულის ჯიშები

Сорта мушмулы японской в Грузии

Varieties of Loquat in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადვანსი	Едванс	Advance	USA
2	პრემიერი	Премьер	Premier	USA
3	შამპანი	Шампань	Champagne	USA
4	ადრეული წითელი	Красная ранноспеда	Early red	USA
5	ფელასი	Фалес	Thales	USA
6	კომუნე	Комун	Komune	Italy

4. წყავი - Лавровишня - Cherry Laurel

ოჯახი - Family - Семейство: *Rosaceae*

გვარი - Genus - Род: *Prunus* L.

სახეობა - Species - Вид: *P. laurocerasus* L.

საქართველოში არსებული წყავის ჯიშები

Сорта лавровишни в Грузии

Varieties of Cherry Laurel in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	შენაყოფა ტკბილი „ნაკიფუ“	Накифу	Nakifu	Unknon
2	თეთრნაყოფა ტკბილი	Белоплодная сладкая	Tetrnakofa tkbili	Unknon
3	წითელნაყოფა მსხვილი	Красноплодная крупная	Tsitelnakofa mskhvili	Unknon

5. ლურჯი მოცვი - Голубика - Blueberry

ოჯახი - Family - Семейство: *Ericaceae*

ქვეოჯახი - Sub Family - Подсемејство: *Vaccinioideae*

გვარი - Genus - Род: *Vaccinium* L.

სახეობა - Species - Вид: *Vaccinium uliginosum* L.

საქართველოში არსებული ლურჯი მოცვის ჯიშები

Сорта голубики в Грузии

Varieties of Blueberry in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბაღდადური	Багдатури	Bagdaturi	Georgia
2	ბერკლი	Беркли	Berkley	France
3	ბლუგოლდი	Блуголд	Bluegold	USA
4	ბლუკროპი	Блукроп	Bluecrop	USA
5	ბონუსი	Бонус	Bonus	Italy
6	ბრიგიტა ბლუ	Бригита блу	Brigitta blue	USA
7	დიუკი	Дюк	Duke	USA
8	ელიზაბეტი	Елизабет	Elizabeth	Uknow
9	ერლიბლე	Ерлибле	Earlyblue	Italy
10	ლეგასი	Легаси	Legaci	USA
11	პატრიოტი	Патриот	Patriot	USA
12	რეკა	Река	Reka	USA
13	სანრაისი	Санраиси	Sunrise	Italy
14	სპარტანი	Спартан	Spartan	USA
15	ტორო	Торо	Toro	USA
16	ჩანდლერი	Чандлер	Chandler	Italy

6. აღმოსავლური ხურმა - Japanese Persimmon - Хурма

ოჯახი - Family - Семейство: *Ebenaceae*

გვარი - Genus - Род: *Diospyros*

სახეობა - Species - Вид: *Diospyros Kaki* L.

აბორიგენული ხურმის ჯიშები საქართველოში
Местные сорта хурмы в Грузии
Local varieties of persimmon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ჩინებული	Делициоза	Delicios	Georgia
2	ფორმა 27 251	Форма 27 251	Form 27 251	Georgia
3	ფორმა 27 251	Форма 27 251	Form 27 251	Georgia

ინტროდუცირებული ხურმის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта хурмы в Грузии
Introduced varieties of persimmon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აიზუ-მიშუ-რაზუ	Йзу-мишу-разу	Aizu-mischu- razu	Azerbaijan
2	გეილი	Гейли	Gailey	Azerbaijan
3	გოშო	Гошо	Goscho	Azerbaijan
4	გოშო-გაკი	Гошо гаки	Gocho-gaku	Azerbaijan
5	ედო-იჩი	Удо-ичи	J'ddo - ichi	Azerbaijan
6	ზენჯი-მერუ	Зенжи-меру	Zenji - many	Azerbaijan
7	იე-მონი	Ие-мони	Ie - moni	Azerbaijan
8	კირა	Кира	Kyara	Japan
9	კოსტატა	Костата	Costata	Japan
10	კურო-კუმა	Куро-кума	Kyro - Kuma	Japan
11	მარუს	Марус	Marus	France
12	მეოცე საუკუნე	Двадцатый век	Twentieth Century	Japan
13	ჟირო	Жиро	Jiro	France
14	საპუროზა	Сапуроза	Saburosa	Japan
15	სიდლესი	Сидлес	Sidlees	France
16	ტამოპანი	Тамопан	Tamopan	Russia
17	ტანენაში	Таненаши	Tanenaschi	Japan
18	ტრიუმფი	Триумф	Triumph	Russia
19	ტსურუსი	Тсурус	Tsurus	Unknown
20	ფუიო	Фуио	Fuyiu	Unknown

21	ცურუ-ნოკო	Тсуру-ноко	Tsuru - noko	Japan
22	ჰაჩია	Хачия	Hachiya	Japan
23	ჰეილი	Гейли	Geiley	Japan
24	ჰიაკუმე	Хиакуме	Hayakume	Japan

7. ბროწეული - Гранат - Pomegranate

ოჯახი - Family - Семейство: Punica granatum

გვარი - Genus - Род:

სახეობა - Species - Вид:

აბორიგენული ბროწეულის ჯიშები საქართველოში

Местные сорта гранат в Грузии

Local varieties of pomegranate in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ალგეთური	Алгетири	Algeturi	Georgia
2	გამარჯვების ვარდისფერი	Гамарджвебис вардисპერი	gamardjvebis vardisperi	Georgia
3	გურჯაანი	Гурджаანი	gurdjaani	Georgia
4	გულნერე	гулнере	gulnere	Georgia
5	ვეძისური	ведзისური	vedzisuri	Georgia
6	თენგო	тенго	tengo	Georgia
7	ია ლია	ია ლია	ia lia	Georgia
8	კრახუნა	крахуна	krakhuna	Georgia
9	კრწანისული	кртсанისული	krtsanisuli	Georgia
10	საკერძე	საკერძე	sakerdze	Georgia
11	ფიროსმანი	пиросმანი	pirosmani	Georgia
12	ფორმა 8	Форма 8	forma 8	Georgia
13	ფორმა 9	Форма 9	forma 9	Georgia
14	ფორმა 58	Форма 58	forma 58	Georgia
15	ფორმა 1	Форма 1	forma 1	Georgia
16	ფორმა 34	Форма 34	forma 34	Georgia
17	ფორმა 17	Форма 17	forma 17	Georgia
18	ფორმა 10	Форма 10	forma 10	Georgia
19	ქართული 1	Грузинский 1	Georgian 1	Georgia
20	ქართული 2	Грузинский 2	Georgian 2	Georgia
21	ქართული 14	Грузинский 14	Georgian 14	Georgia

22	ქართული 16	Грузинский 16	Georgian 16	Georgia
23	ქართული 22	Грузинский 22	Georgian 22	Georgia

ინტროდუცირებული ბროწეულის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта гранат в Грузии
Introduced varieties of pomegranate in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აკდონა	Акдона	Akdona	Azerbaijan
2	აჩიკ-დონა	Ачик - дона	Achik - Dona	Azerbaijan
3	აფშერონის წითელი	Ашферон красный	Ashferon Red	Azerbaijan
4	ბაშკალინსკი	башкалинский	Bashlakinskiy	Azerbaijan
5	ბალა მურსალი	Бала Мюрсаль	Bala – Mursal	Azerbaijan
6	ბურაჩნი	Бурачный	Burachniy	Azerbaijan
7	გულიოშა აზერბაიჯანული	Гюлоша Азербайджанская	Azerbaijani gyulosh	Azerbaijan
8	გიულშა ვარდისფერი	Гюлоша Розовая	Pink Gyulosh	Azerbaijan
9	ზაკატალას წითელი	Закатала красный	Red zakatala	Azerbaijan
10	ილმაზო	Исмалзо	Ismalzo	Azerbaijan
11	ველეს წითელი	Велес Красный	Red Veles	Azerbaijan
12	ВИР 1	ВИР 1	ВИР 1	Azerbaijan
13	ვაშინგტონის ტკბილი	Вашингтона Сладкий	Washington Tkbili	United States
14	ვანდერფულდი	Вандерфулд	vanderfuld	United States
15	კაი-აჩიკ ანარი	Кай-Ачик Анар	kai-achik anar	Uzbek
16	კნილ-ანარი	Книл-Анар	Knil-Anar	Uzbek
17	კაზაკე – ანარი	Казаке – Анар	Kazake – anar	Uzbek
18	კრმიზი – კაბუხი	Крмызы – Кобух	Krmyzy – Kabukh	Azerbaijan
19	ნაზიკ – კაბუხი	Крмызы – Кобух Никитский	Nazik - Kabukh	Azerbaijan
20	ნიკიტის საადრეო	ранний	Early Nikitsky	Ukraine
21	სარაჩლო	Сарачло	Sarachlo	
22	სალავატსკი	Салаватский	Salavatsky	Uzbek
23	პურპუროვი	Пурпурови	Purple	

24	სულუ-ნარი	Сулу-Нар	sulu-nar	
25	ფრანცისი	Франциси	Francisi	
26	საკერძე	Сакერძე	Sakerdze	Georgia
27	სალაკათური	Салаватский	Salavat	Uzbek
28	შახ – ნარი	Шах - Нар	Shah - Nar	Azerbaijan
29	შირინ - ნარი	Ширин - нари	Shirin-nar	Azerbaijan
30	სირვანი	сирвани	sirvan	Azerbaijan

8. ლეღვი - Инжир - Ficus

ოჯახი - Family - Семейство: *Moraceae*

გვარი - Genus - Род: *Ficus* L.

სახეობა - Species - Вид: *Ficus carica* L.

აბორიგენული ლეღვის ჯიშები საქართველოში Местные сорта инжира в Грузии Local varieties of fig in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადრიატიკული თეთრი	Адриатический	Adriatic	Georgia or France
2	გლახურა ლეღვი	Глахура Легви	Gklekhura Leghvi	Georgia
3	თეთრი ლეღვი	Тетри легვი	Tetri Leghvi	Georgia
4	თეთრი საადრეო	Тетри саадрео	Tetri Saadreo	Georgia
5	კახური თეთრი	Инжир белый	Kakhuri Tetri	Georgia
6	კუმისური ლეღვი	Кумисури легви	Kumisuri Leghvi	Georgia
7	მწვანე ლეღვი	Мцване легვი	Mtsvane Leghvi	Georgia
8	ოქრო ლეღვი	Окро-легви	Okro Leghvi	Georgia
9	სოჭის 4	Сочинский 4	Sochi 4	Georgia
10	ტაბაკა ლეღვი	Табака легვი	Tabaka Leghvi	Georgia
11	ქალაქურა ლეღვი	Калакури легვი	Kalakura Leghvi	Georgia
12	ღვინა ლეღვი	Гвина легვი	Gvina Leghvi	Georgia
13	შავი ლეღვი	Шави легვი	Black Fig	Georgia
14	შაქარა ლეღვი	Шакара Легვი	Shakara Leghvi	Georgia
15	შაშალაკა ლეღვი	Шашалака Легვი	Shashalaka Leghvi	Georgia
16	ჩაფლა (ქალამანა)	Чапла	Chapla	Georgia

17	ჩოტლო	Chotlo	Chotlo	Georgia
18	ძუძუა ლეღვი	Dzudzua Leghvi	Dzudzua Leghvi	Georgia

ინტროდუცირებული ლეღვის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта инжира в Грузии
Introduced varieties of fig in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	არაბული (ჭუმლაყის მწვანე)	Арабули	Arabuli	Greece
2	აფხაზეთის იისფერი	Абхазский Фиолетовый	Abkhazian Violet	Italy
3	ბერძნული ლეღვი	Бердзнули ლეღვი	Berdznuli Legvi	Iugoslavia
4	გრინ-ისკია	Грин-Иския	Green - ischia	Russia
5	დალმაციის	Далматский	Dalmatian	Russia or Italy
6	კადოტა	Кадота	Kadota	Turkey or France
7	კალიმირნა	Калимирна	Kalimirna	Turkey
8	ლივადიის	Ливадийский	Livadian	Turkey
9	ნეაპოლიტანური ფინიკისებური	Финиковый Неаполитанский	Neapolitan Date – Fig	Ukraine
10	ნიკიტის არომატული	Никитский Ароматный	Nikitsky Aromatic	Ukraine
11	ოქტომბრის საჩუქარი	Подарок Октября	October Gift	Ukraine
12	სარი-ლობი (სმირნის 2)	Сары-лоб	Sary – Lob	USA or Turkey
13	სმენა	Смена	Smena	USA

9. ზეთისხილი - Маслина - Olive

ოჯახი - Family - Семейство: *Oleaceae*

გვარი - Genus - Род: *Olea* L.

სახეობა - Species - Вид: *Olea europaea* L.

აბორიგენული ზეთისხილის ჯიშები საქართველოში
Местные сорта маслины в Грузии
Local varieties of olive in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	თბილისური	Тбилисский	Tbilisuri	Georgia
2	სოხუმური	Сухумский	Sokhumuri	Georgia
3	ახალ-ათონური	Ново-афонский	Akhal-Atonuri	Georgia
4	თოლგომური	Толгомური	Tolgomuri	Georgia
5	ოთური	Отур	Oturi	Georgia
6	ხობის I	Хобская 1	Khobi 1	Georgia
7	ხობის II	Хобская 2	Khobi 2	Georgia

ინტროდუცირებული ზეთისხილის ჯიშები საქართველოში
Интродуцированные сорта маслины в Грузии
Introduced varieties of olive in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	აზერბაიჯანის ზეთიანი	Азербайджанский зейтуни	Azerbaijanis zeituni	Azerbaijan
2	ასკოლანო	Асколано	Askolano	Italy
3	ბაქოს	Баки	Baku	Azerbaijan
4	კორეჯიოლო	Кореджиоло	Corejiolo	Italy
5	ნიკიტის I	Никитский 1	Nikitskyi 1	Ukraine
6	ნიკიტის II	Никитский 2	Nikitskyi 2	Ukraine
7	სანტა-კატარინა	Санта-катарина	Santa - Catarina	Ukraine
8	ფრონტოიო	Фронтониоло	Frontoio	Italy
9	ყირიმული	Крымский	Krimskyi	Ukraine
10	შირინ ზეთიანი	Ширин-зейтуни	Shirin - Zeituni	Azerbaijan
11	ჩიოჩიოლო	Чиочилло	Chiachiolo	Italy

10. უნაბი - Зизифус - Ziziphus

ოჯახი - Family - Семейство: *Rhamnaceae*

გვარი - Genus - Род: *Ziziphus*

სახეობა - Species - Вид: *Zizyphus jujube* Mill.

საქართველოში არსებული უნაბის ჯიშები

Сорта Зизифуса в Грузии

Varieties of Ziziphus in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბურნიმი	Бурними	Burnimi	Unknown
2	დიღმურა	Дигмура	Digmura	Georgia
3	დრუჟბა	Дружба	Drujba	Asia
4	თესლნერგი 1	Сеянец 1	Seedling 1	Uzbekistan
5	თესლნერგი 2	Сеянец 2	Seedling 2	Uzbekistan
6	თესლნერგი 3	Сеянец 3	Seedling 3	Uzbekistan
7	ლი	Ли	Lee	China
8	ტა - იან - ცზაო	Та - ян - цзао	Ta - Yang - Tsao	China

11. ჩაი - Чай - Tea

ოჯახი - Family - Семейство: *Theaceae*

გვარი - Genus - Род: *Thea* L.

სახეობა - Species - Вид: *Thea Sinensis* L.

საქართველოში არსებული ჩაის ჯიშები

Сорта чая в Грузии

Varieties of Tea in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	კიმინი	Кимин	Cimin	China
2	კოლხიდა	Колхида	Kolkhida	Georgia
3	ქართული #1	Грузинский #1	Georgian #1	Georgia
4	ქართული #2	Грузинский #2	Georgian #2	Georgia

5	ქართული #3	Грузинский #3	Georgian #3	Georgia
6	ქართული #4	Грузинский #4	Georgian #4	Georgia
7	ქართული #5	Грузинский #5	Georgian #5	Georgia
8	ქართული #6	Грузинский #6	Georgian #6	Georgia
9	ქართული #7	Грузинский #7	Georgian #7	Georgia
10	ქართული #8	Грузинский #8	Georgian #8	Georgia
11	ქართული #10	Грузинский #10	Georgian #10	Georgia
12	ქართული #11	Грузинский #11	Georgian #11	Georgia
13	ქართული #12	Грузинский #12	Georgian #12	Georgia
14	ქართული #15	Грузинский #15	Georgian #15	Georgia
15	ქართული #16	Грузинский #16	Georgian #1 6	Georgia

12. დაფნა - Лавр - Laurus

ოჯახი - Family - Семейство: *Lauraceae*

გვარი - Genus - Род: *Laurus*

სახეობა - Species - Вид: *Laurus nobilis* L.

მარცვლოვანი კულტურები - Зерновые - Cereals

ხორბალი - пшеница – wheat

ხორბლის გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორები: პ. ნასყიდაშვილი, აკადემიკოსი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი

გ. ჩხუტიაშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებული ხორბლის მონოგრაფიული შესწავლით დადგენილი იქნა მეტად მრავალფეროვანი სახეობრივი, სახესხვაობრივი და ჯიშური შედგენილობა.

საქართველოში ხორბალი ბოტანიკურად დიფერენცირებული იყო ჯერ კიდევ ნეოლითისა და ენეოლითის პერიოდში.

საქართველოში კულტურული ხორბლის სიძველე დასტურდება აგრეთვე ეთნოგრაფიული შესწავლით, ისტორიული წყაროებით და არქეოლოგიური გათხრებით.

საქართველოში სხვადასხვა წლებში აღმოჩენილი და აღწერილი იქნა 16 სახეობა: (*T. eredvianum*, *T. monococcum*, *T. dicoccum*, *T. timopheevii*, *T. georgicum*, *T. carthlicum*, *T. durum*, *T. dicoccum*, *T. polonicum*, *T. turanicum*, *T. aestivum*, *T. compactum*, *T. spelta*, *T. macha* (რომელიც კრეფსითი სახეობაა და შედის ორი სახეობა - *T. tubalicum* და *T. imereticum*), რაც შეადგენს ხორბლის გვარ *Triticum* - ში შემავალ სახეობათა 65%-ზე მეტს, მათ შორის 7 სახეობა ენდემურია: *T. eredvianum* (ველური ცალმარცვალა), *T. timopheevii* (ჩელტა ზანდური), *T. georgicum* (ქართული ასლი), *T. macha* - ში შემავალი ორი სახეობა: *T. tubalicum*, *T. imereticum*, *T. zhukovskyi* (ჰექსაპლოიდური ზანდური) და *T. carthlicum* (დიკა). პირველი ექვსი - ვიწრო ენდემურია, ყველა ესენი კილიანი, ძნელად გამოსალეწი და თავთავმტვრევადია. ეს სახეობები წარმოადგენენ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს სელექციურ ველური და კულტურული ფლორის ნაშთებს, ხოლო მეშვიდე სახეობა *T. carthlicum* - დიკა კოსმოპოლიტური სახეობაა და გაცდა საქართველოს ფარგლებს გარეთ. გარდა სახეობათა სიმრავლისა, მათ შორის ენდემურისა, საქართველოში აღმოჩენილი და აღწერილი იქნა 152 სახესხვაობა, აბორიგენულ ჯიშთა (100-ზე მეტი) დიდი მრავალფეროვნება.

საქართველოს ტერიტორიაზე ხორბლის სახეობათა ასეთი დიდი სიმრავლე, მათ შორის კილიანი ტეტრაპლოიდური და ჰექსაპლოიდური სახეობებისა და მათ გავრცელების არეალში ველური წინაპრების (ეგილოფსების) მრავალფეროვნების არსებობა უფლებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ საქართველო ხორბლის გვარის სახეობათა წარმოშობის ერთ - ერთი მნიშვნელოვანი კერაა. ამას ადასტურებს ხორბლის ჰექსაპლოიდური სახეობების რესინთეზის ექსპერიმენტებით და ამჟამად არსებული ხორბლის სახეობათა სიმრავლე.

ამრიგად, მრავალმხრივი ექსპერიმენტული მასალის საფუძველზე დადგენილი იქნა, რომ საქართველო კულტურული ხორბლის წარმოშობის ერთ - ერთი ძირითადი გენეტიკური ცენტრია და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებს შორის გამოირჩევა ხორბლის (*Triticum L.*) გვარის სახეობათა ენდემიზმის და პოლიმორფიზმის მაღალი დონით.

Генетические ресурсы пшеницы в Грузии

Авторы: П. Наскидашвили, Академик, профессор, Академик Грузинской Национальной академии наук

Г. Чхутиашвили, Доктор сельского хозяйства, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

Грузия имеет высокий уровень биоразнообразия. Пшеница является одним из наиболее важных культур, выращиваемых в стране. По монографического исследования пшеницы широко распространены в Грузии, был определен уникальный состав видов с их качественными и агрономических характеристик.

Грузинская пшеницы (*Triticum*) был в ботанике дифференцированы и были выращены из древних времен, от неолиту период, отличаются своей пригодности к интенсивному выращиванию, производству и высокой усвояемости хорошей. Пшеница является одним из наиболее важных продуктов питания зерновых культур Грузии. Это также очевидно из археологических исследований. Там были определены 16 видов культурных пшеницы в Грузии (*T. ereadvianum*, *T. monosocum*, *T. dicocum*, *T. timopheevii*, *T. georgicum*, *T. carthlicum*, *T. твердой*, *T. dicocum*, *T. Полоникум*, *T. turanicum*, *T. AESTIVUM*, *T. компакт*, *T. spelta*, *T. Маха*), из которых 4 вида являются эндемичными для области: *Triticum* макха, *Tr. timopheevii*, *Tr. Жуковский*, и *Tr. georgicum*. Грузинская пшеницы широко используется в селекции пшеницы, поскольку они представляют богатые источники гены, придающие устойчивость к болезням и засухе. например *TR. timopheevii*, является известным источником сопротивления для парши и ржавчины, которые были включены в некоторые улучшенных сортов. Пшеница разнообразие *T. carthlicum* является космополитом и прошли за пределами страны. Помимо широкого объема сортов было обнаружено и описано 152 сортов, местных видов (более 100) большое разнообразие.

Такое множество видов пшеницы, существующих диких предков и богатое разнообразие позволяет сделать вывод, что Грузия является одним из самых важных мест происхождения пшеницы.

Таким образом, на основе комплексного экспериментального материала было установлено, что Грузия является одним из селекционных центров происхождения культурных пшеницы. Сорт пшеницы - *Triticum L.* отличается с высокими качественными характеристиками, с высоким уровнем эндемизма и полиморфизма.

Genetic resources of wheat in Georgia

Authors: P. Naskidashvili, Academician, Professor, Academician of the Georgian National Scientific Academy

G. Chkhutiashvili, Doctor of Agriculture, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

Georgia has high levels of biodiversity. Wheat is one of the most important crops grown in country. According to monographic study of wheat widespread in Georgia it has been identified the unique composition of species with their qualitative and agronomic characteristics.

Georgian wheat (*Triticum*) was botanically differentiated and it have been cultivated from ancient times, from neoliths period, Distinguished by its suitability to intensive cultivation, high production and good digestibility. Wheat is one of the most important food grain crops of Georgia. It is also obvious from archeological researches. There have been identified 16 cultural species of wheat in Georgia (*T. erodvianum*, *T. monococcum*, *T. dicoccum*, *T. timopheevii*, *T. georgicum*, *T. carthlicum*, *T. durum*, *T. dicoccum*, *T. polonicum*, *T. turanicum*, *T. aestivum*, *T. compactum*, *T. spelta*, *T. macha*), out of which 4 species are endemic to the area: *Triticum makha*, *Tr. timopheevii*, *Tr. zhukovski*, and *Tr. georgicum*. The Georgian wheat have been widely used in breeding of wheat as they represent rich sources of genes conferring resistance to diseases and drought. e.g. *tr. timopheevii*, is a known source of resistance for scab and rusts, which have been incorporated into some improved varieties. Wheat variety *T. carthlicum* is cosmopolite and have passed beyond country borders. Apart from broad scope of varieties it was discovered and described 152 varieties, indigenous species (more than 100) a great diversity.

Such a multitude of species of wheat, existing of wild ancestors and rich diversity enables us to conclude that Georgia is one of the most important places of wheat origin.

Thus, on the base of comprehensive experimental material it has been determined that Georgia is one of the breeding centers of the origin of cultivated wheat. Wheat variety - *Triticum* L. is distinguished with its high quality characteristics, with high level of endemism and polymorphism.

ხორბალი - пшеница – wheat

კულტურა ტაქსონომიურ ო ერთეულით	სახელწოდება	Latin	Название	Name
ოჯახი	მარცვლოვანი	granulosus	зерновые	Cereals
ქვეოჯახი	თავთავიანი	Spicate	колосковые	Grain crop
გვარი	ხორბალი	Tritici	пшеница	Wheat
სახეობა*		occupation	вид	Species
სახესხვაობა**		varietas	разновидность	Variety

ადგილობრივი სახეობები და სახესხვაობები

Местные виды и разновидности

Local species and varieties

1	ასლი* ენდემი	T. dicoccum (Schrank.) Shuebl.*	Асли* эндемный	Asli* endemic
2	ასლი** ფხიანი, შეუბუსავი, თეთრი	T. dicoccum var. caucasicum Stol.**	Асли** осистый, неопушенный, белый	Asli** awned, uncovered, white
3	ასლი** ფხიანი, შეუბუსავი, წითელი	T. Dicoccum var. aestivole Stol.**	Асли** осистый, неопушенный, красный	Asli** awned, uncovered, red
4	ასლი** ფხიანი, შეუბუსავი, რუხი	T. dicoccum var. flaksbergeri Dekapr.**	Асли** осистый, неопушенный, серый	Asli** awned, uncovered, grey
5	ასლი** ფხიანი, შეუბუსავი, წითელი	T. dicoccum var. chevsuricum Dekapr.**	Асли** осистый, неопушенный, красный	Asli** awned, uncovered, red
6	დიკა*	T. cartlicum Nevsky -	Дика*	Dika*
7	დიკა თეთრი** ფხიანი, შეუბუსავილი, თეთრი	T. persicum Vav. - T. dica Sichar.* T. cartlicum Nevsky Var. stramineum zhuk.**	Дика тетри** осистый, опушенный, белый	Dika thethri** awned, covered, white
8	დიკა წითელი** ფხიანი, შეუბუსავილი, წითელი	T. cartlicum Nevsky Var. rubiginosum Zhuk.**	Дика цители** осистый, опушенный, красный	Dika citeli** awned, covered, red

9	დიკა შავი** ფხიანი, შებუსვილი, შავი	<i>T. cartlicum</i> Nevsky Var. <i>fuliginosum</i> Zhuk.**	Дика шави** осистый, опушенный, черный	Dika shavi** awned, covered, black
10	ზანდური გვაწა*, ცალმარცვალა, კილიანი	<i>T. monococcum</i> *	Гваца Зандური*, однозернянка, чешуйчатая	Gvatsa Zanduri*, single-grained
11	ზანდური გვაწა**, ფხიანი, შეუბუსავი, წითელი	<i>T. monococcum</i> var. <i>vulgare</i> Koern. et Wern.**	Гваца Зандური**, осистый, неопушенный, красный	Gvatsa Zanduri**, awned, uncovered, red
12	ზანდური გვაწა**, ფხიანი, შებუსვილი, წითელი	<i>T. monococcum</i> var. <i>hornemanii</i> (Clem) Koern. in Koern.**	Гваца Зандური**, осистый, опушенный, красный	Gvatsa Zanduri**, awned, covered, red
13	ზანდური გვაწა**, ფხიანი, შებუსვილი, თეთრი	<i>T. monococcum</i> var. <i>ratschilicum</i> Dek. et Men.**	Гваца Зандური**, осистый, опушенный, белый	Gvatsa Zanduri**, awned, covered, white
14	ზანდური ჩელტა*, ენდემი, კილიანი	<i>T. monococcum</i> Zhuk.*	Челта Зандური*, эндемный, чешуйчатая	Chelta Zanduri*, endemic
15	ზანდური ჩელტა**, ფხიანი, შებუსვილი, თეთრი	<i>T. monococcum</i> Zhuk. Var. <i>tipicum</i> Zhuk. - var. <i>timopheevii</i> **	Челта Зандური**, осистый, опушенный, белый	Chelta Zanduri**, awned, covered, white
16	ზანდური ჩელტა**, ფხიანი, შებუსვილი, თეთრი	<i>T. monococcum</i> Zhuk. Var. <i>viticulosum</i> Zhuk.**	Челта Зандური**, осистый, опушенный, белый	Chelta Zanduri**, awned, covered, white
17	ზანდური პოლიპლოიდური რიგი*	<i>T. Zhukovskyi</i> Men. et Ericz.*	Зандური полиплоидный ряд*	Zanduri polyploid line*
18	თავთუხი*, მაგარი ხორბალი	<i>T. durum</i> Desf.*	Тавтухи*, Твердая пшеница	TavTukhi*, Hard Wheat
19	მაგარი ხორბალი**, ფხიანი, შეუბუსავი, მარცვალი თეთრი	<i>T. durum</i> var.**	Твердая пшеница** осистый, неопушенный, зерно-белое	Hard Wheat** awned, uncovered, wite grain
20	მაგარი ხორბალი**, ფხიანი, შეუბუსავი, თეთრი, მარცვალი თეთრი	<i>T. durum</i> var. <i>leucurum</i> koern.**	Твердая пшеница** осистый, неопушенный, белый, зерно- белое	Hard Wheat** awned, uncovered, white, wite grain

21	მაგარი ხორბალი**, ფხიანი, შეუბუსავი, წითელი , მარცვალი წითელი	T. durum var. hordeiforme Koern.**	Твердая пшеница** осистый, неопушенный, красный, зерно- красное	Hard Wheat** awned, uncovered, red, red grain
22	მაგარი ხორბალი**, ფხიანი, შებუსვილი, წითელი, ფხა შავი, მარცვალი წითელი	T. durum var. apilicum koern.**	Твердая пшеница** осистый, опушенный, красный остс-черниые, зерно-красное	Hard Wheat** awned, covered, red, spike-black, red-grain
23	მახა გვაწა*	T. tubalicum Dekap.*	Гваца маха*	Gvatsa macha*
24	მახა გვაწა** ფხიანი (გრძელი), თეთრი შეუბუსავი	T. Macha var. letschumikum Dek. et Men.**	Гваца маха** осистый (длинный), белый неопушенный маха**	Gvatsa macha** awned (long), white uncovered
25	მახა გვაწა** წითელი, ფხიანი, შეუბუსავი	T. Macha var. megrelicum Men.**	красный, осистый, неопушенный	makha** red, awned, uncovered
26	მახა გვაწა** თეთრი, ფხიანი, შეუბუსავი	T. Macha var. subletschumikum Dek. et Men.**	маха** белый, осистый, неопушенный	makha** whit, awned, uncovered
27	მახა ჩელტა*	T. imereticum Dekap.*	Челта маха*	Chelta macha*
	მახა ჩელტა** თეთრი, ფხიანი, შეუბუსავი	T. Macha var. palaeo- imereticum Dek. et Men.**	Челта маха** белый, осистый, неопушенный	Chelta macha** whit, awned, uncovered
28	მახა ჩელტა** თეთრი, ფხიანი, შეუბუსავი	T. Macha var. palaeo- colchicum Dek. et men.**	Челта маха** белый, осистый, неопушенный	Chelta macha** whit, awned, uncovered
29	პოლონიკუმი** ფხიანი, თეთრი, შებუსვილი	T. polonicum var. villosum Des.**	Полоникум** осистый, белый, опушенный	Polonicum** awned, whit, covered
30	ტურგიდუმი** თავთავი მარტივი, შავი წითელ ფონზე, შეუბუსავი მარცვალი წითელი	T. turgidum L. var. fumidum Dekap.**	Тургидум** Колос неветвистый, ости-черные, неопушенный, зерно-красное	Turgidum** Simpl spike, bleck in the red colour, uncovered, red grain

31	ტურგიდუმი** თავთავი მარტივი, ფხები შავი, შებუსვილი მარცვალი წითელი	T. turgidum L. var. pseudo- salomonina Papal.**	Тургидум** Колос неветвистый, черный на красном фоне, неопушенный, зерно-красное	Turgidum** Simpl spike, awns- bleck, covered, red grain
32	ტურგიდუმი** თავთავი მარტივი, ფხები შავი, შებუსვილი მარცვალი წითელი	T. turgidum L. var. pseudo- salomonina Papal.**	Тургидум** Колос неветвистый, черный на красном фоне, неопушенный, зерно-красное	Turgidum** Simpl spike, awns- bleck, covered, red grain
33	ქონდარა ხორბალი** ფხიანი, შეუბუსავი, მარცვალი წითელი	T. compactum var. icterium (Alef). Koern. In Koern et Wern.**	Кондара** осистый, неопушенный, зерно-красное	Qondara** awned, uncovered, red grain

აბორიგენული ჯიშ-პოპულაციები
Аборигенные сорто-популяции
Aboriginal variety populations

1	ახალციხის წითელი დოლის პური	T.aestivum var. ferrugineum	Ахалцихис цители доли	Akhalcikhis tsiteli doli
2	გომბორულა	T.aestivum var. lutescens	Гомборула	Gomborula
3	თიანეთური დოლის პური	T.aestivum var. aestivum	Тианетури доли	Tianeturi dolis puri
4	იფკლი თეთრი	T.aestivum var. aestivum	Ипкли тетри	Iphkli tetri
5	იფკლი წითელი	T.aestivum var. ferrugineum	Ипкли цители	Iphkli tsiteli
6	კახური დოლის პური	T.aestivum var. aestivum	Кахური доли	Kakhuri dolis puri
7	კორბოულის დოლის პური	T.aestivum var. aestivum	Корбоулис доли	Korboulis doli
8	ლაგოდეხის გრძელთავთავა	T.aestivum var. lutescens	Лагодехис გრძელтавтава	Lagodekhis grdzeltavtava
9	რაჭულა	T.aestivum var. lutescens	Рачула	Rachula
10	ხულუგო	T.aestivum var. lutescens	Хулуго	Khulugo
11	ქართული თეთრი დოლი	T.aestivum var. aestivum	Картули тетри доли	Kartuli tetri doli

ადგილობრივი სელექციური ჯიშები

Местные селекционные сорта

Local breeding varieties

1	ალმასი	T.aestivum var. aestivum	Алмаси	Almasi
2	გორდა	T.aestivum var. aestivum	Горда	Gorda
3	დედა	T.aestivum var. aestivum	Деда	Deda
4	დოლის პური 35-4	T.aestivum var. aestivum	Долис пури 35-4	Dolis puri 35-4
5	დოლის პური 18-46	T.aestivum var. aestivum	Долис пури 18-46	Dolis puri 18-46
6	ვარძია	T.aestivum var. ferrugineum	Вардзия	Vardzia
7	თბილისური 5	T.aestivum var. aestivum	Тбилисури 5	Tbilisuri 5
8	ლომთაგორა 109	T.aestivum var. aestivum	Ломтагора 109	Lomtagora 109
9	ლომთაგორა 123	T.aestivum var. aestivum	Ломтагора 123	Lomtagora 123
10	ლომთაგორა 149	T.aestivum var. aestivum	Ломтагора 149	Lomtagora 149
11	მოწინავე	T.aestivum var. aestivum	Моцинаве	Motsinave
12	მუხრანი	T.aestivum var. aestivum	Мухрани	Mukhrani

ინტროდუცირებული ჯიშები

Интродуцированные сорта

Introduced varieties

1	ბეზოსტაია 1	T.aestivum var. lutescens	Безостая 1	Bezostaya 1
2	სპარტანკა	T.aestivum var. lutescens	Спартанка	Spartanka
3	ჯაგერი	T.aestivum var. ferrugineum	Джagger	Jagger

ტრიტიკალე - тритикале - Triticale

ოჯახი	მარცვლოვანი	granulosus	зерновые	Cereals
ქვეოჯახი	თავთავიანი	Spicate	колосковые	Grain crop
გვარი	ტრიტიკალე	Triticum	Тритикале	Triticale

ადგილობრივი ჯიშები

Местные сорта

Local varieties

1	ქართული 2	Triticum	კარტული 2	Qartuli 2
2	ქართული 5	Triticum	კარტული 5	Qartuli 5

ჭვავი - Рожь – Rye

ოჯახი	მარცვლოვანი	granulosus	зерновые	Cereals
ქვეოჯახი	თავთავიანი	Spicate	колосковые	Grain crop
გვარი	ჭვავი	Secale	Рожь	Rye

ინტროდუცირებული ჯიშები

Интродуцированные сорта

Introduced varieties

1	უტრო	Secale cereale L.	Утро	Utro
2	კორმოვაია 51	Secale cereale L.	Кормовая 51	Kormovaia 51

1. სიმინდი - Кукуруза – Maize

ავტორი: ო. ლიპარტელიანი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ - კორესპონდენტი, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი

Автор: доктор сельскохозяйственных наук О. Липартелиани, член – корреспондент Академии сельского хозяйства Грузии, центр сельскохозяйственных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

Author: Doctor of agricultural sciences O. Liparteliani, corresponding member of the Georgian Academy of Agricultural sciences, Agriculture research center of the Ministry of Agriculture

სიმინდის ადგილობრივი ჯიშები

Местные сорта кукурузы

Local varieties of maize

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	სვანეთის კაჟ/თეთრი	Сванетский крем. белая	Svaneti white	საქართველო
2	სვანეთის კბილა ყვითელი	Сванетский з/желтая	Svaneti yellow	საქართველო
3	სვანეთის კაჟ/ყვითელი	Сванетский крем. желтая	Svaneti yellow	საქართველო
4	სვანეთის ნახ/კბილა ყვითელი	Сванетский п/з желтая	Svaneti yellow	საქართველო
5	მესტია კაჟ/თეთრი	Местия крем. белая	Mestia white	საქართველო
6	მესტია ნახ/კბილა ყვითელი	Местия п/з желтая	Mestia yellow	საქართველო
7	მესტია ნახ/კბილა თეთრი	Местия белая	Mestia white	საქართველო
8	მესტია მულახი კბილა თეთრი	Местия Мулахи з/белая	Mestia Mulakhi white	საქართველო
9	მესტია ლატალი კბილა თეთრი	Местия Латали з/белая	Mestia Latali white	საქართველო
10	მესტია ლატალი ნახ/კბილა თეთრი	Местия Латали п/з белая	Mestia Latali white	საქართველო
11	ამბროლაური ნახ/კბილა ყვითელი	Амбролаури п/з желтая	Ambrolauri yellow	საქართველო

12	ადგილობრივი ნახ/კბილა ყვითელი	Местная желтая	п/з	Local yellow	საქართველო
13	ადგილობრივი ნახ/კბილა თეთრი	Местная белая	п/з	Local white	საქართველო
14	აჯამეთის თეთრი	Аджаметская белая		Adjameti white	საქართველო
15	აბაშური ყვითელი	Абашская желтая		Abashuri yellow	საქართველო
16	გეგუთური ყვითელი	Гегутская желтая		Geguturi yellow	საქართველო
17	იმერული ჰიბრიდი	Имеретинский гибрид		Imeruli Hibrids	საქართველო
18	პაპალაშვილი-3	Папалашвили-3		Papalashvili-3	საქართველო
19	ქართული კრუგი	Картули Круги		Qartuli Krugi	საქართველო
20	კაჟოვანა ყვითელი	Кремныстая желтая		Kajovana yellow	საქართველო

სიმინდის ადგილობრივი ხაზები
Местные линии кукурузы
Local line of maize

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა
				Происхождение
				Origin
1	ქ. კრუგი-44	Карт. Круги-44	Qart. Krugi-44	საქართველო
2	ქ. კრუგი-44 კბილა ყვითელი	Карт. Круги-44 з/желтая	Qart. Krugi-44 yellow	საქართველო
3	ქ. კრუგი-44 კაჟ. ყვითელი	Карт. Круги-44 к/желтая	Qart. Krugi-44 yellow	საქართველო
4	ქ. კრუგი-44 ნახ/კბილა ყვითელი	Карт. Круги-44 п/з желтая	Qart. Krugi-44 yellow	საქართველო
5	ქ. კრუგი-44 ნახ/კბილა ნარინჯ.	Карт. Круги-44 п/з оранж.	Qart. Krugi-44 orange	საქართველო
6	ქ. კრუგი-44 კბილა წითელი	Карт. Круги-44 з/красная	Qart. Krugi-44 red	საქართველო
7	ქ. კრუგი-44 კბილა ყვითელი	Карт. Круги-44 з/желтая	Qart. Krugi-44 yellow	საქართველო
8	ხაზი აბაშური ყვითელი 30	Абашская желтая-30	Abashuri yellow-30	საქართველო
9	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30 კ/ყვითელი	Абаш. желтая-30 з/ желтая	Abash. yell.-30 yellow	საქართველო
10	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30	Абаш. желтая-	Abash. yell.-30 red	საქართველო

	ნ/კ ყვითელი	30 პ/з желтая			
11	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30 კ/ყვითელი	Абаш. желтая- 30 з/ желтая	Abash. yellow	yell.-30	საქართველო
12	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30 კაჟ/ნარინჯ.	Абаш. желтая- 30 к/ оранж.	Abash. orange	yell.-30	საქართველო
13	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30 კ/წითელი	Абаш. желтая- 30 з/ красная	Abash. yell.-30 red		საქართველო
14	ხაზი აბაშ. ყვითელი 30 კაჟ/წითელი	Абаш. желтая- 30 к/ красная	Abash. yell.-30 red		საქართველო
15	ხაზი იმ-47 კაჟ/ყვითელი	ИМ-47 к/желтая	Line IM-47 red		საქართველო
16	ხაზი იმ-47 ნახ/კბილა ყვითელი	ИМ-47 желтая	п/з Line IM-47 yellow		საქართველო
17	ხაზი იმ-47 კბილა ყვითელი	ИМ-47 /желтая	з Line IM-47 yellow		საქართველო
18	ხაზი იმ-18 კაჟ. ყვითელი	ИМ-18 /желтая	к Line IM-18 yellow		საქართველო
19	ხაზი იმ-18 ნახ/კბილა ყვითელი	ИМ-18 желтая	п/з Line IM-18 yellow		საქართველო
20	ხაზი იმ-18 ნახ/კბილა ნარინჯ.	ИМ-18 оранж.	п/з Line IM-18 orange		საქართველო
21	ლაფსკ. 9 კაჟ. ყვითელი	Лапск.-9 к/желтая	Lafsk-9 yellow		საქართველო
22	ლაფსკ. 9 ნახ/კბილა ყვითელი	Лапск.-9 желтая	п/з Lafsk-9 yellow		საქართველო
23	ლაფსკ. 9 კბილა ყვითელი	Лапск.-9 желтая	з/ Lafsk-9 yellow		საქართველო
24	ხაზი იმ-48 კაჟ/ყვითელი	ИМ-48 к/желтая	Line IM-48 yellow		საქართველო
25	ხაზი პ-31 – 1/კაჟ. ყვითელი	П-31 1/к/желтая	– Line P-31 -1/yellow		საქართველო
26	ხაზი პ-31 – 2/კაჟ. ყვითელი	П-31 2/к/желтая	– Line P-31 -2/yellow		საქართველო
27	ხაზი პ-31 – 3/კაჟ. ყვითელი	П-31 3/к/желтая	– Line P-31 -3/yellow		საქართველო
28	ხაზი პ-31 – 4/კაჟ. ყვითელი	П-31 4/к/желтая	– Line P-31 -4/yellow		საქართველო
29	ხაზი პ-31 – 5/კაჟ. ყვითელი	П-31 5/к/желтая	– Line P-31 -5/yellow		საქართველო
30	ხაზი მესტია-ლატალი 1	Местия-Латали-1	Line Mestia-Latali-1		საქართველო
31	ხაზი კაჟ. ყვითელი 12	К/желтая -12	Line yellow-12		საქართველო

სიმინდის ჰიბრიდები
Гибриды кукурузы
Hybrids of maize

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ქართული-9	Картули-9	Qartuli-9	Georgia
2	ივერია-70	Иверия-70	Iveria-70	Georgia
3	ენგური	Энгури	Enguri	Georgia
4	მცხეთა-1	Мцхета-1	Mtskheta-1	Georgia
5	ქართული-52	Картули-52	Qartuli-52	Georgia
6	წილკანი-1	Цилкани-1	Tsilkani-1	Georgia
7	წილკანი-2	Цилкани-2	Tsilkani-2	Georgia
8	ბეკა	Бека	Beqa	Georgia
9	კახურა	Кахура	Kakhura	Georgia
10	საბა	Саба	Saba	Georgia

სიმინდის ინტროდუციონული ჯიშები
Интродуционные сорта кукурузы
Introduced varieties of maize

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ამერიკული ნახ/კბილა ყვითელი	Америк.п/з желтая	American Yellow	America
2	ამერიკული კაჟ. ყვითელი	Америк.крем. желтая	American Yellow	America
3	ამერიკული კბილა ნარინჯისფერი	Америк.з/оран ж.	American Orange	America
4	ამერიკული კაჟ. ნარინჯისფერი	Америк. крем/оранж.	American Orange	America
5	ამერიკული კბილა ყვითელი	Америк. з/ желтая	American Yellow	America
6	ამერიკული ნახ/კბილა ყვითელი	Америк.п/з желтая	American Yellow	America
7	ამერიკული კბილა ყვითელი	Америк. з/ желтая	American Yellow	America

8	ამერიკული ნახ/კბილა ყვითელი	Америк.п/з желтая		American Yellow	America
9	ამერიკული კბილა ყვითელი	Америк. желтая	з/	American Yellow	America
10	ამერიკული ნახ/კბილა წითელი	Америк.п/з красная		American Red	America
11	ამერიკული კბილა ყვითელი	Америк. желтая	з/	American Yellow	America
12	ამერიკული კაჟა ყვითელი	Америк.крем. желтая		American Yellow	America
13	ამერიკული კაჟა წითელი	Америк.крем. красная		American Red	America
14	ფრანგული კბილა ყვითელი	Французс. желтая	з/	French Yellow	France
15	ფრანგული კბილა ყვითელი	Французс. желтая	з/	French Yellow	France
16	ფრანგული ნახ/კბილა ყვითელი	Французс. желтая	п/з	French Yellow	France
17	ფრანგული ნახ/კბილა ყვითელი	Французс. желтая	п/з	French Yellow	France
18	ფრანგული კბილა წითელი	Французс. красная	з/	French Red	France
19	ფრანგული კბილა ყვითელი	Французс. желтая	з/	French Yellow	France
20	არგენტინა კბილა ყვითელი	Аргентина желтая	з/	Argentina Yellow	Argentina
21	არგენტინა ნახ/კბილა ყვითელი	Аргентина желтая	п/з	Argentina Yellow	Argentina
22	არგენტინა კაჟ. ყვითელი	Аргентина крем. желтая		Argentina Yellow	Argentina
23	არგენტინა კბილა ნარინჯისფერი	Аргентина оранж.	з/	Argentina Orange	Argentina
24	არგენტინა კბილა წითელი	Аргентина красная	з/	Argentina Red	Argentina
25	არგენტინა კბილა ყვითელი	Аргентина желтая	з/	Argentina Yellow	Argentina
26	იტალია კაჟ. ყვითელი	Италия желтая	крем.	ia Yellow	Italy
27	იტალია კაჟ. ყვითელი	Италия желтая	крем.	Italia Yellow	Italy
28	იტალია კბილა წითელი	Италия з/красная		Italia red	Italy

სიმინდის ინტროდუცირებული ხაზები
Интродуционные линии кукурузы
Introduced lines of maize

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბი-73	БИ-73	BI-73	Unknown
2	მო-17	МО-17	MO-17	Unknown
3	ბი-37	БИ-37	BI-37	Unknown
4	საკ. 44	САК.-44	SAK.-44	Unknown
5	საკ. 44 ნახ/კბილა	САК.-44 п/з	SAK.-44	Unknown
6	საკ. 44 კაჟ/ყვითელი	САК.-44 крем. желтая	SAK.-44 Yellow	Unknown

ქერის გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ზ. სარალიძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

ქერი (*hord sativum*) მსოფლიო მიწათმოქმედებაში, მათ შორის საქართველოშიც, ითვლება უძველეს და სტრატეგიულ მარცვლოვან კულტურად. ქერის ყველა კულტურულ ფორმას ერთ შენაკრებ სახეობას - *Hordeum sativum* Jessen - აკუთვნებენ. ქერი თავთავის ღერის ამონაკვეთში ნაყოფიერი თავთუნების მიხედვით სამ ქვესახეობად იყოფა: 1. მრავალმწკრივიანი - *Hord. sativum ssp. vilgare* L. 2. ორმწკრივიანი - *Hord. Sativum ssp. Distihum* L. 3. გარდამავალი - *Hord. Sativum ssp. Intermedium* Vav. et Orl.

ქვესახეობა თავთავის ღერაკის მტრევადობის მიხედვით ორ ჯგუფად იყოფა: 1. დამწიფებული თავთავის ღერაკი არ არის მტრევადი. 2. დამწიფებული თავთავის ღერაკი მტრევადია. გვერდით თავთუნების აგებულების ხასიათის მიხედვით ქერები იყოფა ორ ქვე ჯგუფებად: 1. *sudgrex nutantia* R. Reg. 2. *sudrex deficientia* R. Reg. უხსოვარი დროიდან საქართველოში ცნობილია ქერის ორი ბიოლოგიური ჯგუფი: საშემოდგომო, საგაზაფხულო და ორთესელა ანუ ფაკულტატიური ჯიშები: ადგილობრივი საშემოდგომო ქერი (მრავალმწკრივიანი) კეჟერა, კობერი, ჩარათი, მრგვალი, ძველთესლი.

Генетические ресурсы ячменя в Грузии

Автор: З. Саралидзе, Доктор сельского хозяйства, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

Ячмень (*hord sativum*) в мировом земледелии, в том числе и в Грузии, считается древнейшей и стратегической зерновой культурой. Все культурные формы принадлежат к одному виду - *Hordeum sativum* Jessen. Ячмень в зависимости от плодовитости колосков, расположенных на верхушке колоса делится на три подвида: 1. многорядный - *Hord. sativum ssp. vilgare* L. 2. двухрядный - *Hord. Sativum ssp. Distihum* L. 3. переходный - *Hord. Sativum ssp. Intermedium* Vav. et Orl.

Подвид, в зависимости от ломкости стебля колосьев делится на две группы: 1. созревший стебель колоса не ломкий, 2. созревший стебель колоса ломкий. От характера строения боковых колосков ячмень делится на две подгруппы: 1. *sudgrex nutantia* R. Reg. 2. *sudrex deficientia* R. Reg. С незапамятных времен в Грузии известно две биологические группы ячменя: озимая, яровая и факультативные сорта.

Genetic resources of barley in Georgia

Author: Z. Saralidze, Doctor of Agriculture, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

Barley (*hord sativum*) is known as the oldest and strategic cereal culture in the world agriculture and also in Georgia. All cultural forms of barley is united under one common name (*Hordeum sativum* Jessen). Barley is divided as three subspecies according to its fruitful features. 1. Barley of multiple rows, *Hord.sativum ssp.vilgare* L.

2. Barley of double rows, - *Hord. Sativum ssp. Distihum* L.

3. Barley of transition - *Hord. Sativum ssp. Intermedium* Vav.et Orl.

Barley sub-species are divided into two groups according to its smashing features: 1.Ripen barley stock is not brittle. 2. Ripen barley stock is brittle. According to the structure of barley side corns, it is divided into two sub groups. 1.*sudgrex nutantia* R. Reg. 2.*sudrex deficientia* R. Reg. From ancient times two biological groups of barley are known in Georgia: Winter, Spring, and the facultative double seed varieties.

ადგილობრივი საშემოდგომო ქერის ჯიშები (მრავალმწკრივიანი)

Местные сорта озимого ячменя (многорядный)

Local varieties of winter barley (multiple rows)

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	კეჟერა ქერი	Кежера кери	Kezhera qeri	Georgia
2	კობერი (ოთხკუთხა)	Кобери	Koberi	Georgia
3	ჩარადი (ოთხკუთხა)	Чаради	Charadi	Georgia
4	მრგვალი	Мргვალი	Mrgvali	Georgia
5	ძველთესლი	Дзвелтესლი	Dzvelteseli	Georgia

ადგილობრივი საგაზაფხულო ქერის ჯიშები

Местные сорта ярового ячменя

Local varieties of spring barley

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მარტივი ქერი	Мартиви кери	Martivi qeri	Georgia
2	ბრტყელი ქერი	Брткеლი кери	Brtkeli qeri	Georgia
3	ახალთესლი (ხალხურები)	Ахалтесли	Akhaltesli	Georgia

სელექციური საშემოდგომო ქერის ჯიშები (მრავალმწკრივიანი)

Селекционные сорта озимого ячменя (многорядный)

Breeding varieties of winter barley (multiple rows)

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ყაზბეგი 1	Казбеги	Kazbegi	Georgia
2	პალიდუმ 30-1	Палидум-30-1	Palidum 30-1	Georgia
3	პალიდუმ 596	Палидум 596	Palidum 596	Georgia
4	პალიდუმ 187	Палидум 187	Palidum 187	Georgia
5	ძველთესლი	Дзвелტესლი	Dzveltesli	Georgia
6	ტრები	Треби	Trebi	Georgia
7	მირაჟი	Миражи	Mirazhi	Georgia
8	ქართული 1	Картული 1	Qartuli 1	Georgia
9	ზეს 5	Зес 5	Zes 5	Georgia
10	ტიანეტის 49-1	Тианетис 49-1	Tianetis 49-1	Georgia
11	ახალქალაქის 198	Ахалкалакис 198	Akhalqalaqis 198	Georgia

სელექციური საგაზაფხულო ქერის ჯიშები (ორმწკრივიანი)
Селекционные сорта ярового ячменя (многорядный)
Breeding varieties of spring barley (multiple rows)

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ნუტანს 032-28	Нутанс 032-28	Nutans 032-28	Georgia
2	ნუტანს 32/17	Нутанс 32/17	Nutans 32/17	Georgia
3	ნუტანს 32/24	Нутанс 32/24	Nutans 32/24	Georgia
4	ნუტანს 32/24	Нутанс 32/24	Nutans 32/24	Georgia
5	ნუტანს 32/28	Нутанс 32/28	Nutans 32/28	Georgia
6	ნუტანს 32/44	Нутанс 32/44	Nutans 32/44	Georgia
7	კოლხიკუმი 10-30	Колхикуми 10-30	Kolkhikum 10-30	Georgia
8	ახალთესლი	Ахалтесли	Akhaltesli	Georgia
9	ჯავახეთის ახალთესლი	Джавахетის აхалтესლი	Djavakhetis akhaltesli	Georgia
10	ბაზალეთი	Базалети	Bazaleti	Georgia
11	ყირიმულა 14	Киримула	Kirimula 14	Georgia
12	დვორანი	Дворани	Dvorani	Georgia
13	ივერია 464	Ивериа 464	Iveria 464	Georgia
14	წილკანი 1	Цилкани 1	Tsilkani 1	Georgia

ორთესელა ანუ ფაკულტატური ქერის ჯიშები
Факультативные сорта ячменя
Facultative varieties of barley

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	თეთნულდი (სალუდე)	Тетнулди	Tetnuldi	Georgia
2	ჯვარი	Джвари	Djvari	Georgia
3	ალავერდი (სალუდე)	Алаверდი	Alaverdi	Georgia
4	მცხეთა	Мцхета	Mtskheta	Georgia

ინტროდუციონული ქერის ჯიშები

Интродуционные сорта ячменя

Introduced varieties of barley

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	CIMMYT
2	#116. SEN/SLLO/3/RHOPES/CL14100/L:C NEFS24/4	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	CIMMYT
3	#168. BLLV/6/MS2375/REMO/5/GLORIABAR /4/SOTOL//	#116. SEN/SLLO/3/RHOPES/ CL14100/L:C NEFS24/4	#116. SEN/SLLO/3/RHOPES/CL1 4100//L:C NEFS24/4	CIMMYT
4	#186. F10178/AZAF/3/ARVPOK8755//MOBA	#168. BLLV/6/MS2375/REM O/5/GLORIABAR/4/S OTOL//	#168. BLLV/6/MS2375/REMO/5/G LORIABAR/4/SOTOL//	CIMMYT
5	#201. BARONESE/MSEL//AZAF	#186. F10178/AZAF/3/ARVP OK8755//MOBA	#186. F10178/AZAF/3/ARVPOK8 755//MOBA	CIMMYT
6	#202. LRIVMPH- BAR/TYRA//ABVPO2/ABNB/3/CANEL A/4/	#201. BARONESE/MSEL//A ZAF	#201. BARONESE/MSEL//AZAF	CIMMYT
7	#9640. APL/CM67- B//ORE/3/LBIRANLVNA8011 LIGNEF 640141	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	#86. LAMOINA 94/PETVMLAL	CIMMYT
8	#9647. PENCO/CNEVBON- BAR/3/ATACO/BERMEZOLHIGO/4/	#116. SEN/SLLO/3/RHOPES/ CL14100/L:C NEFS24/4	#116. SEN/SLLO/3/RHOPES/CL1 4100//L:C NEFS24/4	CIMMYT
9	Arar/P/386540//GIRA	#168. BLLV/6/MS2375/REM O/5/GLORIABAR/4/S OTOL//	#168. BLLV/6/MS2375/REMO/5/G LORIABAR/4/SOTOL//	ICARDA
10	ZPM 1275//GCORIA`S`	#186. F10178/AZAF/3/ARVP OK8755//MOBA	#186. F10178/AZAF/3/ARVPOK8 755//MOBA	ICARDA
11	Alanda//Lignee527//Arar	#201. BARONESE/MSEL//A ZAF	#201. BARONESE/MSEL//AZAF	ICARDA
12	PAMIRO/3/PAMIR	#202. LRIVMPH- BAR/TYRA//ABVPO2/ ABNB/3/CANELA/4/	#202. LRIVMPH- BAR/TYRA//ABVPO2/ABN B/3/CANELA/4/	ICARDA
13	AROR/0/38654P//GIRA	#9640. APL/CM67- B//ORE/3/LBIRANLV NA8011 LIGNEF 640141	#9640. APL/CM67- B//ORE/3/LBIRANLVNA80 11 LIGNEF 640141	ICARDA
14	პალიდიუმი (K-29631)	Палидиум (K- 29631)	Palidium (K-29631)	Russia
15	პალიდიუმი (K-29633)	Палидиум (K- 29633)	Palidium (K-29633)	Ukraine
16	პალიდიუმი (K-29621)	Палидиум (K- 29621)	Palidium (K-29621)	Ukraine
17	პალიდიუმი (K-29639)	Палидиум (K- 29639)	Palidium (K-29639)	Ukraine
18	პალიდიუმი (K-29638)	Палидиум (K- 29638)	Palidium (K-29638)	Ukraine

19	პალიდიუმი (K-29613)	Палидиум (K-29613)	Palidium (K-29613)	Ukraine
20	პალიდიუმი (K-29641)	Палидиум (K-29641)	Palidium (K-29641)	Moldova
21	პარალელუმი (K-29642)	Паралелум (K-29642)	Paralelum (K-29642)	Moldova
22	პარალელუმი (K-29640)	Паралелум (K-29640)	Paralelum (K-29640)	Moldova
23	პარალელუმი (K-29609)	Паралелум (K-29609)	Paralelum (K-29609)	Armenia
24	პარალელუმი (K-29610)	Паралелум (K-29610)	Paralelum (K-29610)	Armenia

**ბოსტნეული კულტურების გენეტიკური რესურსები
საქართველოში**

**Генетические ресурсы овощных культур в Грузии
Genetic resources of vegetables in Georgia**

ბოსტნეული კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ნ. კაკაბაძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

საქართველოში იწარმოება 70 სახეობის ბოსტნეული, აქედან ზოგიერთი ძალზე მცირე რაოდენობით.

მსოფლიო მასშტაბით ბოსტნეულს მიეკუთვნება 1200 სახის მცენარე, რომელიც 78 ოჯახშია გაერთიანებული, მათგან თითქმის ნახევარი კულტურაშია, ხოლო დანარჩენი ველურად მოზარდია.

ბოსტნეული კულტურები დაჯგუფებულია მსგავსი ბოტანიკური ნიშან-თვისებებით, ასევე გარემო პირობებთან დამოკიდებულებით, მოვლა-მოყვანის თავისებურებებითა და პროდუქციის მოხმარების მიხედვით. ისინი თითქმის ერთი და იმავე მავნებელ-დაავადებებით ზიანდებიან და ერთმანეთს ანაყოფიერებენ დამტვერვის საშუალებით, ამიტომ ეს მსგავსება და ნათესაური კავშირი საფუძვლად უდევს მეთესლეობას, თესლბრუნვებს, მავნებელ-დაავადებებთან და სარეველებთან ბრძოლას, წარმოების ორგანიზაციას და სხვა.

საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებული ბოსტნეული კულტურები მიეკუთვნებიან სხვადასხვა განსხვავებულ ბოტანიკურ ოჯახებს, ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ბიოლოგიური თავისებურებებით, მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიით და გამოყენების მეთოდებით.

საკვებად გამოყენების თვალსაზრისით, ბოსტნეული კულტურების რეპროდუქტიული ორგანოები სხვადასხვა ხასიათისაა და იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: ნაყოფიანები--- გაერთიანებულია კულტურები, რომელთა ახალგაზრდა ნაყოფები გამოიყენება საკვებად (კიტრი, ყაბაყი, პატისონი, ბადრიჯანი, ბოსტნის ბარდა, ლობიო, პარკოსნები, ტკბილი-შაქროვანი სიმინდი) და მომწიფებულ ნაყოფიანები (კამიდორი, საზამთრო, ნესვი, გოგრა), ფოთლოვანები და ღეროფოთლოვანები (თავიანი და ფოთლოვანი კომბოსტო, ფოთლოვანი ჭარხალი – მანგოლდი, სალათა, წიწმატი, ისპანახი, რევანდი, მჟაუნა, ფოთლოვანი ოხრახუში და ნიახური, ფოთლოვანი მდოგვი, მრავალწლიანი ხახვი), ხახვნირები (თავიანი ხახვი, პრასი, ნიორი), ძირხვენიები (სტაფილო, სუფრის ჭარხალი, ბოლოკიშავი, თვის ბოლოკი, მიწამხალა – თალგამურა, ტურნეფსი – თალგამი, ძირთეთრა – პასტერნაკი, ძირიანი ოხრახუში და ნიახური), ფესვურიანები (მდოგვი), ტუბერიანები (საადრეო კარტოფილი და ბატატი), ფოთოლნაყოფიანები (კოლრაბი), ყვავილისებრნი

(არტიშოკი), ყლორტწარმონაქმნიანები (ყვავილოვანი კომბოსტო, ეკალა-იმერულ-გურული, ბროკოლი, სატაცური), სოკოები (შამპინიონი) და ა.შ. ზემოთ ჩამოთვლილი ბოსტნეული მცენარეები მიეკუთვნებიან სხვადასხვა ბოტანიკურ სახეობებს, რომლებიც შედიან შემდეგ ოჯახებში: ჯვარყვავილოვანები (კომბოსტო, მიწამხალა-თაღამურა, ტურნეფსი-თაღამი, შავი ბოლოკი, თვის ბოლოკი, ჩინური ბოლოკი, მდოგვი), ქოლგოსნები (სტაფილო, ოხრახუში, ნიახური, ქინძი, პასტერნაკი – ძირითერა), ნაცარქათამასებრთა (სუფრის ჭარხალი, ისპანახი, ფოთლოვანი ჭარხალი), გოგროვანები (კიტრი, საზამთრო, ნესვი, გოგრა, ყაბაყი, პატისონი), ძაღლყურძენასებრთა (პამიდორი, წიწკა, ბადრიჯანი, კარტოფილი, ფიზალისი), პარკოსანთა (ბარდა, ლობიო), რთულყვავილოვნები (სალათა, ტარხუნა, არტიშოკი), შროშანისებრთა (თავიანი ხახვი, პრასი, ნიორი), წიწიბურასებრთა (რევანდი, მჟაუნა) და მარცვლოვნები (შაქროვანი - საბოსტნე ტკბილი სიმინდი). შროშანისებრთა და მარცვლოვანთა ოჯახის წარმომადგენლები ერთლებნიანებია, დანარჩენი სხვა ორლებნიანები.

Генетические ресурсы овощных культур в Грузии

Автор: Н. Какабадзе, доктор сельского хозяйства, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

В Грузии производится около 70 видов овощных культур, из которых некоторые в малых количествах.

В мире к овощным культурам относится 1200 видов растений, которые распределены в 78 семействах, т.е. половина растет в диких условиях.

Овощные культуры распределены в группах по аналогичным ботаническим признакам, влиянию окружающей среды, по уходу и использованию продукции. У этих культур одинаковые вредители и болезни и оплодотворяются они способом опыления, и эта схожесть определяет организацию производства, борьбу с вредителями, ведение семеноводства.

Овощные культуры, распространенные на территории Грузии, принадлежат к разным ботаническим семействам, они отличаются друг от друга по биологическим признакам, технологией ухода и выращивания, и по методам использования.

По применению в пищу, репродуктивные органы овощных культур разного характера и относятся к следующим группам: **плодовые** – культуры, молодые плоды которых употребляется в пищу (огурец, кабачок, патиссон, баклажаны, огородный горох,

фасоль, бобовые, сладкая кукуруза) и зрелыми плодами (томат, арбуз, дыня, тыква); **лиственные и ствлолиственные** (овощная и листовая капуста, листовая свекла – мангольд, кресс-салат, шпинат, ревень, петрушка, сельдерей, листовая горчица, многолетний лук); **лукоподобные** (лук головчатый, лук – порей, чеснок); **Корневые** (морковь, столовая свекла, редис, репа, пастернак, петрушка, сельдерей); **туберы** (ранний картофель, батат); **лиственно – плодовые** (кольраби); **цветочные** (артишок); **почкообразные** (цветная капуста, брокколи, спаржа); **грибы** (шампиньоны) и др.

Выше перечисленные овощные культуры принадлежат к разным ботаническим видам, которые входят в следующие семейства: крестоцветные (капуста, брюква, репа, черный редис, редис, китайский редис, горчица); зонтичные (морковь, петрушка, сельдерей, кориандр, пастернак); семейство маревых (столовая свекла, шпинат, листовая свекла); тыквенные (огурец, арбуз, дыня, тыква, кабачки, патиссон); семейство пасленовых (томат, перец, баклажаны, картофель); бобовые (горох, фасоль); сложноцветных (салат, эстрагон, артишок); лилейных (лук репчатый, лук – порей, чеснок); семейство матител (ревень, щавель); злаковые (сладкая кукуруза).

Genetic resources of vegetables in Georgia

Author: N. Kakabadze, Doctor of Agriculture, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

Seventy different species of vegetables are currently produced in Georgia, but some number out of those species are produced in limited amount.

About 1 200 different types of plants in the world are defined as vegetables and they are united in 78 families. Half of this number is a cultural species, but others grow wild.

The vegetables are classified according to the following common characteristics: similar botanical nature, adaptability to the environment, cultivation characteristics, production and consumption. They are infected with the similar diseases and ganayopiereba fecundate each –other through pollination. That’s why this similarity and close elation between the species is the basis for seed-production, seed-rotation, fight against pests and weeds, organization of production and other measures.

The vegetables existed on the territory of Georgia belong to different botanical families. They differ from each other by their: botanical characteristics, technology of growing and cultivation, and methods of utilization.

According to their use for food, the reproductive organs of vegetables are of different types and they are divided into the following groups:

Fruit cultures united in this group the young fruit of which can be eaten, for example, cucumber, marrow, patison, aubergine/eggplant, bean, legumes, sweet corn.

Ripened fruit: tomato, watermelon, melon, pumpkin.

Broad leaf and stock- broadleaved vegetables: leafy and head cabbage, leafy beetroot - mangold, lettuce, spinach, leafy parsley and parsnip, leafy mustard, perennial onion.

Onion-type: onion, garlic, leek;

Root vegetables: carrot, table beetroot, black turnip, boloki, Pasternak, mitsamxala, turnepsi, root parcelely, parsnip.

Rooty: mustard.

Tubrous plants: early potato and batati.

1. გოგრა - Тыква - Pumpkin

ოჯახი: Cucurbitaceae - Cucurbita – Семейства Тыквенных

სახეობა: Cucurbita p.

საქართველოში არსებული გოგრის ჯიშები

Сорта тыквы в Грузии

Varieties of pumpkin in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ვოლგის რუხი	Волгис рухи	Volgis ruxi	Russia
2	თეთრი თაფლა	Тетри тапла	Tetri tapla	Georgia
3	მინდალნაია	Миндалнаია	Mindalnaia	Russia
4	მრამორნაია	Мраморнаია	Mramornaia	Russia
5	პატისონი	Патисони	Patisoni	Russia
6	სასუფრე ზამთრის	Сасуфре замтрис	Sasufre zamtris	Russia
7	ბირიუჩეკუტის	Бириучекутис	biriuchekutis	Russia
8	მოზოლევსკაია	Мозолевская	mozolevskaia	Russia
9	კაშგარსკაია	Кашгарская	kashgarskaia	Russia
10	ხოკერა	Хокера	xokera	Georgia
11	ხოკერაკვახი	Хокеракვაхи	xokerakvaxi	Georgia
12	ხოკომეგრული	Хокомегрули	xokomegruli	Georgia
13	ალტაისკაია	Алтаиская	altaiskaia	Russia
14	თაფლა	Тафла	tafla	Georgia
15	ყაბაყი	Каваки	squash	Russia

ნესვი - Дыня - Melon

ოჯახი: Cucurbitaceae - cucumis- Семейства Тыквенных

სახეობა: Cucumis melo L.

საქართველოში არსებული ნესვის ჯიშები

Сорта дыни в Грузии

Varieties of melon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	კოლხოზნიცა	Колхозница	Kolxoznica	Russia
2	მეგრული	Мегрули	Megruli	Georgia
3	მუხიანის	Мухианис	Muxianis	Georgia
4	ნანატრი	Нанатри	Nanatri	Georgia

საზამთრო- Арбуз - Watermelon

ოჯახი: Cucurbitaceae –Citrullus - Семейства Тыквенных

სახეობა: Citrullus aedulis P.

საქართველოში არსებული საზამთროს ჯიშები

Сорта арбуза в Грузии

Varieties of watermelon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბირიუჩეკუტის	Вириучекутис	Biriuchekutis	Russia
2	გრძელი თეთრი	Грдзели тетри	Grdzeli tetri	Georgia
3	კახური	Кахури	Kaxuri	Georgia
4	მელიტოპოლისკი	Мелитополиски	Melitopoliski	Russia
5	მუხიანის	Мухианис	Muxianis	Georgia
6	ოგონიოკი	Огониоки	Ogonioki	Russia
7	საყვარელი	Сакварელი	Sayvareli	Georgia
8	სოხუმის	Сохумис	Soxumis	Georgia

კიტრი – Огурец - Cucumber

ოჯახი: Cucurbitaceae – Cucumis - Семейства Тыквенных

სახეობა: Cucumis sativus L.

საქართველოში არსებული კიტრის ჯიშები

Сорта агура в Грузии

Varieties of cucumber in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ახალციხური	Ахалцихური	Axalcixuri	Georgia
2	გილანური	Гиланири	Gilanuri	Georgia
3	ვირ 522	Вир 522	Vir 522	Russia
4	ლუდა	Луда	Luda	Russia
5	მუხრანული	Мухранული	Muxranuli	Georgia
6	ნეჟინის	Нежинის	Nejinis	Russia
7	მოსკოვსკი ტეპლიჩნი	Московски теплични	Moskovski teplichni	Russia
8	მანუელი	Мануელი	Manueli	Russia
9	მოვირ 1	Мовир 1	Movir 1	Russia
10	რიაბჩიკი 357	Риабчики 357	Riabchiki 357	Russia
11	რუსტემი 96	Рустеми 96	Rustemi 96	Russia
12	სინგანალი 235	Синганали 235	Singanali 235	Russia
13	ფოჩხის	Фочхის	Fochxis	Georgia
14	შუშა	Шуша	Shusha	Georgia

2. მჟაუნა – Щавель - Soorel (Dock)

ოჯახი: Polygonaceae - მატიტელასებრთა - Matitel - Семейства Матител

სახეობა: Rumex acetosa L.

საქართველოში არსებული მჟაუნის ჯიშები

Сорта щавеля в Грузии

Varieties of Soorel (Dock) in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბელვილისა	Белвилиса	Belvilisa	Russia
2	ლიონის	Лионис	Lionis	Uzbekistan
3	რუსული	Русули	Rusuli	Russia

რევანდი – Ревень - Rabarbar

ოჯახი: Polygonaceae - მატიტელასებრთა - Matitel - Семейства Матител

სახეობა: Rheum undulatum L.

საქართველოში არსებული რევანდის ჯიშები

Сорта ревеня в Грузии

Varieties of rabarbar in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ამერიკული ბუმბერეზი	Америкули бумберази	Amerikuli bumberazi	USA
2	ლინეუსი	Линеуси	Lineusi	Uzbekistan
3	ვიქტორია	Виктория	Viqtoria	Russia
4	მონარხი	Монархи	Monarxi	Russia
5	შამპანის	Шампанис	Shampanis	Russia

3. სიმინდი საბოსტნე – Кукуруза овощная - Maize

ოჯახი: Cramineae – მარცვლოვანთა – Sullabic - Злаковые

სახეობა: Zea mays L.

საქართველოში არსებული საბოსტნე სიმინდის ჯიშები

Сорта овощной кукурузы в Грузии

Varieties of maize in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	საშაქრე	Сашакре	Sashaqre	Russia
2	საიუბილეო	Саиубилео	Saiubileo	Russia
3	კუბანის	Кубанис	Kubanis	Russia
4	ნაგრადა	Награда	Nagrada	Russia
5	ტირასპოლსკაია	Тирасполская	Tiraspolskaia	Russia
6	ზოლოტაია	Золотая	Zolotaia	Russia
7	პიონერკა	Пионерка	Pionerka	Russia

4. ისპანახი – Шпинат – Spinach

ოჯახი: Chenopodiaceae – ნაცარქათამასებრთა – Chenopodia - Семейства маревых

სახეობა: Spinasia oleraceae L.

საქართველოში არსებული ისპანახის ჯიშები

Сорта шпинат в Грузии

Varieties of spinach in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გოდრი	Годри	Godri	Georgia
2	ვიქტორია	Виктория	Viktoria	Russia
3	როსტოვის	Ростовис	Rostovis	Russia
4	ჰოლანდიური	Голандиური	Golandiuri	Netherlands

მანგოლდი – Мангольд – Mangold

ოჯახი: Chenopodiaceae – ნაცარქათამასებრთა – Chenopodia - Семейства маревых
სახეობა: Beta cicla L.

საქართველოში არსებული მანგოლდის ჯიშები

Сорта мангольд в Грузии

Varieties of mangold in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გიგანტი	Гиганти	Giganti	Russia
2	ლუკულუსი	Лукулуси	Lukulusi	Russia
3	ლომი	Ломи	Lomi	Uzbekistan

სუფრის ჭარხალი – Свекла Столовая – Garden beet

ოჯახი: Chenopodiaceae – ნაცარქათამასებრთა – Chenopodia - Семейства маревых
სახეობა: Beta vulgaris L.

საქართველოში არსებული სუფრის ჭარხლის ჯიშები

Сорта столовой свеклы в Грузии

Varieties of garden beet in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბორდო 237	Бордо 237	Bordo 237	Russia
2	გორული ერფრუტის	Горули ерфрутис	Goruli erfrutis	Georgia
3	დიღმური	Дигмури	Digmuri	Georgia
4	დონის ბრტყელი	Донис бртყელი	Donis brtyeli	Russia
5	ერთღივიანი	Ертгивიანი	Ertgiviani	Georgia
6	ორთესელა 2	Ортесела 2	Ortesela 2	Georgia
7	პაბლო	Пабло	Pablo	Russia
8	რუჟეტი	Ружети	Ruzhet	Russia
9	ცენტურიონი	Центуриони	Tsenturioni	Russia

5. ბარდა საბოსტნე– Горох овощная – Pisum Pea

ოჯახი: Leguminosae – პარკოსანთა - Vicia faba L. - Бобовые

სახეობა: Vicia faba L.

საქართველოში არსებული საბოსტნე ბარდას ჯიშები Сорта овощной горохи в Грузии Varieties of pisum pea in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	დრუჟბა 409	Дрижба 409	Drujba 409	Russia
2	იზუმრუდნი	Изумрудни	Izumrudni	Russia
3	იულსკი 338	Иулски 338	Iulski 338	Russia
4	კელვედონის საკვირველება	Келведонис саквирвелева	Kelvedonis sakvirveleba	Russia
5	კრუპნოპლოდნი	Крупноплодни	Krupnoplodni	Russia
6	ლინკოლნი	Линколни	Linkolni	Russia
7	მერგეტი	Мергети	Mergeti	Uzbekistan
8	მწვანეპარკიანი	Мцванепаркиан и	Mwvaneparki ani	Georgia
9	პაბედიტელი	Пабедители	Pabediteli	USA
10	პრევასხოდნი 240	Превасходни	Prevasходni	Russia
11	პიონერი	Пионери	Pioneri	Russia
12	რანნი კონსერვნი	Ранни консервни	Ranni konservni	Russia
13	საბოსტნე 1	Сабостне 1	Sabostne 1	Taiwan
14	სკოროსპელი მოზგოვი	Скороспели mozგოვი	Skorospeli mozგovi	Russia
15	სვობოდა	Свобода	Svoboda	Russia

ჩვეულებრივი ლობიო– Фасоль обыкновенная – Buch been

ოჯახი: Leguminosae – პარკოსანთა - Vicia faba L. - Бобовые

სახეობა: Phaseolus vulgaris L.

საქართველოში არსებული ჩვეულებრივი ლობიოს ჯიშები

Сорта обыкновенной фасоли в Грузии

Varieties of pisum pea in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბერბუკი	Бербуки	Berbuki	Georgia
2	ბერპი მწვანე	Берпи мцване	Berpi mtsvane	Georgia
3	გარდაბნული ჭრელა	Гардабнули чрела	Gardabnuli chrela	Georgia
4	გურული ხვიარა	Гурули хвиара	Guruli xviara	Georgia
5	ზაჰესური 202	Загесури 202	Zahesuri 202	Georgia
6	კახური წითელი	Кахური цители	Kaxuri tsiteli	Georgia
7	კახური ჭრელი	Кахური чрели	Kaxuri chreli	Georgia
8	ლიახვი	Лиахви	Liaxvi	Georgia
9	მუხრანულა	Мухранула	Muxranula	Georgia
10	მრავალმარცვა ლა	Мравалмарцвал а	Mravalmarc vala	Taivan
11	უნივერსალი	Универсали	Universali	Russia
12	ქსანი	Ксани	Qsani	Georgia
13	ცანავა 3	Цанава 3	Tsanava 3	Georgia
14	ცანავა 19	Цанава 19	Tsanava 19	Georgia
15	ხეტაგუროვი	Хетагурови	Xetagurovi	Georgia
16	ჩიტისკვერცხა	Читискверцха	Chitiskverts kha	Georgia
17	წითელი ადგილობრივი	Цители адгилобриви	Tsiteli adgilobrivi	Georgia
18	წითელი ინდური	Цители индури	Tsiteli induri	India

წი ლობიო – Фасоль тси – Wild leans

ოჯახი: Leguminosae – პარკოსანთა - Vicia faba L. - Бобовые

სახეობა: Phaseolus angularis L.

საქართველოში არსებული წი ლობიოს ჯიშები

Сорта фасоля тси в Грузии

Varieties of wild leans in Georgia

N ^o	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	საკადრისა	Сакадриса	Cakadrisa	Georgia
2	წვრილი	Цвриლი	Tsvrili	Georgia
3	წვნიკი	Цвნიკი	Tsvniki	Georgia

6. არტიშოკი – Артишок – Cynara

ოჯახი: Compositae - რთულყვავილოვანთა – Composite - Сложноцветных

სახეობა: Cynara scolymus L.

საქართველოში არსებული არტიშოკის ჯიშები

Сорта артишок в Грузии

Varieties of cynara in Georgia

N ^o	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	დიდი ლიონის	Диди лионис	Didi lionis	Georgia
2	ინგლისური იისფერი	Инглисури ииспери	Inglisuri iisferi	Inglisuri

თავიანი სალათა – Салат кочанный – Salad head

ოჯახი: Compositae - რთულყვავილო-ვანთა – Composite - Сложноцветных
სახეობა: Lactuca sativa L.

**საქართველოში არსებული თავიანი სალათის ჯიშები
Сорта кочанного салата в Грузии
Varieties of salad head in Georgia**

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	თირკმლისებური	Тиркмлисебури	Tirkmliseburi	Georgia
2	კვერცხისებური	Кверцхისეбури	Kvertskisebri	Georgia
3	ოვალური მომრგვალო	Овалური момргვალო	ovaluri momrgvalo	Uzbekistan

ფოთლოვანი სალათა – Салат листовый – Lettuce

ოჯახი: Compositae - რთულყვავილო-ვანთა – Composite - Сложноцветных
სახეობა: Lactuca var.secalina A.

**საქართველოში არსებული ფოთლოვანი სალათის ჯიშები
Сорта листового салата в Грузии
Varieties of lettuce in Georgia**

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბერლინის ყვითელი	Берлиნის квитელი	Berlinis kviteli	Germany
2	მაისის	Маისის	Maisis	
3	მოსკოვის	Московის	Moskovis	Russia
4	პარიზული მწვანე	Паризуლი მწვანე	Parizuli mcvane	France

ტარხუნა – Эстрагон – Tarragon

ოჯახი: Compositae - რთულყვავილოვანთა – Composite - Сложноцветных

სახეობა: Artemisia dracunculus L.

საქართველოში არსებული ტარხუნის ჯიშები

Сорта эстрагона в Грузии

Varieties of tarragon in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მუქი მწვანე ვიწროფოთლიანი	Мукимцване вицропотлиანი	Mukimtsvane viwrofotliani	Russia
2	ღია მწვანე ფართოფოთოლა	გიამცვანე фартოпотлиანი	Giamwvane fartofotliani	Russia

7. თბალო – Блошная мята – Thume

ოჯახი: Labiateae – ტუჩოსანთა – Labiate-Губоцветные

სახეობა: Mentha pulegium L.

საქართველოში არსებული თბალოს ჯიშები

Сорта блошной мяты в Грузии

Varieties of thume in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ღია მწვანე	გია მცვანე	Gia mtsvane	Georgia
2	მუქი მწვანე	მიკი მცვანე	Muqi mtsvane	Russia

პიტნა – Мята – Mint

ოჯახი: Labiateae – ტუჩოსანთა – Labiate-Губоцветные

სახეობა: Mentha piperita L.

საქართველოში არსებული პიტნის ჯიშები

Сорта мяты в Грузии

Varieties of mint in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბაღის პიტნა	Багис питна	Bagis pitna	Georgia
2	გარეული პიტნა	Гареули питна	Gareuli pitna	Russia
3	სამკურნალო პიტნა	Самкурнало питна	Samkurnalo pitna	Georgia
4	ჩაის პიტნა			Georgia

რეჰანი – Базилик – Basil

ოჯახი: Labiateae – ტუჩოსანთა – Labiate-Губоцветные

სახეობა: Osimum basilicum L.

საქართველოში არსებული რეჰანის ჯიშები

Сорта базилик в Грузии

Varieties of basil in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	იისფერფოთლიანი	Иисферфотლიан и	Iisferfotliani	Georgia
2	მწვანეფოთლიანი	Мцванეфотლიან и	Mcvanefotliani	Georgia
3	მწვანე ხუჭუჭფოთლიანი	Мцване хучучфотლიანი	Mcvane xuch uchfotliani	Russia
4	იისფერი ხუჭუჭფოთლიანი	Иисфери хучучфотლიანი	Iisferi xuch uchfotliani	Russia

ქონდარი– Чабар садовый – Savory

ოჯახი: Labiateae – ტუჩოსანთა –Labiatae- Губоцветные

სახეობა: *Satureja hortensis* L.

საქართველოში არსებული ქონდარის ჯიშები

Сорта садовой чабар в Грузии

Varieties of savory in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გეგეჩკორის	Гегечкорис	Gegechkoris	Georgia
2	დიღმური მსხვილფოთოლა	Дигмури мхвилфотола	Digmuri msxvilfotola	Georgia

8. ნიახური– Сельдерей – Celery

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: *Graveolens* A.

საქართველოში არსებული ნიახურის ჯიშები

Сорта сельдерей в Грузии

Varieties of celery in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ვაშლისებური	Вашлисебури	Bashliseburi	Georgia
2	პრადის	Прагис	Pragis	Poland
3	ფოთლოვანი	Фотловани	Fotlovani	Georgia
4	ძირიანი	Дзириანი	Dziriani	Russia

ობრაბუმი – Петрушка – Parsleg

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Petroselinum S.

საქართველოში არსებული ობრაბუმის ჯიშები

Сорта петрушки в Грузии

Varieties of parsleg in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ფოთლოვანი	Фотловани	Fotlovani	Georgia
2	კუთაისის	Кутаисис	Qutaisis	Georgia
3	შაკრის	Шакрис	Shakris	Russia
4	კუდრიავია	Кудрявя	Kudriavaya	Russia

სტაფილო – Морковь – Carrot

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Daucus carota L.

საქართველოში არსებული სტაფილოს ჯიშები

Сорта моркови в Грузии

Varieties of carrot in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გერანდა	Геранда	Geranda	Russia
2	გორული ნანტის	Горули нантис	Goruli nantis	Georgia
3	შანტენე 2461	Шантене 2461	Shantene 2461	Russia
4	ვალერია	Валери	Valeria	Russia
5	პარიზული	Парижский	Parizuli	France

კამა– Укроп – Dill

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Foeniculum vulgare Mill.

საქართველოში არსებული კამის ჯიშები

Сорта укропа в Грузии

Varieties of dill in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	თბილისური 4	Тбилисури 4	Tbilisuri 4	Russia
2	ჩვეულებრივი	Чвеулебриви	Chveulebrivi	France

ძირთეთრა ანუ პასტერნაკი – Пастернак – Parsnip

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Pastinaca S.

საქართველოში არსებული ძირთეთრას ანუ პასტერნაკის ჯიშები

Сорта пастернака в Грузии

Varieties of parsnip in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მრგვალი	Мргვალი	Mrgvali	Georgia
2	სტუდენტური	Студентური	Studenturi	Russia

ქინძი – Кориандр – Coriandr

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Coriandrum sativum L.

საქართველოში არსებული ქინძის ჯიშები

Сорта кориандра в Грузии

Varieties of coriandr in Georgia

N ^o	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მსხვილფოთლიანი	მსხვილფოთლიანი и	Msxvilfotliani	Georgia
2	წვრილფოთლიანი	წვრილფოთლიანი	Cvrilfotliani	Georgia

ცერეცო – Кориандр – Coriandr

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Anethum graveolens L.

საქართველოში არსებული ცერეცოს ჯიშები

Сорта кориандра в Грузии

Varieties of coriandr in Georgia

N ^o	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	სოხუმური	Сохумури	Soxumuri	Georgia
2	ხუჭუჭფოთლიანი	Хучучпотлиანი	Xuchuchfot-liani	Georgia

ძირა – Тмин – Cuminum

ოჯახი: Umbeliferae – ქოლგოსანთა – Umbrella - Зонтичные

სახეობა: Carum carvi L.

საქართველოში არსებული ძირას ჯიშები

Сорта тмина в Грузии

Varieties of cuminum in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	რიმსკი	РИМСКИ	Rimski	Russia

9. ხიორი – Чеснок – Carlio chiver

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Sativum L

საქართველოში არსებული ხიორის ჯიშები

Сорта чеснока в Грузии

Varieties of carlio chiver in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გორული	Горули	Goruli	Georgia
2	თეთრი	Тетри	Tetri	Ukraine
3	მოყვავილე	Моквавиле	Moqvavile	Georgia
4	პოლიოტი	Полиоти	Polioti	Russia
5	საადრეო	Саадreo	Saadreo	Russia
6	როსტოვის	Ростовис	Rostovis	Russia
7	გრიბოვის	Грибовис	Gribovis	Russia
8	უკრაინის	Украинис	Ukrainis	Ukraine
9	ფართოფოტოლა	Фартофотოლა	Fartofotola	Russia
10	იისფერი	Иисфери	Iisferi	Uzbekistan

პრასა - Порей – Leekpurret

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Allium Porrum L.

საქართველოში არსებული პრასის ჯიშები

Сорта порей в Грузии

Varieties of leekpurret in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბულგარული	Булгарули	Bulgaruli	Bulgaria
2	კარენტანის	Карентанис	Karentanis	Russia
3	ქუთაისური	Кутаისური	Kutaisuri	Georgia

სატაცური - Спаржа – Asparagus

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Asparagus officinalis L.

საქართველოში არსებული სატაცურის ჯიშები

Сорта спаржи в Грузии

Varieties of asparagus in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	არჯანტელის	Аржантелис	Arjantelis	Russia
2	ბრაუნშვეიგის დიდება	Врауншвейгис дидება	Braunshveigis dideba	Russia

სახვი თავიანი - Лук репчатый – Onion

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Allium cepa L

საქართველოში არსებული თავიანი ხახვის ჯიშები

Сорта репчатого лука в Грузии

Varieties of onion in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბორჯომის რეკორდი	Борджомис рекорди	Borjomis rekordi	Georgia
2	ესპანური 315	Еспанური 315	Espanuri 315	Russia
3	ვანის	Ванис	Vanis	Georgia
4	კახური	Кахური	Kaxuri	Georgia
5	კრასნოდარის	Краснодарис	Krasnodaris	Russia
6	ლიზი	Лизи	Lizi	Georgia
7	სხვილისის	Схვილისის	Sxvilisis	Georgia
8	ქაბა	Кава	Qaba	Russia
9	ქართლური	Картლური	Qartluri	Georgia

საფოჩე ხახვი - Лук-батун – Welsh onion

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Allium fistulosum L.

საქართველოში არსებული საფოჩე ხახვის ჯიშები

Сорта лук – батун в Грузии

Varieties of welsh onion in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მწვანეფოთლიანი	Мтсვანეფოთლიანი	Mtsvanefotliani	Georgia

ხახვი შალოტი - Лук-молот – Shalot

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Allium ascolomucum L.

საქართველოში არსებული ხახვი შალოტის ჯიშები

Сорта лук – молота в Грузии

Varieties of shalot in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	შირაქული	Ширакули	Shirakuli	Georgia
2	წვრილბოლქვება	Цврилболквева	WvriIbolkveba	Russia

ხახვი ჭლაკვი - Лук-севка – Allium

ოჯახი: Liliaceae – შროშანისებრთა – Lilyvalley - Лилейных

სახეობა: Allium fistolosum L.

საქართველოში არსებული ხახვი ჭლაკვის ჯიშები

Сорта лук – севки в Грузии

Varieties of allium in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ქართული	Картули	Qartuli	Georgia
2	რუსული	Русули	Rusuli	Russia

10. ბადრიჯანი - Баклажан – Eggplant

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლყურძენასებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: Solanum melongena L.

საქართველოში არსებული ბადრიჯნის ჯიშები

Сорта баклажан в Грузии

Varieties of eggplant in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გარდაბნის ადგილობრივი	Гардабнис адгиловриви	Gardabnis adgilobrivi	Georgia
2	დონის 014	Донис 014	Donis 014	Russia
3	ერევნის	Еревнис	Erevnis	Armenia
4	კიპჩაკის	Кипчакис	Kipchakis	Russia
5	კომეტა	Комета	Kometa	Russia
6	ონი	Они	Oni	Russia
7	უნივერსალი 6	Универсали 6	Universali 6	Russia
8	შავგრემანი	Шавгрემანი	Shavgremani	Russia

კარტოფილი – Картошка – Potato

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლყურძენა-სებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: Solanum tuberosum L.

საქართველოში არსებული კარტოფილის ჯიშები

Сорта картошки в Грузии

Varieties of potato in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ასურეთული	Асуретули	Asuretuli	Georgia
2	ვოლჟსკი	Волжски	Voljski	Russia
3	თრიალეთური	Триалетури	Trialeturi	Georgia
4	ლორხი	Лорхи	Lorxi	Russia

5	მარფონა	Марфона	Marfona	Russia
6	მაჟესტიკი	Мажестики	Majestiki	Russia
7	ნევსკი	Невски	Nevski	Russia
8	ოგონიოკი	Огониоки	Ogonioki	Russia
9	პიკასო	Пикасо	Pikaso	Russia
10	სანტე	Санте	Sante	Russia

პამიდორი – Томат – Tomato

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლეურძენა-სებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: *Lycopersicum esculentum* L.

საქართველოში არსებული პამიდორის ჯიშები

Сорта томат в Грузии

Varieties of tomato in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	არაგვი	Арагви	Aragvi	Georgia
2	ბაზრის საკვირველება	Базрис саквирвелева	Bazris sakvirveleba	Russia
3	ბირიუჩეკუტის	Бириучекутис	Biriuchekutis	Russia
4	ბუდიონოვკა	Будионовка	Budionovka	Russia
5	ბიგ-ბიფი	Биг-бифи	Big-bifi	Netherlands
6	გრიბოვის გრუნტის	Грибовис грунтис	Gribovis gruntis	Russia
7	ერლიანა 20	Ерлиана 20	Erliana 20	Russia
8	ვარდისფერი ჭოპორტულა	Вардисфери чопортула	Vardisferi choportula	Georgia
9	ვოლგოგრადსკი 5/95	Волгоградски 5/95	Volgogradski 5/95	Russia
10	კუბანსკი 220	Кубански 220	Kubanski 220	Russia
11	კრასნოდარეცი	Краснодареци	Krasnodareci	Russia
12	კროსი 525	Кроси 525	Krosi 525	Russia
13	მაიაკი 12	Маиаки 12	Maiaki 12	Russia
14	მოლდავსკი რანი	Молдавски ранни	Moldavski rani	Russia
15	მონრო	Монро	Monro	Netherlands
16	პანტერა	Пантера	Pantera	Russia
17	პერევენეცი 190	Перевенеци 190	Pereveneci 190	Russia
18	პერემოგა	Перемога	Peremoga	Russia
19	პრევოსხოდნი17	Превосходни	Prevosходni 17	Russia

		176		
20	რიო-ფუგო	Рио-фуго	Rio-fugo	Spain
21	საადრეო	Саадрео	Saadreo	Taiwan
22	სოლნიშკო	Солнишко	Solnishko	Russia
23	ტიტანი	Титани	Titani	Russia
24	უტრო	Утро	Utro	Russia
25	ხარისტვალა	Хариствала	Xaristvala	Georgia
26	ფლორიდა 47	Флорида 47	Florida 47	Russia
27	ფშავი	Фшавი	Fshavi	Georgia
28	შელი	Шели	Sheli	Uzbekistan
29	ხარისტვალა	Хариствала	Xaristvala	Georgia
30	ჯინა	Джина	Jina	rance

ფიზალისი - Физалис– Physalis

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლეურძენა-სებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: Physalis L.

საქართველოში არსებული ფიზალისის ჯიშები

Сорта физалис в Грузии

Varieties of physalis in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	მარწყვისებრი	Мартсквисебури	Martskvisebu-ri	Russia
2	მექსიკანური	Мексиканური	Meqsikanuri	Russia

წიწაკა ტკბილი - Перец сладкий – Sweet pepper

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლყურძენასებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: Capsicum L.

საქართველოში არსებული წიწაკა ტკბილი ბელოზორკას ჯიშები

Сорта сладкого перца в Грузии

Varieties of sweet pepper in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ბელოზორკა	Белозорка	Belozorka	Russia
2	ბულგარული 079	Булгарули 075	Bulgaruli 079	Bulgaria
3	ლასტოჩკა	Ласточка	Lastochka	Russia
4	მსხვილი ყვითელი	Мсхვილი квители	Msxvili yviTeli	Russia
5	ნოვოჩერკასკის 035	Новочеркасис 035	Novocherkas-kis 035	Russia

წიწაკა ცხარე - Перец горький– Bitter pepper

ოჯახი: Solonaceae - ძაღლყურძენასებრთა – Nightshade - Посленовых

სახეობა: Capsicum annum L.

საქართველოში არსებული ცხარე წიწაკას ჯიშები

Сорта горького перца в Грузии

Varieties of bitter pepper in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ადგილობრივი	Адгиლობრივი	Adgilobrivi	Georgia
2	ასტრახანის 628	Астраханис 628	Astraxanis 628	Russia
3	კარდინალის	Кардиналис	Kardinalis	Russia
4	მეგრული	Мегრული	Megruli	Georgia
5	სვენეტურა	Свенетура	Svenetura	Georgia
6	სპილოს ხორთუმა	Спинос хортума	Spilos xortuma	Russia
7	ქუთაისური	Кутаисური	Kutaisuri	Georgia

11. ბოლოკი– Редька– Radish

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Raphanus sativus L.

საქართველოში არსებული ბოლოკის ჯიშები

Сорта редьки в Грузии

Varieties of radish in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გრაივორონსკის	Граиворонскис	Graivoronskis	Russia
2	ზამთრის თეთრი	Замтрис тетри	Zamtris tetri	Russia
3	ზამთრის შავი	Замтрис шავი	Zamtris shavi	Russia
4	მაისის თეთრი	Маисис тетри	Maisis tetri	Russia
5	ჩინური ადგილობრივი	Чинури адгиловриви	Chinuri adgilobrivi	China
6	წითელი ბოლოკი	Цители болоки	Tsiteli boloki	Russia

თვის ბოლოკი– Редис– Smell radish

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Raphanus sativus L.

საქართველოში არსებული თვის ბოლოკის ჯიშები

Сорта редиски в Грузии

Varieties of smell radish in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ვარდისფერი თეთრკუდა	Вардисфери тетркуდა	Bardisferi tetrkuda	Russia
2	ვიურცბურგის	Виурцбургис	Viurcburgis	Russia
3	მოწითალო-თეთრი	Мocიტალო тетри	Mocitalo tetri	Russia
4	მოსკოვის საკვალსათბურე	Московис საკვალსათბურე	Moskovis sakvalsatbure	Russia
5	რუბინი	Рубинი	Rubini	Russia
6	საკსი	Сакსი	Saksi	Russia

თეთრთავიანი კომბოსტო - Капуста белокочанная – Cabbage

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica oleracea L.

საქართველოში არსებული თეთრთავიანი კომბოსტოს ჯიშები

Сорта белокочанной капусты в Грузии

Varieties of cabbage in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ამაგერი 611	Амагери 611	Amageri 611	Russia
2	ბერბუკულა	Бербукула	Berbukula	Georgia
3	ბელორუსული455	Белорусули 455	Belorusuli 455	Georgia
4	ბორჯომის იდეალი	Борджомис идеали	Botjomis ideali	Georgia
5	გორული ბრაუნშვეიგი	Горули Брауншвеიგი	Goruli Braunshveigi	Russia
6	გრიბოვის 147	Грибовис 147	Gribovis 147	Russia
7	გრიბოვის 231	Грибовис 231	Gribovis 231	Russia
8	დერბენტის ადგილობრივი	Дербентис адгилобრივი	Derbentis adgilobrivi	Russia
9	ლიკანი	Ликანი	Likani	Georgia
10	ოქროს ჰექტარი	Оқрос гектари	Oqros hektari	Russia
11	ქართული ანუ მესხური	Қартули ану месхური	Qartuli anu mesxuri	Georgia
12	ხარისგულა	Харисгула	Xarisgula	Georgia

წითელთავიანი კომბოსტო - Краснокочанная капуста – Redcabbage

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica capitata Litz.

საქართველოში არსებული წითელთავიანი კომბოსტოს ჯიშები

Сорта краснокочанной капусты в Грузии

Varieties of redcabbage in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
---	-------------	----------	------	--------------------------------------

1	გაკო 741	Гако 741	Gako 741	Russia
2	მისნევსკის	Михневский	Mixnevskis	Russia
3	ტოპასი	Топаси	Topasi	Russia
4	ქვისთავა 447	Квистава 447	Qvistava 447	Georgia

ბრიუსელის კომბოსტო - Капуста Брюссельская– Cabbage Brussels

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica gemmifera Lizz.

საქართველოში არსებული ბრიუსელის კომბოსტოს ჯიშები

Сорта брюссельской капусты в Грузии

Varieties of cabbage brussels in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ჰერკულესი დაბალი	Геркулеси дабали	Gerkulesi dabali	Russia
2	ჰერკულესი 1342	Геркулеси 1342	Gerkulesi 1342	Russia

სავოისის კომბოსტო - Капуста савойская– Gabbage savog

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica sabauda Lizz.

საქართველოში არსებული სავოისის კომბოსტოს ჯიშები

Сорта савойской капусты в Грузии

Varieties of cabbage savog in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ვენის ადრეულა	Венис адреула	Venis adreula	Russia
2	ვერტიუ 1340	Вертиу 1340	Vertiu 1340	Russia
3	საიუბილეო 2170	Саиубилео 2170	Saiubileo 2170	Russia

პეკინის კომბოსტო - Капуста пекинская– Gabbage pekinin

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica pekinensis L.

საქართველოში არსებული პეკინის კომბოსტოს ჯიშები

Сорта пекинской капусты в Грузии

Varieties of pekin cabbage in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ხიბინსკის	Хибински	Xibinskis	China

ყვავილოვანი კომბოსტო - Цветная капуста– Canliflower

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica cauliflora L.

საქართველოში არსებული ყვავილოვანი კომბოსტოს ჯიშები

Сорта цветной капусты в Грузии

Varieties of canliflower in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	გრიბოვის საადრეო	Грибовис саадreo	Gribovis saadreo	Russia
2	მოვირ 74	Мовир 74	Movir 74	Russia
3	მოსკოვის საკონსერვო	Московис საკონсерво	Moskovis sakonservo	Russia
4	სნეჟინკა	Снежинка	Snejinka	Russia

კომბოსტო ბროკოლი– Броколи– Gabbage brokoli

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica asparagoides L.

საქართველოში არსებული კომბოსტო ბროკოლის ჯიშები

Сорта броколи в Грузии

Varieties of cabbage brokoli in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	სატაცურა	Сатацура	Satacura	Russia

კოლრაბი ანუ ხვიტი– Кольраби– Kohlarabi

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica caulorapa L.

საქართველოში არსებული კოლრაბი ანუ ხვიტის ჯიშები

Сорта кольраба в Грузии

Varieties of kohlarabi in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	გოლიათი თეთრი	Голиати тетри	Goliati tetri	Russia
2	გოლიათი ლურჯი	Голиати лурджи	Goliati lurji	Russia
3	ვენის თეთრი	Венис тетри	Venis tetri	Russia
4	ვენის ლურჯი	Венис лурджи	Venis lurji	Russia

ფოთლოვანი კომბოსტო - Капуста листовая– Gabbage foliage

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica acephala L.

საქართველოში არსებული ფოთლოვანი კომბოსტოს ჯიშები

Сорта листовой капусты в Грузии

Varieties of cabbage foliage in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	კეჟერა-კანა ფხალი	Кежера-кана фхали	Kezhera-kana fkhali	Georgia

მიწამხალა (თაღგამურა)– Брюква– Swedish turnip

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica napus L.

საქართველოში არსებული მიწამხალას (თაღგამურას) ჯიშები

Сорта брюквы в Грузии

Varieties of Swedish turnip in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	კრასნოსელსკის	Красноселскис	Krasnoselskis	Russia
2	შვედური ყვითელი	Шведური КВИТЕЛИ	Shveduri kviteli	Russia

თაღგამი - Репя – Typhip

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Brassica campestris L.

საქართველოში არსებული თაღგამის ჯიშები

Сорта репы в Грузии

Varieties of tyhip in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	მესხური	Месхური	Mesxuri	Georgia
2	მილანის წითელი	Миланис ЦИТЕЛИ	Milanis tsiteli	Russia
3	პეტროვსკის	Петровскис	Petrovskis	Russia

პირშუშა-მდოგვი - Хрен - Horseradish

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: Cochlearia armoracia L.

საქართველოში არსებული პირშუშა-მდოგვის ჯიშები

Сорта хрены в Грузии

Varieties of horseradish in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	სუზდალის	Суздалис	Suzdalis	Russia

წიწმატი - Кресс-салат – Garden cress

ოჯახი: Cruciferae – ჯვაროსანთა – Crusade - Крестоцветные

სახეობა: *Lepidium sativum* L.

საქართველოში არსებული წიწმატის ჯიშები

Сорта кресс-салата в Грузии

Varieties of garden cress in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	ფართოფოთლიანი	Фартофотლიანი	Fartofotliani	Georgia
2	ყვითელფოთლიანი	Квителфотლიანი	Yvitelfotliani	Russia
3	ხუჭუჭფოთლიანი	Хучучфотლიანი	Xuchuchfotli-ani	Georgia

12. ბატატი– Батат– Ipomea batatas

ოჯახი: Convolvulaceae – ხვართქლასებრთა – Convolvulus - Вьюнковые

სახეობა: *Ipomea* L.

საქართველოში არსებული ბატატის ჯიშები

Сорта батата в Грузии

Varieties of ipomea batatas in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა
1	აფხაზეთი	Афхазети	Afxazeti	Georgia
2	თეთრი ბერმუდი	Тетри бермуди	Tetribermudi	Russia
3	კოლოსი	Колоси	Kolosi	Russia
4	ტრიუმფი	Триумфи	Triumfi	Russia
5	წითელი ბერმუდი	Цители бермуди	Witeli bermudi	Russia

პარკოსანი კულტურები - Бобовые культуры - Legume
crops

პარკოსანი კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორები: ა. კორახაშვილი, აკადემიკოსი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

პ. ვაჩიშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე გლობალიზაციის ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მცენარეთა გენეტიკური რესურსების მრავალფეროვნების შენარჩუნებას, ვინაიდან ბიომრავალფეროვნება მართლაც მდგრადი განვითარების საფუძვლად გადაიქცა. ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს მდიდარი ბიომრავალფეროვნების ex-situ პირობებში შენარჩუნება, ვინაიდან მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა სელექციური ჯიშების და ჰიბრიდების სახით მკვეთრად გაზარდა ამ მრავალფეროვნების შემცირების საფრთხე. ეს საკითხი უაღრესად აქტუალურია, უპირველეს ყოვლისა იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც მიეკუთვნებიან კულტურულ მცენარეთა წარმოშობის პირველად და მეორად კერებს. საქართველო, რომელიც შედის უმნიშვნელოვანესი კულტურული მცენარეების წარმოშობის წინააზიურ კერაში ითვლება ქერის, ფეტვის, სელის, ბარდის, ცერცვის, ცერცველას, იონჯის, ესპარცეტის, სამყურას წარმოშობის პირველად კერად. in-situ პირობებში არსებობდა ხორბლის 14 სახეობა, მათ შორის 5 ენდემური, 144 სახესხვაობა და 150 ჯიშპოპულაცია (3). in-situ პირობებში მინდვრის კულტურების ადგილობრივი ფორმების მრავალფეროვნება შენარჩუნებული იყო გასული საუკუნის 60-იან წლებშიც, რასაც მოწმობს ამ პერიოდში მოწყობილი ექსპედიციები. მაგრამ მდგომარეობა გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან მნიშვნელოვანად იცვლება. იგი მიდის ბიომრავალფეროვნების შემცირებისაკენ, 2001 წელს სოფლის მეურნეობის საერთაშორისო კვებითი ორგანიზაცია გვალვანი რეგიონებისათვის (ICARDA) მიერ ჩატარებული ექსპედიციის შედეგად დადგინდა, რომ ხორბალი, ქერი, ფეტვი არის გენეტიკურად ძალზე ეროზირებული, საკვებ პარკოსან კულტურებში ეროზია დაწყებულია, მაგრამ მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია. უკეთეს მდგომარეობაშია სიმინდი და ლობიო, რომლებიც დღეისათვის დიდი მრავალფეროვნებით არის წარმოდგენილი in-situ-ში.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით საქართველოსათვის აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს: გენეტიკური მრავალფეროვნების შენარჩუნება ეხ-სიტუ პირობებში, გენეტიკური ეროზია-გენეტიკური

მრავალფეროვნების შემცირება ინ-სიტუ პირობებში, რაც განპირობებულია ხალხური სელექციის ჯიშების ახალი სელექციური ჯიშებით ჩანაცვლებით.

საქართველო ოდითგანვე გამოირჩეოდა პარკოსან კულტურათა და მათი სახეობებისა და სახესხვაობების აგრეთვე ჯიშობრივი მრავალფეროვნებით (ეს ცნობილია ისტორიული წყაროებიდან). მრავალი პარკოსანი კულტურა საქართველოსთვის ენდემურია მაგ: ბარდა, ცერცვი, ცერცველა, იონჯა, ესპარცეტი, სამყურა. ლ. დეკაპრელევიჩის გამოკვლევებით მუხუდო ენდემურია საქართველოსთვის, ხოლო ოსპი მეორად კერად არის მიჩნეული. ბოლო ორი საუკუნის განმავლობაში სამარცვლე პარკოსნების (ცერცვი, მუხუდო, ოსპი) ჩანაცვლება მოხდა ამერიკიდან და აზიიდან შემოტანილი ლობიოს კულტურით. იმისთვის რომ აღდგეს მივიწყებული კულტურები დაწყებულია თანამშრომლობა საერთაშორისო ორგანიზაციასთან (ICARDA) რომელთა მიერ მოწვდილი გენეტიკური მასალისა და მათ მიერ დაფინანსებული ექსპედიციებით საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მოძიებული იქნა სხვადასხვა კულტურის თესლები. გენეტიკური რესურსების მოძიება აღდგენაზე მუშაობდნენ: აკად. გალეესიძე, აკად. ა. კორახაშვილი, დოქტორები: ნ.კაკაბაძე, პ.ვაჩიშვილი. მაგისტრები: ა. გულბანი, ა.დევიძე, თ. ახალაძე, რომელთა მიერ შეგროვილი იქნა პარკოსანი კულტურების მრავალფეროვანი გენეტიკური მასალა, რომელიც ამჟამად დაცულია საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტის გენბანკში დაახლოებით 1000–მდე ნიმუში

Генетические ресурсы бобовых культур Грузии

Авторы: А. Корахашвили, академик, доктор с.х. наук, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

П. Вачеишвили, Доктор сельского хозяйства, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

Развитие человечества на современном этапе глобализации предназначает особое значение сохранению многообразия генетических ресурсов растений, т.к. биомногообразие действительно стало основой устойчивого развития. Нам особенно важно сохранить богатое биомногообразие Грузии в условиях ex-situ, т.к. научно-технический прогресс значительно увеличил опасность сокращения многообразия в виде селекционных сортов и гибридов. Этот вопрос особенно актуален, в первую очередь, в тех странах, которые принадлежат к первичным и вторичным очагам происхождения культурных растений. Грузия, которая входит в Предазиатский очаг, где возникли наиважнейшие культурные растения, считается первичным очагом таких растений, как:

ячмень, просо, лен, горох, бобы конские, вика, люцерна, эспарцет, клевер. В условиях *in-situ* насчитывалось 14 видов пшеницы, среди них 5 эндемичных, 144 разновидности и 150 сорт – популяций. В условиях *in-situ* многообразие местных полевых культур было сохранено и в 60 годы прошлого столетия, что подтверждают совершенные экспедиции того периода. Однако положение с 70 годов прошлого века значительно меняется, происходит уменьшение биомногообразия, в 2001 году Международная сельскохозяйственная научная организация для засушливых регионов (ICARDA) в результате проведенных экспедиций, установила, что пшеница, ячмень и просо являются генетически значительно эрозийными, в кормовых бобовых культурах эрозия начата, однако их значительная часть еще сохранена. В лучшем состоянии кукуруза и фасоль, которые на сегодняшний день представлены большим многообразием в *in-situ*.

С учетом всего вышеуказанного, для Грузии актуальную проблему представляет сохранение генетического многообразия в условиях *ex-situ*, что обусловлено заменой сортов народной селекции новыми селекционными сортами.

Грузия издавна отличалась бобовыми растениями, их видами и разновидностью, а также сортовым многообразием (что известно из исторических источников). Множество бобовых культур для Грузии эндемичны, например: горох, бобы конские, вика, люцерна, эспарцет, клевер. В исследованиях Л. Декапрелевича нут для Грузии эндемичен, а чечевица считается вторичным очагом. В течение двух последних столетий произошла замена зерновых бобовых (бобы конские, нут, чечевица) на привезенную из Америки и Азии фасоль. Чтобы восстановить забытие культуры, начато сотрудничество с Международной организацией (ICARDA), которая представила генетический материал и финансировала экспедиции в разные регионы Грузии, благодаря чему были найдены семена различных культур. Над поиском, для восстановления генетических ресурсов работали: Акад. Г. Алексидзе, акад. А. Корохашвили, док-а: Н. Какабадзе, П. Вачеишвили; магистры: А. Гулбани, А. Девидзе, Т. Ахаладзе, благодаря которым был собран многообразный генетический материал бобовых культур, который в настоящее время защищен в Генбанке Грузинского Аграрного Университета, где приблизительно находится 1000 образцов.

Genetic resources of legume crops in Georgia

Authors: A. Korakhashvili, Academician, doctor of agriculture, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

P. Vacheishvili, Doctor of Agriculture, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

The diversity of the genetic resources of Georgia provides sustainable basis for food security and agricultural production in the country.

Georgian endemic species of wheat, grapes and wine, livestock and animals indigenous Georgian varieties, traditions and customs of the oldest extant - still exists and must be maintained. The slogan "Protection of biodiversity is the key to sustainable development" - is gaining special importance in a country like Georgia. That is why we must not allow agriculture, pulled out of context, to discuss only as economic sector. It must be understood as part of the nation's cultural heritage.

On the stage of modern globalization of human development, special attention is given to protect biodiversity of plant genetic resources, as biodiversity have become as a basis for sustainable development. It is very important for us to maintain sustainable rich biodiversity of Georgia within the conditions of *ex-situ*, as the scientific and technical progress in the form of breeding varieties and hybrids have increased threats for ruining of biodiversity. This issue is important, first of all for the countries of origin of cultivated plants belonging to the primary and secondary areas. Georgia is part of the West Asian center of origin of the cultural plants. West Asia is considered as a major center of domestication of barley, wheat, pea, lentil, vetch and Georgia is considered as one of the oldest centers of wheat origin, which is evidenced by the historical sources. It was identified that in Georgia, it was existed in *in-situ* conditions 14 cultural species of wheat, including 5 endemic, 144 varieties and 150 landraces (3). Local forms of crops diversity in the *in-situ* conditions were maintained in the 60-ies. But the situation changed significantly from the 70-ies. It goes to biodiversity reduction, in 2001, the International organization ICARDA carried out the study where they identified that wheat, barley, millet are genetically very eroded, erosion also started in food legume plants but the important part of them is still preserved. Corn and beans are in a better condition, which are represented in a large varieties in *in-situ*.

Considering the above, *ex-situ* conservation is especially important for protection of agrobiodiversity as *in-situ* conservation cannot guarantee survival of the plants. Besides, the *ex-situ* conservation, if properly organized, provides scientists with easier access to agrobiodiversity.

The Georgian flora is rich in economically important plant species. Georgia is part of the West Asian center of origin of the cultural plants. West Asia is considered as a major center of domestication of barley, wheat, pea, lentil, vetch, grapevine and numerous fruit trees.

Many of the endemic leguminous crops such as peas, beans, alfalfa, sainfoin, clover. According to L. Dekaprevich studies Georgian endemic plants are chickpeas, lentils and hub.

For two centuries, the grain seeds of legumes (beans, chickpeas, lentils) were replaced by the culture of beans imported from America and Asia. In order to restore the forgotten crops have begun to cooperate with international organization (ICARDA) and they sponsored expeditions in different regions. Following specialists are working for studying of Genetic resources in different regions: Acad. G. Aleksidze, Acad. A. Korakhashvili, Dr. N. Kakabadze, P. Vacheishvili. Masters: A. Gulbani, A. Devidze, H. Akhaladze. They have collected different variety of legum crops, about 1000 samples which are currently protected by the Georgian Agricultural University genbank.

მუხუდო - Нут – Chickpea

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Cicer arietinum L.	სარკინეთი	Саркинети	Sarkineti	სელექციური ჯიშები
2	Cicer arietinum L.	არაგვი	Арагვი	Aragvi	სელექციური ჯიშები
3	Cicer arietinum L.	ელექსირი	Элексири	Eleqsiri	სელექციური ჯიშები
4	Cicer arietinum L.	ცხვრისთავა	Цхвრისთავა	Tskhvristava	ხალხური ჯიშები
5	Cicer arietinum L.	ჩიტისთავა	Читистავა	Chitistava	ხალხური ჯიშები
6	Cicer arietinum L.	წითელი მუხუდო	Цители мухудо	Tsiteli mukhudo	ხალხური ჯიშები
7	Cicer ervoides Sieb.		Нут чечевицеобразный		ველური

ცერცვი - Конские бобы – Horse bean

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Vicia faba L. var. minor Beck. f. pseudo-svanethica Murat.	წვრილმარცვალა (სვანური)	Цврилмарцвала	Tsvrilmartsvala	ხალხური ჯიში
2	Vicia faba L. var. major Harz. f. macrosperma Murat.	ბაკლა იგივე მსხვილი ცერცვი	Бакла	Bakla	ხალხური ჯიში
3	Vicia faba L. var. equina Pers. f. macrosperma Murat.				პოპულაცია

ბარდა - Горох – Pick bean

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Pisum sativum L. ssp. transcaucasicum Gov.	ახალქალაქის ადგილობრივი	Ахалкалаки с адгилобрив и	Akhalqalaqis adgilobrivi	სელექციური ჯიში
2	Pisum sativum L. ssp. sativum L.	მცხეთის 1	Мцхетис 1	1	სელექციური ჯიში
3	Pisum sativum L. ssp. sativum; convar. Medullisaccharatum (Koer n.)	წყალწითელა	Цкалцитела	Tskaltsitela	სელექციური ჯიში
4	Pisum sativum L. ssp. sativum L.	წეროვანი	Церовани	Tserovani	სელექციური ჯიში
5	Pisum sativum L. ssp. sativum L.	ობოლადის 85	Оболадзис 85	Oboladzis 85	სელექციური ჯიში
6	Pisum elatius M.B.		Горох высокий		პოპულაცია

7

Pisum arvense L.

Горох

полевой

პოპულაცია

ოსპი – Чечевица – Lentil

გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1 Lens culinaris Medik. ssp. macrosperma Bar. var. iberica Bar.	წილკანი	Цилкани	Tsilkani	სელექციური ჯიში
2 Lens culinaris Medik. ssp. macrosperma Bar. var. iberica Bar.	პაბლო	Пабло	Pablo	სელექციური ჯიში
3 Lens culinaris Medik. ssp. microsperma Bar.				პოპულაცია

ცერცველა – Вика - Rate

გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1 Vicia sativa L. ssp. Sativa	ახალქალაქური	Ахалкалакури	Akhalqalaquri	სელექციური ჯიში
2 Vicia sativa L. ssp. Sativa	მცხეთა	Мцхета	Mtskheta	სელექციური ჯიში
3 Vicia sativa L. ssp. Sativa	აბიზა	Абиза	Abiza	სელექციური ჯიში
4 Vicia sativa L. ssp. Sativa	აბიგი	Абиги	Abigi	სელექციური ჯიში
5 Vicia sativa L. ssp. Sativa	აბიკა	Абика	Abika	სელექციური ჯიში
6 Vicia sativa L. var.leucosperma Ser.	თეთრი ოსპი	Тетри оспи	Tetri ospi	ხალხური ჯიში
7 Vicia ervilia Willd	ქვიშნა	Квишна	Qvishna	ხალხური ჯიში
8 vicia panonica Jacq.	უნგრული ცერცველა	вика венгерская		პოპულაცია
9 vicia Grossheimii	გროსჰეიმის	вика		პოპულაცია

	Ekvtim.	ცერცველა	Гроссгейма	
10	vicia cracca L.	თაგვის ცერცველა	вика мышиный	პოპულაცია
11	vicia narbonensis L.	ცხენის ცერცველა	вика нарбонская	პოპულაცია

ცულისპირა – Чина – Tuberos vetchling

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Lathyrus sativus L. ssp. asiaticum Zalk.	ცულისპირა	Чина посевная		პოპულაცია
2	Lathyrus tingitanus L.	ტანჯერის თერო	Чина танжерская		პოპულაცია
3	Lathyrus tuberosus L.	თერო	Чина клубненосная		პოპულაცია
4	Lathyrus hirsutus L.		Чина шершавая		პოპულაცია
5	Lathyrus aphaca L.	ყანის მატკვარცანა	Чина безлисточковая		პოპულაცია

სოია – соя –Soybeans

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	ადრეულა 6	Адреула 6	Adreula 6	სელექციური ჯიში
2	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	ნატახტრის 1	Натахтрис 1	Natakhtris 1	სელექციური ჯიში
3	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	მეგრული 1	Мегрули 1	megruli 1	სელექციური ჯიში
4	Glycine hispida	უნივერსალი 1	Универсали 1	Universali 1	სელექციური

	Mat. ssp. chinensis Enk.				ჯიში
5	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	უნივერსალი	Универсали	Universali	სელექციური ჯიში
6	Glycine hispida Mat. var. flavida Enk.	დარიალი 4	Дариали 4	Dariali 4	სელექციური ჯიში
7	Glycine hispida Mat.	მწვანეპარკიანი	Мцванепаркиანი	Mtsvaneparkiani	სელექციური ჯიში
8	Glycine hispida Mat.	საბოსტნე 1	Сабостне 1	Sabostne 1	სელექციური ჯიში
9	Glycine hispida Mat.	წყალტუბოს საადრეო	Цқалтубос саадreo	Tskaltubos saadreo	სელექციური ჯიში
10	Glycine hispida Mat. ssp. Korajensis Enk.	კოლხიდა 4	Колхида 4	Kolkhida 4	სელექციური ჯიში
11	Glycine hispida Mat. ssp. Korajensis Enk.	გურული ადგილობრივი	Гурули адгилобриви	Guruli adgilobrivi	სელექციური ჯიში
12	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	ჭიათურული ადგილობრივი	Чиатурули адгилобриви	Chiaturuli adgilobrivi	სელექციური ჯიში
13	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	იმერული ადგილობრივი	Имерули адгилобриви	Imeruli adgilobrivi	სელექციური ჯიში
14	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	მოწინავე 7	Моцинаве 7	Motsinave 7	სელექციური ჯიში
15	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	ქართული 7	Картули 7	Qartuli 7	სელექციური ჯიში
16	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica	მუტანტი 2	Мутанти 2	Mutanti 2	სელექციური ჯიში

17	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	მუტანტი 13	Мутанти 13	Mutanti 13	სელექციური ჯიში
18	Glycine hispida Mat. ssp. manshurica Enk.	აჯამეთის საადრეო	Аджамнтис саадрео	Ajametis saadreo	სელექციური ჯიში
19	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	იმერული კომპაქტური	Имерули комрактური	Imeruli kompakturi	სელექციური ჯიში
20	Glycine hispida Mat.	ფაზისი	Фазиси	Phazisi	სელექციური მასალა
21	Glycine hispida Mat.	სენაკი	Сенаки	Senaki	სელექციური მასალა
22	Glycine hispida Mat.	შხეფის 22	Шхефис 22	Shkhepis 22	სელექციური მასალა
23	Glycine hispida Mat.	საადრეო 98	Саадрео 98	saadreo 98	სელექციური მასალა
24	Glycine hispida Mat. ssp. chinensis Enk.	მეგრული 4	Мегрули 4	Megruli 4	სელექციური მასალა

ბაბა – Вигна - Vigna

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Vigna unguiculata L. ssp. sinensis	შავკუჭა	Шавкуча	Shavkucha	ხალხური ჯიში
2	Vigna unguiculata L. ssp. sesquipedalis				პოპულაცია
3	Vigna radiata f. mellinus nigro-variegatus				პოპულაცია
4	Vigna radiata f. chlorinus	მამა ლობიო	Маша лобио	Masha lobio	ხალხური ჯიში
5	Vigna radiata f. olivaceus				პოპულაცია
6	Vigna umbelata v. tipica	ბრინჯა ლობიო	Бринджа лобио	Brinja lobio	ხალხური ჯიში

7	Vigna angularis f. purpureus	წი-ლობიო	Ци-лобио	Tsi-lobio	ხალხური ჯიში
8	Vigna angularis f. virosus	საკადრისა	Сакадриса	Sakadrisa	ხალხური ჯიში

ლობიო – Фасоль - Beans

გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1 Phaseolus coccineus L.	ვირგლა ლობიო	Виргла лобии	Virgla lobio	ხალხური ჯიში
2 Phaseolus lunatus L.	ეწერის 13	Ецерис 13	Etseris 13	სელექციური ჯიში
3 Phaseolus vulgaris L.	მუხრანულა	Мухранула	Mukhranula	სელექციური ჯიში
4 Phaseolus vulgaris L. v.cremoricolor A Kob	ჩიტკვერცხა	Читикверцха	Chitikvertskha	სელექციური ჯიში
5 Phaseolus vulgaris L.	წითელი ადგილობრივი	Цители адгилобриви	Tsiteli adgilobrivi	სელექციური ჯიში
6 Phaseolus vulgaris L.	წითელი ინდური ადგილობრივი	Цители индур адгилобриви	Tsiteli induri adgilobrivi	სელექციური ჯიში
7 Phaseolus vulgaris L.	ხეთაგუროვის 4	Хетагуровис 4	Khetagurovis 4	სელექციური ჯიში
8 Phaseolus vulgaris L.	ქსანი	Ксани	Qsani	სელექციური ჯიში
9 Phaseolus vulgaris L.	უნივერსალი	Универсали	Universali	სელექციური ჯიში
10 Phaseolus vulgaris L.	ცანავა 3	Цанава 3	Tsanava 3	სელექციური ჯიში
11 Phaseolus vulgaris L.	წითლადჭრელი	Цитладчрели	Tsitladchreli	სელექციური ჯიში
12 Phaseolus vulgaris L.	წითელი კახური	Цители кахури	Tsiteli kakhuri	სელექციური ჯიში

13	Phaseolus vulgaris L.	რუსნანა	Руснана	Rusnana	სელექციური ჯიში
14	Phaseolus vulgaris L.	თაქთაქიშვილის უსარო	Тактакишвилис усаро	Taqtashvilis usaro	სელექციური ჯიში
15	Phaseolus vulgaris L.	გურული 1152	Гурули 1152	Guruli 1152	სელექციური ჯიში
16	Phaseolus vulgaris L.	საპარკე 75	Сапарке 75	Saparke 75	სელექციური ჯიში
17	Phaseolus vulgaris L.	წითელი 41	Цители 41	Tsiteli 41	სელექციური ჯიში
18	Phaseolus vulgaris L.	მრავალმარცვალა	Мравалмарцвала	Mravalmartsvala	სელექციური ჯიში
19	Phaseolus vulgaris L.	გარდაბნული ჭრელა	Гардабнули чрела	Gardabnuli chrela	სელექციური ჯიში
20	Phaseolus vulgaris L.	ჯუმი	Джуми	Jumi	სელექციური ჯიში
21	Phaseolus vulgaris L.	გორულა (სამარცვლე)	Горула (самарцле)	Gorula (samartsvle)	სელექციური ჯიში
22	Phaseolus vulgaris L.	დედოფალა	Дедорала	Dedopala	ხალხური ჯიში
23	Phaseolus vulgaris L. v. oblongo-ovatus. A. Kob	თეთრა	Тетра	Tetra	ხალხური ჯიში
24	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	წითელი ცანავა	Цители цанава	Tsiteli tsanava	ხალხური ჯიში
25	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	მინდვრის წითელი	Миндврис цители	Mindvris tsiteli	ხალხური ჯიში
26	Phaseolus vulgaris L. v. albus. A. kob	თეთრი ცანავა	Тетри цанава	Tetri tsanava	ხალხური ჯიში
27	Phaseolus vulgaris L. v. cremoricolor A Kob	ჭრელა	Чрела	Chrela	ხალხური ჯიში
28	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A	წითელი თირკმელა	Цители тиркмела	Tsiteli tirkmela	ხალხური ჯიში

29	Kob Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	ბაზალეთური წითელი	Базалетури цители	Bazaleturi tsiteli	ხალხური ჯიში
30	Phaseolus vulgaris L. v.cremoricolor A Kob	ქონა	Кона	Qona	ხალხური ჯიში
31	Phaseolus vulgaris L.	ლურჯა	Лурджа	Lurja	ხალხური ჯიში
32	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	რაჭული ჭრელა	Рачули чрела	Rachuli chrela	ხალხური ჯიში
33	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	მერცხალა	Мерцхала	Mertskhala	ხალხური ჯიში
34	Phaseolus vulgaris L. v.albus. A. kob	სარის ადგილობრივი	Сарис адгиლობриви	Saris adgilobrivi	ხალხური ჯიში
35	Phaseolus vulgaris L. v.cremoricolor A Kob	გორულა	Горула	Gorula	ხალხური ჯიში
36	Phaseolus vulgaris L. v.cremoricolor A Kob	ყანის მეგრულა	Канис мегрула	Yanis megrula	ხალხური ჯიში
37	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	სარის აჯამეთურა	Сарис аджаметура	Saris ajametura	ხალხური ჯიში
38	Phaseolus vulgaris L. v. compresus(Mart). A Kob	დაბალი ჭრელა	Дабали чрела	Dabali chrela	ხალხური ჯიში
39	Phaseolus vulgaris L. v.cremoricolor A Kob	შავი მაჭახელა	Шави мачახела	Shavi machakhela	ხალხური ჯიში
40	Phaseolus	წითელი	Цители	Tsiteli	ხალხური ჯიში

41	vulgaris L. Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	მაჭახელა	мачахела	machakhela	
42	Phaseolus vulgaris L. v. odlongo-ovatus A Kob	თეთრი ქონა	Тетри кона	Tetri qona	ხალხური ჯიში
		კუტი ყვითელა	Кути квитела	Kuti kvitela	ხალხური ჯიში

იონჯა – Люцерна - Lucerne

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Medicago sativa L.	მცხეთის 1	Мцхетის 1	Mtskhetis 1	სელექციური ჯიში
2	Medicago sativa L.	ქართული იონჯა	Картули ионджа	Qartuli ionja	სელექციური ჯიში
3	Medicago dzhawachetica	ჯავახური იონჯა	Джавахури ионджа	Javakhuri ionja	ხალხური ჯიში
4	Medicago lupulina L.				პოპულაცია
5	Medicago polimorpha L.				პოპულაცია

ესპარცეტი – Эспарцет - sainfoin

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Onobrychis sativa L.	ქართული 3	Картули 3	Qartuli 3	სელექციური ჯიში
2	Onobrychis sativa L.	ახალქალაქის ადგილობრივი	Ахалкалакис адгилобриви	Akhalqalaqis adgilobrivi	სელექციური ჯიში
3	Onobrychis transcaucasica Grossh.	კავკასიური ესპარცეტი	Эспарцет закавказский		პოპულაცია
4	Onobrychis Grossheimii Kolak.	გროსჰეიმის ესპარცეტი	Эспарцет Гроссгейма		პოპულაცია
5	Onobrychis Cyri Grossh.		Эспарцет куринский		პოპულაცია

6	Onobrychis meschetica Grossh.	მესხური ესპარცეტი	Эспарцет месхетский	პოპულაცია
7	Onobrychis radiata		Эспарцет лучистый	პოპულაცია
8	Onobrychis iberica	ქართული ესპარცეტი	Эспарцет грузинский	პოპულაცია

სამყურა – Клевер - Clover

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Название	Name	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Trifolium repens L.	თეთრი სამყურა	Клевер белый		პოპულაცია
2	Trifolium pratense L.	წითელი სამყურა	Клевер красный		პოპულაცია
3	Trifolium hybridum L.	ვარდისფერი (ჰიბრიდული) სამყურა	клевер розовый		პოპულაცია
4	Trifolium campestre L.				პოპულაცია

ყვავისფრჩხილა - Вязель пестрый

	გვარი, სახეობა, სახესხვაობა	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	Coronolla varia L.	ყვავისფრჩხილა		Вязель пестрый	პოპულაცია
2	Lotus corniculatus L.	კურდღლისფრჩხილა			პოპულაცია
3	Melilotus officinalis L.	ძიძო			პოპულაცია

ტექნიკური კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ლ. ალფაიძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, სოფლის მეურნეობის
სამინისტროს სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრი

ტექნიკური კულტურები -ისეთი კულტურების ჯგუფს მიეკუთვნებიან, რომლებიც იძლევიან ნედლეულს მრეწველობის სხვადასხვა დარგისათვის: კვების, საპარფიუმერიო, ფარმაცევტული და მსუბუქი მრეწველობისათვის. კულტურათა ეს ჯგუფი აერთიანებს ზეთოვან, სართავ, შაქრიან, სახამებლიან და სამკურნალო მცენარეებს.

ზოგიერთი ტექნიკური კულტურა ორმაგი გამოყენებისაა, მაგალითად ბამბა, სელი, კანაფი, რომლებიც ბოჭკოს გარდა ზეთსაც შეიცავენ. ასევე, ბევრი ტექნიკური კულტურა, როგორცაა მზესუმზირა, ბამბა, საზეთე სელი, შაქრის ჭარხალი, კარტოფილი და სხვები, გადამუშავების შემდეგ, გარდა ძირითადი პროდუქტებისა იძლევიან ანარჩენებს, კოპტონს, დურდოს, ნახადს და ა.შ., რომელიც ფართოდ გამოიყენება მეცხოველეობაში პირუტყვის საკვებად, მინდვრის გასანოყიერებლად და სხვა.

საქართველოში ძირითადად მოჰყავთ: შაქრის ჭარხალი, თამბაქო, ვარდისებრი გერანი, ევგენოლური რეჰანი. კარტოფილი, მზესუმზირა და მცირე რაოდენობით თამბაქო.

საქართველოში შაქრის ჭარხალს აწარმოებდნენ 1931 წლიდან, მას შემდეგ რაც აგარის შაქრის ქარხანა ამუშავდა. ამ კულტურისთვის ხელსაყრელი პირობები აღმოსავლეთ საქართველოშია, განსაკუთრებით კი შიდა ქართლში - ხაშური, ქარელის, გორის და კასპის რაიონები.

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში თამბაქოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა ტექნიკურ კულტურათა შორის. ძირითადად სამრეწველო მეთამბაქოება გავრცელებული იყო: აფხაზეთსა და აჭარაში, ლაგოდეხსა და მარნეულში.

ეთერზეთოვანი კულტურები გავრცელებული იყო აფხაზეთში, სენაკში, აბაშის, თელავის, ყვარლის, ლაგოდეხის და მარნეულის რაიონებში.

Генетические ресурсы технических культур Грузии

Автор: Л. Алпаидзе, доктор сельского хозяйства, центр сельскохозяйственных научных исследований Министерства сельского хозяйства Грузии

Технические культуры относятся к группе культур, которые дают сырье для разных отраслей промышленности: пищевой, парфюмерной, фармацевтической и легкой промышленности. Эта группа культур объединяет масличные, прядильные, сахарные, крахмальные и лечебные растения.

Некоторые технические культуры двойного применения, например вата, лен, конопля, которые кроме волокна содержат масло. Также много технических культур, подсолнечник, вата, лен, сахарная свекла, картофель и др., которые после переработки, кроме основных продуктов, дают отходы, жмых, мезгу и т.д., которые широко употребляются в животноводстве в качестве питания скота, для обогащения полей и т.д.

В Грузии, в основном, выращивают: сахарную свеклу, табак (в малых количествах), герань розовую, базилик, картофель, подсолнечник.

Сахарную свеклу в Грузии производили с 1931 года, после того, как начал работать Агарский сахарный завод. Благоприятные условия для разведения этой культуры в Восточной Грузии, особенно в районах Шида Картли, Хашури, Карели, Гори и Каспи.

В сельском хозяйстве Грузии табак занимал одно из значительных мест среди технических культур. Промышленное табаководство, в основном, было развито в Абхазии и Аджарии, в Лагодехи и Марнеули.

Эфиромасличные культуры были распространены в районах Абхазии, Сенаки, Абаши, Телави, Кварели, Лагодехи и Марнеули.

Genetic resources of technical crops in Georgia

Author: Doctor of Agriculture L. Alpaidze, Agriculture scientific - research center of the Ministry of Agriculture

Technical cultures belong to the group of cultures which provide raw materials for different branches of industry, such as, food, perfume production, pharmaceutical, and light industry. The named group includes different types of plants: oily, sugary, starchy, and medicinal.

Some of these cultures have a dual use, for example cotton, flax, and hemp, which besides fibers include oil. Also other technical cultures, namely sun flower, cotton, oil flax,

sugar cane, potato and others provide by-product besides basic ones after recycling, e.g. cotton-cake, oil-cake, and other by-products which are widely used as nutriments in cattle breeding, as fertilizers, and for other purposes.

In Georgia, the following cultures are cultivated: sugar cane, rose geranium, evgenolium basil, potato, sunflower and comparatively small quantity of tobacco. Sugar cane has been grown in Georgia since 1931, when sugar producing plant in Agara was launched. The favorite climate conditions for sugar cane is in Eastern Georgia, particularly in the middle Kartli, such as, Khashuri, Kareli, Gori, and Kaspi regions.

Tobacco used to be one of the important agricultural products among technical cultures. Tobacco industry was developed in western Georgian regions - Abkhazia and Achara, and in the eastern regions - Lagodekhi and Marneuli.

Essential-oil cultures were widely spread in Abkhazia, Senaki, Abasha, Telavi, Kvareli, Lagodekhi, and Marneuli regions.

1. თამბაქო - Табак – Tobacco

ოჯახი: ძაღლყურძენასებრთა [Паслёновые](#) Solonaceae

გვარი: Nicotiana

სახეობა: Nicotiana tabacum L.

საქართველოში არსებული თამბაქოს ჯიშები

Сорта табака в Грузии

Varieties of tobacco in Georgia

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	ტრაპიზონი 1268	Trapezond 1268	Трапезонд 1268	Georgia
2	ტრაპიზონი 230	Trapezond 230	Трапезонд 230	Georgia
3	ტრაპიზონი 245	Trapezond 245	Трапезонд 245	Georgia
4	ტრაპიზონი 538	Trapezond 538	Трапезонд 538	Georgia
5	ტრაპიზონი 185	Trapezond 185	Трапезонд 185	Georgia
6	ტრაპიზონი 449	Trapezond 449	Трапезонд 449	Georgia
7	დიუბეკი ადგილობრივი	Dubek Local	Дюбек местный	Georgia
8	სამსუნი ადგილობრივი	Samsung Local	Самсун местный	Georgia
9	ვირჯინია 375	Virginia 375	Вирджиния 375	Georgia
10	ფლორიდა 513	Florida 513	Флорида 513	Georgia

1. მზესუმზირა - Подсолнечник – Sunflower

ოჯახი: რთულყვავილოვანთა - Астровые - Compositae

გვარი: Helianthus

სახეობა: Helianthus annus L.

საქართველოში არსებული მზესუმზირას ჯიშები

Сорта Подсолнечника в Грузии

Varieties of Sunflower in Georgia

№	სახელწოდება	Name	Название	წარმოშობა Происхождение Origin
1	დონსკოი 60	Donskoy 60	Донской 60	Russia
2	შირაქულა	Shirakula	Ширакула	Georgia
3	ლაკომკა	Lakomka	Лакомка	Russia
4	არმავირსკი 3497	Armavirski 3497	Армавирский	Russia

საკვები ბალახები - Кормовые травы – Feed grasses

საკვები ბალახების გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ი. სარჯველაძე, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი

საქართველოს ბუნებრივი სათიბ-საძოვრების მცენარეულობის თითქმის ყველა ბოტანიკური ოჯახის მრავალი სახეობითაა წარმოდგენილი. საკმარისია აღინიშნოს, რომ აქ მარტო პარკოსნებისა და მარცვლოვანთა (თივაქასრისებრთა) დაახლოებით 600 სახეობაა გავრცელებული. ამ მცენარეთა შორის გხვდება საკვებად ძვირფასი, მაღალი კვებითი ღირებულების, ასევე სარეველა, მავნე და შხამიანი ბალახები. ძირითადი, ყველაზე ფართო გავრცელების მქონე მცენარეების და მათი სამეურნეო დახასიათების ცოდნა საშუალებას იძლევა უკეთ შეაფასოთ ბალახნარი, სწორად განესაზღვროთ საკვები სავარგულების გაუმჯობესების სისტემა და ცალკეული ღონისძიება, შევარჩიოთ ოპტიმალური ბალახნარევი მაღალპროდუქტიული ნათესი სავარგულის შექმნისათვის დავადგინოთ არსებული მცენარეების წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტური ხერხები და ა. შ.

მდელოსნობის პრაქტიკაში ბუნებრივ საკვებს სავარგულებზე გავრცელებული მცენარეები, სამეურნეო და სხვა თვისებებისაგან დამოკიდებით, მიღებულია დაიყოს ოთხ ბოტანიკურ-სამეურნეო ჯგუფებად: **მარცვლოვანები** – თივაქასრისებრთა (მარცვლოვანთა) ოჯახი; **პარკოსნები** – პარკოსანთა ოჯახი; **ისლები** – ისლისებრთა და ჭილისებრთა ოჯახები; **ნაირბალახები** – სადაც შედის ყველა სხვა ბოტანიკური ოჯახის წარმომადგენლები.

ცხადია, თითოეულ ამ ჯგუფში გაერთიანებულ მცენარეებს სხვადასხვა, უმეტესად მეტად განსხვავებული კვებითი ღირებულება და სამეურნეო მნიშვნელობა აქვს, ზოგჯერ კი ცხოველის ორგანიზმისთვის მომწამლავი ან მავნე თვისებები გააჩნია.

კვებითი ღირებულების მიხედვით შესწავლილი მცენარეების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ უპირატესი მნიშვნელობა ძოვანადობის, ბუნებრივი საკვები სავარგულების ბალახნარში მონაწილეობის, ქიმიური შედგენილობის და სხვა მაჩვენებლების გათვალისწინებით ქავს მარცვლოვანებს, შემდრგ პარკოსნებს, ასტრასებთა, ისლისებრთა, ნაცარქათამასებრთა, კომბოსტოსებრთა და სხვა ოჯახებს.

Генетические ресурсы кормовых трав в Грузии

Автор: И. Сарджвеладзе, доктор сельскохозяйственных наук

Почти все виды ботанических растений занимают Грузинские природные пахотные земли. Следует отметить, что из всех видов бобовых и зерновых распространенных в Грузии, 600 являются эндемичными для страны. Среди этих растений можно найти некоторые, особенно ценные, высоко питательные, а также сорняки и ядовитые травы. Обширная характеристика распределения растений и их сельскохозяйственных особенностей, позволяют нам изучать, оценивать травы, определять правильную систему для улучшения пахотных земель и принимать эффективные меры против вредителей и болезней.

Из практики луговодства, распространенные растения на природных кормовых угодьях, в зависимости от хозяйственных и др. качеств, делятся на 4 ботанико – хозяйственные группы: зерновые - семейство зерновых; бобовые – семейство бобовых; осоковые – семейство осоковых и ситниковых; незлаковые травы, сорняки куда входят представители других ботанических семейств.

Известно, что в каждой из этих групп, объединенные растения особенно отличаются питательной ценностью и хозяйственной значимостью, иногда обладают ядовитыми или вредными свойствами для организма животных.

Анализ изученных растений по питательным ценностям показал, что преимущественное значение в пастбе, в природных кормовых угодьях, по химическому составу и другим показателям занимают зерновые, затем бобовые, осоковые, капустные и др. семейства.

Feed cereals and their genetic resources in Georgia

Author: I. Sarjveladze, Doctor of Agricultural Sciences

Georgian natural arable lands cover almost all kinds of botanical plants. It should be noted that out of all the vascular species, legumes and cereals distributed in Georgia 600 are endemic to the country. Among these plants we can find some very precious, having high nutritional value, as well as weeds and poisonous grasses. The diversity of the climate and the rich soils supported a great variability of crop production.

The most extensive characterization of the distribution of plants and their agricultural features allows us to study and better evaluate grasses and identify better system for improving arable land and adoption of effective measures against pests and diseases.

Following groups may be found in most of the arable and permanent crop areas: cereals - (cereal) family; Legumes - legumes family; forage crops, and some other genera are widely spread in the meadows and pastures of Georgia. Obviously, each of these groups unite different plants, mostly of different nutritional value and economic importance, and sometimes poisonous or harmful for animals.

A variety of crops, such as cereals, legumes, chickpea, lentil, flax and others have been cultivated in Georgia from ancient time and their nutritional value studied by the researchers is highly distinguished. They have direct economic importance for food, forage and fodder.

1	ბოლქვიანი თივაქასრა (ცოცხლადმშობი)	Poa bulbosa L	Мятлик луковичные	Bulbous bluegrass (viviparous)
2	მდელოს თივაქასრა	Poa pratensis L	Мятлик луговой	Smooth Meadow- grass
3	ბრძამი	Calamagrostis arundinacea L	Вейник трастниковидный	Foxtail Grass
4	გლერტა	Cynodon dactylon L	Свиной-	Bermuda Grass
5	ელიმუსი	Elymus L	Волоснец	Great basin wild rye
6	თეთრი ნამიკრეფია	Agrostis alba L	Полевица белая	Redtop
7	კაპუეტა	Agropyrum	Житняк	Coach grass
8	კეწეწურა	Koeleria glauca	Тонконог	Glaucous Hair Grass

9	ლელი-ჩვეულებრივი ლერწამი	Phragmites communis Trin	Тростник обыкновенный	Common water reed
10	მაღალი-ფრანგული კოინდარი	Arrhenatherum elatius L	Райграс французский	Tall meadow oats grass
11	მრავალსათიბი- იტალიური კოინდარი	Lolium multiflorum Lam	Райграс итальянский	Italian ryegrass
12	სამოვრის-ინგლისური კოინდარი	Lolium perenne L	Райграс английский	Perennial ryegrass
13	მდელოს მელაკუდა	Alopecurus pratensis L	лисохвост луговой	Meadow foxtail
14	მდელოს ტიმოთელა	Phleum pratense L	Тимофеевка	Timothy
15	მდელოს წივანა	Festuca pratensis H	Овсяница луговая	Meadow fescue
16	ცხვრის წივანა	Festuca ovina	Овсяница овечья	Sheep fescue
17	წითელი წივანა	Festuca rubra L	Овсяница красная	Red fescue
18	ჭრელი წივანა	Festuca varia H	Овсяница пестрая	Colored fescue
19	მხოხავი ჭანგა	Agropyrum repens L	Пырей ползучий	Grama botika
20	მწყერფეხა	Digitaria sanguinalis L	Росичка	Hairy crabgrass
21	მახრჩობელა	Deschampsia caespitosa L	Щучка	Tufted hairgrass
22	სათითურა	Dactylis glomerata L	Ежа сборная	Cocksfoot
23	სისხლის შემაჩერებელი ურო	Bothriochloa ischaemum L	Бородач	King Ranch bluestem
24	უფხო შვრიელა	Bromus inermis	Кострец безостый	Smooth brome
25	ჭრელი შვრიელა	Bromus variegatus L	Костер пестрый	Coloured brome
26	სანაპიროს შვრიელა	Bromus riparius	Костер береговой	Meadow bromegrass
27	ქასრა	Calamagrostis epigeios L	Вейник наземный	Chee reed grass
28	ქუჩი-ველის წივანა	Festuca sulcata E	Типчак	Fescue

29	ცახცახა	Briza media	Трясунка	Quaking-grass
30	ხუჭუჭა-ბეკმანია	Beckmannia eruciformis	Бекманния	Sloughgrass
31	მიგვა-ქისრიბა	Nardus stricta L	Белоус	Matgrass

პარკოსანი ბალახები
бобовые травы
Legume grasses

32	ამიერკავკასიის ესპარცეტი	Onobrychis transcaucasica L	Зспарцет закавказский	Caucasian sainfoin
33	სათესი ესპარცეტი	Onobrychis viciifolia L	Эспарцет посевной	Sainfoin
34	ალპური გლერძი	Astragalus alpines	Астрагал алрийски	Alpine milkvetch
35	ბანჯგვლიანი ცერცველა	Vicia Villosa	Вика мохнатая	Fodder Vetch
36	თაგვის ცერცველა	Vicia cracca L	Горошек мышиный	Bird vetch
37	ვარდისფერი სამყურა	Trifolium hybridum L	Клевер гибридный	Pink (Swedish, hybrid) clover
38	წითელი სამყურა	Trifolium pratense L	Клевер красный	Red clover
39	თეთრი სამყურა	Trifolium ambiguum M	Клевер белый	Whity clover
40	ცხვრის სამყურა	Trifolium ambiguum M	Клевер сомнительный	Kura clover
41	მარწყვა სამყურა	Trifolium fragiferum	Клевер вздутый	Strawberry clover
42	თეთრი ძიძო	Melilotus albus L	Донник белый	Honey clover
43	კურდღლისფრჩხილა	Lotus niculatus	Лядвенец	Birdsfoot trefoil
44	ლურჯი იონჯა	Medicago sativa L	Люцерна синяя	Alfalfa (blue)
45	ყვითელი იონჯა	Medicago falcata L	Люцерна желтая	Sickle alfalfa
46	მდელოს მატკვარცანა	Lathyrus pratensis	Чина луговая	Meadow vetchling

47	ყვითელი ძიძო	L Melilotus officinalis	Донник	Yellow melilot
48	ძირტკბილა	L Glycyrrhiza glabra L	лекарственный Солодковый корень	Sweetwood
49	ხბომუბლა	Galega orientalis Lam	Козлятник	Fodder galega
ისლები				
sedge				
Осока				
50	ბუშის ისლი	Carex Buschiorum	Осока вуша	Busch sedge
51	გამართული ისლი	Carex gracilis	Осока стройная	Slender sedge
52	კავკასიური ისლი	Carex caucasica	Осока Кавказский	Caucasian sedge
53	მწუხარე ისლი	Carex tristis	Осока печальная	Weak arctic sedge
54	გართხმული ისლი	Carex Supina W	Осока приземистая	Dwarf Sedge
55	მონაცრისფრო ისლი	Carex canescens	Осока седой	Short Sedge
56	კურდღლის ისლი	Carex leporina	Осока заячья	Eggbract sedge
ნაირბალახები				
Grasses				
Травы				
57	ავშანი	Artemisia	Полынь	Absinthe
58	ბაბუაწვერა (ბურბუმელა)	Taraxacum officinale	Одуванчик	Dandelion
59	ღვალურა	Polygonum carneum	Раковые шейки	Meadow bistort
60	დიღხამი	Campanula glomerata	Колокольчик скученный	Clustered bellflower
61	ვარდკაჭაჭა	Cichorium intybum	Цикорий	Common chicory
62	კორდისკბილა	Euphrasia officinalis	Зубчатка	Eyebright
63	ვირისტერფა	Tussilago farfara	Мать-и-мачеха	Coltsfoot
64	თავსისხლა	Sanguisorba officinalis	Кровохлебка	Great Burnet

65	თავშავა	Origanum vulgare	Душица	Oregano
66	კულხუმო	Inula helenium	Девясил лекарственный	Elecampane
67	მათრახა	Isatis tinctoria	Вайда	Dyer's woad
68	მარმუჭი	Alchemilla vulgaris	Манжетка	Lady's Mantle
69	მდელოს ფამფარა	Tragopogon pratensis	Козлобородник	Meadow Salsify
70	მრავალმარღვა	Plantago major	Подорожник	Common Plantain
71	სალბი	Salvia officinalis	Шалфей	Garden sage
72	ურაშა	Poterium sanguisorba	Черноголовник	Salad Burnet
73	უმოვარა	Trolius patulus	Бубенчик	Globe flower
74	ფარსმანდუკი	Achillea millelimum	Тысячелистник	Common yarrow
75	ქარცხვი	Campanula tridentata	Колокольчик трезубый	Campanula
76	ლოლო	Rumex contertus	Щавель	Horse dock
77	შოროქანი	Limonium meyeri	Кермек	Swamp lavender sea
78	ჩვეულებრივი კვლიავი	Carum carvi	Тмин	Caraway
79	წითელწვერა	Kodia prostrata	Кохия стелющаяся	Forage kochia
80	ხევსურული დიყი	Heracleum sosnowskyi Manden	боршевик Сосновского	Hogweed
81	ხრიალა	Rhinanthus vernalis	Погремок	Yellow rattle
სარეგლა, შხამიანი და მავნე ბალახები weeds, poisonous and harmful grasses сорняки, ядовитые и вредные травы				
82	ასფურცელა	Tanacetum vulgare	Полевая рябина	Tansy
83	ბანის შვრიელა	Bromus tectorum	Кострец кровельный	Drooping brome
84	ბაია	Ranunculus repens	Лютик	Creeping Buttercup
85	ბარდღანა	Kickxia elatine	Киксия настоящая	Sharpleaf

				cancerwort
86	ბატკნისყურა	Asperugo procumbens	Острица	German Madwort
87	ბირკიანი იონჯა	Medicago minima	Люцерна малая	Bur medic
88	ბელადონა	Atropa belladonna	Белладонна	Belladonna or deadly nightshade
89	ბირკავა	Agrimonia eupatoria	Репейничек	Common agrimony
90	გველის ხავსი	Lycopodium clavatum	Плаун булавовидный	Wolf's-foot clubmoss
91	მინდვრის გვირილა	Jeucanthemum Vulgare	Ромашка луговая	Oxeye daisy
92	გონგოლა	Sisymbrium strictissimum	Гулявник	Perennial rocket
93	დაკბილული იონჯა	Medicago littoralis	Люцерна зубчатий	Coastal medick
94	დიდბაია (ჭყანტა)	Caltha palustris	Колужница	Kingcup
95	დეზურა	Delphinium elatum	Живокость	Candle larkspur
96	დედაფუტკარა	Stachys sylvatica	Чистец	Hedge woundwort
97	იელი	Rhododendron flavum	Азалея желтая	Garden azalea (yellow-flowered rhododendron)
98	დეკა	Rhododendron caucasicum	Рододендрон кавказский	Caucasian rhododendron
99	ეკალცოცხი	Centaurea solstitialis	Василек солнечный	Yellow starthistle
100	ემმაკის ქოში	Aconitum nasutum	Аконит носатый	Aconite (Monkshood)
101	ეწრის გვიძრა	Pteridium tauricum	Папоротник орляк	Bracken
102	ვარსკვლავა	Astrantia maxima	Астранция (звездовка)	Masterwort
103	თავთეთრა	Halcus lanatus	Бухарник	Velvet grass
104	თავყვითელა	Senecio jacobeeae	Крестовник	Tansy ragwort

105	თეთრეკალა	Lycium halimifolium	Дереза	Wolfberry	
106	ირმისმხალა	Serratula quinguefolia	Серпуха	Saw-wort	
107	კუწეწა	Turgenia latifolia	Тургения широколистная	Broadleaf carrot	false
108	კუროსთავი	Tribulis terrestris	Якорцы	Caltrop	
109	კონიო	Conium maculatum	Болиголов	Hemlock	
110	კოკომჟავა	Rumex acetoselloides	Щавелек	Sheep Sorrel	
111	კრაზანა	Hypericum perforatum	Зверобой	St. John's wort	
112	ლემა	Datura stramonium	Дурман	Jimson weed	
113	ლესინგის ვაციწვერა	Stipa Lessingina	Кавыль	Feather grass	
114	ლემურა	Bryonia alba	Переступень (жень-шень кавказский)	White bryony	
115	ლენცოფა	Hyoscyamus niger	Белена черная	Henbane	
116	მაჯალვერი	Daphne mezereum	Волчник	Mezereon	
117	მელიქაური	Daphne pontica	Волчник понтийский	Twin-flowered daphne	
118	მთის ჩადუნა	Dryopteris filix-mas	Аспидник	Male-fern	
119	ნამდვილი ძურწა	Setaria verticillata	Щетинник мутовчатый	Bristly foxtail	
120	მწარა	Acroptilon repens	Горчак	Russian knapweed	
121	მჟაუნა	Rumex acetosa	Щавель	Common sorrel	
122	მჟაველა	Oxalis villosa	Кислица	Wood Sorrel	
123	ნარი ჩვეულებრივი	Cirsium vulgare	Бодяк	Spear thistle	
124	ნარშავი	Carduus nutans	Чернополох	Musk thistle	
125	ოროვანდი	Arctium minus	Лопух	Lesser burdock	
126	ორკბილა	Bidens tripartita	Черёда	Three-lobed Beggarticks	

127	ოქროწვეპლა	Solidago aurea	virga Золотарник	Goldenrod
128	პირშუმბა	Armoracia rusticana	Хрен	Horseradish
129	რძიანა	Euphorbia esula	Молочай	Green spurge
130	სათოვლია ანუ უცუნა	Colchicum speciosum	Безвременник тенево́й	Colchicum
131	სანთელა	Melampyrum Caucasicum	Марьянник	Cow-wheat
132	სამატლე	Thalictrum foetidum	Василистник вонючий	Foetid Meadow- rue
133	სატილია	Pedicularis oederi	Мытник	Oeder's lousewort
134	სენეგა	Polygala senegay	Сенега	Seneca snakeroot
135	სელიჭა	Linaria vulgaris	Льнянка	Common toadflax
136	სამკურნალო ანგელოზა	Angelica officinalis	Ангелика	Garden angelica
137	სელინი	Stipagrostis	Селин	Aristida
138	ტილჭირი	Aconitum anthora	Аконит	Yellow Monkshood
139	ფუტკარა	Digitalis ferruginea	Наперстянка	Rusty foxglove
140	ფუჭფუჭა	Colutea orientalis	Пузырник	Bladder Senna
141	ფრინტა	Anemone narcissiflora	Ветреница пучковатая	Narcissus-flowered anemone
142	ქვათესლა	Lithospermum arvense	Воробейчик	Field gromwell
143	ქრისტესისხლა	Chelidonium majus	Чистотел	Greater celandine
144	დიდილო	Centaurea scariosa	Василек приплюснутый	Greater knapweed
145	ღორის ბირკა	Xanthium strumarium	Дурнишник обыкновенный	Rough cocklebur
146	ღორის ქადა	Lactuca serruola	Латух дикий	Prickly lettuce
147	ყინტორა	Chaerophyllum aureum	Бутень золотистый	Golden chervil

148	ყანის ბირკა	Caucalis daucoides	Репяшок	Hen's-foot
149	შროშანა	Convallaria majalis	Ландыш	Lily of the valley
150	შმაგა ანუ გიჟანა	Atropa caucasica Kreyer	Белладонна кавказская	Caucasian belladonna
151	შვიტა	Egisetum arvense	Хвощ	Field Horsetail
152	შხამა	Veratrum Lobelianum	Чемерица	False hellebore
153	ჩუა	Scrophularia nodosa	Норичник золотоцветный	Figwort
154	ჩიტის ბირკა	Lappula echinata	Липка	Blue bur
155	ცახის ბირკა	Descurainia sophia	Дескурения	Flixweed
156	ცხვირისატეხელა	Adonis vernalis	Горицвет	Pheasant's eye
157	ციკუტა	Cicuta virosa	Цикута	Cowbane
158	ცეცხლეკალა	Xanthium spinosum	Дурнишник колючий	Spiny cocklebur
159	ძალყურძენა	Solanum nigum	Паслен дикий	Black nightshade
160	ძალღნიორა	Ornithogalum pyrenaicum L	Птицемлечник пиренейский	Star-of Bethlehem
161	ძაღლის ბირკა	Torilis	Пупырник	Hedge parsley
162	ძაღლის ენა	Cynoglossum officinale	Чернокорень	Dog's tongue (houndstongue)
163	ძურწა	Setaria verticillata	Щетинник	Bristly foxtail
164	წიბა	Daphne glomerata	Волчник скученный	Daphne
165	წიწიბურა	Fagopyrum sagittatum	Гречиха	Buckwheat
166	წურწუმა (ვაცოწვერა)	Stipa capillata	Ковыль-волосатик	Bunchgrass
167	წყლის მრავალძარღვა	Alisma plantago- aguatica	Попутник водяной	Common water plantain
168	ჭანჭყატი	Evonymus vulgaris	Бересклет	Spindlestick (common spindle)
169	ჭრელი	Coronilla varia	Вязель	Crown vetch

170	ყვავისფრჩხილა ხარისთვალა	Paris quadrifolia	Вороний глаз	Herb Paris
171	ხანჭკოლა	Lopunus polyphyllus	Лупин	Large-leaved lupine
172	ხაშხაში	Papaver samniferum	Мак снотворный	Opium poppy
173	ხარისჩლიქა	Asarum ibericum	Копытень грузинский	Iberian wild ginger
174	ჯორისძუა - (ეფედრა)	Ephedra distachia	Хвойник	Sea Grape FR

კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე
სახეობები საქართველოში

კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობები საქართველოში

ავტორი: მ. ახალკაცი, ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ბოტანიკის ინსტიტუტის

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების გარეულ მონათესავე სახეობებში იგულისხმება ბუნებაში გავრცელებული მათი წინაპარი, სოციალ-ეკონომიკური მნიშვნელობის ტაქსონები. გარეული მონათესავე სახეობების შესახებ თანამედროვე კონცეფციის თანახმად, კულტურულ მცენარეთა ველურ წინაპრებად განიხილება ყველა ის სახეობა, რომელიც ენათესავება ნებისმიერ კულტურულ მცენარეს. თუმცა, კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობების “კლასიკური” განსაზღვრა საქართველოში შემოიფარგლება, მხოლოდ, ისეთ მნიშვნელოვან კულტურულ მცენარეთა გარეულ მონათესავე სახეობებით, როგორცაა ხორბალი (*Triticum spp.*), ქერი (*Hordeum vulgare*), ჭვავი (*Secale cereale*), შვრია (*Avena sativa*), სორგო (*Sorghum halepense*), ფეტვი (*Panicum spp.*), ღომი (*Setaria spp.*), სამარცვლე პარკოსნები: *Cicer*, *Lens*, *Lathyrus*, *Pisum*, *Vicia* და ზოგიერთი ბოსტნეული და ხეხილის კულტურა.

კავკასია მიჩნეულია ბიომრავალფეროვნების ერთ-ერთ ცხელ წერტილად, რომელშიც გავრცელებულია მცენარეთა 6,400 სახეობა, მათ შორის 1600 (25%) ენდემური სახეობა. კავკასიის ფლორაში წარმოდგენილია ბევრი უძველესი სახეობა, მრავალი ფორმა განეკუთვნება ცხელი წერტილის თანასაზოგადოებების დომინანტ და კო-დომინანტ წარმომადგენლებს. ფრიად საყურადღებოა ეკონომიკური მნიშვნელობის მცენარეთა ხვედრითი წილი, სახელდობრ, ხორბლის, ჭვავის, ქერის, პარკოსანი და ტექნიკური (მაგ., სელის) კულტურების გარეული მონათესავეები. აქ, კულტურული მცენარეების გარეულ მონათესავე სახეობათა ნუსხა მოიცავს 559 სახეობას (ცხრილი 1).

ნ.ი. ვავილოვს თავის ნაშრომში (Vavilov, 1926) მოყავს კულტურულ მცენარეთა წარმოშობისა და მრავალფეროვნების 8 ცენტრი. მათ შორისაა მე-4 ცენტრი, რომელიც მოიცავს სამხრეთ კავკასიას, მცირე აზიას, ირანსა და თურქმენეთს. ამ ცენტრებში გაკულტურებული ძირითადი მცენარეებია: ხორბალი, ჭვავი, შვრია, სამარცვლე და საფურაჟე პარკოსანი კულტურები, ხეხილი და სხვა, დაახლოებით 83 სახეობა. კულტურულ მცენარეებსა და მათ გარეულ მონათესავე სახეობებს შორის გენების გაცვლის მნიშვნელობას პირველად ნ.ი. ვავილოვმა გაუსვა ხაზი. ნათელია, რომ კულტურულ მცენარეთა და მათ გარეულ მონათესავე სახეობებს შორის ბუნებრივ შეჯვარებას ადგილი აქვს კულტურული მიწათმოქმედების დასაბამიდან. ადამიანი კულტურულ მცენარეთა გარეულ მონათესავე სახეობების გერმპლაზმას იყენებს, რათა გააუმჯობესოს პროდუქტიულობისა და ჯიშების კვებითი ღირებულებები, რომლებიც მიღებულია კულტურული მცენარეების წინაპრების დომესტიკაციის შედეგად. არსებითია, კულტურულ მცენარეთა გარეულ მონათესავე სახეობების წვლილი, რომელიც მათ მიუძღვით სასარგებლო გენების გადაცემის გზით კულტივარების პროდუქტიულობის გაუმჯობესებისა და, აგრეთვე, მავნებელ-დაავადებების

მიმართ გამძლეობის ამაღლების თვალსაზრისით. ამრიგად, კულტურულ მცენარეთა გარეულ მონათესავე სახეობების და სხვა ველური სახეობებისაგან შეძენილმა გენებმა განაპირობეს მიწათმოქმედების პროდუქტულობის ამაღლება და მდგრადი აგროეკოსისტემები, რამაც ხელი შეუწყო კაცობრიობის კეთილდღეობის ზრდას. აქედან გამომდინარე, კულტურულ მცენარეთა ველური წინაპრებისა და სხვა ველური სახეობების ეფექტური კონსერვაცია და მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს ადამიანების საკვებით უზრუნველყოფის, სიღარიბის დაძლევისა და ჯანსაღი გარემოს შენარჩუნების არსებით ელემენტს.

კულტურულ მცენარეთა გარეულ მონათესავე მრავალი სახეობა სულ უფრო და უფრო მზარდი რისკის ქვეშ იმყოფება. ველურ მცენარეთა სახეობების მრავალფეროვნების შემცირების პირველადი მიზეზებია ჰაბიტატების დაკარგვა, დეგრადაცია, ფრაგმენტაცია. მარცვლოვანთა ველური ნათესავების მრავალი წარმომადგენელი, მათ შორის არიდულ და სემი-არიდულ ზონაში გავრცელებული ხორბლისა და ფეტვის ველური სახეობები, იმყოფებიან გადამეტებული ძოვებისა და გაუდაზნოების ძლიერი საფრთხის ქვეშ. მნიშვნელოვანია კლიმატის ცვლილებების ზეგავლენა კონკრეტული ჰაბიტატების ადგილსამყოფელებში სახეობების გავრცელებასა და გადარჩენაზე. კულტურულ მცენარეთა ველური ნათესავების მრავალფეროვნებისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საფრთხეა გენეტიკური ეროზია და დანაგვიანება. სულ უფრო მატულობს საფრთხეები, რომლებიც კულტურულ მცენარეთა ველური ნათესავების *in situ* გენეტიკურ კონსერვაციას ემუქრება. გენეტიკური დანაგვიანების, ანუ ინტროგრესიის, თუ გენმოდირიცირებული ორგანიზმების ან ტრადიციული მეთოდებით მიღებული კულტურული მცენარეების მხრიდან. სხვა პრობლემა კიდევ ის არის, რომ კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობები გვხვდება საერთოდ ფლორისა და, მათ შორის კულტურულ მცენარეთა მრავალფეროვნების ცენტრებში, ამასთან ძირითადად განვითარებად ქვეყნებში, რომლებსაც არ გააჩნიათ რესურსები კონსერვაციულ საქმიანობაში ინვესტირებისათვის. სამხრეთ კავკასია და, სახელდობრ საქართველო წარმოადგენენ მსოფლიო მნიშვნელობის მრავალი კულტურული მცენარის წარმოშობის ცენტრებს. ამრიგად, რადგანაც კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობების გერმპლაზმა წარმოადგენს მნიშვნელოვან მასალას მცენარეთა პროდუქტულობისა და მოსავლის ხარისხის გაუმჯობესების, აგრეთვე დაავადებების მიმართ რეზისტენტულობისთვის, პრაქტიკული თვალსაზრისით საინტერესოა თესლების შეგროვება და გენბანკებში მათი განთავსება, რაც ხელს შეუწყობს გენეტიკურ ინჟინერიასთან დაკავშირებული კვლევითი ცენტრების უზრუნველყოფას საჭირო გერმპლაზმით.

თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ განსაკუთრებით საჭიროა დამატებითი რესურსები მცენარეთა დიდი მრავალფეროვნების ადგილებში, რათა განისაზღვროს პრიორიტეტული საკონსერვაციო სახეობები, საჭირო კონსერვაციული ქმედებები, საკვანძო სახეობებზე ზედამხედველობა, მნიშვნელოვანი რესურსების გამოყენება. გენეტიკურად მნიშვნელოვან მცენარეთა გენეტიკური მრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და დაცვის საუკეთესო საშუალებაა ნაკრძალების შექმნა. სწორედ ამაშია ველური ნათესავების დაცვისა და გამოყენების აზრი. მაგრამ, სამწუხაროდ, მათი ადგილსამყოფელები ბევრგან საფრთხის ქვეშ იმყოფება. მთიანი ადგილები თავიანთი მყიფე ეკოსისტემებით, რომლებიც ადვილად

ზიანდება გადამეტებული ექსპლუატაციით, ყველაზე უფრო მეტი საშიშროების ქვეშ იმყოფებიან.

Дикие сородичи культурных растений Грузии

Автор: М. Ахалкаци, департамент растительных генетических ресурсов Институт

Под видами диких сородичей (CWR) с.х. культур в природе подразумеваются их распространенные прародители, таксоны, социально-экономическим значением. О видах диких сородичей, согласно современной концепции, диким прародителем культурных растений рассматриваются все те виды, которые связаны с любым культурным растением. Хотя определение вида "классический" в Грузии ограничивается лишь видами таких известных диких культурных растений, какими являются пшеница (*Triticum* spp.), Ячмень (*Hordeum vulgare*), рожь (*Secale cereale*), овса (*Avena sativa*), сорго (*Sorghum halepense*), просо (*Panicum* spp.), могар (*Setaria* spp.), зерновые бобовые, такие как *Cicer*, объектив, *Lathyrus*, *PISUM*, *Vicia*, и некоторых овощей и плодовых культур.

На Кавказе более 6400 видов растений, более 1600 эндемичных видов (25%), из которых ограничены в области. Флора Кавказского региона включает в себя множество древних видов, и многие формы по-прежнему доминируют или кодоминируют в растительных сообществах горячих точек. Регион также таит замечательную концентрацию экономически важных растений, особенно диких родственников сельскохозяйственных культур, таких как пшеница, рожь и ячмень, а также бобовых и технических культур, как лен. Список с помощью дистанционного зондирования здесь включает 559 видов растений.

Н. И. Вавилов в своей работе (1926) определяет 8 центров происхождения растениеводства и их разнообразия. Среди них 4-й центр, который включает в себя Южный Кавказ, Малая Азия, Иран и Туркменистан. Основные культуры одомашненных в этом центре являются пшеница, рожь, овес, семена и кормовые бобовые, фрукты и т.д., некоторые виды 83. Важность помощью дистанционного зондирования и на их способности обмениваться генами с культурами впервые указал Н. И. Вавилов. Очевидно, что природные кресты между культурами и их дикими родственниками произошли с начала сельского хозяйства. Человек использовал с помощью дистанционного зондирования зародышевую плазму для улучшения производства и качества продуктов питания и из сортов возникли ранее одомашненные культуры предков. С помощью дистанционного зондирования уже внесли существенный вклад в совершенствование

производства пищевых продуктов полезных генов, чем они вносят вклад в новые сорта сельскохозяйственных культур. Они обеспечивают устойчивость к вредителям и болезням в широком диапазоне культур. Гены, которые приходят из других с помощью дистанционного зондирования и дикорастущих растений вносят непосредственный вклад в повышении благополучия человека посредством улучшения сельскохозяйственного производства и поддержания устойчивых агроэкосистем. Таким образом, эффективное сохранение и устойчивое использование с помощью дистанционного зондирования, и все дикорастущие растения являются важными элементами для повышения продовольственной безопасности, ликвидации нищеты и поддержания здоровой окружающей среды.

Природных популяций многих видов с помощью дистанционного зондирования все больше подвергаются риску. Основные причины потери разнообразия диких видов растений обитания потеря, деградация и фрагментация. Многие зерновые с помощью дистанционного зондирования, в том числе диких пшеницы и проса видов, встречаются в засушливых и полузасушливых землях и серьезно страдают от чрезмерного выпаса скота и опустынивания. Изменение климата оказывает значительное воздействие на распределении видов и выживания их в конкретной среде обитания. Одним из самых важных угроз разнообразию с помощью дистанционного зондирования являются генетическая эрозия и загрязнение окружающей среды. Угроза генетического загрязнения или интрогрессии, либо из генетически модифицированных организмов (ГМО) или условно разводимых культур диких видов стало увеличение риска на месте генетического сохранения диких сородичей культурных растений. Еще одной проблемой является, что многие виды полученных с помощью дистанционного зондирования происходят в центрах разнообразия растений и сельскохозяйственных культур, расположенных в основном в развивающихся странах, в которых зачастую отсутствуют ресурсы для инвестирования в необходимых природоохранных мероприятий. Южный Кавказ и Грузия, в частности, является центром происхождения и разнообразия многих мировых важных культурных растений. Есть несколько зародышевой плазмы дистанционного зондирования является очень ценным материалом для улучшения качества урожая и их устойчивости против грибных и микробных заболеваний и это будет представлять интерес для сбора их семенного материала и раздавать genbanks, что будет способствовать, чтобы обеспечить необходимость зародышевой плазмы в научно-исследовательских центрах, занимающихся геной инженерией.

Хотя срочно необходимы дополнительные ресурсы, чтобы определить приоритетные виды для сохранения, контролирования состояния ключевых видов, улучшения использования этих ценных ресурсов. Лучший способ сохранить генетическое разнообразие генетически ценных растений является создание природы, таким образом, reserves.It смысл, чтобы защитить и использовать диких родственников, в тех местах обитания, которые их поддерживают и находятся под угрозой. Горы, с их хрупкими экосистемами, так легко нарушаются и являются одними из наиболее уязвимыми. Пять

стран-партнеров, обещали что защитят его в соответствии с условиями Конвенции о биологическом разнообразии.

Crop Wild Relatives of Georgia

Authors: **M. Akhalkatsi**, Department of Plant Genetic Resources, Institute of Botany, Ilia State University

The crop wild relatives (CWR) are taxa related to species of direct socio-economic importance, which includes the progenitors of crops. According to modern concept of wild relatives, under CWR we should understand all species related to any cultivated plants. Although, "classical" definition of CWRs is restricted only to species related to cultivated crops in Georgia, including such important field crops as wheat (*Triticum* spp.), barley (*Hordeum vulgare*), rye (*Secale cereale*), oats (*Avena sativa*), sorghum (*Sorghum halepense*), proso (*Panicum* spp.), foxtail millet (*Setaria* spp.), grain legumes such as *Cicer*, *Lens*, *Lathyrus*, *Pisum*, *Vicia*, and some vegetables and fruit crops.

The Caucasus is hotspot about 6,400 plant species, more than 1,600 endemic species (25 %) of which are restricted to the region. The flora of the Caucasus region includes many ancient species, and many forms are still dominant or co-dominant in the hotspot's plant communities. The region also harbors a remarkable concentration of economically important plants, particularly wild crop relatives such as wheat, rye and barley, as well as legumes and technical plants like flax. CWRs list here includes 559 plant species (Table 1).

N. I. Vavilov in his work (1992) determines 8 centers of crop origin and diversity. Among them is the 4th center which includes South Caucasus, Asia Minor, Iran and Turkmenistan. The main crops domesticated in this center are wheat, rye, oats, seed and forage legumes, fruits, etc., some 83 species. The importance of CWRs in their ability to exchange genes with the crops was first emphasized by N.I. Vavilov. It is evident that natural crosses between crops and their wild relatives have occurred since the beginnings of agriculture. Human has used CWRs germplasm to improve production and food quality of cultivars originated previously due to domestication of crop ancestor species. CWRs have already made substantial contributions to improving food production through the useful genes that they contribute to new crop varieties. They have provided resistance to pests and diseases in a wide range of crops. The genes that come from CWRs and other wild plants make a direct contribution to increased human wellbeing through improving agricultural production and maintaining sustainable agroecosystems. Therefore, the effective conservation and sustainable use of CWRs and all wild plants are essential elements for increasing food security, eliminating poverty and maintaining a healthy environment.

The natural populations of many species of CWRs are increasingly at risk. The primary causes of diversity loss of wild plant species are habitat loss, degradation and fragmentation. Many cereal CWRs, including wild wheat and millet species, occur in arid or semi-arid lands and are severely affected by over-grazing and desertification. Climate change is having significant impacts of species distributions and survival in a concrete habitat. One of the most important threats to the diversity of CWRs are genetic erosion and pollution. The threat of genetic pollution or introgression, either from genetically modified organisms (GMOs) or from conventionally bred crops, to wild species has become an increasing risk to the *in situ* genetic conservation of crop wild relatives. Another problem is that many species of important CWRs occur in centers of plant diversity and crop diversity located mainly in developing countries, which often lack resources to invest in the necessary conservation activities. South Caucasus and Georgia in particular is the center of origin and diversity of many of the world's important crop plants. There are several germplasm of CWRs is very valuable material for improvement of crop quality and their resistance against fungal and microbial disease, it will be of interest to collect their seed material and distribute to genbanks, which will contribute to provide necessary germplasm to research centers dealing with the genetic engineering.

Although, additional resources are urgently needed in such areas of high diversity to identify priority species for conservation, determine the necessary conservation activities, monitor the status of key species, improve the use of these valuable resources. The best way to preserve genetic diversity of genetically valuable plants is creation of nature reserves. It thus makes sense to protect and make use of wild relatives, but in many places the habitats that support them are under threat. Mountains, with their fragile ecosystems so easily disrupted by overexploitation, are among the most endangered. The five partner countries, however, have more than mountains in common. They are also all rich in plant diversity, and have pledged to protect it under the terms of the Convention on Biological Diversity.

გარეული მონათესავე სახეობები: Δ - საქართველოს ენდემი; © - კავკასიის ენდემი

Дикьеродичьрастений:Δ – Эндемгрузии; © - ЭндемКавказа

Crop Wild Relative Species: Δ – EndemicforGeorgia; © - EndemicfortheCaucasus

სახეობა/ Species	ოჯახი/ Family	ქართული/ Georgian	ინგლისური/ English	რუსული/ Russian
1. <i>Aegilops biuncialis</i> Vis.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс двухдюймовый	Mediterranean Aegilops
2. <i>Aegilops columnaris</i> Zhuk.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс	Goatgrass
3. <i>Aegilops cylindrica</i> Host	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс цилиндрический	Jointed goatgrass
4. <i>Aegilops geniculata</i> Zhuk.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс	Goatgrass
<i>Aegilops neglecta</i> Req. ex Bertol.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс незамеченный	Neglected goatgrass
5. <i>Aegilops tauschii</i> Coss.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс Тауша	Rough-spiked goatgrass
6. <i>Aegilops triuncialis</i> L.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс трехдюймовый	Barb goatgrass
7. <i>Aegilops umbellulata</i> Zhuk.	Poaceae/Triticum	ეგილოფსი	Эгилопс	Goatgrass
8. <i>Allium affine</i> Ledebour	Alliaceae	ხახვი	Лук родственный	Affined onion
9. <i>Allium albidum</i> Fisch. & M. Bieb.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
10. <i>Allium albovianum</i> Vved. Δ	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
11. <i>Allium ampeloprasum</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук виноградный	Wild leek
12. <i>Allium atrovioleaceum</i> Boiss.	Alliaceae	ყანის ხიორი	Лук черно-фиолетовый	Black-violet leek
13. <i>Allium aucheri</i> Boiss.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
14. <i>Allium candolleianum</i> Albov Δ	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
15. <i>Allium cardiostemon</i> Fisch.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek

						& Mey.
16.	<i>Allium chevsuricum</i> Tscholok. (=A. gunibicum Miscz. & Grossh.) Δ	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
17.	<i>Allium erubescens</i> K. Koch	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
18.	<i>Allium fistulosum</i> L.	Alliaceae	ჭლავკვი	Лук-батун	Welsh onion	
19.	<i>Allium flavum</i> L. subsp. <i>tauricum</i> (Bess.) Stearn	Alliaceae	ხახვი	Лук жёлтый	Leek	
20.	<i>Allium fuscoviolaceum</i> Fomin	Alliaceae	ყანის ნიორი	Лук	Leek	
21.	<i>Allium globosum</i> M. Bieb. & DC.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
22.	<i>Allium gramineum</i> K. Koch ©	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
23.	<i>Allium karsianum</i> Fomin	Alliaceae	კლდის ხახვი	Лук	Leek	
24.	<i>Allium kunthianum</i> Vved.	Alliaceae	კლდის ხახვი	Лук	Leek	
25.	<i>Allium ledshanense</i> Conrrath & Freyn ©	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
26.	<i>Allium leucanthum</i> K. Koch ©	Alliaceae	ხახვი	Лук белоцветный	White-flowered onion	
27.	<i>Allium moschatum</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
28.	<i>Allium oreophilum</i> C. A. Mey.	Alliaceae	ხახვი	Лук горолюбивый	Mountain-loving Onion	
29.	<i>Allium otschiauriae</i> Tscholok. Δ	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
30.	<i>Allium paczoskianum</i> Tuzs.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
31.	<i>Allium paniculatum</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek	
32.	<i>Allium paradoxum</i> (M. Bieb.) G. Don var. <i>normale</i>	Alliaceae	პრასანა	Лук	Few-flowered garlic	
33.	<i>Allium paradoxum</i> (M. Bieb.) G. Don var. <i>paradoxum</i>	Alliaceae	პრასანა	Лук	Few-flowered garlic	

34.	<i>Allium ponticum</i> Miscz. ©	Alliaceae	ყანის ნიორი	Лук	Leek
35.	<i>Allium pseudoflavum</i> Vved.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
36.	<i>Allium pseudostrictum</i> Albov	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
37.	<i>Allium rotundum</i> L.	Alliaceae	ყანის ნიორი	Лук	Leek
38.	<i>Allium rubellum</i> M. Bieb.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
39.	<i>Allium rupestre</i> Stev.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
40.	<i>Allium ruprechtii</i> Boiss.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
41.	<i>Allium saxatile</i> M. Bieb.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
42.	<i>Allium schoenoprasum</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук скорода, шнитт	Chive, Siberian onion
43.	<i>Allium scorodoprasum</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
44.	<i>Allium subvineale</i> Wendelbo	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
45.	<i>Allium szovitsii</i> Regel ©	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
46.	<i>Allium tauricola</i> Boiss.	Alliaceae	ხახვი	Лук	Leek
47.	<i>Allium ursinum</i> L.	Alliaceae	ღანძილი	Лук медвежий, черемша	Wild Garlic, Ramsons
48.	<i>Allium victorialis</i> L.	Alliaceae	მთის ღანძილი	Лук победный, черемша	Alpine leek, victory onion.
49.	<i>Allium vineale</i> L.	Alliaceae	ხახვი	Лук виноградный	Crow garlic
50.	<i>Amygdalus communis</i> L.	Rosaceae	ჩვეულებრივი ნუში	Миндаль	Almond
51.	<i>Amygdalus georgica</i> Desf.	Rosaceae	ქართული ნუში	Грузинский Миндаль	Georgian almond
52.	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	კამა	Укроп	Dill
53.	<i>Apium graveolens</i> L.	Apiaceae	ნიახური	Сельдерей	Celery
54.	<i>Apium leptophyllum</i> (Pers.) F. Muell. & Benth.	Apiaceae	ნიახური	Сельдерей	Marsh parsley
55.	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Rosaceae	ჭერამი	Курага, урюк;	Apricot
56.	<i>Asparagus caspius</i> Schult. & Schult. fil. ©	Asparagaceae	სატაცური	Спаржа каспийская	Caspian asparagus

57. <i>Asparagus officinalis</i> L.	<i>Asparagaceae</i>	სატაცური	Спаржа лекарственная	<i>Garden asparagus</i>
58. <i>Asparagus verticillatus</i> L.	<i>Asparagaceae</i>	სატაცური	Спаржа	<i>Asparagus</i>
59. <i>Avena barbata</i> Pott ex Link	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრია	Овёс бородатый	<i>Slender oat</i>
60. <i>Avena eriantha</i> Durieu	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრია	Овёс	<i>Oat</i>
61. <i>Avena fatua</i> L.	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრია	Овёс пустой	<i>Common wild oat</i>
62. <i>Avena hybrida</i> Peterm.	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრიუკა	Овёс гибридный	<i>Oat</i>
63. <i>Avena sativa</i> L	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრია	Овёс посевной	<i>Oat</i>
64. <i>Avena sterilis</i> L.	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრიუკა	Овёс бесплодный	<i>Sterile oat</i>
65. <i>Avena trichopylla</i> K. Koch	<i>Poaceae/Avena</i>	შვრია	Овёс волосистолистный	<i>Oat</i>
66. <i>Berberis iberica</i> Stev. & Fisch. ex DC.	<i>Berberidaceae</i>	ქართული კოწახური	Барбарис грузинский	<i>Georgian barbery</i>
67. <i>Berberis vulgaris</i> L. ©	<i>Berberidaceae</i>	კოწახური	Барбарис обыкновенный	<i>Common barberry</i>
68. <i>Beta corolliflora</i> Zosimovic ex Buttler	<i>Chenopodiaceae</i>	ჭარხალი	Свекла	<i>Beet</i>
69. <i>Beta maritima</i> L.	<i>Chenopodiaceae</i>	ჭარხალი	Свекла	<i>Beet</i>
70. <i>Brachypodium distachyon</i> (L.) P.Beauv.	<i>Poaceae/Triticum</i>	ბერსელა	Коротконожка	<i>Purple false brome</i>
71. <i>Brachypodium pinnatum</i> (L.) P. Beauv.	<i>Poaceae/Triticum</i>	ბერსელა	Коротконожка	<i>Heath false brome</i>
72. <i>Brachypodium rupestre</i> (Host) Roem. & Schult.	<i>Poaceae/Triticum</i>	ბერსელა	Коротконожка	<i>False Brome</i>
73. <i>Brachypodium sylvaticum</i> (Huds.) P. Beauv.	<i>Poaceae/Triticum</i>	ბერსელა	Коротконожка лесная	<i>False Brome</i>
74. <i>Brassica elongata</i> Ehrh.	<i>Brassicaceae</i>	მდოგვი	Горчица	<i>Elongated mustard</i>
75. <i>Brassica juncea</i> (L.) Czern.	<i>Brassicaceae</i>	სარეპტის მდოგვი	Горчица сарептская	<i>Mustard greens</i>
76. <i>Brassica napus</i> L.	<i>Brassicaceae</i>	თაღამურა, რაფსი	Рапс	<i>Oilseed rape</i>
77. <i>Brassica rapa</i> L.	<i>Brassicaceae</i>	შაღვი	Сурепица	<i>Oilseed rape</i>

					<i>subsp. oleifera</i> (DC.) Metzg.
78.	<i>Cannabis ruderalis</i> Janisch.	Cannabaceae	ველური კანაფი	Дыкий конопля	Wild cannabis
79.	<i>Cannabis sativa</i> L.	Cannabaceae	კანაფი	Конопля	Cannabis
80.	<i>Carum alpinum</i> (Waldst. & Kit.) Benth. & Hook. ex B. D. Jacks. ©	Apiaceae	ალპური კვლიავი	Тмин Алпийский	Caraway alpine
81.	<i>Carum carvi</i> L.	Apiaceae	კვლიავი	Тмин обыкновенный	Caraway
82.	<i>Carum caucasicum</i> (M. Bieb.) Boiss.	Apiaceae	კვლიავი	Тмин Кавказский	Caucasian caraway
83.	<i>Carum grossheimii</i> Schischk. Δ	Apiaceae	კვლიავი	Тмин Гроссгейма	Caraway
84.	<i>Carum meifolium</i> (M. Bieb.) Boiss.	Apiaceae	კვლიავი	Тмин	Caraway
85.	<i>Carum porphyrocoleon</i> (Freyn & Sint.) Woronow ©	Apiaceae	კვლიავი	Тмин	Caraway
86.	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Fagaceae	წაბლი	Каштан	Sweet chestnut
87.	<i>Cephalaria syriaca</i> L.	Dipsacaceae	მახობელი	Сирийская головчатка	Syrian Cephalaria
88.	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench var. <i>silvestris</i> Kirschl.	Rosaceae	ბალამწარა	Черешня дикая	Wild cherry
89.	<i>Cerasus incana</i> (Pall.) Spach	Rosaceae	მენახირის ბალი	Вишня седая	White-hair Cherry
90.	<i>Cerasus mahaleb</i> (L.) Mill.	Rosaceae	ბალლოჯი	Каменная вишня	Mahaleb cherry
91.	<i>Cerasus microcarpa</i> (C. A. Mey.) Boiss.	Rosaceae	წვრილნაყოფა ბალი	Вишня мелкоплодная	Cherry microcarpous
92.	<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	Apiaceae	ყინტორა	бутень золотистый	Golden-chervil
93.	<i>Chaerophyllum bulbosum</i> L.	Apiaceae	ღიმი	бутень кавказский	Bulbous chervil
94.	<i>Cicer arietinum</i> L.	Fabaceae	მუხუდო	Нут	Chickpea
95.	<i>Cicer caucasicum</i> Bornm. Δ	Fabaceae	მუხუდო	Кавказский Нут	Caucasian Chickpea
96.	<i>Cichorium intybus</i> L.	Asteraceae	ვარდუკაჭაჭა	Цикорий	Chicory

97.	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Apiaceae	კინძი	Кинза	Coriander
98.	<i>Cornus mas</i> L.	Cornaceae	შინდი	Кизил	Cornelian cherry
99.	<i>Corylus abchasica</i> (Kem.-Nath.) Kem.-Nath. ©	Corylaceae	თხილი	Лешина	Filbert
100	<i>Corylus avellana</i> L.	Corylaceae	ჩვეულებრივი თხილი	Лешина обыкновенная	European filbert
101	<i>Corylus colchica</i> Albov Δ	Corylaceae	კოლხური თხილი	Лещина колхидская	Colchic filbert
102	<i>Corylus egrissiensis</i> Kem.-Nath. ©	Corylaceae	თხილი	Лешина	Filbert
103	<i>Corylus x fominii</i> Kem.-Nath. ©	Corylaceae	თხილი	Лешина	Filbert
104	<i>Corylus iberica</i> Wittm. ex Kem.-Nath. ©	Corylaceae	დათვისთხილა	Лещина медведа	Iberian filbert
105	<i>Corylus imeretica</i> Kem.-Nath. Δ	Corylaceae	იმერული თხილი	Лещина имеретинская	Imeretian filbert
106	<i>Corylus kachetica</i> Kem.-Nath. ©	Corylaceae	კახური თხილი	Лещина кахетинская	Kakhetian filbert
107	<i>Corylus pontica</i> K. Koch	Corylaceae	პონტოს თხილი	Лещина понтийская	Pontic filbert
108	<i>Crataegus caucasica</i> K. Koch ©	Rosaceae	კავკასიური კუნელი	Боярышник	Hawthorn
109	<i>Crataegus kyrtostyla</i> Fingerh.	Rosaceae	კუნელი	Боярышник	Hawthorn
110	<i>Crataegus meyeri</i> Pojark.	Rosaceae	კუნელი	Боярышник	Hawthorn
111	<i>Crataegus microphylla</i> K. Koch	Rosaceae	წითელი კუნელი	Боярышник	Hawthorn
112	<i>Crataegus orientalis</i> Pall. ex M. M. Bieb.	Rosaceae	კნაპა	Боярышник	Hawthorn
113	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit.	Rosaceae	შავი კუნელი	Боярышник	Hawthorn
114	<i>Crataegus pontica</i> K. Koch	Rosaceae	ყამბრო	Боярышник	Hawthorn
115	<i>Crataegus pseudoheterophylla</i> Pojark.	Rosaceae	კუნელი	Боярышник	Hawthorn

116	<i>Crocus adamii</i> J. Gay	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
117	<i>Crocus autranii</i> Albov Δ	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
118	<i>Crocus biflorus</i> Mill. subsp. <i>artvinensis</i> (Philippow) Mathew	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
119	<i>Crocus scharojanii</i> Rupr. ©	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
120	<i>Crocus speciosus</i> M. Bieb.	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
121	<i>Crocus vallicola</i> Herb.	Iridaceae	ზაფრანა	Шафран	Saffron
122	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Rosaceae	კომში	Айва	Quince
123	<i>Cynosurus cristatus</i> L.	Poaceae/Triticum	თივაქერა	Гребенник обыкновенный	Crested dog's- tail
124	<i>Cynosurus echinatus</i> L.	Poaceae/Triticum	თავკოჩორა	Гребенник шиповатый	Bristly dogtail grass
125	<i>Daucus carota</i> L.	Apiaceae	სტაფილო	Дикий морковь	Wild carrot
126	<i>Diospyros lotus</i> L.	Ebenaceae	ხურმა	Хурма	Oriental persimmon
127	<i>Echinochloa crus-galli</i> (L.) P. Beauv.	Poaceae/Panicum	ბურჩხა	Куриное просо	Cockspur grass
128	<i>Echinochloa oryzoides</i> (Ard.) Fritsch	Poaceae/Panicum	ურში	Ежовник	Early barnyard grass
129	<i>Echinochloa phyllopogon</i> (Stapf) Kossenko	Poaceae/Panicum	ურში	Ежовник	Barnyard grasses
130	<i>Elymus buschianus</i> (Roshev.) Tzvel. ©	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейник Буша	Wheatgrass
131	<i>Elymus caninus</i> (L.) L.	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейник собачий	Wheatgrass
132	<i>Elymus caucasicus</i> (K. Koch) Tzvel.	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейниккавказский	Wheatgrass
133	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>elongatiformis</i> (Drobow) Melderis	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейник	Quackgrass
134	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould subsp. <i>repens</i>	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейник ползучий	Quackgrass

135	<i>Elymus troctolepis</i> (Nevski) Tzvel. Δ	Poaceae/Triticum	ელიმუსი	Пырейник выгры зенночешуйный	Wheatgrass
136	<i>Elytrigia gracillima</i> (Nevski) Nevski ©	Poaceae/Triticum	ელიტრიგია	Пырей	Elytrigia
137	<i>Elytrigia sinuata</i> (Nevski) Nevski ©	Poaceae/Triticum	ელიტრიგია	Пырей	Elytrigia
138	<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Apiaceae	კოფრზხილა	Резак обыкновенный	Sickleweed
139	<i>Ficus carica</i> L.	Moraceae	ლეღვი	Инжир	Common fig
140	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Apiaceae	დიდი კამა	Фенхель обыкновенный	Common fennel
141	<i>Fragaria moschata</i> Duch.	Rosaceae	მარწყვი	Клубника настоящая	Hautbois strawberry
142	<i>Fragaria vesca</i> L.	Rosaceae	მარწყვი	Земляника лесная	European wood strawberry
143	<i>Fragaria viridis</i> Duch.	Rosaceae	მარწყვი	Земляника зелёная	Green strawberry
144	<i>Grossularia reclinata</i> (L.) Mill.	Grossulariaceae	ხურტკმელი	Крыжовник	Garden gooseberry
145	<i>Hippophaë rhamnoides</i> L.	Elaeagnaceae	ქაცვი	Облепиха	Common sea buckthorn
146	<i>Hordelymus europaeus</i> (L.) Harz	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень	European barley
147	<i>Hordeum bulbosum</i> L.	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень луковичный	Bulbous barley
148	<i>Hordeum marinum</i> Huds. subsp. <i>gussoneanum</i> (Parl.) Thell.	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень	Sea barley
149	<i>Hordeum murinum</i> L. subsp. <i>leporinum</i> (Link) Arcang.	Poaceae/Hordeum	თაგვის ქერი	Ячмень мышиный	Hare barley
150	<i>Hordeum murinum</i> L. subsp. <i>murinum</i>	Poaceae/Hordeum	თაგვის ქერი	Ячмень заячий	Wall barley
151	<i>Hordeum violaceum</i> Boiss. & Huet	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень фиолетовый	Violet barley
152	<i>Hordeum vulgare</i> L. subsp. <i>spontaneum</i> (K.	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень дикий	Wild barley

Koch) Thell.

153	<i>Humulus lupulus</i> L.	<i>Cannabaceae</i>	სვია	Хмель	<i>Common hop</i>
154	<i>Juglans regia</i> L.	<i>Juglandaceae</i>	კაკალი	Орех	<i>Walnut</i>
155	<i>Lactuca georgica</i> Grossh.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
156	<i>Lactuca kochiana</i> Beauverd	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
157	<i>Lactuca quercina</i> L.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
158	<i>Lactuca saligna</i> L.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
159	<i>Lactuca serriola</i> L.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
160	<i>Lactuca tatarica</i> (L.) C. A. Mey	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
161	<i>Lactuca viminea</i> (L.) Presl.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
162	<i>Lactuca wilhelmsiana</i> Fisch. & C. A. Mey. ex DC.	<i>Asteraceae</i>	ღორის ქადა	Латук дикий	<i>Lattuce</i>
163	<i>Lathyrus annuus</i> L.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина	<i>Red fodder pea</i>
164	<i>Lathyrus aphaca</i> L.	<i>Fabaceae</i>	ყნის მატკვარცანა	Чина безлисточковая	<i>Yellow pea</i>
165	<i>Lathyrus cicera</i> L.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина нутовая	<i>Red pea</i>
166	<i>Lathyrus colchicus</i> Lipsky ©	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина нутовая	<i>Red pea</i>
167	<i>Lathyrus cyaneus</i> (Steven) K. Koch ©	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина нутовая	<i>Red pea</i>
168	<i>Lathyrus hirsutus</i> L.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина шершавая	<i>Hairy vetchling</i>
169	<i>Lathyrus inconspicuus</i> L.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина	<i>Grass pea</i>
170	<i>Lathyrus incurvus</i> (Roth.) Roth.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина	<i>Incurved pea</i>
171	<i>Lathyrus miniatus</i> M. Bieb. ex Stev.	<i>Fabaceae</i>	აჭრაჭუჭი	Чина	<i>Grass pea</i>
172	<i>Lathyrus nissolia</i> L.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина	<i>Grass vetchling</i>
173	<i>Lathyrus pratensis</i> L.	<i>Fabaceae</i>	მდელოს მატკვარცანა	Чина луговая	<i>Meadow vetchling</i>
174	<i>Lathyrus roseus</i> Stev.	<i>Fabaceae</i>	არჯაკელი	Чина розовая	<i>Pink vetcheling</i>

175	<i>Lathyrus sativus</i> L.	Fabaceae	არჯაკულო	Чина посевная	Grass pea
176	<i>Lathyrus sphaericus</i> Retz.	Fabaceae	არჯაკულო	Чина	Spring vetcheling
177	<i>Lathyrus sylvestris</i> L.	Fabaceae	არჯაკულო	Чина лесная	flat pea
178	<i>Lathyrus tuberosus</i> L.	Fabaceae	თერო	Чина клубненосная	Tuberous pea
179	<i>Laurus nobilis</i> L.	Lauraceae	დაფნა	Лавр благородный	Laurel
180	<i>Lens ervoides</i> (Brign.) Grande	Fabaceae	ოსპი	Чечевица четковидная	Beaded lentil
181	<i>Lens nigricans</i> (M. Bieb.) Webb & Berth.	Fabaceae	ოსპი	Чечевица	Lentil
182	<i>Lepidium campestre</i> (L.) R. Br.	Brassicaceae	წიწმატელა	Клоповник полевой	Field cress
183	<i>Lepidium graminifolium</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник	Cress
184	<i>Lepidium latifolium</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник	Pepperweed
185	<i>Lepidium perfoliatum</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник широколистный,	Cress
186	<i>Lepidium ruderales</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник мусорный	Narrow-leaved pepperwort
187	<i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник посевной	Garden cress
188	<i>Lepidium texanum</i> Buckl.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник	Cress
189	<i>Lepidium vesicarium</i> L.	Brassicaceae	წიწმატი	Клоповник	Cress
190	<i>Linum austriacum</i> L.	Linaceae	სელი	Лен австрийский	Asian flax
191	<i>Linum bienne</i> Mill.	Linaceae	სელი	Лен двулетний	Pale flax
192	<i>Linum catharticum</i> L.	Linaceae	სელი	Лен слабительный	Fairy flax
193	<i>Linum corymbulosum</i> Rchb.	Linaceae	სელი	Лен щиточковатый	Flax
194	<i>Linum hypericifolium</i> Salisb. ©	Linaceae	სელი	Лен зверобоелистный	Flax
195	<i>Linum nervosum</i> Waldst. & Kit.	Linaceae	სელი	Лен жилковатый	Flax
196	<i>Linum nodiflorum</i> L.	Linaceae	სელი	Лен	Flax

197	<i>Linum mucronatum</i> Bertol. subsp.orientale (Boiss.) P. H. Davis	Linaceae	სელი	Лен	Flax
198	<i>Linum tauricum</i> Willd.	Linaceae	სელი	Лен таврический	Flax
199	<i>Linum tenuifolium</i> L.	Linaceae	სელი	Лен тонколистный	Flax
200	<i>Linum trigynum</i> L.	Linaceae	სელი	Лен	Flax
201	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Linaceae	სელი	Лен обыкновенный	Common flax
202	<i>Lotus angustissimus</i> L.	Fabaceae	კურდღლისფრხილა	Лядвенец узкий	Bird's foot trefoil
203	<i>Lotus caucasicus</i> Kuprian. ex Juz. Δ	Fabaceae	კურდღლისფრხილა	Лядвенец	Bird's foot trefoil
204	<i>Lotus corniculatus</i> L.	Fabaceae	კურდღლისფრხილა	Лядвенец рогатый	Bird's foot trefoil
205	<i>Lotus palustris</i> Willd.	Fabaceae	კურდღლისფრხილა	Лядвенец	Bird's foot trefoil
206	<i>Lotus tenuis</i> Waldst. & Kit. ex Willd.	Fabaceae	კურდღლისფრხილა	Лядвенец тонкий	Bird's foot trefoil
207	<i>Malus orientalis</i> Uglitzk.	Rosaceae	მაქალო	Яблоня восточная	Oriental wild apple
208	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Malvaceae	ბალბა	Мальва незамеченная	Dwarf Mallow
209	<i>Malva sylvestris</i> L.	Malvaceae	ბალბა	Мальва лесная	Common Mallow
210	<i>Medicago arabica</i> (L.) Huds.	Fabaceae	იონჯა	Люцерна аравийская	Spotted bur- clover
211	<i>Medicago caucasica</i> Vass. ©	Fabaceae	იონჯა	Люцерна голубая	Caucasian alfalfa
212	<i>Medicago denticulata</i> Willd.	Fabaceae	იონჯა	Люцерна мелкозубчатая	Alfalfa
213	<i>Medicago dzhawakhetica</i> Bordz. ©	Fabaceae	იონჯა	Люцерна	Javakhetian alfalfa
214	<i>Medicago glutinosa</i> M. Bieb ©	Fabaceae	იონჯა	Люцерна	Alfalfa
215	<i>Medicago grandiflora</i> (Grossh.) Vass.	Fabaceae	იონჯა	Люцерна	Alfalfa

216	<i>Medicago littoralis</i> Rohde ex Loisel.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна прибрежная	Shore medic
217	<i>Medicago lupulina</i> L.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна хмелевидная	Black medic
218	<i>Medicago marina</i> L.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна приморская	Sea medic
219	<i>Medicago meyeri</i> Grun.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна	Alfalfa
220	<i>Medicago minima</i> (L.) Bartalini	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна маленькая	Alfalfa
221	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartalini	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна круглая	Burless clover
222	<i>Medicago rigidula</i> (L.) All.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна жестковатая	Alfalfa
223	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>caerulea</i> (Less. ex Ledeb.) Schmalh.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна голубая	Blue alfalfa
224	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>falcata</i> (L.) Arcang.	Fabaceae	ყვითელი ოთხჯუდა	Люцерна желтая	Yellow alfalfa
225	<i>Medicago sativa</i> L. subsp. <i>falcata</i> (L.) Arcang. var. <i>viscosa</i> (Rchb.) Posp.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна железистая	Glandulous medic
226	<i>Medicago sativa</i> L. nothosubsp. <i>tunetana</i> Murb.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна разноцветная	Alfalfa
227	<i>Medicago sativa</i> L. nothosubsp. <i>varia</i> (Martyn) Arcang.©	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна	Bastard medic
228	<i>Medicago truncatula</i> Gaertn.	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна	Barrel medic
229	<i>Medicago virescens</i> Grossh. ©	Fabaceae	ოთხჯუდა	Люцерна	Alfalfa
230	<i>Melissa officinalis</i> L.	Lamiaceae	ბარბაბოთ	Мелисса лекарственная	Lemon balm
231	<i>Mentha aquatica</i> L.	Lamiaceae	პიტნა	Мята водная	Water mint
232	<i>Mentha arvensis</i> L.	Lamiaceae	პიტნა	Мята полевая	Field Mint

233	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds.	Lamiaceae	პიტნა	Мята длиннолистная	Horse Mint
234	<i>Mentha pulegium</i> L.	Lamiaceae	პიტნა	Мята болотная,	Pennyroyal
235	<i>Mespilus germanica</i> L.	Rosaceae	ზღმარტლი	Мушмула обыкновенная	Medlar
236	<i>Morus alba</i> L.	Moraceae	თუთა	Шелковица белая	White mulberry
237	<i>Morus nigra</i> L.	Moraceae	ხართუთა	Шелковица чёрная	Black mulberry
238	<i>Onobrychis altissima</i> Grossh.	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет	Sainfoin
239	<i>Onobrychis angustifolia</i> Chinth. Δ	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет	Sainfoin
240	<i>Onobrychis atropatana</i> Boiss.	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет	Sainfoin
241	<i>Onobrychis biebersteinii</i> Sirj. ©	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет Биберштейна	Bieberstein.s sainfoin
242	<i>Onobrychis cornuta</i> (L.) Desv.	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет	Sainfoin
243	<i>Onobrychis cyri</i> Grossh. ©	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет куринский	Esparcet kurinskiy
244	<i>Onobrychis grossheimii</i> Kolak. ex Fed. Δ	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет	Sainfoin
245	<i>Onobrychis iberica</i> Grossh. Δ	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарц Грузинский	Georgian Sainfoin
246	<i>Onobrychis inermis</i> Stev.	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет невооруженный	Unarmed sainfoin
247	<i>Onobrychis kachetica</i> Boiss. & Buhse ©	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет Кахетинский	Kakhetian Sainfoin
248	<i>Onobrychis kemulariae</i> Chinth. Δ	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет Кемулария	Kemularia's sainfoin
249	<i>Onobrychis komarovii</i> Grossh. ©	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет Комарова	Komarov's sainfoin
250	<i>Onobrychis meschetica</i> Grossh. Δ	Fabaceae	ესპარცეტი	Эспарцет Месхетинский	Meskhethian sainfoin

251	<i>Onobrychis oxydonta</i> Boiss. & Huet	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет	Sainfoin
252	<i>Onobrychis oxytropoides</i> Bunge ©	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет	Sainfoin
253	<i>Onobrychis petraea</i> (M. Bieb. ex Willd.) Fisch. Δ	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет	Sainfoin
254	<i>Onobrychis radiata</i> (Desf.) M. Bieb. ©	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет	Sainfoin
255	<i>Onobrychis sosnowskyi</i> Grossh. ©	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет	Sainfoin
256	<i>Onobrychis transcaucasica</i> Grossh. ©	Fabaceae	ესპარცეტო	Эспарцет закавказский	Transcaucasian sainfoin
257	<i>Origanum vulgare</i> L.	Lamiaceae	თავშავა	Душица обыкновенная	Oregano
258	<i>Panicum capillare</i> L.	Poaceae/Panicum	ფეტვი	Просо	Witchgrass
259	<i>Panicum dichotomiflorum</i> Michx.	Poaceae/Panicum	ფეტვი	Просо	Fall panicgrass
260	<i>Panicum lindheimeri</i> Nash	Poaceae/Panicum	ფეტვი	Просо	Lindheimer's Millet
261	<i>Panicum miliaceum</i> L.	Poaceae/Panicum	ფეტვი	Просо	Common millet
262	<i>Panicum sumatrense</i> Roth ex Roem. & Schult.	Poaceae/Panicum	ფეტვი	Просо	Little Millet
263	<i>Pastinaca armena</i> Fisch. & C. A. Mey. ©	Apiaceae	ძირთეთრა	Пастернак дикий	Wild parsnip
264	<i>Pastinaca aurantiaca</i> (Albov) Kolak. ©	Apiaceae	ძირთეთრა	Пастернак дикий	Parsnip
265	<i>Pastinaca pimpinellifolia</i> M. Bieb. ©	Apiaceae	ძირთეთრა	Пастернак дикий	Parsnip
266	<i>Pastinaca sativa</i> L.	Apiaceae	ძირთეთრა	Пастернак	Parsnip
267	<i>Pastinaca umbrosa</i> Stev. ex DC.	Apiaceae	ძირთეთრა	Пастернак дикий	Parsnip
268	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) A. W. Hill	Apiaceae	ობრაბუში	Петрушка	Parsnip

269	<i>Pistacia mutica</i> Fisch. & C. A. Mey.	Anacardiaceae	კევის ხე, საღსაღაჯი	Фисташник, Кевоное дерево	Wild pistachio
270	<i>Pisum arvense</i> L.	Fabaceae	ბარდა	Горох полевой	Field peas
271	<i>Pisum elatius</i> M. Bieb.	Fabaceae	ბარდა	Горох высокий	Field peas
272	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Portulacaceae	დანდური	Портулак огородный	Common purslane
273	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh. var. <i>divaricata</i> (Ledeb.) L. H. Bailey	Rosaceae	ტყემალი	Слива растопыренная	Myrobalan plum
274	<i>Prunus spinosa</i> L.	Rosaceae	კვრინჩხი	Слива колючая	Slow blackthorn
275	<i>Psathyrostachys fragilis</i> (Boiss.) Nevski	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень	Barley
276	<i>Punica granatum</i> L.	Punicaceae	ბროწეული	Гранат	Pomegranate
277	<i>Pyrus balansae</i> Decne	Rosaceae	პანტა	Груша	Pear
278	<i>Pyrus caucasica</i> Fed. ©	Rosaceae	პანტა	Груша кавказская	Caucasian pear
279	<i>Pyrus demetrii</i> Kuthatheladze Δ	Rosaceae	დემეტრის ბერყენა	Груша	Pear
280	<i>Pyrus eldarica</i> Grossh. ©	Rosaceae	ელდარის ბერყენა	Груша	Pear
281	<i>Pyrus fedorovii</i> Kuthatheladze Δ	Rosaceae	ბერყენა	Груша	Pear
282	<i>Pyrus georgica</i> Kuthatheladze ©	Rosaceae	ბერყენა	Груша	Pear
283	<i>Pyrus ketzkhovellii</i> Kuthatheladze Δ	Rosaceae	კეკხოველის ბერყენა	Груша	Pear
284	<i>Pyrus oxyprion</i> Woronow ©	Rosaceae	ბერყენა	Груша	Pear
285	<i>Pyrus sachokiana</i> Kuthatheladze Δ	Rosaceae	სახოკიას ბერყენა	Груша	Pear
286	<i>Pyrus salicifolia</i> Pall.	Rosaceae	ბერყენა	Груша иволлистная	Willow-leaf pear
287	<i>Pyrus syriaca</i> Boiss.	Rosaceae	ბერყენა	Груша	Pear
288	<i>Pyrus takhtadzhianii</i> Fed. ©	Rosaceae	ტახტაჯიანის ბერყენა	Груша	Pear

289	<i>Raphanus maritimus</i> Smith	Brassicaceae	ზღვის ბოლოკი	Редька приморская	Sea radish
290	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Brassicaceae	ბოლოკურა	Редька дикая	Wild radish
291	<i>Rhus coriaria</i> L.	Anacardiaceae	თუთუბო	Сумах	Elm-leaved sumach
292	<i>Ribes alpinum</i> L.	Grossulariaceae	მთის მოცხარი	Смородина альпийская	Alpine Currant
293	<i>Ribes biebersteinii</i> Berl. ex DC. ©	Grossulariaceae	კლდის მოცხარი	Смородина Биберштейна	Bieberstein's currant
294	<i>Ribescaucasicum</i> M. Bieb.	Grossulariaceae	კავკასიის მოცხარი	Смородина Кавказская	Caucasian currant
295	<i>Ribes orientale</i> Desf.	Grossulariaceae	აღმოსავლური მოცხარი	Смородина восточная	Oriental currant
296	<i>Rorippa austriaca</i> (Crantz) Bess.	Brassicaceae	რორიპა	Жерушник	Austrian yellowcress
297	<i>Rorippa islandica</i> (Oed.ex Murr.) Borb.	Brassicaceae	რორიპა	Жерушник	Northern yellowcress
298	<i>Rorippa prostrata</i> (J.P. Bergeret) Schinz & Thell.	Brassicaceae	რორიპა	Жерушник	Yellowcress
299	<i>Rorippa sylvestris</i> (L.) Bess.	Brassicaceae	რორიპა	Жерушник	Creeping yellowcress
300	<i>Rosa boissieri</i> Crep.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
301	<i>Rosa buschiana</i> Chrshan. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
302	<i>Rosa canina</i> L.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник собачий	Dog-rose
303	<i>Rosa corymbifera</i> Borkh.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
304	<i>Rosa didoensis</i> Boiss. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
305	<i>Rosa doluchanovii</i> Manden. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
306	<i>Rosa ermanica</i> Manden. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
307	<i>Rosa foetida</i> Herrm.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Austrian Briar
308	<i>Rosa gallica</i> L.	Rosaceae	დამასკური ვარდი	Роза французская	French rose
309	<i>Rosa galushkoi</i> Demurova ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa

310	<i>Rosa hirtissima</i> Lonacz. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
311	<i>Rosa iberica</i> Stev. ex M. Bieb.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
312	<i>Rosa irysthonica</i> Manden. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
313	<i>Rosa koslowskii</i> Chrashan. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
314	<i>Rosa marschalliana</i> Sosn. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
315	<i>Rosa micrantha</i> Smith	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
316	<i>Rosa mollis</i> Smith	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
317	<i>Rosa oplisthes</i> Boiss. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
318	<i>Rosa ossethica</i> Manden. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
319	<i>Rosa oxyodon</i> Boiss. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
320	<i>Rosa pimpinellifolia</i> L.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
321	<i>Rosa prilipkoana</i> Sosn. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
322	<i>Rosa pulverulenta</i> M. Bieb. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
323	<i>Rosa rapinii</i> Boiss. & Bal.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
324	<i>Rosa teberdensis</i> Chrshan. ©	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
325	<i>Rosa tomentosa</i> Smith	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
326	<i>Rosa transcaucasica</i> Manden. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
327	<i>Rosa tschatyrdagi</i> Chrshan.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
328	<i>Rosa tuschetica</i> Boiss. Δ	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
329	<i>Rosa woronowii</i> Lonacz.	Rosaceae	ასკილი	Шиповник	Rosa
330	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Rubiaceae	ენდრო	Марена красильная	Common madder
331	<i>Rubia transcaucasica</i> Grossh. ©	Rubiaceae	ენდრო	Марена Кавказский	Caucasian madder
332	<i>Rubus abchaziensis</i> Sudre Δ	Rosaceae	აფხაზეთის მაცვალი	Ежевика	Abkhazian

				Абхазетский	blackberry
333	<i>Rubus adscharicus</i> Sanadze Δ	Rosaceae	აჭარის მაცვალი	Ежевика Аджарский	Adjarian blackberry
334	<i>Rubus anatolicus</i> (Focke) Focke ex Hausskn.	Rosaceae	ანატოლიის მაცვალი	Ежевика Анатолий	Anatolian blackberry
335	<i>Rubus caesius</i> L.	Rosaceae	ძალღმაცვალა	Ежевика сизая	European dewberry
336	<i>Rubus candicans</i> Weihe	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
337	<i>Rubus canescens</i> DC.	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
338	<i>Rubus cartalinicus</i> Juz. ©	Rosaceae	ქართლის მაცვალი	Ежевика Кахетинский	Kartlian blackberry
339	<i>Rubus caucasicus</i> Forke	Rosaceae	კავკასიის მაცვალი	Ежевика Кавказский	Caucasian raspberry
340	<i>Rubus caucasigenus</i> (Sudre) Juz.	Rosaceae	კავკასიის მაცვალი	Ежевика Кавказский	Caucasian blackberry
341	<i>Rubus charadzeae</i> Sanadze Δ	Rosaceae	ხარაძის მაცვალი	Ежевика Харадзе	Kharadze's blackberry
342	<i>Rubus cyri</i> Juz. Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
343	<i>Rubus discernendus</i> Sudre Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
344	<i>Rubus dolichocarpus</i> Juz. ©	Rosaceae	ძუძუმაცვალა	Ежевика	Blackberry
345	<i>Rubus georgicus</i> Focke ©	Rosaceae	ქართული მაცვალი	Ежевика Грузий	Georgian blackberry
346	<i>Rubus hirtus</i> Waldst. & Kit.	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
347	<i>Rubus ibericus</i> Juz. ©	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
348	<i>Rubus idaeus</i> L.	Rosaceae	ჟოლო	Малина обыкновенная	European raspberry
349	<i>Rubus juzepczukii</i> Sanadze Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
350	<i>Rubus kachethicus</i> Sanadze Δ	Rosaceae	კახეთის მაცვალი	Ежевика Кахетинский	Kakhetian blackberry
351	<i>Rubus ketzkhoveli</i> Sanadze Δ	Rosaceae	კეცხოველის მაცვალი	Ежевика Кецховела	Kezkhoveli's blackberry

352	<i>Rubus kudagorensis</i> Sanadze Δ	Rosaceae	კუდიგორას მაცვალი	Ежевика Кудагорский	Kudagori's blackberry
353	<i>Rubus lepidulus</i> (Sudre) Juz.	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
354	<i>Rubus leptostemon</i> Juz. Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
355	<i>Rubus longipetiolatus</i> Sanadze Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
356	<i>Rubus miszzenkoi</i> Juz. Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
357	<i>Rubus moschus</i> Juz. Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
358	<i>Rubus nakeralicus</i> Sanadze Δ	Rosaceae	ნაქერალას მაცვალი	Ежевика Накарелский	Nakerali's Blackberry
359	<i>Rubus ochthodes</i> Juz. Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
360	<i>Rubus ossicus</i> Juz. Δ	Rosaceae	ოსეთის მაცვალი	Ежевика Осетинский	Ossetian Blackberry
361	<i>Rubus piceetorum</i> Juz. ©	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
362	<i>Rubus platyphylloides</i> Sanadze Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
363	<i>Rubus platyphyllus</i> K. Koch Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
364	<i>Rubus ponticus</i> (Focke) Juz. ©	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
365	<i>Rubus saxatilis</i> L.	Rosaceae	ხახამა	Костяника каменистая	Stone bramble
366	<i>Rubus serpens</i> Weihe ex Lej. & Court.	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
367	<i>Rubus woronowii</i> (Sudre) Sudre Δ	Rosaceae	მაცვალი	Ежевика	Blackberry
368	<i>Rumex acetosa</i> L.	Polygonaceae	მუაუნა	Щавель кислый	Sorrel
369	<i>Rumex acetosella</i> L.	Polygonaceae	კოკომუჯავა	Щавель	Sorrel
370	<i>Rumex alpinus</i> L.	Polygonaceae	მთის ლოლო	Щавель	Sorrel
371	<i>Rumex angustifolius</i> Campd.	Polygonaceae	ლოლო	Щавель	Sorrel
372	<i>Rumex aquaticus</i> L.	Polygonaceae	წყლის ლოლო	Щавель водный	Western dock

373	<i>Rumex arifolius</i> All.	<i>Polygonaceae</i>	ძარა	Щавель	Sorrel
374	<i>Rumex confertus</i> Willd.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
375	<i>Rumex conglomeratus</i> Murr.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
376	<i>Rumex crispus</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ჩვეულებრივი ღოლო	Щавель	Sorrel
377	<i>Rumex domesticus</i> C. Hartm.	<i>Polygonaceae</i>	სახლის ღოლო	Щавель	Sorrel
378	<i>Rumex halacsyi</i> Rech.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
379	<i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель прибрежный	Great Water Dock
380	<i>Rumex maritimus</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
381	<i>Rumex obtusifolius</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
382	<i>Rumex patientia</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო მხალი	Щавель шпинатный	Spinach sorrel
383	<i>Rumex pulcher</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
384	<i>Rumex reticulatus</i> Besser	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
385	<i>Rumex sanguineus</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლო	Щавель	Sorrel
386	<i>Rumex scutatus</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ლახტარა	Щавель	Sorrel
387	<i>Rumex tuberosus</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	ღოლომყავა	Щавель	Sorrel
388	<i>Sambucus ebulus</i> L.	<i>Caprifoliaceae</i>	ანწლი	Бузина травянистая	Dwarf elder
389	<i>Sambucus nigra</i> L.	<i>Caprifoliaceae</i>	დიდგულა	Бузина черная	Elder black
390	<i>Sambucus tigranii</i> Troitzk. ©	<i>Caprifoliaceae</i>	წითელი დიდგულა	Бузина кистистая	Red-berried elder
391	<i>Satureja bzybica</i> Woronow ©	<i>Lamiaceae</i>	ბზივის ქონდარი	Бзифский Чабер	Bzifian savories
392	<i>Satureja laxiflora</i> K. Koch subsp. <i>laxiflora</i>	<i>Lamiaceae</i>	ტყის ქონდარი	Чабер рыхлоцветковый	Savories
393	<i>Satureja laxiflora</i> K. Koch subsp. <i>zuvandica</i> (D. Kapanadze) D. Kapanadze	<i>Lamiaceae</i>	ტყის ქონდარი	Чабер рыхлоцветковый	Savories
394	<i>Satureja spicigera</i> (K. Koch) Boiss.	<i>Lamiaceae</i>	ონჭო	Чабер колосоносный	Savories

395	<i>Scorzonera biebersteinii</i> Lipsch. Δ	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
396	<i>Scorzonera charadzeae</i> Papava Δ	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
397	<i>Scorzonera czerepanovii</i> R. Kam. ©	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
398	<i>Scorzonera dzhawakhetica</i> Sosn. ex Grossh. ©	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
399	<i>Scorzonera ketzkhovellii</i> Sosn. ex Grossh. Δ	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
400	<i>Scorzonera kozlowskyi</i> Sosn. ex Grossh. Δ	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
401	<i>Scorzonera seidlitzii</i> Boiss. ©	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
402	<i>Scorzonera taurica</i> M. Bieb.	Asteraceae	ფამფარულა	Козелец	<i>Scorzonera</i>
403	<i>Secale anatolicum</i> Boiss.	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Рожь Анатолий	Anatolian ray
404	<i>Secale cereale</i> L.	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Рожь посевная	Ray sowing
405	<i>Secale kuprijanovii</i> Grossh.	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Рожь Куприянова	Kuprijanov's ray
406	<i>Secale segetale</i> (Zhuk.) Roshev.	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Рожь сорно-полевая	Field ray
407	<i>Secale sylvestre</i> Host	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Рожь дикая	Wild ray
408	<i>Secale vavilovii</i> Grossh.	Poaceae/ Secale	ჭვავი	Вавиловский рожь	Vavilov's ray
409	<i>Setaria faberi</i> Herrm.	Poaceae/Setaria	ძურწა	Щетинник крупноколосый	Giant foxtail
410	<i>Setaria glauca</i> (L.) P. Beauv. (= <i>Pennisetum glaucum</i> (L.) R. Br.)	Poaceae/Setaria	ნამდვილი ძურწა	Африканское просо	Pearl millet
411	<i>Setaria intermedia</i> Roem. & Schult.	Poaceae/Setaria	ძურწა	Щетинник промежуточный	Foxtail
412	<i>Setaria italica</i> (L.) P. Beauv.	Poaceae/Setaria	ღომი	Гоми	Italian millet
413	<i>Setaria italica</i> (L.) P. Beauv. subsp. <i>viridis</i> (L.) Thell.	Poaceae/Setaria	მწვანე ძურწა	Щетинник зелёный	Green foxtail

414	<i>Setaria verticillata</i> (L.) P. Beauv.	Poaceae/Setaria	ძურწა	Щетинник мутовчатый	Bristly foxtail
415	<i>Sinapis alba</i> L.	Brassicaceae	თეთრი მდოგვი	Горчица белая	White mustard
416	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Brassicaceae	ყნის მდოგვი	Горчица полевая	Field mustard
417	<i>Solanum aviculare</i> Forst.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён птичий	Kangaroo apple
418	<i>Solanum capsicastrum</i> Link	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён	Winter cherry
419	<i>Solanum carolinense</i> L.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён	Carolina horsenettle
420	<i>Solanum decipiens</i> Opiz	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён	Kangaroo
421	<i>Solanum nigrum</i> L.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён чёрный	Black nightshade
422	<i>Solanum persicum</i> Willd. ex Roem. & Schult.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён Персианский	Persian Kangaroo
423	<i>Solanum rostratum</i> Dun.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслён рогатый	Beaked-sandbur
424	<i>Solanum sisymbriifolium</i> Lam.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслёნ	Dense-thorn bitter-apple
425	<i>Solanum tectum</i> Pers.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслёნ	Kangaroo
426	<i>Solanum transcaucasicum</i> Pojark.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслёნ	Kangaroo
427	<i>Solanum villosum</i> Mill.	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслёნ	Yellow Nightshade
428	<i>Solanum woronowii</i> Pojark. Δ	Solanaceae	ძალყურძენა	Паслёნ	Kangaroo
429	<i>Sorbus boissieri</i> Schneid.	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Rowans
430	<i>Sorbus buschiana</i> Zinserl. Δ	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Rowans
431	<i>Sorbus caucasica</i> Zinserl. ©	Rosaceae	კავკასიური ცირცელი	Кавкаская Рябина	Caucasian rowans
432	<i>Sorbus caucasigena</i> Kom. ex Gatsch. ©	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Mountain-ash
433	<i>Sorbus colchica</i> Zinserl. ©	Rosaceae	კოლხური ცირცელი	Рябина	Rowans
434	<i>Sorbus fedorovii</i> Zaikonn. ©	Rosaceae	ფიოდოროვის	Рябина	Rowans

ცირცელი

435	<i>Sorbus graeca</i> (Spach) Lodd. ex Schauer	Rosaceae	ამპურა	Рябина	Rowans
436	<i>Sorbus migarica</i> Zinserl. ©	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Rowans
437	<i>Sorbus subfusca</i> (Ledeb.) Boiss. ©	Rosaceae	გოგოსა	Рябина	Rowans
438	<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz	Rosaceae	თამელი	Рябина злоговина	Wild service tree
439	<i>Sorbus turcica</i> Zinserl.	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Rowans
440	<i>Sorbus velutina</i> (Albov) Schneid. ©	Rosaceae	ცირცელი	Рябина	Rowans
441	<i>Sorghum bicolor</i> (L.) Moench	Poaceae/Sorghum	სორგო	Сорго зерновое	Cultivated sorghum
442	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers.	Poaceae/Sorghum	შალაფა	Сорго дикое	Johnson grass
443	<i>Spinacea tetrandra</i> Stev.	Chenopodiaceae	ისპანახი	Шпинат	Spinach
444	<i>Staphylea colchica</i> Steven ©	Staphyleaceae	კოლხური ჯონჯოლი	Клекачка колхидская	Colchis Bladdernut, Jonjoli
445	<i>Staphylea pinnata</i> L.	Staphyleaceae	ჯონჯოლი	Клекачка перистая	European Bladdernut
446	<i>Taeniatherum caput- medusae</i> (L.) Nevski subsp. <i>asperum</i> (Simonk.) Melderis	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень	Medusahead
447	<i>Taeniatherum caput- medusae</i> (L.) Nevski subsp. <i>crinitum</i> (Schreb.) Melderis	Poaceae/Hordeum	ქერი	Ячмень	Medusahead
448	<i>Thinopyrum elongatum</i> (Host) D. R. Dewey	Poaceae/Triticum	ჭანგა	Житняк	Tall wheatgrass
449	<i>Thinopyrum intermedium</i> (Host) Barkworth & D. R. Dewey subsp. <i>intermedium</i>	Poaceae/Triticum	ჭანგა	Житняк	Intermediate wheatgrass
450	<i>Thymus caucasicus</i> Willd. ex Ronn. Δ	Lamiaceae	კავკასიის ბეგქონდარა	Тимьян Кавказский	Thyme

451	<i>Thymus collinus</i> M. Bieb. ©	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян холмовый	Thyme
452	<i>Thymus coriifolius</i> Ronn. ©	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
453	<i>Thymus grossheimii</i> Ronn. ©	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
454	<i>Thymus karjaginii</i> Grossh. ©	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
455	<i>Thymus ladjanuricus</i> Kem.-Nath. Δ	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
456	<i>Thymus marschallianus</i> Willd.	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян Маршалла	Thyme
457	<i>Thymus nummularius</i> M. Bieb. ©	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян монетный	Thyme
458	<i>Thymus rariflorus</i> K. Koch	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
459	<i>Thymus tiflisiensis</i> Klok. & Shost. ©	Lamiaceae	თბილისის ბეგეკონდარა	Тимьян Тифлисский	Thyme
460	<i>Thymus transcausicus</i> Ronn.	Lamiaceae	ბეგეკონდარა	Тимьян	Thyme
461	<i>Trifolium alpestre</i> L.	Fabaceae	ალპური სამყურა	Клевер альпийский	Alpine clover
462	<i>Trifolium ambiguum</i> M. Bieb.	Fabaceae	ცხვრის სამყურა	Клевер сходный	Honey clover
463	<i>Trifolium angulatum</i> Waldst. & Kit.	Fabaceae	სამყურა	Клевер угловатый	Crooked clover
464	<i>Trifolium angustifolium</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер узколистный	Narrow-leaved clover
465	<i>Trifolium apertum</i> Bobr.	Fabaceae	სამყურა	Клевер открытозевый	Open clover
466	<i>Trifolium arvense</i> L.	Fabaceae	ბურტყლა სამყურა	Клевер пашенный	Hare.s-foot clover
467	<i>Trifolium aureum</i> Poll.	Fabaceae	სამყურა	Клевер золотистый	Golden clover
468	<i>Trifolium bonannii</i> C. Presl	Fabaceae	სამყურა	Клевер Бонанна	Bonann.s clover
469	<i>Trifolium bordzilowskyi</i> Grossh.	Fabaceae	ბორძილოვსკის სამყურა	Клевер Бордзиловского	Bordzilowsky's clover
470	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Fabaceae	სამყურა	Клевер полевой	Hop Trefoil

471	<i>Trifolium canescens</i> Willd.	Fabaceae	ჭადარა სამყურა	Клевер седоватый	Canescent Clover
472	<i>Trifolium caucasicum</i> Tausch	Fabaceae	კავკასიური სამყურა	Клевер кавказский	Caucasian clover
473	<i>Trifolium diffusum</i> Ehrh.	Fabaceae	სამყურა	Клевер раскидистый	Diffuse clover
474	<i>Trifolium echinatum</i> M. Bieb.	Fabaceae	სამყურა	Клевер иглистый	Hedgehog Clover
475	<i>Trifolium fontanum</i> Bobr. ©	Fabaceae	სამყურა	Клевер ключевой	Fountain clover
476	<i>Trifolium fragiferum</i> L.	Fabaceae	მარწყვა სამყურა	Клевер земляничный	Strawberry clover
477	<i>Trifolium glomeratum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер скученный	Condensed clover
478	<i>Trifolium hirtum</i> All.	Fabaceae	სამყურა	Клевер мохнатый	Hairy Clover
479	<i>Trifolium hybridum</i> L.	Fabaceae	შვედური სამყურა	Клевер шведский	Alsike
480	<i>Trifolium incarnatum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер мясокрасный	Crimson clover
481	<i>Trifolium lappaceum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер репейниковый	Bur clover
482	<i>Trifolium medium</i> L.	Fabaceae	ჭყის სამყურა	Клевер средний	Zigzag clover
483	<i>Trifolium micranthum</i> Viv.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
484	<i>Trifolium phleoides</i> Pourr.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
485	<i>Trifolium physodes</i> Stev.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
486	<i>Trifolium pratense</i> L.	Fabaceae	მინდვრის სამყურა	Клевер луговой	Red clover
487	<i>Trifolium repens</i> L.	Fabaceae	თეთრი სამყურა	Клевер белый	White clove
488	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер персидский	Reversed clover
489	<i>Trifolium retusum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер притупленнолистный	Blunt-leaved clover
490	<i>Trifolium ruprechtii</i> Tamamsch. & Fed. ©	Fabaceae	რუპრეხტის სამყურა	Клевер Рупрехта	Ruprecht's clover
491	<i>Trifolium rytidosemium</i> Boiss. & Hohen.	Fabaceae	სამყურა	Клевер морщинистый	Wrinkly clover

492	<i>Trifolium scabrum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
493	<i>Trifolium sebastianii</i> Savi	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
494	<i>Trifolium sintenisii</i> Freyn ©	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
495	<i>Trifolium spadiceum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер темно-каштановый	Chestnut clover
496	<i>Trifolium stipitatum</i> Boiss. & Bal.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
497	<i>Trifolium striatum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер ребристый	Knotted Clover
498	<i>Trifolium subterraneum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер подземный	Subterranean clover
499	<i>Trifolium tomentosum</i> L.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
500	<i>Trifolium trichocephalum</i> M. Bieb.	Fabaceae	ბანჯგვლიანი სამყურა	Клевер волосистоголовый	Clover
501	<i>Trifolium tumens</i> Stev. & M. Bieb.	Fabaceae	სამყურა	Клевер	Clover
502	<i>Trigonella caerulea</i> (L.) Ser.	Fabaceae	უცხო სუნელი	Пажитник голубой	Blue fenugreek
503	<i>Trigonella calliceras</i> Fisch.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
504	<i>Trigonella cancellata</i> Desf.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
505	<i>Trigonella fischeriana</i> Ser.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
506	<i>Trigonella gladiata</i> Stev. ex M. Bieb.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
507	<i>Trigonella monspeliaca</i> L.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
508	<i>Trigonella orthoceras</i> Kar. & Kir.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
509	<i>Trigonella procumbens</i> (Bess.) Reichenb.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник простёртый	Trailing fenugreek
510	<i>Trigonella spicata</i> Sibth. & Smith	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek
511	<i>Trigonella tenuis</i> Fisch. ex M. Bieb.	Fabaceae	ულუმბო	Пажитник	Fenugreek

512	<i>Triticum monococcum</i> L. subsp. <i>aegilopoides</i> (Link) Thell.	Poaceae/Triticum	ველური ცალმარცვლა	Дикая однозернянка	Wild einkorn
513	<i>Triticum timopheevii</i> (Zhuk.) Zhuk. subsp. <i>armeniacum</i> (Jakubz.) Slageren	Poaceae/Triticum	ველური ხორბალი	Дикая пшеница	Wild wheat
514	<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>dicoccoides</i> (Körn. ex Asch. & Graebn.) Thell.	Poaceae/Triticum	ველური ასლი	Пшеница двузернянковидная	Wild emmer
515	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Vacciniaceae	მაღალი მოცვი	Черника кавказская	Caucasian whortleberry
516	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Vacciniaceae	მთის მოცვი	Черника обыкновенная	Common Bilberry
517	<i>Vaccinium uliginosum</i> L.	Vacciniaceae	ლურჯი მოცვი	Голубика	Blue Whortleberry
518	<i>Vaccinium vitis-idaea</i> L.	Vacciniaceae	წითელი მოცვი	Брусника	Cowberry
519	<i>Vavilovia formosa</i> (Stev.) Fed.	Fabaceae	ვავილოვია	Вавиловия прекрасная	Vavilovia
520	<i>Viburnum lantana</i> L.	Caprifoliaceae	უზანი	Калина гордовина	Wayfaring tree
521	<i>Viburnum opulus</i> L.	Caprifoliaceae	ძახველი	Калина обыкновенная	Guelder-rose
522	<i>Viburnum orientale</i> Pall.	Caprifoliaceae	მოლოზანა	Калина восточная	Oriental viburnum
523	<i>Vicia abbreviata</i> Fisch. & Spreng. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
524	<i>Vicia akhmaganica</i> Kazar. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
525	<i>Vicia alpestris</i> Steven ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
526	<i>Vicia angustifolia</i> Reichard	Fabaceae	ცერცველა	Вика узколистная	Blackpod vetch
527	<i>Vicia antiqua</i> Grossh. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
528	<i>Vicia balansae</i> Boiss.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
529	<i>Vicia bithynica</i> (L.) L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Bithynian vetch
530	<i>Vicia cassubica</i> L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика кашубская	Kashubian vetch

531	<i>Vicia caucasica</i> Ekvtim. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
532	<i>Vicia ciliatula</i> Lipsky ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
533	<i>Vicia cinerea</i> M. Bieb.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
534	<i>Vicia cordata</i> Wulf. ex Hoppe	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
535	<i>Vicia crocea</i> (Desf.) Fritsch	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
536	<i>Vicia ervilia</i> (L.) Willd.	Fabaceae	უგრეხელი	Вика эрвилия	Bitter vetch
537	<i>Vicia faba</i> L.	Fabaceae	ცერცი	Вика	Fava bean
538	<i>Vicia grandiflora</i> Scop.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
539	<i>Vicia grossheimii</i> Ekvtim. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
540	<i>Vicia hirsuta</i> (L.) S. F. Gray	Fabaceae	ბეწვიანი ცერცველა	Вика волосистая	Hairy tare
541	<i>Vicia iberica</i> Grossh. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
542	<i>Vicia johannis</i> Tamamsh.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
543	<i>Vicia lathyroides</i> L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Spring vetch
544	<i>Vicia lutea</i> L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Yellow vetch
545	<i>Vicia meyeri</i> Boiss.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
546	<i>Vicia narbonensis</i> L.	Fabaceae	ცხენის ცერცველა	Вика	Narbon bean
547	<i>Vicia pannonica</i> Cranz	Fabaceae	უნგრული ცერცველა	Вика паннонская	Hungarian vetch
548	<i>Vicia peregrina</i> L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
549	<i>Vicia purpurea</i> Stev.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
550	<i>Vicia sativa</i> L.	Fabaceae	ჩვეულუბრივი ცერცველა	Вика посевная	Common vetch
551	<i>Vicia sepium</i> L.	Fabaceae	ცერცველა	Вика заборная	Bush vetch
552	<i>Vicia serratifolia</i> Jacq.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	French vetch
553	<i>Vicia sosnowskyi</i> Ekvtim. ©	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
554	<i>Vicia tetrasperma</i> (L.) Schreb.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Smooth tare

555	<i>Vicia truncatula</i> Fisch. ex M. Bieb.	Fabaceae	ცერცველა	Вика	Vetch
556	<i>Vicia variabilis</i> Freyn & Sint.	Fabaceae	ცვალეზადი ცერცველა	Вика	Vetch
557	<i>Vicia villosa</i> Roth	Fabaceae	ბანჯგვლიანი ცერცველა	Вика мохнатая	Hairy vetch
558	<i>Vitis vinifera</i> subsp. <i>sylvestris</i> (C.C.Gmel.) Hegi	Vitaceae	ველური ვაზი, უსურვაზი	Виноград лесной	Wild grape

სასოფლო - სამეურნეო ცხოველების, ფრინველების და სხვათა
გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ცხოველთა, ფრინველთა, თევზის და სხვათა გენეტიკური რესურსები საქართველოში

ავტორი: ა. გიორგაძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია

საქართველოში მეცხოველეობას უძველესი დროიდან მისდევდნენ. დადგენილია, რომ სხვა ქვეყნებთან ერთად საქართველო ერთ-ერთია სადაც პირველად მოიშინაურეს მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი.

საქართველოს მეცხოველეობის ისტორიას ხშირ შემთხვევაში არ შემოუნახავს ჯიშების გამომყვანი კონკრეტული პიროვნებების ვინაობა, მაგრამ მათი ძვირფასი თვისებებით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ჩვენმა წინაპრებმა, რომლებმაც შექმნეს ფაზისის, გელათის, იყალთოს და გრემის აკადემიები კარგად იცოდნენ სელექციის ელემენტები: გადარჩევა, შერჩევა და შეჯვარება. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს შედარებით მოგვიანებით გამოყვანილი თუშური ცხვარი, რომელშიც სამი საწყისი ჯიშის საუკეთესო თვისებებია შეხამებული.

ძველი წელთაღრიცხვით IV საუკუნეში ბერძენი ფილოსოფოსი არისტოტელე წერდა ტანად ძლიერ პატარა, მაგრამ ბევრი და ცხიმოვანი რძის მომცემი ქართული ძროხის შესახებ. „თუმცა ფურის წველადობა მისი სხეულის სიდიდეზე დიდად არის დამოკიდებული, მაგრამ იქ, სადაც მდინარე რიონი მიედინება არის ტანად ძალიან პატარა ძროხები, რომელთაგან თითოეული ბევრ რძეს იძლევა.“ არისტოტელის მიერ აღნიშნულ ფაქტს ყურადღება მიაქციეს როგორც უცხოელმა (შვეიცარიული ი. დიურესტი, 1936 წელი) ისე ქართველმა მეცნიერებმა (ი. ბერძენიშვილი, ივ. ჯავახიშვილი და ს. ჯანაშია 1951), ისინი წერდნენ, რომ ბერძენი ფილოსოფოსის მიერ ნახსენები პატარა, მაგრამ ბევრი რძის მომცემი ძროხა დღემდე არის შენარჩუნებული ხევსურეთში. ამავე საუკუნეში საქართველოში მეფუტკრეობის სიძველესა და ფუტკრის ოჯახის სიმრავლეზე მიუთითებს ბერძენი ისტორიკოსისა და მხედართმთავრის ქსენოფონტეს წერილობითი წყაროები.

საქართველო ძალიან მდიდარი ქვეყანაა ცხოველთა და ფრინველთა ადგილობრივი, აბორიგენული და კულტურული ჯიშებით. დღეისათვის ჯერ კიდევ შემორჩენილია ამ ჯიშების ძალიან მცირე სულადობა (ძირითადად მოსახლეობაში), რომელიც შეიძლება საფუძვლად დაედოს მათ აღდგენას და იმ უნიკალური გენოფონდის შენარჩუნებას რაც მათ ახასიათებთ.

ცხენის ჯიშებიდან აღსანიშნავია: თუშური, მეგრული და ჯავახური ცხენი; მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვიდან: ქართული მთის ძროხა (ხევსურული,

ფშური და ოსური ჯილაგები), მეგრული წითელი, კავკასური წაბლა, ქართული კამეჩი; წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვიდან: თუშური და იმერული ცხვარი, ქართული ნახევრად ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი ცხვარი, ქართული ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი ცხვარი, მეგრული თხა; ქართული ნაგაზი (მეცხვარულა); ფრინველებიდან აღსანიშნავია: ჩალისფერი ქათამი, მეგრულა, ყელტიტველა, შავი, ჩალისფერი ინდაური, ჯავახური ბატი (რუხი და ჭრელი პოპულაცია), კოლხური ხოხობი; ღორის ჯიშებიდან: კახური და სვანური ღორი; ქართული ფუტკარი, ვირი, ჯორი, ჯოხცხენა; თევზის ჯიშებიდან: შავი ზღვის (კოლხური) ზუთხი, ატლანტური ზუთხი (შემორჩენილია მხოლოდ მდინარე რიონის პოპულაციის სახით, სადაც შედის გასამრავლებლად, შეტანილია წითელ წიგნში), სვია, ფორეჯი, ტარადანა, შავი ზღვის ორაგული (ზღვის კალმახი), გველთევზა. თუთის აბრეშუმხვევიას ქართული ჯიშები: თბილისური, ივერია, ქართული, მზიური-1, მზიური-2, დილომი, ტაო-1 და სხვა.

ჩამოთვლილიდან ყველას თავისი უნიკალობა და სამეურნეო-სასარგებლო ნიშან-თვისებები ახასიათებს.

Генетические ресурсы животных, птиц, рыб и др. Грузии

Автор: А.Гиоргадзе, Доктор сельского хозяйства, Академия сельскохозяйственных наук Грузии

В Грузии животноводством занимались с незапамятных времен. Установлено, что Грузия, наряду с другими странами, одна из первых, которая одомашнила крупный рогатый скот.

История грузинского животноводства, в большинстве случаев, не сохранила личность конкретного лица, занимающегося селекцией животных, но по их ценным качествам можно заключить, что наши предки, которые создали Академии Фазиси, Гелати, Икалто, Греми, хорошо владели элементами селекции: отбор, подбор и скрещивание. Ярким примером является, сравнительно, поздно выведенная Тушинская овца, в которой сочетаются наилучшие качества пород трех веков.

По старому летоисчислению в IV веке греческий философ Аристотель писал: – «Грузинская корова, тело которой очень маленькое дает много жирного молока, хотя дойность коровы зависит от величины тела, однако там, где течет река Риони, существуют телом маленькие коровы, но дающие много молока».

На факт, отмеченный Аристотелем, обратили внимание как зарубежные ученые (швейцарец И. Дюрест, 1936), так и грузинские: (И. Бердзенишвили, И. Джавахишвили и С. Джанашия, 1951), они писали, что упомянутая греческим ученым маленькая корова, дающая много молока сохранена по сей день в Хевсурети.

В письменных источниках, в том же веке о древности пчеловодства и многочисленности семей пчел отмечает греческий историк и полководец Ксенофонт.

Грузия богата местными, аборигенными и культурными породами животных и птиц. На сегодняшний день все еще сохранено низкое поголовье этих пород (в основном у населения), которое можно использовать как основу для восстановления и сохранения того уникального генофонда, который характеризует их.

Из пород лошадей следует отметить: Тушинскую, Менгрельскую, Джавахетинскую. Из крупного рогатого скота: Грузинская горная корова (Хевсурская, Пшавская и Осетинская породы), Менгрельская красная, Кавказская бурая, Грузинский буйвол; Из мелкого рогатого скота: Тушинская и Имеретинская овца. Полутонкорунная, жирнохвостная овца, Грузинская тонкорунная, Менгрельская коза, Грузинская овчарка (мецхвареули); Из птиц следует отметить: курица Чалиспери, Мегрула, Келтитвела, индюк Чалиспери, гусь Джавахетинский (серой и пестрой популяции), Колхидский фазан; Из породы свиней: Кахетинская и Сванетская свинья; Грузинская пчела; осел, мул, лошак; Из рыб: Черноморский осетр (колхури), Атлантический осетр (остатки в виде популяции в реке Риони, куда она входит для размножения и внесена в красную книгу), белуга, шип, севрюга, Черноморская лосось (морская форель), угорь. Грузинские породы тутового шелкопряда: Тбилисури, Иверия, Картули, Мзиури-1, Мзиури-2, Дигоми и Тао-1.

Все перечисленные имеют свою уникальность и характеризуются хозяйственно-полезными качествами.

Genetic resources of agricultural animals, poultry, fish and others of Georgia

Author: A. Giorgadze, Doctor of agriculture, Georgian academy of agricultural sciences

Livestock rising in Georgia takes place from ancient times. It is known that Georgia is among those countries which first domesticated cattle.

There are no Georgian breeders names saved from the history of livestock, but we can prove considering their precious qualities, that such famous ancestors who created Phazisi, Gelati, Ikalto and Gramy academies, they should have known breeding features: selection, breeding and crossing. The clear example is a selecting breed of Tusheti sheep from Eastern Georgia Caucasus mountains, this breed combines best features of three centuries.

Old Greek philosopher Aristotle in IV century BC wrote about Georgian cattle that although they are very small, they can give a lot of fatty milk. Where the river Rioni flows there are very small cows giving high quality plenty of milk. Aristotle's saying was discussed by both foreign and national scientists (Swiss scientist I. Diuresti, 1936), Georgian scientists: I.

Berdzenishvili, I. Javakhishvili and S. Janashia, 1951), they wrote that the Greek philosopher's mentioned a little, but a lot of milk giving dairy cows are still preserved in Khevsureti region. In the same century there are notes in Xenophon writings where there is mentioned Georgian beekeeping traditions.

Georgia is a country rich in animals and poultry of the local, indigenous and cultural varieties, today there remains very small number of livestock breeds (particularly within the local population), which may be as the basement for their restoration and gene pool preservation with their unique characteristics.

There are known following horse breeds: Tushetian, Megrelian, Javakhetian horse; Livestock: The Caucasian nut-brown sort of cow (Khevsuretian, Pshavi and Osetian) Megrelian red, Georgian buffalo; Georgian sheep, Imereti sheep, Tusheti sheep, The main sort of the rough wool sheep is Tusheti sheep, Caucasian half mild wool sort rams, Megrelian goat. Among poultries there are known Straw-coloured hens, Megrula hens, Keltitvela, Georgian straw-colored turkey, Javakheti goose is originated from the wild gray goose, which dwells in the areas of Javakheti, Kolkheti pheasant. Pig breeds: Kakheti and Svaneti pigs, Georgian bee selection, harness horse and donkeys. In Georgia the following fish are extended: Black Sea (Kolkheti) sturgeon, Atlantic sturgeon, Black sea salmon, Rainbow trout, Sheat-fish. Silk worms: Tbilisuri, Iveria, Georgian, Mziuri-1, Mziuri-2, Digomi, Tao-1.

All these above listed species have its own peculiarities and are characterized by unique features.

ავტორები: სოფლის მეურნეობის დოქტორი ა. გიორგაძე, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი რ. მიტიჩაშვილი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი ა. ჩუბინიძე, სოფლის მეურნეობის დოქტორი მ. ბარვენაშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი მ. ფეიქრიშვილი. სოფლის მეურნეობის დოქტორი თ. ფირცხალაიშვილი, სოფლის მეურნეობის დოქტორი გ. ბეგელური, სოფლის მეურნეობის დოქტორი ნ. მამუკელაშვილი.

Авторы: Доктор А.Гиоргадзе, Доктор наук Р. Митичашвили, Доктор А. Чубинидзе, Доктор М. Барвенашвили, Доктор М. Пеикришвили, Доктор Т. Пирцхалаишвили, Доктор Г. Бегелури, Доктор Н. Мамукелашвили.

Author: Doctor A. Giorgadze, Doctor R. Mitichashvili, Doctor A. Chubinidze, Doctor M. Barvenashvili, Doctor M. Peiqrishvili, Doctor T. Pirtsxalaishvili, Doctor G. Begeluri, Doctor N. mamukelashvili.

1. ძროხა– Корова - Cow

ქართული ადგილობრივი ძროხის ჯიშები

Местные породы коровы Грузии

Georgian local Cow varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ქართული მთის ძროხა	Грузинская горная корова	Georgian mountain cow	Georgia
2	მეგრული წითელი ძროხა	Менгрельская красная корова	Megrelian red cow	Georgia
3	კავკასიური წაბლა	Кавказская бурая	Caucasian tsabla	Georgia

2. კამეზი– Буйвол - Buffalo

ქართული ადგილობრივი კამეზის ჯიშები

Местные породы буйвола Грузии

Georgian Local Buffalo varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ქართული კამეზი	Грузинский буйвол	Georgian buffalo	Georgia

3. ღორი– Свинья - Pig

ქართული ადგილობრივი ღორის ჯიშები

Местные породы свиньи Грузии

Georgian Local Pig varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
---	-------------	----------	------	---------------------------------------

1	კახური ღორი	Свинья Кахетинской породы	Kaheti pig - Kolch porcum coeat	Georgia
2	სვანური ღორი	Свинья Сванетской породы	Svaneti pig - Cysnis porci fetura	Georgia
3	გარეული ღორი	дикий кабан	Wild boar	Georgia

4. ცხვარი– Баран- Sheep

ქართული ადგილობრივი ცხვრის ჯიშები

Местные породы барана Грузии

Georgian Local Sheep varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine	წარმოშობა
1	თუშური ცხვარი	Овца Тушинской породы	Tusheti Sheep - Tooshino pascit oves	Georgia	
2	იმერული ცხვარი	Овца Имеретинской породы	Imereti Sheep - Imereti pascit oves	Georgia	
3	ქართული ნახევრადნახმატყლიანი ცხიმკუდიანი	Грузинская полутонкорунная жирнохвостная овца	Georgian half mild wool and fat-tailed sheep - Pontica semi-mitis-lana pinguibus cauda gignuntur ovium	Georgia	
4	ქართული ნახმატყლიანი ცხიმკუდიანი	Грузинская тонкорунная жирнохвостная овца	Georgian mild wool fat-tailed sheep - Pontica mitis-lana pinguibus cauda gignuntur ovium	Georgia	

5. თხა– Коза- Goat

ქართული ადგილობრივი თხის ჯიშები

Местные породы козы Грузии

Georgian Local Goat varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	მეგრული თხა	Коза Менгрельской породы	Goat of Megruli breed, Kolkh hircum gignuntur	Georgia

6. ცხენი– Лошадь- Horse

ქართული ადგილობრივი ცხენის ჯიშები

Местные породы лошади Грузии

Georgian Local Horse varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	თუშური ცხენი	Тушинская лошадь	Tusheti horse	Georgia
2	მეგრული ცხენი	Менгрельская лошадь	Megruli horse	Georgia
3	ჯავახური შესაბმელი ცხენი	Джавахетинская тяговая лошадь	Javakheti harness horse	Georgia

7. ვირი– Осел - Donkey

ქართული ადგილობრივი ვირის ჯიშები

Местные породы осла Грузии

Georgian Local Donkey varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	ვირი	Осел	Donkey Equus asinus	Georgia

8. ჯორი– Мул - Mule

ქართული ადგილობრივი ჯორის ჯიშები
Местные породы мула Грузии
Georgian Local Mule varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	ჯორი	Мул	Mule	Georgia
2	ჯორცხენა	Лошак	Hinny	Georgia

ფრინველი - Птица- Poultry 9. ქათამი– Курица- Hen

ქართული ადგილობრივი ქათმის ჯიშები
Местные породы курицы Грузии
Georgian Local Hen varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	ჩალისფერი	Чалиспერი	Chalisperi	Georgia
2	მეგრულა	Мегруლა	megrula	Georgia
3	შავი	Шавი	Shavi	Georgia
4	ველტიტველა	Келтитველა	Keltitvela	Georgia

10. ინდაური– Индюк- Turkey

ქართული ადგილობრივი ინდაურის ჯიშები
Местные породы индюка Грузии
Georgian Local Turkey varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ჩალისფერი	Чалиспერი	Chalisperi	Georgia

11. ბატი– Гусь- Goose

ქართული ადგილობრივი ბატის ჯიშები
Местные породы гуся Грузии
Georgian Local Goose varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ჯავახური ბატი	Джавахетинский гусь	Javakhuri goose	Georgia

12. იხვი– утка – Duck

ქართული ადგილობრივი იხვის ჯიშები
Местные породы утки Грузии
Georgian Local Duck varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ადგილობრივი იხვი	Местная утка	Local Duck	Georgia

13. მწყერი– Перепел- Quail

ქართული ადგილობრივი მწყერის ჯიშები
 Местные породы перепела Грузии
 Georgian Local Quail varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	გარეული მწყერი	Перепел	wild Quail Coturnix coturnix	Indochina, East India and the island of Sri Lanka
2	იაპონური მწყერი	Японская перепела	Japanese Quail Coturnix japonica	Japan
3	ფარაონი	Фараон	Faraon	USA

14. ხობობი– Фазан- Pheasant

ქართული ადგილობრივი ხობობის ჯიშები
 Местные породы фазана Грузии
 Georgian Local Pheasant varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	ქართული (კოლხური) ხობობი	Колхидский фазан	Georgian (Kolkhuri) Phasianus colchicus	pheasant Georgia

15. დურაჯი– Турач - Francolin

ქართული ადგილობრივი დურაჯის ჯიშები
 Местные породы турача Грузии
 Georgian Local Francolin varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	დურაჯი	Турач	Francolin	Georgia

16. როჭო- Тетерев - Grouse

ქართული ადგილობრივი როჭოს ჯიშები
 Местные породы кавказского тетерева Грузии
 Georgian Local Grouse varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	კავკასიური როჭო	Кавказский тетерев	Caucasian grouse	Georgia

17. შურთხი – Улар- Nowcock

ქართული ადგილობრივი შურთხის ჯიშები
 Местные породы улара Грузии
 Georgian Local Nowcock varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	კავკასიური შურთხი	Кавказский улар	Caucasian nowcock	Georgia
2	კასპიური შურთხი	Каспийский улар	Caspian Snowcock	Georgia

18. კაკაბი - кеклик- Alectoris graeca

ქართული ადგილობრივი კაკბის ჯიშები
 Местные породы кеклика Грузии
 Georgian Local Alectoris graeca varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхожде
---	-------------	----------	------	------------

				ნიე origin წარმოშობა
1	კავკასიური კაკაბი	Кавказский кеклик	Alectoris graeca	Georgia

19. გნოლი– каменная куропатка – perdix

ქართული ადგილობრივი გნოლის ჯიშები

Местные породы куропатки Грузии

Georgian Local perdix varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	გნოლი	куропатка	Perdix	Georgia

20. თევზები– Рыбы– Fishes

ქართული ადგილობრივი თევზის ჯიშები

Местные породы рыб Грузии

Georgian Local Fish varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение ნიე origin წარმოშობა
1	სვია	белуга	Нор	Georgia
2	ფორეჯი-ჯარღალა	шип	Acipenser nudiventris	Georgia
3	კოლხური ზუთხი	Колхидский осетр	Kolkheti sturgeon Acipenser persicus colchicus Sturgeon	Georgia
4	ფორონჯი - ატლანტური ზუთხი	Атлантический осетр	Acipenser sturio	Georgia
5	ტარაღანა	севрюга	Acipenser stellatus	Georgia
6	შავი ზღვის ორაგული	Черноморская лосось	salmo fario labrax	Georgia

7	მდინარის გველოვეზა	Речной угорь	Angnilla Angnilla	Georgia
8	ხრამული	храмули	Varicorhinus capoeta (Guldenstadt)	Georgia
9	მურწა	мурца	Barbus mursa (Guldenstadt)	Georgia
10	კალმახი	форель	Salmo trutta fario	Georgia
11	ჭანარი	линь	Barbus capio	Georgia
12	შამაია	Шамая, шемая	Chalcalburnus chalcoides	Georgia
13	ხონთქარა- ბარაბული	Султанка, барабулька	Mullus barbatus ponticus Essipov	Georgia
14	შავი ზღვის ქაფშია-ქამსა	Черноморская хамса	Engraulis engrasicolus ponticus Alesandrov	Georgia
15	შავი ზღვის სტავრიდა	Черноморская ставрида	Trachurus mediterraneus ponticus Aleev	Georgia

21. ფუტკარი - Honeybee

უნიკალური თვისებებითა და ბიომრავალფეროვნებით გამორჩეული ქართული ფუტკარი, (*Apis mellifera caucasica-Georgia*) ჯიშის შიგნით მრავალ პოპულაციას მოიცავს: მეგრული, გურული, აფხაზური, ქართლური, ზემოსვანური, იმერულ-რაჭული, კახური (დაბლობის) და სხვ., ამათგან გამორჩეულია მეგრული, გურული, ქართლური და აფხაზური პოპულაციები, დანარჩენი პოპულაციები იმდენად ახლოს დგას თავისი ექსტერიერული და სამეურნეო მაჩვენებლებით მეგრულ, გურულ, ქართლურ და აფხაზურ პოპულაციებთან, რომ მრავალი წელია, მუშაობა მიმდინარეობს ძირითადად 4 ზემოთხსენებულ პოპულაციაზე.

Пчела

Грузинская пчела обладающая уникальными способностями и биомногообразием, внутри породы имеет множество популяций: менгрельская, гурийская, абхазская, картлинская, верхнесванская, имеретино-рачинская, кахетинская (низменная).

Из них отличаются менгрельская, гурийская, картлинская и абхазская популяции, остальные популяции так близко стоят по экстерьеру и хозяйственным показателям к выше указанным популяциям, что уже много лет работа идет, в основном, с этими 4-мя популяциями.

Honeybee

Unique qualities and biodiversity distinctive Georgian bees are famous in the whole world by the name of Caucasian mountainous gray bee (*Apis mellifera caucasica*-Georgia). This is the pure Georgian sort. In Georgia it is represented main population: Abkhazian, Megruli, Guruli and Kartluri. These populations differ from each other enough by the biological and economical indicators. Working about these main 4 species are going on for many years.

სახეობა: *Apis mellifera caucasica*

მეთაფლია ფუტკარი - *Apis mellifera* – Медоносная пчела – Honeybee

ქართული ფუტკრის ჯიშები და პოპულაციები
Грузинские породы медоносной пчелы и их популяции
Georgian varieties of honeybee and their populations

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin
				წარმოშობა
1	ქართული ფუტკარი (მთის რუხი ქართული ფუტკარი)	Грузинская пчела (Серая горная грузинская пчела)	Georgian Honeybee (Grey Mountain Georgian bee)	Georgia

ქართული ფუტკრის ძირითადი პოპულაციები
Основные популяции грузинской пчелы
Main populations of Georgian honeybee

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin
				წარმოშობა
1	მეგრული	менгрельская	Megruli	Georgia
2	გურული	гурийская	Guruli	Georgia
3	ქართლური	карталинская	Kartluri	Georgia
4	აფხაზური	абхазская	Abkhazian	Georgia

22. თუთის აბრეშუმხვევია – Тутовый шелкопряд - Mulberry silkworm

თუთის აბრეშუმხვევია

საქართველოში მეაბრეშუმეობის განვითარება უკავშირდება მეფე ვახტანგ გორგასლის სახელს, რომელსაც ინდოეთიდან გრენი ჩამოუტანია. მეაბრეშუმეობა კარგად მიესადაგა საქართველოს, ქართულ ბუნებას და ჩვენი ისტორიისა და კულტურის განუყოფელი ნაწილი გახდა. იგი ითვლებოდა სტრატეგიულ პროდუქტად და საუკუნეების განმავლობაში უდიდეს როლს ასრულებდა ნატურალური ბოჭკოს წარმოების საქმეში.

ქართველი მეცნიერების მიერ შექმნილია თუთის აბრეშუმხვევიას უნიკალური ჯიშები: თბილისი, ივერია, თბილნიიშ-3, ქართლი, ჩინებული, მზიური – 1, მზიური – 2, დილომი –1, დილომი –2, დილომი – 3, ტაო – 1.

Тутовый шелкопряд

В Грузии развитие шелководства связано с именем Вахтанга Горгасали (царствовал в V веке), который возвращаясь с Индии, взял с собой кокон. Шелководство хорошо прижилось в Грузии и с грузинской природой, и стало неотъемлемой частью нашей истории и культуры. Оно считалось стратегическим продуктом и в течение веков играло большую роль в деле производства натурального волокна.

Грузинскими учеными созданы уникальные породы тутового шелкопряда: Тбилисури, Иверия, Тбилнииш -3, Картли, Чинебули, Мзиури-1, Мзиури-2, Дигоми-1, Дигоми-2, Дигоми-3, Тао-1.

Mulberry silkworm

Sericulture development in Georgia is connected with the name of King Vakhtang Gorgasali in 5th century A.D, when he took silk eggs from India. It was well adapted to Georgia's nature and history and became as part of its culture. Silk was considered as a strategic product and played a big role in a production of natural silk.

Georgian scientists have selected unique species of mulberry silkworm: Tbilisuri, Iveria, Tbilniish – 3, Kartli, Chinebuli, Mziuri – 1, Mziuri – 2, Dighomi-1, Dighomi – 2, Dighomi – 3, Tao-1.

თუთის აბრეშუმხვევიას ქართული ჯიშები
 Породы тутового шелкопряда Грузии
 Georgian mulberry silkworm varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	თბილისური	Тбилисури	Tbilisuri	Georgia
2	ივერია	Ивериа	Iveria	Georgia
3	თბილნიიშ-3	Тбилნიიш-3	Tbilniish - 3	Georgia
4	ქართლი	Картლი	Kartli	Georgia
5	ჩინებული	Чинебули	Chinebuli	Georgia
6	მზიური-1	Мзиური - 1	Mziuri - 1	Georgia
7	მზიური-2	Мзиური - 2	Mziuri - 2	Georgia
8	დიღომი-1	Дигომი - 1	Dighomi - 1	Georgia
9	დიღომი-2	Дигომი - 2	Dighomi - 2	Georgia
10	დიღომი-3	Дигომი - 3	Dighomi - 3	Georgia
11	ტაო-1	Тао - 1	Tao - 1	Georgia

23. ირემი– Олень- Deer

ქართული ადგილობრივი ირმის ჯიშები
 Местные породы оленя Грузии
 Georgian Local Deer varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	კავკასიური კეთილშობილი ირემი	Кавказский благородный олень	Cervus (Cervus) elaphus maral Ogibly	Georgia

24. ქურციკი– Доркас- Gazella

ქართული ადგილობრივი არჩვის ჯიშები

Местные породы доркаса Грузии

Georgian Local Gazella varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ქურციკი	Доркас	Gazella (Gazella) subgutturosa	Georgia

25. არჩვი - Серна- Rupicapra

ქართული ადგილობრივი არჩვის ჯიშები

Местные породы серны Грузии

Georgian Local Rupicapra varieties

№	სახელწოდება	Name	Название	происхождение origine წარმოშობა
1	არჩვი	Серна	Rupicapra rupicapra caucasia	Georgia

26. ჯიხვი - Тур- Capra

ქართული ადგილობრივი ჯიხვის ჯიშები

Местные породы тура Грузии

Georgian Local Capra varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ჯიხვი	Тур	Capra dinniki satunin (Capra caucasica)	Georgia

27. ნიამორი–Горный козел– Capra (Capra) aegagrus Erxleben

ქართული ადგილობრივი ნიამორის ჯიშები

Местные породы горного козла Грузии

Georgian Local Capra (Capra) aegagrus Erxleben varieties

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	ნიამორი	горный козел	Capra (Capra) aegagrus Erxleben	Georgia

28. საქართველოში ინტროდუცირებული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ჯიშები

Интродуцированный крупный рогатый скот в Грузии

Cattle breeds introduced in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origine წარმოშობა
1	წაბლა შვიცური	Бурая швицкая	Brown Swiss	Germany
2	ჰოლშტინური	Голштинская	Holstein	Netherlands
3	ჯერსიული	Джерсейская	Jersey	England
4	ტარენტაიზი	Тарентаиз	Tarentaise	Unknown
5	აირშირული	Айрширская	Ayrshire	Scotland
6	წითელჭრელი ჰოლშტინი	Красно-пестрая голштинская	Raby-Red Holstein	Netherlands
7	ანგუსური	Ангусская	Angus	Scotland
8	ბიფმასტერი	Бифмастер	BeefMaster	USA
9	შაროლე	Шароле	Sharole	France
10	ზებუ	Зебу	Zebu	India

11	ჰოლშტინო ფრიზული	Голштино-фризская	Holstein Friesians	Netherlands
12	სიმენტალი	Симентал	Simental	Switzerland

29. საქართველოში ინტროდუცირებული ღორის ჯიშები

Интродуцированные породы свиней в Грузии

Pig breeds introduced in Georgia

№	სახელწოდება	Название	Name	происхождение origin წარმოშობა
1	დიუროკი	Дюрок	Duroc	USA
2	იორკშირი	Йоркшир	Yorkshire	UK
3	ლანდრასი	Ландрас	Landrace	Denmark
4	ინგლისური მსხვილი თეთრი	Английская крупная белая	English Fat White	UK

სარჩევი

Содержание

Contents

1	შესავალი Введение Introduction	5
2	ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში Генетические ресурсы винограда в Грузии Genetic resources of grapevine in Georgia	9
3	ინტროდუცირებული ვაზის ჯიშების საკოლექციო ნარგაობა საქართველოში Интродуцированные в Грузии сорта винограда Introduced cultivars of grapes in Georgia	33
4	ველური ვაზის გენეტიკური რესურსები საქართველოში Генетические ресурсы дикого винограда в Грузии Genetic resources of wild grapevine in Georgia	43
5	ხეხილი Плодовые Fruits	54
6	სუბტროპიკული კულტურები Субтропические культуры Subtropical crops	92
7	მარცვლოვანი კულტურები Зерновые Cereals	115
8	ბოსტნეული კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში Генетические ресурсы овощных культур в Грузии Genetic resources of vegetables in Georgia	137
9	პარკოსანი კულტურები Бобовые культуры Legume crops	173
10	ტექნიკური კულტურების გენეტიკური რესურსები საქართველოში Генетические ресурсы технических культур Грузии Genetic resources of technical crops in Georgia	189
11	საკვები ბალახები Кормовые травы Feed grasses	193
12	კულტურულ მცენარეთა გარეული მონათესავე სახეობები საქართველოში Дикие сородичи культурных растений Грузии Crop Wild Relatives of Georgia	206
13	სასოფლო - სამეურნეო ცხოველების, ფრინველების და სხვათა გენეტიკური რესურსები საქართველოში Генетические ресурсы животных, птиц, рыб и др. Грузии Genetic resources of agricultural animals, poultry, fish and others of Georgia	242